

FRANCISCI VALLERIOLAE DOCTORIS MEDICI

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM
Libri sex, nunc primùm editi, & in lucem emissi.

In quibus grauissimorum morborum historiæ, eorundem causæ, symptomata, atque euentus, tum & curationes miro ordine describuntur.

Cum Indice rerum notatu dignarum locupletissimo.

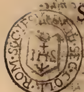

LVGDVNI,
APVD ANTONIVM GRYPHIVM.
M. D. LXXIII.
Cum priuilegio Regis.

ILLVSTRISSIMO S. R. E. CARDINALI PROSPERO S. CRVCIS, Arelatensium Archiepiscopo dignifs. Franciscus Valleriola S.

NTER eximia atq. præclara in hoc orbis theatro ad contemplationem diuinitus posita, amplissime Pater, nihil certè Dei prouidentia admirabilius, nihil maius, nihil potentius cerni quicquam vsquam potest. Ea enim fortiter attingens omnia, suauitérque disponens, diuinitatis suæ summæq. potentiæ igniculos quosdam, ac veluti seminaria inserere rerum omnibus, ad mundi tutelam ac conseruationem, è pleno bonitatis suæ fonte vbique voluit: vt nos religionis ac pietatis cultu, veritatis inquisitione ac luce, disciplinarum bonarum omnium agnitione, ad sui amorem atque cognitionem in primis, ad rerum insuper magnarum tractationem, quasi semita quadam, paratáque in id via alliceret. Quúmque multa sint, Prosper optime, quæ mundum Dei prouidentia administrari testimonio esse possint, rerum admirabilis procreatio, propagatio, incrementum, status, conseruatio, tot plantarum, tot animantium, vt forma ac specie, sic loco ac moribus differentium, dissimilis admirandáque natura, tot lapidum, metallorum, gemmarum versicolor species, cœlorum perennis irrequietúsque motus, diurnæ nocturnæq. vicissitudines, decedentia & remeantia tempora, lucis pulcher aspectus, artium ad vsus hominum inuentarum excogitata ab hominibus ratio: tum nihil certè præstabilius in hac tanta tantarum rerum mole, ratione ac mente haberi quicquam debet, per quam homo, mundi miraculum ac Dei imago, orbis moderationi quasi princeps secundum Deum datus est, rebúsque eum omnibus antecellere atque praeesse voluit Deus. Addiditque iusti atque iniusti scientiam, æqui atque iniqui: vt ea, ceu vinculis fortissimis,

hominum societas pacata seruari, virtus suis ornamentis ac præmijs cohonestari, vitium profligari omne, omnisque turpitudo quàm longissimè posset. Rerum præterea maximarum atque admirabilium, & in naturæ intimis recessibus positarum cognoscendi cupiditatem animis mortalium indidit, quæ ab animo, tanquam ab oculis, caliginem omnem dispelleret. Quam Pythagoras & Academici veteres, Philosophiam, quasi amorem sapientiæ dicas, nuncupandam censuere: omnium sanè bonarum artium atque disciplinarum parentem, quam & ipsam nihil esse aliud existimare debemus, quàm Dei & inuentum & donum præclarissimum, vt cuius adminiculo omnia supera, infera, prima, media, vltima contemplemur, & eius vnius ope atque adiumento, ad Dei cultum & religionem, ad modestiam, ad omnia cum prudentia obeunda (in quo tu genere laudis, Antistes clarissime, quum in cæteris emineas, in hoc longè excellis) ad temperatè sedatéque viuendum, ad amplectendam virtutem nos instruit, ac veluti magistra morum ac vitæ informat, rerúmque abditissimarum naturam omnem, causas, effectiones, & quæ in his accidunt euentuum & casuum mutationes demonstrat. Hæc, inquam, ampla illa sunt prouidentiæ Dei in hominum animis sparsa seminaria, quibus & se coli Deus, & rerum conseruationi intentum esse se testatum voluit haberi. At verò, vt firmiora eiusdem prouidentiæ Dei testimonia haberemus, hominem vnum, spectabile animal effinxit, prouidum, sagax, plenum consilij ac rationis, mente præditum, (quod nemini est animantium alteri à natura tributum) & ad agendum & intelligendum natum, quasi terrenum quoddam numen præclara conditione generatum, rebus omnibus quas admirabili suo consilio effecisset, præfecit: vt quum summa pulchritudine mundum exornasset Deus, bonitatémque suam, immensámque potentiam cuncta spirarent, parua hæc esse futura ratus, nisi esset qui naturæ excellentia & dignitate isthæc tam magna, támque admirabilia, & mentis celeritate cognosceret, & cognita admiraretur, inque suam originem Deum, rerum effectorem omnium, cuncta referret. Atque eundem ipsum hominem, quasi diuinæ prouidentiæ testem & assertorem esse voluit: vt in quo mentem ipse, sui imaginem inseuisset, in eodem ipso diuinæ maiestatis quasi simulachrum quoddam eluceret. Nec sanè alia ratione in sublime hominem erexisse Deum credi par est (quum cæteras animantes pronas ad pastum abiecisset) quàm vt cœlum aspiceret, hoc est (vt Galenus noster interpretatur) mente Deum contemplaretur atque suspiceret, eiúsque intellecta natura, vnde cuncta ceu è fonte vberrimo manãt, & summa pietate coleret, & quàm posset

sanctißimè illius numen revereretur, seque totum ad res præclaras gerendas, ad maximas contemplatione indagandas daret. Hac ipse mecum animo cogitans, Præsul sacratißime, in animum induxi, id quicquid vitæ mihi superest, duce & auspice Deo, omne in proferenda ac locupletanda medica arte exponere. Qua in cogitatione quum essem, atque ex hoc mihi iam diu proposito scopo multa in lucē protulissem, quæ grata Medicinæ professoribus benéq; accepta fuisse intellexissem, desinendum ab hoc vitæ instituto, sanctóque labore minimè existimavi: turpe ratus, metæ iam proximum, cursum remittere, at magis intendere dignum certè visum fuit. Túmque me ipse colligens, quum iam annos plus minus quadraginta in facienda medicina, ægrísque curandis fuissem versatus, quid in hoc genere exercitij observatione dignum occurrisset (& sanè immensa propè & mirabilia multa occurrerunt) cogitare cœpi: haud infructuosum fore opus, si quæ in visendis ægris, in morborum decretorijs, symptomatis & euentibus annotassem, ea omnia quasi in tabula expressa, legenda hominibus darem: vt morborum quorundam spectata varietate, periculo, magnitudine, noxa, tum verò naturæ in regendis morbis ac vindicandis solertiam, morem, potestatémque attendentes, & præsidiorum salutarem manũ, Medicinam magis admirari & colere homines possent, illiúsque professores revereri. Eò à me factum est, Fœlicißime Prosper, vt huic operi, Observationum Medicinalium inscriptionem fecerim: quòd in eo, quæ diutina experientia in morbis eorumdémque remedijs comprobata fidáque observassem, ea hìc omnia apposita essent. Certè exquisitißima quæque hùc congeßi, ex quibus tutò mederi quis & methodo recta poßit. Eum porrò toto hoc opere ordinem seruaui, vt morbi historiam primùm nudis & simplicibus verbis, vt accidere ipse conspicatus sum, tituli loco recenseam: dein ampla narratione medica historiam amplificem, causis vtique morbi, symptomatísque enarrandis intentus: inde quæ methodo in grauißimis quos hìc tantùm recenseo morbis, sim vsus, trado: singularia ea adferens auxilia, quæ diutino vsu comperta probatáque habuissem, & à quibus secundũ Deum ab impendenti discrimine leuati ægri sint. Hæc operis mei elucubrati ratio, hæc summa fuit. Itaque quum cogitarem fœturæ huic meæ magnam ex te acceßionem futuram, magnum etiam apud homines plausum, si sub tui nominis splendore ac gratia in lucem exiret: ausus sum, Pater ampliβime, id tibi operis consecrare, quod à me esset magnis vigilijs elaboratum: idque vt facerem, magnis sum certè rationibus adductus. Primùm, quòd tu, ex quo tempore aditum tibi ad nos patefecisti, dum sponsam tuam Arelatensem Ecclesiam (cui tui sum-

mo tuo merito Pastor & Pontifex datus es) inuiseres, magnum nobis omnibus, mihique in primis, humanitatis tuæ specimen dedisti: vt iam exinde ea mihi de te polliceri auderem, quæ de optimo ac præstantissimo viro, omnibus omnium & virtutum & literarum ornamentis exculto, adhac summa dignitate ornato, expectari à quoquam meritò possent. Tum verò præcipuè, quòd quum ego te, primo tuo ad nos aditu, publicè, vniuersæ ciuitatis nomine oratione ad te habita, salutassem, idque tibi valde gratum extitisse omnibus significauisses, in spem veni, fore me tibi aliquãdo gratiosum & acceptum. Nec mea me fefellit spes. nam continuo me tu (quæ tua est bonitas, & spectata in literarum professores fides) in familiaritatem tuam asciuisti, & in intimis tuis esse voluisti. Quæ quum ego tanta tua in me cumulata amoris & beneuolentiæ signa perspicerem, ausus sum me tibi totum in sinum dare. quid enim mihi non daret audaciæ bonitatis tuæ fiduciæ, & opinio tui erga me amoris? Cuius meæ in te obseruantiæ, quum testimonium tibi aliquod dare vellem, (posteaquàm tibi mea quæ scripsissem valde placere intellexissem) opus de locis Medicinæ communibus meum, muneris & gratitudinis ergò, tibi obtuli. Quod tu legẽs, quum & impensè laudasses, & digno tuis virtutibus testimonio cohonestasses, palmare ego id à te de me factum iudicium existimaui: quum ea insignis & vera laus habeatur, quæ à laudatissimis viris, tui quàmsimillimis proficiscitur. Nec contenta his spectata tua humanitas fuit, nisi tu in me ornando, & quanti apud te essem, liberalitate tua declarasses, qui me nihil de te promeritum insigni dono ornare volueris. Sed quo dicendi genere, aut quibusnam ipse verbis quæ in ipsum me contulisti multa & magna, non amoris solùm indicia, sed summæ etiam liberalitatis, exprimere possim? Quòd fauisti mihi ex animo semper, quòd nomen meum & famam, alioqui exiguam, tuo testimonio tam studiosè auxisti, quòd tuum mihi patrocinium in meis fouendis liberis detulisti, ista verò quanti? Quæ etsi tu (qui splendidus in omnibus & magnus esse soles) parui ducas, quum magna dederis, ego in maximis habenda iure censeo: præsertim à tanto viro, tanta auctoritate, tanta dignitate, tanto splendore, tantis ornamentis honoris, fortunæ, ingeniiq; prædito? Itaque quum me tibi gratum & memorem præstare vno aliquo officij genere vellem, nec quicquam haberem amplum & insigne tua amplitudine dignum quod tibi offerre possem, ad molam salsam me contuli tibi offerendam, quum thura mihi deessent. neque enim omnes thure litare possunt. Lucubrationem igitur hanc meam tibi, obseruantiæ in te meæ symbolum, lubens offero: hac conditione, vt tu illam (si digna fuerit) in sinum tuum

fouend

fouendam auctoritate tua suscipias. Idque iure tuo facere sanè poteris. Nam quum sis rerum & optimarum & maximarum omnium diligentissimus obseruator: (quod legationes tuæ pro summo Pontifice ad potentissimos reges & principes susceptæ indicant: in quibus tu, pro tua prudentia, & tempora, & opportunitates, & mores gentium, & actus, tum de quibus, & apud quos esset tibi de rebus serijs agendum, prudentissimè & summa cum animi attẽtione spectasti, omniáq; in commentaria eleganti & nitida oratione retulisti) quum, inquam, tantarum rerum sis prudentissimus obseruator: annon quæ de medicis obseruationibus monumenta edidi, tibi iure deberi es assensurus? Accipies igitur, Prosper Cardinalis ac Pontifex optime, læta fronte quæ à me tibi mittuntur munera, non tam rei quæ datur tenuitatem, quàm donantis animum æstimans: vt hanc mihi partem reliquam saltem in hac officij delatione, ac præclaræ meæ in te voluntatis declarandæ facias. Ego verò contendam omni mea ope atque elaborabo, vt mea in te officia, & studia ergà amplitudinem tuam, etiam si minus propter facultatum mearum tenuitatem, eximia magnáque fuerint, ab animo tamen beneuolentissimo, & gratissima voluntate, omni cum obseruantia profecta videantur: eámque tibi fidem in amore & id studium animi grati polliceor, quod cum tua excellens virtus ac dignitas, meritáque erga me plurima ac maxima, tum autem fides erga te in primis mea postulat. Vale Prosper, Pontificum decus & ornamentum, & me, quem iudicio tuo, tua gratiâ dignum fecisti, eadem ipsa perpetuò fouere velis.

PHILIPPI GVLIELMI MEDICINAE apud Auenionenses professoris, in libros Obseruationum Medicinalium D. Francisci Valleriolæ, ad Medicinæ studiosum Epigramma.

AEneas potuit telluris operta subire,
Ex auro rami nonnisi fultus ope:
Armatam flammis potuit superare Chimæram
Pegaseo Hipponous nonnisi nixus equo.
Tu quoque si cupias occultos noscere morbos,
Atque horum dici velis ἀλεξίκακος:
Hæc lege scripta senis doctißima Valleriolæ,
Aureus hæc ramus, Pegasus ecce tibi.

D. VALLERIOLAE MEDICO, omni literarum genere absoluto, Brixius.

Dogmata Pythagoræ fuerim si prisca sequutus,
Heredem rerum tu Ciceronis agis.
Tu quoque diuini spiras documenta Platonis,
Est tibi cum docto musa Marone grauis:
Smyrnæúmque refers plenus grauitatis Homerum,
Facundum te aio vincere Mercurium.
Hippocratémque tenes conclusum mente serena,
Artéque Galeni tu celebrande micas.

AD D. FRANCISCVM VALLERIOLAM præstantiss. Medicum, vt suas in lucem proferat Medicinales Obseruationes, Caroli Laurentij Epigramma.

Grandia quid tandem proferre volumina cessas?
Phœbæa toties iam vigilata manu?
Quid differs, quæso, salubres monstrare medelas?
Pharmaca quid renuis spargere lecta viris?

Doctis,

Doctis, crede mihi, cunctis tua scripta placebunt,
Delitias tollet Graius ad astra suas:
Gallia perpetuo ritu diserta fouebit:
Hesperus hac tanquam numina sacra colet.
Hippocratem quondam coluit si prisca vetustas,
Et tulit ad superûm sydera celsa deûm,
Signa quòd atrocis morbi causásque teneret,
Quum tamen hunc fugeret certa medela viam;
Ingenij fœtus celebris num laudibus ornent
Quàsi Francisce, vomit nunc tua Musa graues?
Trudere lethiferos qui nosti corpore morbos,
Qui tectas causas, tectáque signa doces.

EIVSDEM ODE SAPPHICA
in laudem operis.

Turbidus vincit radiosa clangor
Astra, stellantem resonans olympum
Occupat murmur, placidos fragores
Gallia fundit.
Hesperi stridor resonat sonorus,
Italus mittit strepitum loquacem,
Tota clamores vomit ista curui
Machina mundi.
Nunc virûm pallens stupor occupauit
Corda, mirantur rutilas pusillam
Corporis massam retinere gemmas
Mentis alumnæ.
Qui potest (aiunt) fieri pusillum
Corpus vt tantas agitare rerum
Abditas possit ratione causas,
Ingenióque?
Ast sinant cuncti penitus stupere,
Quum macrum cernant, videántque corpus
Non luto pinguis madidum sagina
Valleriolæ:
Liberè vt celsas rutilantis arces
Pallados possit penetrare Graiæ,
Et Camœnarum latebrosa quæque
Antra subire.

Scripta

Scripta nunc monstrant animum peritum;
Laudat auctorem liber almus aequum,
Auctor & doctum celebrat volumen
Commemorandus.
Certa morborum docet ipse signa,
Quos palus stagnans rapuit Charontis,
Rursus ad viuos vehit ille mente:
Res celebranda.

NICOLAI VALLERIOLAE, FILII Auctoris, de opere Obseruationum Medicinalium, ad Medicinae studiosum Epigramma.

Morbi si certas cupias agnoscere causas,
Praeclaris scriptis Valleriola docet:
Qui tam complexu paruo atros continet omnes
Sanandi affectus, dogmata vera tenet.
Tempora nanque almum celebrarunt prisca Galenum,
Hippocratem veteres condecorare suum.
Et Socrates clarus gloriosumque ipse parauit
Nomen, & Arpinas egregiumque sibi.
Arpinam doctè sectaris, túque Galenum
Valleriola refers, Hippocratémque simul.

IOANNIS BRIXII IVRISCONsulti ad D. Valleriolam Epigramma.

Metra cothurnati quid non sint nostra Poëtae?
Phoebaeam cur haec non redoléntque chelym?
Si mihi Diua foret, patrio quae nata cerebro,
Nunc canerem laudes Valleriola tuas.
At tua pertenuem quum vincat fama fragore
Musam, cedendum, iámque silere iuuat.

INDEX OBSERVATIONVM MEDICINALIVM HIS SEX LIBRIS CONTENTARVM.

LIBRI PRIMI OBSERVATIONES.

De

LIBRI SECVNDI OBSERVATIONES.

LIBRI

LIBRI QVINTI OBSERVATIONES.

LIBRI SEXTI OBSERVATIONES.

INDICIS FINIS.

IN LIBROS OBSERVATIONVM MEDICINALIVM FRANCISCI VALLERIOLAE MEDICI AD MEDICINAE STVDIOSOS, PRAEFATIO.

VOD alijs meis lucubrationibus multis clarum hominibus feci, in animo insitũ esse, planéq; constitutũ, vt quoad vita mihi superstes Dei indulgentia fuerit, & quantum niti ingenij viribus ipse possim, id omne in amplificanda & illustranda scriptis meis Medicina (qualia tandem cunque ea fuerint) velle me collocare, idipsum quoque nunc, hac mea recenti fœtura testatum volo: nec intermittendum mihi tempus vllum, quo sine linea (vt est in prouerbio) diem duxisse videri possim. Quid enim aut maius, aut melius facere vir literarum amans quicquam possit, quàm vt se assidua bonorum auctorum lectione, rerum abstrusarum intelligentia, commentatione, interpretationéque exerceat? Hæc profectò illa est plena bonæ frugis institutio, & ad cœlum via, vt in agnoscendis naturæ arcanis, in promendis his quæ vsui hominibus sint futura, operam omnem nostram & studium ponamus. Hoc sanè est nomen immortalitati dare, hoc posteritati consulere, hoc denique in terreno hoc carcere, supra communem hominum sortem esse, & in mortali vita immortalem hominem agere. Quo quid præclarius homini accidere queat, dum vitali fruitur aura, planè non video. Etenim, etsi durum fortasse videri cuipiam potest, laboribus frangi, studio marcescere, impallescere chartis, viribus dissolui, & studijs abrumpere vitam: is si cogitet studiorum suauitatem, intelligentiæ & eruditionis præstantiam, fructus cum delectatione percepti, & ad omnes ex æquo manantis vbertatem, pro nihilo certè illa ducet. Vnde est illud Aristotelis, Disciplinarũ radices amaras quidem esse, suauissimos autem fructus. Ego verò, quum huic me vitæ instituto vel ab ineunte ætate volens sciénsque addixissem, iámque in eo cursu stadia plurima confecissem,

fecissem, cessandum mihi non putaui, quin priuato labore meo quantum possem commentando atque scribendo professioni meæ adessem. Quúmque iam in factitanda medicina, annos amplius quadraginta versatus non sine numine essem, visum fuit, vt quæ plurima & animaduersione dignißima, in tractandis ægris, in morbis dignoscendis atque curandis, (ijs præsertim qui & grauißimi & exitiales habētur). quæ inquàm à me obseruata essent (quæ sanè multa & grauia extitere) ea omnia in chartas referrem, posteris monumenta futura. Illud enim quum cogitarem, artem medicam nostram ex experientia primùm & obseruatione natam fuisse, indéque in artē redactam, (quod & Celsus, & Galenus, & nostri omnes affirmant) Hippocratem medicinæ tutelarem deum atque parentem imitari in hoc meo medicarum Obseruationum opere deindustria volui: qui quum ea omnia, quæ ægris accidere conspicabatur, tacitus obseruaret, ea posteà in tabulas referebat, enarrata ægritudinis historia omni, & quid quoto quoque die, hora, atque momentis ægro accidisset: & quid item ab ijs casibus, vel boni vel mali sequutum fuisset, descripto protulit: nominatis etiam singulatim ægris, quod Epidemiorum libri abundè testantur. Ad hunc ego morem atque Hippocratis institutum, mea hæc quæ in vestram omnium vtilitatem scripta sunt, concinnaui: eos tantum recensens morbos, qui grauißimi & dubiæ curationis mihi sese obtulerunt, narrata in primis morbi historia, ægrísque ipsis identidem nominatis, quod & fecit Hippocrates: inde ampla obseruationis cuiusque explicatione, quod concisè in titulo obseruationis tractaueram, tantùm nudam morbi rationem explicans, & quomodo, quáve ratione æger in hunc illúmve morbum incidisset, cumulatè posteà diffusèque tracto: occupatus vtique in enarrandis morbi causis atque symptomatis, & quoto quæque die euenerint in rationes ducēs, quid item ex his futurum sperarem, quidque euenerit subtexens. Tum verò (quod caput rei est) curationes vnicuique proprias ac maximè salutares subijcio: quod omisisse Hippocratem in Epidemijs omnes scimus, sola contentum rei, vt euenerat, narratione. nam is illi scopus tum propositus tantùm erat, narrandi quæ accidissent, nulla remediorum habita ratione aut mentione vlla facta. Nos, nostro in hoc opere ne quid deesset, & remediorum copiam, quibus vsi sumus, adiecimus. Quæ verò præsidia in ægris opem tulerint, quæ minimè, ne id quidem omisimus: causas insuper mortis, in his qui vita è grauißimis & exitialibus morbis excesserunt: atque sanitatis adeptæ, in his qui euaserunt, subiungo: & quæ auxilia maximè iuuerint, ea pro singularibus & fide probatis habenda propono. Hæc operis quod nunc in publicum

damus ratio, hic status est: atq; ob id OBSERVATIONVM MEDICINALIVM *titulum illi feci. Vos itaque, Medicinæ studiosi, quorum in gratiam hæc à me magnis certè laboribus atque vigilijs elucubrata sunt, & in lucem emissa, æqui bonique consulite: & commentarios à me in librum de constitutione artis Galeni iam propè absolutos, magnóque studio elaboratos (quum nemo quisquam adhuc nostra ætate, quod sciam, manum operi admouerit, aut id aggredi tentarit) fidentes ac læti propediem in lucem exituros sperate. Non fallam opinionem vestram, si modò Deus clementia sua labori meo adesse voluerit: & adfuturum confido, quoniam ipse facietes adiuuat. Quem supplex oro, vt & vestra studia dirigere, & confouere, & meam in illustranda Medicina alacritatem beneficientia sua prouehere in bonam frugem atque augere velit. Valete Medicinæ candidati, animo meo charissimi: & indolem vestram bonis moribus, virtute, ac literis exornate.*

AD D. FRANCISCVM VALLERIOLAM
Antonij Verderij vectigalium iudicis apud
Foreſienſes Epigramma.

Corporis exigui cum ſis, vir & ipſe puſillus,
Tu tamen ingenio Valleriolla vales.
Tam magno ſtudio verſati ſunt tibi libri
Qui præbent ægris vtile conſilium:
Clarus Apollinea videaris vt arte Machaon
Alter, præceptis alter & Hippocrates.
Atticus in te lepos is ineſt, valeas vt haberi
Eloquij Cicero Rhetoricæq; parens.
Delitium patris Smyrnæi diceris ipſe,
Te colit Athlantis Nomius atque nepos.

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM, FRANCISCO VALLERIOLA MEDICO AVCTORE,

LIBER PRIMVS.

OBSERVATIO PRIMA.

DVLCIS Gardiola vxor mea prægnantem se esse existimans, molam gerit in vtero menses totos duodecim: subinde ea in gestatione grauida fit: quúmque iam fœtus quadrimestris esset, ingẽtibus doloribus, febri grauissima, symptomatisque lethalibus correpta, animi deliquio, virium defectu atque pulsuum, delirio, vigiliis, inedia, parturire cœpit tandem maximis conatibus: pari discrimine vitæ, opportunis adhibitis auxiliis, molam vnà cum fœtu simul illi adligato eiicit, & pristinæ incolumitati, præter meam & omnium opinionẽ, Dei voluntate & misericordia restituitur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

DIVINA virtute (qua sola, vt ait Gal. natus est homo veritatem videre) fieri existimare oportet, vt ab sęuissimis & maximè exitialibus morbis sæpe homines liberentur: vt quũ lethalibus apparentibus signis, symptomatisque, moriturum ægrum speres, præter omnium spem atque expectationem rediuiuus ad se, quasi è orci faucibus ereptus, redeat ęger, pristinæq; sanitati restituatur. Hoc ipsum nulla humana ope, nullis artis præsidiis, nullo consilio, sed sola Dei bonitate atque clementia fieri, bene instituti hominis fuerit existimare. Vnde est illud Regij prophetæ in Psalmis, Dei potentiam annunciantis: Ipse sanat omnes infirmitates tuas, & redimit de interitu vitam tuam: qui coronat te in misericordia & miserationibus. Quod & Annæ matris Samuelis cantico testatissimum fit: Dominus (inquit) mortificat & viuificat: deducit ad inferos

Gal. lib. 3. de vsu par. cap. 10.

Psal. 102.

1. Reg. 2. a

Sapientiæ 16.b. & reducit. Ac proinde magna ſubinde ratione ſapientiſsimum Salomonem dixiſſe legimus: ,, Neque herbam neque malagma ſanare, ſed Domini ,, ſermonem, qui ſanat omnia. Tu (ſubdit idem) es Domine, qui vitæ & ,, mortis habes poteſtatem, & deducis ad portas mortis, & reducis. Hic ſermo virtus Dei eſt, qui pro ſua bona voluntate quoad vult, & quandiu vult rebus à ſe in ſubſidium hominum creatis adeſt: túmque adhibita in ſalutem remedia proſunt, ſeruaríque ab exitioſiſsimis & lethalibus morbis ægros diuina ſorte contingit. Quòd ſi ſubtrahat Dominus manum ſuam, etiamſi omnem impleas artem, ſi operoſiſsima manu omni labore atque ſtudio mederi ſtudeas, nihil quicquam proficies. Id prophetico Pſal.103. ore idem Rex & Propheta Dauid cecinisſe Dei ſpiritu eſt viſus: ›› Aperiente (inquit) te manum tuam, omnia implebuntur bonitate: auertente au›› tem te faciem, turbabuntur. Auferes ſpiritum eorum, & deficient, & in ›› puluerem ſuum reuertentur. Emitte ſpiritum tuum, & creabuntur, & re›› nouabis faciem terræ. Hæc eò à me in præſens adducta ſunt, vt intelligi illud poſsit, ſiquando ab impendenti vitæ periculo quis præter hominum ſpem reſtituatur (vt vxori meæ cariſsimæ in tam diro & inſolenti caſu accidit) id non humanis viribus, non artis præſidijs (quæ tamen illi cumulatiſsimè, pro meo in illam pio officio atque amore, adhibita ſunt) ſed ſoli Dei bonitati atque beneficentiæ tribuendũ meritò exiſtimet. Quamobrem vni tantùm Deo Opt. Max. acceptum fero, quòd à tam graui exitialíque morbo vxor mea leuata ſit: támque infelici enixu atque partu, tot lethalibus ſymptomatis oppreſſa, leuata fuerit. Cuius Dei numen vt vnà mecum laudibus celebrare omnes poſsint, illiúſque immẽſam potentiam admirari, hiſtoriam omnem ad veri fidem referam. Quum mihi Dei benignitate fœcũdiſsima vxor data ſit, vt quæ & optimè temperata, & ſalubri corpore cùm ſit, & probè illi muliebres purgationes ſtato tempore exeant, vterúmque ad generandum optimè diſpoſitum habeat (quæ qui-Hippocra. lib.5. aph. dem res omnes ad fœcunditatem plurimũ faciunt, vel Hippocratis teſtimonio) felix ipſe mihi prole multa & bene habita ſanè videbar. In huius felicitatis cumulo, (vt nihil eſt ab omni parte beatũ) vxori menſes ſiſti incipiunt: mox inappetentia, corporis grauitas, languor, deſidia mulierem Hipp. li. 5. ap. aph.61. corripiunt (intrò concepti fœtus indicium, ſi quid Hippocrati creditur) ,, Si mulieri, inquit, purgationes non prodeunt, neque horrore, neque febre ,, accedente: verùm cibi faſtidia ipſi accidunt, hanc in ventre habere exi,, ſtimato. Itaque quum ipſa ſibi mulier vterũ gerere exiſtimaret, (paria nimirum quæ ſæpe in veris geſtationibus experta eſſet ſymptomata perpetiens) nihil de ſe ſollicita, perſtabat, fœtus motum ſuo tempore expectans. Quúmque ad trimeſtre geſtationis tempus aut paulò amplius perueniſſet, turgerétque plus ſolito vterus: neſcio quid obſcuri motus perſentiſcere ſe aiebat, fœtúſque ſimilem motionem quãdam: ſed ea tamen exiſtimatione deluſa, res ſecus quàm putarat accidit. Nam etſi quadrimeſtri exacto tempore venter illi intumeſceret, & mammillæ turgerent, retentis vtique menſibus, motus tamen nullus conſpicuus apparebat in ventre, qualis in imprægnatione ſentiri ac percipi deprehenditur. Nam qui

qui motus, fœtus motionem falſa imagine repræſentans, ab vxore in ventre tum percipiebatur, à flatu potius in locis muliebribus coacto, & exitum ſibi moliente, prouenire iure arbitrandum eſt, non à fœtu qui nullus tum ſuberat. Motus namque infantis in materno vtero longe ab eo qui ſæpenumero in ementitis geſtationibus, vel menſium ſuppreſsionibus fit, diuerſiſsimus eſt. Genito namque infante, vbi eius extremitates corporis foras ramos ſparſerint, & vngues ac pili radices egerint, (quæ docta Hippocratis ſententia eſt) tunc iam etiam mouetur: & tempus ad hoc fit, maſculo quidem menſes tres, fœmellæ verò quatuor. ſic enim vtplurimum contingit. Mouetur autem primùm maſculus, quia fortior quàm fœmella eſt: & primùm quoque conformatur maſculus: nam à fortiore & craſsiore genitura fit. Itaque quæ à genito intus infante motio fit, vti ab interno principio proficiſcens, tanquam viuentis animantis eſt: quòd pro locorum ſepto nunc huc, nunc illuc impellatur, proprióſque ſponte concitet motus: vt ſi manum tum ventri apponas, geſticulante infante, viuentis rei impetum atque ſubſultionem percipias: contra quàm in motu à flatulento ſpiritu concitato fieri cernitur. Hic enim etſi falſam motus pueri imaginem quandam repræſentat, non tamen ſubſultionem habet, ſed ventrem diſtendens & exitum ſibi parans, in tumorem attollit: móxque diſcuſſo flatu ſubſidet ac detumeſcit venter. Si item menſes ſubſtiterint, vel vterus obſtructione, ſcirrho, moláve tentetur, dimoueri neſcio quid in vtero mulieres teſtantur. Sed non perinde ac fœtus motio eſſe ſolet: idque diſcriminis, præter motionis diuerſitatem, accidit, quòd in molæ geſtatione quid graue & infixum in vtero ab geſtante percipitur, modò quidem in vteri oſtiolo, modò verò in vniuerſo vteri corpore, quod lapidis duritiem referat. Eſt enim mola, auctore Galeno, caro quædam inutilis atque informis, & ouo gallinarum ſubuentaneo proportione reſpondens. Paulus verò, molam tumorem in vtero induratum eſſe vult, lapidis duritiem referentem. Etſi parum exactè hac quidem in parte molæ rationem reddidiſſe Paulus videri poſsit, quum plures indurati tumores cōſiſtere poſsint, qui molę nec rationem nec nomen obtineant: vt de ſcirrho in matrice, de cancro & indurato phlegmone eſt videre: qui quum indurati tumores in vtero ſint, molæ tamen nomine minimè ſunt cenſendi: nimirum ab illius ratione longè diuerſiſsima. Non itaque propriè molæ rationem atque ſpeciem hac ſua deſcriptione Paulus attigiſſe videtur. Rectius profectò Galenus, qui informem, otioſam, & inutilem in vtero genitam carnem, molam eſſe affirmauit: & cui nam rei conferri ipſa poſſet (nempe ouis gallinarum ſubuentaneis) appoſitiſsimè expreſsit. Vt autem concipi in vtero mola ſoleat, Hippocrates ſcientiſsimè lib. 1. de mulierum morbis, nos docuit in hæc verba: Περὶ δὲ μύλης ξυστάσιος, τόδε αἴτιον. ἢν πολλὰ τὰ ἐπιμήνια ἐόντα γόνον ὀλίγον καὶ νοσώδεα ξυλλάβωσιν, οὔτε κύημα ὑγιὲς γίνεται, καὶ ἡ γαστὴρ πλήρης ὥσπερ. κινέεται δὲ οὐδὲν ἐν τῇ γαστρί, οὐδὲ γάλα ἐν τοῖσι τιτθίοισι ἐγγίνεται. σφριγᾷ δὲ τὸ εἶδος. αὕτη ἂν δύο ἔτεα, πολλάκις δὲ καὶ τρία, οὕτως ἔχει.

Hippo. lib. de nat. pueri.

Gal. li. 14. de vſu part. cap. 7. & li. 14. meth. cap. 13.

Paul. Aeg. li. 3. c. 69.

Paul. Aeginetæ lapſus.

Gal. li. 14. de vſu part. cap. 7. & li. 14. metho. cap. 13.

Quod eſt, Molæ conceptus hæc cauſa eſt: Quum multi menſes exiguum “ & morboſum ſemen exceperint, neque conceptus rectus fit, & venter “

,, plenus est veluti prægnantis. Nihil autem in ventre mouetur, neque lac ,, in mammis generatur. Mammæ autem turgidæ sunt. Hæc igitur ad duos ,, annos, sæpè etiam tres sic habet. Eadémque ab eodem auctore lib. de ste rilibus denuò repetuntur. Fit itaque mola in vtero, quum mensium copia exiguum & minimè robustum semen virile conceperit: aut etiam mulie- bre. vtrumque enim ad fœtus generationem concurrere, vel Hippocra- tis & Galeni testimonio compertissimum est. Igitur si feminis imbecillis vis rectrix à mensibus copiosioribus obtundatur, fœtus generatio fieri omnino nequit: quòd motorium principium formando fœtui desit, nem- pe masculi sperma: quod quum infirmum esse statuatur in molæ genera- tione, exiguum, aquosum, & minimè crassum, efficitur, vt fœtus loco, caro quædam otiosa, informis, nec vlla ratione prolifica generetur. Sper ma namque virile, ad prolis generationem calidum, multum, & crassum esse oportet: ob idque pudendum oblongum in viris factum est, ad ve- neream coniunctionem, & ad spermatis excretionem idoneum: quæ do- cta Galeni lib. 14. de vsu partium cap. 6. sententia est. Nimirum igitur, si deficiente motorio fœtus principio, quod gignitur, à copiosioribus men sibus semini exiguo, infirmóque & morboso commixtis, informe fit, inu tile, & minimè prolificum. Id autem mola est, auctore Hippocrate, quæ interdum adeò increscit, vt gestationis veræ instar plurimū venter mam- mæque turgeant, & non rarò ad duos tréisve annos ea gestatio ementiti fœtus perduret: vt auctor idem Hippocrates est libris de mulierum mor- bis & de sterilibus.

Hipp. lib. de genitura & li. de natu. pueri. Gal. li. 14. de vsu part. cap. 11. & lib. de semine.

Hipp. li. 1. de morb. mul. & lib. de steril. lib.

Signa molæ.

Iudicare verò & discernere molam oportet ex ple- nitudinis mole (magis enim in molæ quàm in fœtus gestatione venter impletur, durior que efficitur, auctoribus Hippocrate atque Paulo) tum quòd nihil in ventre mouetur, neque lac in mammillis gignitur. Fœtus enim si conceptus est, trimestri peracto mouetur, si mas fuerit, aut si fœ mella quadrimestri: vt præcitatis locis, & lib. de natura fœtus abundè Hippocrates docuit. Vbi igitur hoc transacto tempore motus nullus, quasi viuentis animalis intrò geniti percipitur, nec lac in mammillis apparet, de molæ gestatione suspicandum. Accedit præterea corporis macies, deprauatus color, cibi fastidium. Emaciatur porrò corpus, quòd probi alimenti materia (sanguis nempe bonus) desit: & quòd ano rexia graui corripiantur, nec cibum ingerant. quamobrem extenuari eas omnino est necesse. Color ob id prauus apparet, quòd qui intrò conditi succi sunt, vitiosi, nec probè à natura elaborati sint. talem autem foras efflorescere colorem oportet, qualis humorum intus latentium fuerit na- tura; vt lib. 1. Aphoris. com. 2. & pluries alibi à Galeno proditum est. Ci- bi fastidium, commune & grauidis & molam gestantibus pathema, ob id nascitur, quòd vitiosi humores ventriculum obsideant, quódque à re- tentis mensibus halitus graues sursum repant, qui inappetentiam & fasti- dium generent. Adeò verò fallax & illusoria affectio hæc est, vt per initia in quibusdam mulieribus de fœtu concepto suspicio fit, vt Paulus ait. Quod & vxori meæ euenisse magno suo malo testari ipse plena fide pos- sum, quæ quum nescio quid motionis in ventre percipere se affirmaret,

Vbi suprà. Paul. li. 3. cap. 69.

Pau. vbi suprà.

Vbi suprà.

turg

turgeréntque & mammillæ & venter, cibíque fastidia premerent, vtero planè se gerere existimabat. Molæ conceptum expresſimus: quod autem admirandum in vxore succesſit, id iam explicare aggrediamur. Vbi iam ad septimum octauúmve mensem gestationis molæ peruenisset, grauida fit vxor, séque in vtero habere testatur: augetur fœtus, & suo tempore motitari incipit, nempe paulò post tertium mensem. quod quum mihi permirum videretur, vix vxori fidem habebam: etsi probè ab Hippocrate edoctus, noueram superfœtare poſſe mulieres. Superfœtant autem hæ quarum vteri os post primum conceptum non clauditur ita valde: vt lib. de superfœtatione Hippocrates demonstrauit. Sed quum à molæ conceptæ magnitudine premeretur nouellus fœtus, nec illi in vtero locus ad incrementum pateret, mola vtique magnam vteri partem occupante, deficere ipsum penuria loci & alimenti necesse fuit: vnde mox dolores & cruciatus vterini, sanguinis tetri & concreti, valdéque corrupti profusio ingens, animi deliquia, enixus, febris grauis, insomnia, pulsuum defectio, pallor, angustia (symptomata planè timoris & periculi plena) oriri, valdéque mulierem premere cœperunt. Nec sanè iniuria, quòd parturitionis enixus doloréſque sæuisſimi vrgerent: natura tanto se onere alleuare cupiente. Quum verò carnea mola penitius vtero infixa esset, nec elabi facilè posset, (durioribus vtique vinculis nexa) magnam paupérculæ laboranti noxam, ingentémque laborem adferebat: præsertim quòd huic difficultati, & virium laborantis imbecillitas multa coniuncta erat, & sanguinis profusio tanta, vt in præsens vitæ discrimen ægram adducerent. Hoc sanè est quod ab Hippocrate de molę conceptu differente magna ratione dictum est: Si mola, inquit, vna caro fiat, mulier perit. neque enim fieri potest vt superstes maneat. Si verò plures, erumpit ipsi per pudendum sanguis carnosus plurimus. Et si hoc moderatè fiat, seruatur: sin minus, à fluxu correpta perit. Ob id ego secundum Dei bonitatem seruatam coniugem meam arbitror, quòd magna molę illius carneę pars vnà cum sanguine putri intermista per frusta prodiens, alleuationem laboranti attulerit. Prodibant namque trumbi sanguinis carnosi atque duri cum multa sanguinis profusione. Si enim (vt vult Hippocrates) mola vna caro fuisset, id est (vt ego quidem interpretor) si in vniuersum in se coactą tota integra maneat, nec frustatim prodeat, fieri nequit vt seruetur ægra: quòd propellere integram nequeat, & prius deficere vires tam diro & graui enixu, quàm solui molam sit necesse. Tandem verò quum in peius abire symptomata viderem, ægrámque viribus deficere, malè tum de ægrotantis mihi carisſimę salute mœstus ac dolens sperare cœpi. Et vt ne in tanto discrimine dulcisſimam coniugem desertam esse sinerem, & artis pręsidiis vacuam, resumptis viribus & animo firmato, maius aliquod audendum (si saluam mulierem vellem) mihi omnino proposui. quòd scirem non lacrymis nec suppliciis muliebribus deorum auxilia parari, sed vigilando, agendo, probè consulendo prosperè omnia cedere: vt graui Catonis, in oratione sua apud Salustium, admonitione edocemur. Quin & altera quoque à Galeno profecta admonitione iuuabar,

Hipp. li. 1. de morb. mul. & lib. de sterilib.

Salustius in Catilinaria.

Gal. lib. 3. de crisib. cap. 2.

uabar, qui generosi esse medici vult, difficillimis casibus & euentis, quæ sæpe in morborum decretoriis accidunt, non terreri: sed constantes aduersos morbo ire, naturęque motus solerti indagatione perspicere, re-
Gal. li. 10. meth. med. mediisque paratos diritati morborum arte niti: Thucydidisque tum consilium sequi (vt idem Galenus alibi monet) qui in re dubia agere aliquid
» vel periclitantes etiam iubet. Quibus, ait, alia salutis ratio non est, & quæ
» vnica videtur, ea dubia est: necessum arbitror his est aduersos periculis
» ire. Itaque in tam graui casu quid mihi faciundum esset diu multúmque mecum ipse animo meditatus, ad duo me conuerti pręsidiorum genera, in quibus salutis vxoris carissimæ scopum omnem fixeram: Precibus ad
Psal. 146. Deum, qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum, & salutaribus artis pręsidiis: vt in tanta & morbi & virium pugnantia, morbo quidem validissimo existente, viribus autem infirmissimis fieri poterat. Igitur ad firmandas vires primùm me conuerto: quòd hæc ipsa quæ de
Gal. lib. 9. meth. med. viribus sumitur indicatio, auctore Galeno, omnium prima atque potissima sit habenda. Mox ad facilitandum partum, molámque eiiciendam, doloresque sedandos consilium omne dirigo. His enim propositis scopis fieri posse putabam, vt è tanto discrimine, annuente & protegente Deo, seruari moribunda mulier posset. Non enim alia patebat ad salutem via, quàm eiiciendę molæ, sedandis cruciatibus, & viribus instaurandis. Qua igitur sim in hoc sæuissimo abigendo morbo methodo vsus, quibúsque sit auxiliis bona Dei voluntate seruata mulier, iam dicere aggredior.

CVRATIO. PRIMVM omnium, quoniam dissolui virium naturę robur ob dolorum sæuitiam, & profusionis sanguinis ingentem copiam videbam, huic rei toto nixu ante omnia incumbendum putaui, vt reficerentur vires, sisteretúrque sanguinis tam immoderata profusio. Optimis itaque iusculis, ex lectissimis caponum & perdicum carnibus arte confectis, tum & succo carnis per expressionem excepto, indito margaritarum puluere ac corallorum ad sanguinis eruptionem compescendam, vsus sum: interdum iecusculo gallinaceo elixo, & cum iure capi & perdicum admixto, liquatis vnâ omnibus, vti ęgram iubebam. Sum & resumptiuo liquido vsus.
Resumptiuum liquidũ vt fiat. Constabat autem pulpis pectoris capi & perdicum, sericeo filo coccineo transmissis, & in vas vitreum inditis, ita vt carnes fundum non attingerent, sed appensæ manerent, adiectis margaritis, caryophyllis, corallóque rubro, in tenuissimum pollinem deductis, omnibus in balneo Marię liquatis. sic enim maximę virtutis succus è carnibus emanat, qui valenter alit, & vires defectas restituit. Sed quod in admirationem omnes trahat, quódque ob nouitatem miraculo esse posit, id est quod proximè dicturus sum. Quum esset vxor mea abstemia (vt quę nunquam vinum bibisset) horreretque eius odorem, nedum saporem, tanta cupiditate ad vini potum, quandiu parturitione laborauit, ferebatur, vt vino, eóque potenti & generoso, satis satiari non posset, nulla pręsertim aqua diluto, sed meraco & copioso. Adeò enim sentire se à vino restitui dicebat, vt mox ab exhausto vires reparari, instaurari spiritus qui penè prę dolorum acerbitate & sanguinis profusione exhausti absumptíque erant) sentire

se test

se testaretur. Quum enim crebra animi deliquia pateretur, nullo magis se curari releuarique quàm vino testabatur: quod & illi optimè sapiebat, & perfundi se totam, eo forinsecus ad pulsus, os & nares admoto, gaudebat. Vt verissimum illud sit à Galeno proditum: Celerrimè & vniuersim vinum corpus alere: & his qui citissima adiectione indigeant, humidum remedium ad recuperandas vires optimum esse. (Gal. lib. 2. apho. commen. 18.) Vinis autem colore rubris & substantia crassis inest (vt ait Galenus) & citissimè implere corpora euacuata, & ob id indigentia adiectione: quòd nimirum humidum alimentum, & præcipuè natura calidum (quale vtique vinum est) facilius nutriat: vt idem auctor lib. 2. Aphorismorum Com. 11. affirmat. (Gal. lib. 2. aph. com. 11.) Mirari igitur desinemus mulierem hydropotam tantopere in grauibus illis symptomatis & vinum appetisse, & summa cum voluptate ac fructu ingessisse. Sagax enim & benedocta natura animantibus cunctis quid facto opus suggerit, eáque in tempore administrat quæ vsui futura sunt: gubernante vtique corpus natura, & ad id quod conducat impellente: quę docta Galeni lib. 10. meth. med. sententia est. (Gal. li. 14. meth. me.) Quoniam verò & spirituosæ corporis substantię non minus quàm solidorum corporum prouidendum erat, (completur namque virium substantia, auctore Galeno, tum ex spiritu, tum ex carnosa specie, tum solidis ipsis) (Gal. li. 11. meth. me.) illi per odores & aëris nitorem atque difflationem commodam (erat namque æstas grauis & ęstuosa) prospiciendum curaui. Itaque ęgrotãtis cubile rosis multis sterni iussi, solum verò oxycrato multo madefieri, salicum & pampinorum vitis folia vbique spargi: naribus sæpe rosaceam aquam & florũ citrij & myrti, ex vino modico albo & tenui, sed odorato, exceptis, admoueri iubebam, pulsibus etiam ac temporibus eo liquore madentibus. In summa omni ope elaborandum tum erat, vt collapsę reficerentur vires, quæ enixu, doloribus, profusione sanguinis, & crebris deliquiis ita concidebant, vt casuræ prorsus viderentur. Dabam interdum electarium ex margaritis vocatum, conditóque ex conseruis rosarum, buglossi & violarum, adiecto margaritarum tenui polline, ex saccharo vti sępe iubebam. Roboratis vtcunq; hac methodo viribus (qui alter curationis scopus propositus mihi erat) ad molam detrudendam sum conuersus. Sed quum ea valde in vteri sinu impacta esset, & grandi carnea mole constaret, difficilem omninò partum efficiebat. Facilitandus igitur partus fuit. Itaque muliebres locos emollientibus & relaxantibus medicamẽtis foui, in hunc qui sequitur modum: ℞. Althææ, maluarũ, amborum cũ suis radicibus, ana M. j. radicis aristolochiæ rotundę & longæ (partus namque facilitandi vires summas habent, vnde illis inditum nomen vel Dioscoridis testimonio) (Diosc. li. 3. Cap. 4.) cuiusque manipulum: foliorum arthemisię, mercurialis, matricarię, saluię, & hyssopi, & calamenti, cuiusque M. ß. seminum lini, althęę, fœnigręci, anesi & libystici, ana ℥ ß. florum chamęmeli, meliloti, rorismarini, genistę & arthemisię, ana P. j. furfurum P. ij. Fiat omnium decoctio in hydręleo, & cum filtris foueantur muliebres loci, inguina, & coxendicum partes calidè: moxque sequens linimentum, quod tum emolliendi, tum eiiciendi partus vires habet, prętatis locis admoueatur: calens illud quidem, &

muliebribus locis probè à frigore munitis. ℞. Vnguēti dialthęę ℥ iij. vnguenti ſeu cerati filij Zacharię ℥ ij. butyri recentis ſine ſale ℥ j.ß. axungię gallinę recentis & anſeris, ana ℥ j. medullę cruris vaccæ ℥ j. ſtyracis calamitæ ʒ ij. pulpę colocynthidis, pulueris radicis, vtriuſque ariſtolochię, ana ʒ j. oleorum de lilio & violacei, quãtum ſufficit. Miſce: fiat linimentũ, quo calente loci muliebres inungantur, fotu prius adhibito. His admotis, quum nequicquam partus moláve procederet, inſtarentq́ue ſæui dolores atque enixus, ad alia generoſiora & valentiora me conuerti auxilia, potiones & vnctiones muliebrium locorum. Dedi itaque potionem qualis ſequitur: ℞. Cinnamomi electi, myrrhæ electiſsimę (& erat mihi tum ad manum eius ſelectiſsimę, Alexandria Aegypti ad me à ſororio meo Guilielmo Guardiola, Gallorum ibi cõſulem agente, miſſæ copia) cuiuſque ʒ ß. pulueris ariſtolochiæ longę (ea enim partus magis rotunda adiuuat) ʒ j. pulueris diambræ & diamargariti frigidi, ana ʒ ß. Fiat omnium puluis, cuius detur drachma, vel ſcriptuli quatuor ex aqua decoctionis hyſſopi & faſeolorum: mirè namque partus facilitant. Quòd ad topica remedia pertinet, nullo magis quàm oleo calente ſecundum Deum leuata vxor mea fuit. Excogitaui modum locos ex oleo calente fouendi minimè frequentem.

Optimum remedium ad molam excutiēdā.

Suillas veſicas multas aſſeruatas domi habebam, in id muneris dicatas: eas primùm aqua calente madefactas emolliui, quòd aëris circumfuſi actione induruiſſent: poſteà althæam, maluam, hyſſopum, calaminthum, arthemiſiam cum floribus ſuis ex oleo multo exceptis incoqui in amplo vaſe iuſsi: móxque in veſicas ſuillas oleum illud calens infundibulo iniectum incluſi, tumētibus modicè ſuillis veſicis, atque muliebribus locis admotis. Confeſtim paupercula ægra leuamen ſentire ſe affirmauit, grauéque pondus ad pudendi oſtium deſcendere, quod paulò poſt obſtetricis etiam ope foras prodiit: ſed ita vt in illius emiſsione conſternata, ac planè viribus deſtituta, tanquam breui moritura, conſtiterit mulier: ſed quam multa diligentia atque ſtudio, Dei ope adiutus, reuocaui, cauta victus ratione, quiete, medicamentis opportunis. Sed antequam obſeruationi huic colophonem imponam, quid è vulua eiectum ſit miſerabili hoc partu, dicendum videtur. Prodiit caro informis, craſſa, dura, ſemiputris, & multis partibus lacera atque diuulſa: cui quatuor vinculis fortibus infans maſculus alligatus erat, quadrimeſtris ille quidem, aut eo etiam amplius, ſuis omnibus membris conſtans atque integer. Perinde autem molæ fœtus alligari videbatur atque fructus arboribus. Pediculo namque medio contineri arboribus fructus experientiæ fide conſtat: Fœtus autem in vtero per vaſa chorij, ſeu ſecundæ membranæ (quę quidem vaſa ex arteriis & venis vteri exiſtunt) alligantur: vt eſt Galeni lib. de fœtuũ formatione ſententia. Ad vteros namque fœtuum cõnexus eandem habent proportionem, quam fructus ad plantas. Vt enim hi capulis quibuſdam continentur, ſic & fœtus quoq; ipſi: vt Galenus lib. de fœtuum formatione, lib. 1. de ſemine cap. 7. & lib. 4. aphoriſ. com. 1. affirmauit. Sed cur non infans hic qui vnà cum mola prodiit, vtero alligatus non eſſet, ſed molę, in prom-

ptu cau

ptu cauſa eſt:quòd in ſuperfœtatione, quum cõceptus in vtero infans eſt, mola iam vteri ſinum occupante, non patuit fœtui radicationi locus. Itaque ſubſtrata fœtui mola(quum carnea eſſet & ſanguinis plena, & in vteri ſinum immerſa) fœtui ipſi inſtar vteri,in quo radices ageret fœtus,fuit. Quæ res abortui anſam prębuit maximam, quòd non pro naturæ lege ſuo in natiuo ſolo (nempe vtero) ſed in alieno(mola, inquam, carnea) ſubſediſſet fœtus. Similem quendam affectum in Maria Trophimi Cabroli Arelatenſis ciuis, amici ac compatris mei,vxore vidi:quę octauo geſtationis menſe puerum probè iam dearticulatum, & ſuis omnibus partibus conſtantem, molæ quinque vinculis alligatum, eiecit, magno cum vitæ diſcrimine. Vtramque autem Dei ope, & mea qualicunque opera ſeruatam fuiſſe, & adhuc Dei clementia ſuperſtites eſſe, & plures poſtea fœtus geſtaſſe, & fœliciter peperiſſe, teſtari plena fide poſſum. Deus autem Opt.Max. qui ſolus mirabilia facit in cœlo & in terra: & cuius eſt potentia, ſapientia, & ſumma bonitas,& imperium: Deus inquam noſter, hæc omnia fecit, & eſt mirabile in oculis noſtris. Eius ſapientiam quis enarrabit? quis ſatis eloqui potentiam? quis admirari opificium in pangendo & educendo homine poterit? illi inquam,regi ſeculorum, inuiſibili,immortali, ſoli ſapienti Deo, omnis honor & gloria in ſecula ſeculorum.

Alia de mola cum fœtu alligato hiſtoria.

OBSERVATIO SECVNDA.

DVLCIS Cardiola vxor mea, ſcirrho hepatis phlegmonode cum ſumma duritie & dolore affecta, in ingentem ventris tumorem incidit: hydropica prorſus reddita, cum ſumma totius extenuatione, annum totum perſtat: vt moribunda putaretur, præſertim quòd hydropota eſſet, nec ſibi à potu admodum temperaret. Liberatur tamen integrè congruis præſidiis, nutu Dei.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QVAE noſtra ſunt, quæque nobis cariſsima habentur, ea & plus diligimus, & ſiquando opis noſtræ indigeant, accuratius tractamus:quòd in noſtros naturę lege officioſi & attenti magis (vt quorum de ſalute ſolliciti valde ſimus: vt Res eſt ſolliciti plena timoris amor) eſſe ſoleamus. Qui enim ſuorum, & maximè domeſticorum,curam non habet, hic(vt Paulus ait) fidem negauit, & eſt infideli deterior. Ob id Celſus vtiliorem eſſe amicum medicum quàm extraneum rectiſsimè pronunciauit. Siquidem qui amicus eſt, amoris impulſu attentè, accuratè, ſolerter omnia agit, futuris euentis prouidet, & magna cura pręſentia quę infeſtant mala profligat atque aufert. Hoc certè mihi in vxore mea curanda, & ab hydrope ſcirrhoſóque hepatis tumore vindicanda, iure merito euenit. Quam quum grauiſsimo viderem,& propè incurabili affectu premi (ſcirrhum namque hepatis

1. ad Tim. 5.

Corn. Celſus lib. 1. in præfatione ad finem.

Gal. lib. 2. ad Glauc. cap. 11. de splene indurato.

patis Galenus, si plures perseuerauerit dies, insanabilem esse vult, nec se illum vnquam sanare potuisse, nec qui sanauerit vidisse) magna cura incumbendum tanto profligando affectui officij esse ducebam. Narrabo igitur vt in illum atrocem inciderit vxor affectum, quæ perpessa sit, & qua ratione curata: quibus absolutis finem faciam. Cur in eum quem diximus affectum vxor inciderit, multæ hæ quidem atque iustissimæ causæ fuêre: Primùm immoderata sanguinis ab vtero ex pluribus aborsibus facta profusio: à qua quum valde hepatis concoctrix facultas deiici soleat, eiúsque caliditas innata minui, consequitur vt in malum habitum & aquã intercutẽ cadere proni sint quibus sanguis immodicè fluit. Altera, eáque non minima causa, incauta & inordinata victus ratio à muliere seruata, existimanda est: quòd & abstemia quum esset, & largo aquæ frigidæ potu viscera distenderet, fructuum horariorum, leguminum, piscium, frumentaceorum ferculorum, & obstruentium ciborũ substantia plurimum vesceretur. Victus autem rationi, quantum tribuendum meritò sit, quantúmque momenti seu in bona valetudine seruanda, seu aduersa profligan da habeat, pluribus in locis ab Hippocrate & Galeno dictum est. Salubris namque & moderati victus vtilitates & commoda recensens Hippocrates, ad hunc modum disseruit, libro primo de ratione victus acutorum: φημὶ δὲ πάγκαλον εἶναι τοῦτο τὸ σκέμμα, καὶ ἠδελφισμένον τοῖσι πλείστοισι τῶν ἐν τῇ τέχνῃ, καὶ ἐπικαιροτάτοισι. καὶ γὰρ τοῖσι νοσέουσι πᾶσιν ἐς ὑγείην μέγα τι δύναται, καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσιν ἐς ἀσφαλείην, καὶ τοῖσιν ἀσκέουσιν ἐς εὐεξίην, καὶ ὅ τι ἕκαστος ἐθέλει. Id est, Dico speculationẽ hanc (de victus ratione loquens) esse & pulcherrimã & germanitate quadam plurimis eisdémque perquam vtilibus in arte rebus cõuenire: vtpote quæ ægris omnibus ad sanitatem magnum quippiam potest, sanísque ad securitatem, seséque exercitantibus ad bonum habitum, atque ad quod quilibet voluerit. Id ipsum quoque Galenus: Quemadmodum, ait, in sanis prauus victus ægrotandi adfert occasionem, eodem etiam modo multò magis in laborãtibus ex erroribus in victu admissis grauiores fieri accessiones. Ac proinde salubri consilio omnes idem auctor admonuit, vt ab omnibus praui succi eduliis, quantumuis probè à nonnullis conficiantur, abstineant: quòd clàm sensímque longa dierum serie prauus in venis succus ex ipsis suggeratur atque accumuletur, qui vel leuicula putredinis arrepta occasione, febres sæuissimas & mirè cõtumaces excitet. Minimè mirum itaque videri debet, si quum insalubri & incauta victus ratione multos annos vsa vxor mea fuerit, holeribus crudis, acetariis, fructibus, piscibus, frumentaceis, caseo, & multo aquæ potu: accedente ad hæc ingenti sanguinis per vterum profusione, quam ex multis aborsibus perpessa fuerat: si, inquam, in hepatis scirrhosum tumorem obstructionémque validã inciderit. Quæ enim obstructiones efficiũt causæ, quæque iocinoris imbecillitatem generare poterant, tum ex præincipiẽtibus causis, tum internis & corporeis omnes planè inerant. Obstructiones enim pariunt multi, glutinosi aut crassi humores: vt nono methodi, & in arte medicinali Galenus. Iocinoris autem imbecillitatem immodicæ euacuationes, præsertim sanguinis, creare solent: vt ab eodem est Galeno proditum.

Gal. lib. 2. de feb. dif. cap. penul.

Gal. lib. 2. de alimen. facult. cap. de cucumere.

Cap. 94. Gal. lib. 9. meth. med.

Quas

Quas quum vxor ob frequentes aborsus crebrò perpessa esset, nimirum si inde in iocinoris imbecillitatem ac malum habitum, tandémque in aquã intercutem ac scirrhum inciderit. Iocinoris namque substantia, auctore Galeno, scirrhis maximè opportuna est, quòd lutosum quippiam naturalitater contineat. Ob id siquis parum habita de iecore ratione, glutinoso cibo vtatur (air idem Galenus) siue nihil offerat quod tum obstructiones eximat, tum detergear, in scirrhosum tumorẽ planè incidet. Quod vxori meæ euenisse, magno suo quidem malo, dolore autem meo, expertus sum: quæ quum his quos antea memoraui cibis diu multúmque vteretur, nec detergens quippiam, aut obstructiones eximens recipere vellet, ab omni prorsus medicamentorum genere abhorrens, in eum quem initio diximus affectum haud iniuria incidit. Quæ affectus causæ fuerint, abunde dictum iam est: quæ perpessa sit mulier in tam diro atque diuturno affectu (quod secundo loco nos dicturos promisimus) iam promendum. Grauissima sanè atque difficillima erant symptomara ea quibus miserè rorqueri carissimam mihi cõiugem videre magno meo cum dolore ac metu contigit. Primùm dolor phlegmonosus quidam in hypochondrio dextro cum circumscripto tumore percipiebatur, qui interdum tantus erat, vt tactum omnino non admitteret. Doloris huius duplex causa erat, partis immoderata intemperies, cum affluxu crassę, viscidæ ac multæ substantiæ, nempe sanguinis limosi, lutulenti, ac crassi, planéque arrabilarij: & soluta partis vnitas, quæ à distentione, renixu, & tumore creabarur. ob impletionem enim partis distentionem & tumorem fieri ex Galeno didicimus. Itaque quum productrices dolorum causæ ambæ inessent, partis vtique inrem peries & soluta vnitas (quæ duæ necessariæ dolorum causæ à Galeno in arte medicinali positæ sunt) dolores inde creari in parte pro ratione influentis humoris omnino necesse fuit. Quúmque esset humor & copia multus, & qualitate grauis & frigidus, & consistentia crassus, arque diu in viscere asseruatus, magnos inde creari dolores rationabile fuit: vt existimem scirrhum hunc phlegmonodem, non sanè exquisitum ac legitimum fuisse. Scirrhum enim Galenus eum vult dici tumorem, si legitimus sit, qui fine dolore affligat. Exquisiti namque scirrhi doloris expertes sunt, & curationem non admittunt, eodem Galeno auctore. Tumor porrò circumscriptus atque rotundus in latere dextro prominebat sensibus conspicuus, ob infarctum in viscere humorem: indicabátque tum gibbam iocinoris partem affici, tum & suprapositos visceri musculos. Non enim solum viscus afficiebatur, sed & qui incumbebant musculi: id quod tactu facilè deprehendebatur. Qui enim in gibba hepatis parte consistunt tumores, tactu deprehẽduntur: vel Auicennæ testimonio, Fen 14. lib.3. tract.3. cap.2. & Galeni. lib.5. de loc. aff. cap.6. Tumorem hunc ab infarctu prodeuntẽ tensio & durities consequebãtur. Ex quo enim humor multus ac crassus viscus & incumbentes musculos obsederat, distendi quidem partem ipsam, & duram renixu fieri, crasso vtique & crudo subsistente humore, necessarium sanè fuit. Vbi verò affectus inueterasset, venter totus in ingentem molem attolli cœpit:

Gal. li. 13. meth. med.

Vbi suprà immediatè.

Quæ symptomata passa sit in hoc morbo ægra hæc.

Gal. li. 13. meth. me. Idem li. 2. art. cur. ad Glauc. & libr. de inæquali intemp.

Gal. li. 14. meth. med. Idem li. 2. art. curat. ad Glauc. Vide Galenum li. 5. de loc. affect. cap. 6. de iocinoris affectibus.

cœpit: partim ab aquoso humore, partim verò à flatu in vacuis ventris spatiis inter peritonæum & subiacentes illi partes contento. hic enim est locus, quo in hydrope affectis vel aquosum humorem, vel flatum contineri, Galenus & Auicenna affirmarunt. Erat autem tumor hic magis à flatu quàm ab aquoso humore: id quod signis plurimis deprehēdebatur. Nam & in ingentem molem venter attollebatur, magis quàm in ascite attolli ex more fit: & neque grauitas suberat, qualis in ascite deprehendi solet, nec, reuoluto in alterutrum latus corpore, fluentis intus aquę sonus audiebatur. Quum verò digitis pulsaretur venter, sonitus quidam instar tympani exaudiebatur, tensióque amplior apparebat: quod & rugitus in ventre per cepti, emissíque ore ructus (à quibus plurimùm, quum emitterentur, alleuari se sentiebat) testari fide certissima videbantur. Hæc enim eius aquæ intercutis quæ à flatu est, & à similitudine Tympanitim vocant, signa sunt: vti Auicennæ assertione docemur. ob id autem Tympanitis dicta hæc aquæ intercutis species est, quòd percusso ventre sonus quasi tympani audiatur, flatuosa nimirum substantia percussu illo dimota. Morborum verò pleraque genera à similitudine ad vnum aliquid, cui collata consensum ac similitudinem habere quandam deprehenduntur, deducta esse, locupletissimus testis est Galenus, libr. 2. methodi medendi: qui elephantiasin, cancrum, polypum, carbonem, & pleraque talium (in quorum albo & tympanitis est) ob analogiam id nominis sortita esse conceptis verbis declarat. Alterum erat symptoma, nec minus prædictis graue, inexhausta, qua assiduè premebatur, sitis: quod hydrope affectis peculiare esse solet, ita asserentibus Galeno atque Auicenna. Fit autem sitis hæc, vtplurimum in sic affectis, ob vaporũ malorum sursum repentium copiam, tum ob partium tabitudinem, humorísque in faucibus priuationem. Extenuari autem plurimum, secundum solidas corporis partes, qui ascite & tympania laborant, iam ab omnibus receptum est, & experientia ipsa testatum. Tabescunt porrò defectu proprij alimenti: quòd neque cibus probè confici, nec commodè distribui, ob viscerum obstructiones, in reliquum corpus possit: vnde nutritoriam facultatem non satis suo munere fungi consequens quidem est. Fieri autem sitim vel ob humoris inopiam, vel ob caloris copiam, bellissimè à Galeno dictum est. Accedebat & altera sitis causa, febricula qua ferè semper mulier premebatur. Nimirum igitur, si tot concurrentibus causis, inexhausta crearetur sitis. Inappetentia & cibi fastidium plurimum etiam vrgebant: commune vtique pathema iis quibus affectum est iecur, vel Galeni testimonio: quòd onustus crudis succis ventriculus, nec inanitus, plenitudinis sensum inferat, ita vt inappetentes fiant. Est enim appetentia, cibi desiderium, seu impletionis cupiditas, quæ tum rectè fit, quum partes intus alimento destitutæ, impleri naturali quodam ductu desiderant: túmque inanitæ, ex sibi vicinis partibus ad sese cibum alliciunt, vt impleatur id quod erat inane: mox illæ rursus ex sibi vicinis, atque eæ ex sibi proximis. Ita ex proxima quaque parte facto semper celeri tractu, perinde quasi in choro quopiam, tandem venæ ad ventriculum productæ, inan

Gal. lib. 5. de loc. aff. cap. 6.
Auicenna fen 14. li. 3. tract. 4. cap. 5.
Fen 14. li. 3. tract. 4. cap. 11.
Gal. lib. 5. de loc. aff. cap. 6.
Auicenna fen 14. lib. 3. tract. 4. cap. 8.
Gal. lib. 1. de simpl. facul. cap. 30.
Gal. lib. 5. de loc. affec. cap. 6.
Appetētia quid.

ctæ, inanes & ipsæ quoque euadunt: quæ & consueuerunt & possunt cibum ex ventriculo ad se conuellere, veluti stirpium radices in terram demissæ. Indidit enim natura ventriculo facultatem qua penuriam sentiat, vt hoc tristi sensu ad cibum potionémque excitata animalia, implerentur: vocatúrque huiusmodi plenitudinis desiderium, Appetentia, à penuriæ sensu ortum habens, quum venæ ex ipso ventriculo trahunt, veluti mulgentes, sugentésque: quam suctionem non ferens ventriculus, sed tanquam diuulsus, in huius molesti sensus remedium, cibum exquirit: idque appetentia est, vel Galeni testimonio. Deficit autem prorsus appetentia, vel suctionis sensu pereunte, vel suctione non facta, vel corpore non inanito. Perit autem suctionis sensus, quum ventriculus nimio humore madens, crasso præsertim, crudo, ac lento se inaniri minimè percipit: vel tum etiam, quum per vehementes affectus sopita est feréque prostrata illius sensifica vis: vt in vehementissimis intemperaturis, magnísque alioqui morbis accidere consueuit. Suctio verò ipsa fieri desinit, vel ob nimiam plenitudinem vasa occupantem, vel quum pauca fit partium dissolutio, partibus vtique impleri minimè indigentibus. Itaque quum & suctio ipsa in hac muliere fieri desineret, ob infarctos in ventriculo humores, eósque frigidos, crassos, & lentos, paucáq; omnino fieret dissolutio: consequens certè fuit plurimùm deiici appetentiam: præsertim quòd & in principe parte morbus ingens intemperiésque valida cum affluxu vitiosæ substantiæ inesset, & facultas vētriculi sensifica à magnitudine morbi quasi sopita prostratáque esset. Atque eæ præcipuæ deiectæ appetentiæ causæ fuere. Difficili item spiratione nō minimùm premebatur, quòd distentum epigastrium totum, atque vnà cum eo ventriculus nimio humore infarctus, septo transuerso, præcipuo respirationis organo, negotiū faceret, à tam vasto tumore compresso: vnde non liberè duci spiritum consequens quidem fuit. Quam noxam plurimum augebat periodica asthmatis accessio, in quam incurrere pronitate quadam naturæ & vitio mulier solebat, hereditarium hunc affectum à parentibus consequuta. Vnde minimè mirum, si ab iis duabus potentissimis causis, ventris, inquam, tumore septum transuersum comprimente, & infarctu pulmonum à crassa pituita in eum locum à cerebro defluente, spirandi in ea difficultas crearetur. Quæ verò febricula suberat, ea quum & tepida & mitis esset, haud magnopere vrgebat: quòd alterius affectus pathema potius, quā ipsa per se affectus esset. erat enim febris accidens non morbus. Hæc præcipua affectus huius symptomata. Nunc tandem curationē subiiciamus.

Gal. lib. 4. de symp. caus. ca. 7

Gal. lib. 5. de vsu par. cap. 15. & li. 5. de loc. affect. c. 3. & libr. de caus. respi.

CVRATIO.

QVVM grauissimo affectu & periculi pleno laborare carissimam mihi coniugem cernerem, curationi exactissimæ omni studio innitendum duxi: quòd quæ grauiora sunt, & maius ab his periculum ægro impendet, maiorem curam desiderent: vt tertio & nono Methodi docet Galenus: præsertim quòd in hac muliere corruptela humorum cum virium imbecillitate coniuncta erat. quod quum euenit, incerta tum succurrendi ratio est, auctore Galeno: & aliàs insanabilis, aliàs spatio & ægrè curatur affectus huiusmodi: ídque si magnum nactus sit medicum. Itaque

Gal. lib. 9. meth. med.

que primùm, instituta congrua victus ratione, emollientibus & flatus discutientibus clysteriis sum vsus, tum & aliis paulò fortioribus, syrupis & decoctis deobstruentibus, viscus roborantibus, partim etiam serosum humorem trahentibus, catapotiis insuper, & confectionibus aromaticis, fotibus exsiccantibus, & flatus discutientibus: partim etiam emollientibus, vnctionibus & emplastris. Horum omnium hic fuit modus:

℞. Quatuor remollitiuorum, foliorum caulium rubeorum, ana M. j. seminum maluæ, althææ, lini, & fœnograeci, seminum anisi & marathri contusorum, ana ℥ ß. caricarũ pinguium numero x. florũ chamęmeli, meliloti & stœchadis, ana P. j. furfurum macri. P. j. Fiat omniũ decoctio. In colatura dissolue catholici ℥ j. hieræ compositæ Galeni ʒ v. oleorum anethi, de lilio & violacei, ana ℥ j. ß. mellis cõmunis despumati ℥ j. Fiat clyster. Interdum quum flatibus & doloribus angeretur, ex vrina impubis pueri, in qua modicũ fermenti incoqui iubebam, cum anisi, anethi, & marathri seminibus, adiecto melle despumato ad vnciã vnam, clysterem parabam, quo mirificè alleuabatur. Nullo enim magis quàm hoc detumescere ventrem, aquosa excerni, & flatuosa discuti sentiebat: éstque hic clyster mihi in eiusmodi affectibus familiaris atque probatus.

Optimus clyster.

Apozema tale ad deobstruendum & hepar roborandum confecimus: ℞. Corticum radicis fœniculi, petroselini, graminis, brusci, asparagi, & rubiæ tinctorũ, omnium mundatarum, & in vino albo temperatarũ, ana ℥ j. radicum iridis recentium ℥ iij. radicis asari, corticum radicis tamarici, & capparum, ana ℥ ß. cichorij vtriusq;, vtriusque buglossi, omniũ cum suis radicibus, ana M. j. agrimoniæ, herbarum capillarium, ana M. j. soldanellæ M. ij. foliorum senę orientalis mundatorũ, seminis carthami, ana ℥ j. ß. seminum anisi, marathri, & melonum, ana ℥ iij. passularum enucleatarum ℥ j. Interiorum cinnamomi electi ʒ ij. ciccrum rubeorum P. ij. florum borraginis, buglossi & genistæ, ana P. j. Fiat omnium decoctio colata ad ℔ ij. in qua dissolue syrupi de eupatorio, de radicibus, & de byzantiis, ana ℥ iij. syrupi de cichorio cum rhabarbaro, & rosati ex infusione rosarum, ana ℥ iiij. sacchari electissimi ℥ v. Fiat syrupus perfectè coctus, & cum santali citrini, cinnamomi electi, & radicis iridis, ana ʒ ij. aromatizatus. Dabam huius syrupi ℥ iiij. semel in hebdomada cum decocto cicerum rubeorum, aut aqua decoctionis capillorum veneris, fumariæ, & cichorij. Optimè vacuabat, & absque molestia serosum humorem & pituitam multam detrahebat. Pilulis quoque aggregatiuis vocatis Mesuę, cũ pilulis de rhabarbaro mixtis, & succo iridis vel caulium exceptis, quandoque vti iubebam. Ab his ad confectiones roborantes & deobstruentes me conuerti. ℞. Cõseruæ florũ cichorij, borraginis, buglossi & capillariũ, ana ℥ ij. trochiscorũ de rhabarbaro ℥ ß. pulueris electarij, triũ santalorũ duplicato rhabarbaro & diarrhodon Abbatis, ana ʒ ij. cinnamoni electi ʒ. iij. Carnis passularũ. ℥ ij. pulueris dialaccę ʒ j. ß. Misce, & ex syrupo de radicibus fiat confectio: de qua vnciæ dimidium, vel drachmas duas sumere iubebam. Vtebar interdũ hoc decocto præstantissimo, cui ego secundum Deum primas in hac curatione partes tribuo: ℞. Radicũ iridis recen

Optimum decoctum.

recentium bene purgatarum & contusarũ ℥ j. foliorum soldanellæ (quã recentem & copiosam Massilia adferri curaueram) ℥ ß. cinnamomi electi ʒ ij. seminis anisi ʒ j. Infundantur omnia in vino albo & aqua capillorũ per noctẽ: & fiat leuis ebullitio, addẽdo in fine rhabarbari electi ℈ iij. vel ʒ j. Fiat fortis expressio: quã semel in hebdomada sumere iubebã. Fouebam ventrem sequẽti fotu: ℞. Radicũ iridis recentiũ ℥ iiij. radicũ ebuli ℔. j. foliorũ eiusdẽ M. ij. eupatorij veri, absinthij, origani, pulegij, calamẽti, rutę, ana M. j. maluæ & althęæ cũ radicibus, ana M. j. ß. soldanellæ M. j. florum chamęmeli, meliloti, rorismarini, florum tyhmi, ana P. j. seminis cuscutæ ℥ j. seminum lini, fœnogręci, althææ, ana ℥ j. ß. seminũ anisi, anethi, marathri, & cumini, ana ℥ j. furfurum P. ij. Fiat omnium decoctio in aqua marina & vino rubro potẽti, & cũ filtro infuso & expresso vt decet, foueatur tumidus venter ante cibum. Post fotum, ventrem vngebam oleo anethitio, rutaceo, & de cheiri citrina, adiecto polline cumini, galangæ, anisi, & baccarum lauri. Interdum emplastro cerę cum cumino & de baccis lauri sum vsus. Quoniam verò abstemia erat ęgra, nec vino vnquam assuescere poterat, quum esset illi aqua, ceu pestis, in hoc morbo nocentissima, excogitaui, quoad fieri potuit, quàm minimè noxiam eam efficere, cinnamomi decocto. Duritiem porrò iocinoris paucis quidem sed tutissimis medicamẽtis curaui: Cerato santalino, cui mastix, spica Indica, schenananthos, absinthii coma, cum pauco gallinaceo adipe essent coniuncta, & ex oleo mastichino excepta. Ita verò hoc curationis ordine profecimus, vt Deo opifice & moderatore, in integram valetudinem sit mulier, quæ ab omnibus deplorata habebatur, restituta: quod Dei bonitati ac indulgentiæ magis quàm medicamentorum viribus tribuendum iure merito censeo: cui laus & gratiarum actio in omne æuum.

OBSERVATIO TERTIA.

NOBILIS Catherina Martina, Ioannis Bastonij Patritij Arelatensis vxor, resolutione crurum, præsertim dextri, post dolores articulorum affecta menses totos decem & octo, summa adhibita cura, potione ligni sancti tandem curatur, integræ sanitati restituta.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

RECTISSIME illud à Galeno dictũ est, vires vbi valentes sunt, omnia contemnere ac tolerare: vbi infirmæ fuerint, ab quouis offendi. Et alio loco, temperata corpora probatissimi succi esse, & ob actionum præstantiam morbis minimè obnoxia esse, vt quæ à iusto modo vix ægréque dilabantur: quòd eiusmodi naturæ, nempe validæ, causis morborum diu multúmque resistant: vt lib. de optima corporis constitutione idem auctor adstruxit. Ob id temperati naturam reliquis omnibus præstare, lib. de temperamentis primo scitissi-

Gal. li. 10. meth. me.

Idem li. de opt. corp. consti.

mè dictum eſt. Quorſum hæc? Illud vt intelligi dilucidè poſsit, mirandũ minimè eſſe, ſi nonnunquam naturæ potentia ac virtute, temperamentiq; bonitate, incurabiles propè morbi vincantur ac ſuperentur: quod in hac præſtanti muliere accidiſſe luce meridiana clarius omnibus factum eſt. Quæ quum optimo ſanè ac ſaluberrimo eſſet corporis habitu, propéque temperamento proxima, etſi ad humidum paulùm deflecteret, inſuperabilem tamen morbum naturæ robuſtæ potentia vicit. Ea enim mulier articulariis morbis (hereditario malo à parentibus illato) quum quandoque, ſed leuiſsimè, premeretur: tandem vbi ſemel genuum & pedum doloribus laboraret, ab illis leuata doloribus, in reſolutionem crurum, præſertim dextri, incidit: tranſlata vtique quæ in articulos fluere ſolebat, in neruos materia: pituitoſa, inquam, illa, glutinoſa ac frigida, cerebro mittente, recipientibus verò imis partibus. Eò effectum eſt, vt & motu & ſenſu crura priuarentur. Neque enim progredi cruribus, nec vllo voluntarij motus genere dimoueri vſquam poterat, multóque minus veſtigiis inſiſtere. Senſus quidem in illis partibus ſtupidus atque obſcurus remanebat, pereunte motu, quòd non perinde ſenſorij nerui atque qui voluntariũ motum perficiunt, affecti eſſent. ob id vſuvenire ſæpè videmus, vt altero illęſo alter vitietur. Quarundam namque partium mouendi quidem ab impetu functio reſolui videtur, illæſa ſentiendi facultate: quomodo rurſus aliæ mouentur quidem, ſed non ſentiunt: quod in lingua & oculis, ſiquando id acciderit, ambiguitatis nihil habet: quippe quæ duplici neruorum genere participent. At vbi eadem in parte tum ſentiendi tum voluntarij motus functio eodem neruo perficitur, maiorem tum res difficultatem habet. Cur, inquam, reſoluta motus functione illęſus in eadem parte ſenſus maneat, vt in hac ægra penè accidiſſe compertum habuimus: in qua ſecundum crura motus voluntarius omnino perierat, ſenſu non vſquequaque pereunte. Non enim ſenſus integer in iis partibus remanſerat, ſed hebes tamen atque obſcurus conſpiciebatur. Cuius nos ſymptomatis cauſam hanc eſſe ducimus, quòd tam qui in muſculos ipſos, quàm qui in cute diſperſi nerui erãt afficerẽtur: ſed magis qui muſculis inſerti erãt. Ob id, inquam, perierat in cruribus motus, quòd qui ſecundum muſculos diſtributi nerui eſſent, magnum vitium contraxiſſent, plurimo in illis impacto craſſo, frigido, lętóque humore: minorem vtique noxam ſentientibus qui in cute nerui erant. Quamobrem remanebat quidem aliquis in cute ſenſus, etſi non integer omnino: verùm ſi nulla in cutaneo neruo noxa accidiſſet, ſenſu perfecto prædita pars fuiſſet. Quod enim pereat motus in parte, illæſo manente ſenſu, ob hanc cauſam id euenire ſolet (authore Galeno) quòd neruus alterius, nempe muſculi, læſus eſt: alterius verò, nempe cutis, manſit illæſus. Sic etiam fieri poteſt vt neruus per cutem diſperſus offendatur, túmque ſenſus perit: qui verò per muſculum ſpargitur, noxa careat, túmque voluntarius in parte ſeruatur motus: qua de re latius Galenus tum primo, tertio, & quarto de locis affectis: tum verò quarto de ſymptomatum cauſis, capite quinto: & nos in noſtris ad id caput cõmentariis abundè explicauimus. Nunc quæ & qualia paſſa

Gal. lib. 4. de ſympt. cau. cap. 5.

sit ægra

Quæ symptomata acciderint huic ægræ.

Hippocra. lib. 6. aph. 49.

sit ægra hæc symptomata toto morbi decursu, & quanam ratione leuata, dicere aggrediamur. Primum omnium, articulares dolores in genubus, malleolis, & pedibus (hereditarium planè in muliere malum, vt quæ patre podagrico genita esset) oriri cœperunt, longóque tempore ægrã vexare. Si quidem quibus dolores podagrici fiũt (iuxta Hippocratis sententiam) hi sedata in quadraginta diebus inflammatione finiũt. Nec solùm ad quadraginta dies, sed multò plures prorogatus est morbus: quòd quum vnius membri inflammatio sedabatur, alterius noua oriebatur. Nec solùm dolor partem affectam premebat, sed & stupor quidam crus dextrũ inuadere post bimestre tempus à morbi initio cœpit, futuræ resolutionis quæ postea insecuta est indicium: siquid Auicennæ creditur dicenti: ,, Quum perseuerat stupor & prolongatur, perducit ad mollificationem. Hinc augescente morbo atque gliscente, tum ob totius plethoram & cacochymiam, tum ob partium infirmitatem & situm: ob quæ quum & imbecillæ essent partes, & in imo positæ, fluxioni excipiendæ paratiores, siquid Galeno creditur, factæ sunt: resolutio in eo ipso crure in quo stupor inerat, genita est. Priuabatur namque pars & sensu & motu, sed diuersimodè: siquidem motus actio abolita omnino erat, sensus verò diminuta. Erat enim in parte sensus aliquis, sed obscurus atque obtusus valde: vt nisi valde partem premeres, vix sentiebat: quòd obstructis à crassa pituita sanguini mixta neruis, spiritus animalis ferri ad eam partem prohibebatur. vnde sensu & motu destitui partem consequens quidem fuit. Grauitas porrò multa cùm in reliquo omni corpore, tum maximè in cruribus ab ægra percipiebatur, quòd incumbentis cuiusdam ponderis reíque graуis sensum sentire se testaretur. Nec iniuria quidem, quòd & copia multus, & qualitate viscidus ac lentus, & essentia crassus subsideret humor. Grauitas nempe percepta (si quid Auicennæ creditur) tum obstructionẽ tum plenitudinem significat. Nec grauitate solùm, sed & stupore pars affecta premebatur, tum verò frigore multo. tanta namque tangenti sese offerebat frigiditas, vt congelatam partem dicere posses. Nec mirum, quòd & obstructio valida subesset, caloris natiui ad partem delationem fieri prohibens: & humoris pituitosi ea in parte consistentia frigiditatem maiorem augebat: præsertim quòd quum pinguiuscula esset ægra (solent autem pingues qui sunt, frigido vtplurimum temperamento esse, vel Galeni sententia) respersa in carnibus secundum extimam superficiem pinguedo, frigiditatis sensum inducebat. Equidem malus esse solet ad crassitudinem excessus: quòd in iis angustæ sint cùm arteriæ tum venæ: atque ob id qui crassi sunt paucum omnino sanguinem habent atque spiritum, adeò vt quum ætate processerint, citò ipsis vel paruã ob causam calor natiuus destruatur: vt rectè Galenus lib. 2. aphor. com. 43. testatur. Pallor in facie, inappetentia multa, & quasi turgida facies apparebat: adhæc multa in somnum pronitas. Palloris faciei, paucitas spirituũ & natiui caloris præfocatio sub pondere presi, & morbi longitudo in causa erant: prout inappetentiæ, ventriculi ad cerebrum consensus, intemperiésque frigida cum humoris pituitosi in eo redundantia. Vnde quum minimè inanitio,

Auicenna Fen 2. li. 3. cap. 13. de stupore.

Gal. lib. de inæquali intemp. li. 10. & 13. meth.

Auicenna Fen 1. lib. 3. tract. 1. cap. 8.

Gal. in arte medicinali ca. 53. nouæ versionis.

aut quàm paucissima fieret, obtundi inde necessariò appetentiam consequens quidem fuit. Inanitionem enim partium præcedere appetentiam omnino oportet: vti Gal. lib. 4. de symptomatum causis, & lib. de facultatibus natur. abundè testatur. Turgida ob id facies apparebat, quòd vapores multi ex imis partibus eò delati, præsertim à ventriculo transferrentur, & altrix facultas non satis valida vnitione alimenti ad partem deficeret: vnde subtumidam apparere faciem, instar eorum qui leucophlegmatia morbo tenentur, necessarium quidē fuit. Pronitatis in somnum, cerebri perfrigeratio, & pituitosi humoris copia cerebrū implentis, in causa

Arist. li. de somno & vigilia.

fuit. eæ enim somni causæ tum ab Aristotele, tum à Galeno esse statuūtur. Hęc potissima quæ morbū sequebantur symptomata erant, quorū abun-

Gal. lib. 4. de sympt. cau. cap. 8.

dè causas retulimus. Nunc qua simus in curando methodo vsi, quibúsq; remediis ægram, Dei ope adiuti, liberauerimus, breui sermone dicemus.

CVRATIO.

Avicenna fen 4. li. 1. cap. 1.

QVONIAM verò curatio omnis tribus veluti capitibus ceu instrumentis perficitur, (vel Auicennæ testimonio) dieta, medicamentis, & chirurgia: nos in hac curanda duobus tantùm vsi sumus, congrua victus ratione, & medicamentorum dextero vsu. Victum porrò eum instituimus, qui attenuare, siccare, & humorum redundantiam exhaurire posset. Itaque ab humidis, iurulentis & implentibus cibis, abstinere ægram iussimus: quin & carnium vsum dies aliquot inhibuimus, & vini potum, hydromelite vti eam iubentes. Nautico pane ex anisi seminibus confecto cibauimus: passulis & nucleis pineis ex saccharo paratis, tum & citrij cortice condito, & cotoneorum confectione, separatim vti eam, præsertim cœnæ tempore, iubebamus. Quod siquando ob virium imbecillitatem carnibus vtendum foret, auiculas quæ in dumetis & saltibus degunt, igni assas parabamus, columborum nedum domesticorum sed & syluestrium esum consuluimus: quòd eorum caro neruorum affectibus natiua quadam virtute & sympathia bene faciat, præsertim resolu-

In proœmio sui Theisir.

tioni & tremori: si quid Auenzoari credendum. Pullorum cohortalium paruorum, perdicum, ac turdorum carnibus assis vti ex interuallo iubebam. Iusculis nonnisi rarissimè & exigua quantitate vti sinebam, iisque cinnamomo, vel myristica nuce conditis. A cibo, coriandri semina, vel cydoniatum, cydoniáve prunis cocta sæpe dabam. Non raro verò panis albi igne assati micam sumere iubebam: vel nautici eius panis qui Pisis eleganti arte fieri solet, frustum dabam. Hydromelite ad multos menses vti ægram iussi: nonnunquam verò aquam decoctionis saluiæ ex saccharo & cinnamomo pro potu dabam. Hæc in victu, quod ad cibos & potus pertinet, præscripta à me ratio. Aëre porrò tenui, odorato, calido & sicco vti ægram iubebam, magno per hiemem accenso in cubiculo ex odoratis lignis igne, lauro, iunipero, roremarino, quercu, vitis sarmentis: &, siquando imbrifera esset temporis constitutio huménsque, suffitibus siccantibus & odoratis cubiculi aërem vaporabā, iuniperi globulis, olibano, styrace calamita, laserpitio Indico, gummi hederę torrefacto, rosis, myrti granis, & similibus. Vigilias imperabā magis quàm somnum.

Gal. lib. 7. meth. med.

vigilia namque (vt auctor Galenus est) totū corpus exsiccat: & qui deflu-

xionib

xionibus tentantur, siti, vigiliis, fame iuuari plurimùm solent: dicente vtique Auicenna, Et sitiant, & vigilẽt, & famem patiantur: quoniam est initium curationis eorum. Plenitatem, vel inedia & somno, vel etiam euacuatione per clysteres arcebam. Ab animi accidentibus, quæ motum in humoribus creare possent, nempe mœrore, metu, tristitia, quantum maxime fieri posset, vti abstineret consulebam: spe bona animum fouere, & morbum virili animo ferre (quod & ipsa per sese lubens efficiebat, constantis animi mulier) suadebam: sícque iuuante Deo effectum est, vt in dies ex hac victus ratione in melius proficere se perciperet. Iam verò ad medicamentorum vsum transeundum.

Fen 5. li. 3. cap. 11.

Curatio per medicamenta.

QVONIAM in hoc morbi genere non confestim & celeriter, sed sensim & gradatim à leuioribus ad fortiora progrediendum est: quòd crassus, crudus, & viscidus humor in neruorum substantia impactus, euacuationi reluctetur, concoctionémque longiorem deposcat: (vti Auicennæ sententia est) ob id leuioribus ab initio vsi sumus, mox temporis progressu ad fortiora processimus. Itaque primùm ad communes materias educendas minoratiuum hoc sumere iussi: ℞. Medullæ casiæ pinguis recenter extractæ ʒ x. pulueris hieræ Galeni ʒ I. ex saccharo fiat bolus: sumat in aurora. In crastinum ex humeraria dextri brachij vena sanguinem pro virium & plenitudinis ratione detraho ad vncias xij. postridie syrupum in hunc qui sequitur modum paratum sumere iubeo ad dies sex: ℞. Hyssopi & saluiæ, ana M. I. passularum mundatarũ ℥ I. anisi ʒ ij. florum violarum, borraginis, buglosi, sticados & rorismarini, ana P. I. Fiat decoctio ad ℔ I. ß. In colatura adde mellis rosati colati, oxymellis simplicis, ana ℥ iij. Misce cũ saccharo. Fiat iuleb aromatizatum cũ pauco nucis myristicæ: sumat sex diebus continuis. Finito syrupo catapotia hæc sumere iussi: ℞. Massæ pilularum cocciarum & de hermodactylis maiorum, ana ℈ ij. mastiches, diagrij, ana grana ij. Ex melle rosato formentur catapotia. In crastinum verò sumat conseruæ rosarum & anthos, ana ʒ I. mithridati electi ʒ ß. ex saccharo fiat bolus: quem capiet vj. horis ante cibum. Interpositis ad recreandas vires diebus aliquot, rursum humores valentioribus præsidiis attenuandos & incidendos censui in hunc qui sequitur modum: ℞. Radicis acori ℥ I. ß. radicum pæonię ℥ I. borraginis, buglosi, amborum cum radicibus, cuiusque manipulum: summitatũ hyssopi, betonicæ, sampsuchi, melissæ, saluiæ, iuæ arthriticæ, chamędryos, chamępityos, primulæ veris, ana M. ß. herbarum capillariũ, ana M. ß. corticum citrij sicci ʒ iij. seminum anisi & marathri, ana ʒ ij. glycyrrhizæ rasæ & contusæ ℥ I. medullæ carthami ʒ x. polypodij quercini recentis ℥ I. trium florum communium cordialium, florum rorismarini, sticados & saluiæ, ana P I. Fiat omnium decoctio in aquæ ℔. 4. ad consumptionem medietatis, & coletur. Colaturæ adde oxymellis scillini ℥ iij. syrupi de betonica & de sticade, ana ℥ ij. Fiat apozema cum melle clarificatum, & aromatisatum cum nucis myristicæ, pulueris diamoschi dulcis, ana ʒ I. Fiat apozema pro sex aut octo matutinis. Dein sequentes pilulas præscripsi: ℞. Pilularum fœtidarum, de hermodactylis maiorum,

Auicenna Fen 2. li. 3.

ana ℈ ij. trochiſcorum alaudabal grana ij. Cum aqua ſaluiæ fiant catapotia ſeptem inaurata, quæ deuorentur debito obſeruato regimine. Et in craſtinum conſeruæ acori & roriſmarini ſeſquidrachmam cum ſcrupulo mithridati electi in aurora ſumere iuſsi. Vbi hæc perfeciſſem, congruéque humorem noxium repetitis vacuationibus pro maiori parte detruſiſſem, ad roborandum cerebrum, mittentem partem, cruráque & neruoſas partes me conuerti, tum foras admotis, tum intrò ſuſceptis medicamentis, in hunc ferè modum:

Opiata cerebrum & neruos roborans.

℞. Conſeruæ acori colati ℥ ij. conſeruæ florum ſaluiæ, roriſmarini & ſticadis, ana ℥ ij. myrobalanorum emblicorum ſaccharo conditorum, numero j. pulueris diamoſchi dulcis & pliriſarcotici, pulueris diambræ, ana ʒ j. nucis moſchatæ ℈ ij. cerebri leporis aſſati ʒ iij. Miſce, & cum ſyrupo conſeruationis emblicorum fiat in modum opiatæ, addendo corticis citrij conditi ℥ ß. Sumat omni mane ad quantitatem caſtaneæ, colluendo os cum pauco vino giluo, ex aqua ſaluiæ diluto. Dein errhinis & apophlegmatiſmis ad deriuationem materiæ per proxima à capite vſus ſum:

Errhinon.

℞. Sampſuchi P. j. agarici albi & fœminini ʒ j. zingiberis ℈ j. Fiat decoctio in aqua, & coletur. Colaturæ adde ſucci radicum betæ nigræ ℥ ij. mellis roſati colati ℥ j. Miſce: fiat caputpurgium: quo ieiuno ventre vtebatur, ore aqua pleno. Interdum ex ſucco anagallidis purpureum florem gerentis errhinon feci:

Maſticatorium.

℞. Maſtiches ʒ ij. pyrethri ℈ j. carnis paſſularum quantum ſat eſt. Incorporentur ſimul, & mandat, expuendo ſaliuam, ieiuno ventre.

Gargariſmus.

Interdum ex oxymelite ſcillino, ex decocto hyſſopi, origani, & ſaluiæ, excepto cũ pauco zingibere, gargariſmum parabam, ad pituitam ore detrahendam: & noctu nucem myriſticam confractã per fruſta ore cõtineri iubebam. Caput ſtuppis fumigatis roſis, thure, ſtyrace calamita, & laſere Indico fouebam. Feci & pileum conſutum & interpunctum, quo caput pilis raſum contegi iubebam:

Pileus capitalis.

℞. Sampſuchi, meliſſæ, ſaluiæ, betonicæ, ſiccorum ana M. j. coriandri præparati ℥ ß. granorum myrti ʒ iij. roſarum rubearum P. ij. granorum tinctorum, caryophyllorũ, macis, nucis moſchatæ, ana ʒ ij. ſtyracis calamitæ ʒ j. Pulueriz atis rectè omnibus, & ſindone rubra cum pauco xylino exceptis & interpunctis, fiat pileus, addendo, florum roriſmarini & ſticadis, ana P. j. ß.

Clyſter.

Clyſteribus nonunquam paulò acrioribus ad pituitam detrahendam ſum vſus. ℞. Foliorum maluarũ, biſmaluæ, bliti, mercurialis, foliorum centaurij minoris, iuæ arthriticæ, betonicæ, primulæ veris, ana M. j. polypodij quercini granati ʒ x. hermodactylorum ℥ ß. agarici in panno lineo raro ligati ʒ iij. ſeminum aniſi & marathri conquaſſatorum, ana ʒ iij. florum ſambuci, ſticadis, roriſmarini & ſaluiæ, ana P. j. furfurum P. j. ß. Fiat omnium decoctio ad ℔. j. In colatura diſſolue electarij Indi maioris, diaphœniconis & hieræ Galeni, ana ʒ iij. mellis anthoſati ℥ ij. olei anethi ℥ iij. mellis roſati colati, ſacchari rubei, ana ℥ ij. Fiat clyſter. Quoniam verò topicis remediis ad reſolutionem arcendam opus erat, euacuato prius vniuerſo corpore, vnctionibus ſequentibus & balneis ſum vſus:

Linimentum optimũ ad reſolutionẽ.

℞. Gummi ammoniaci, bdellij, diſſolutorũ in aqua vitæ, ana ℥ ij. axungiæ taxonis & anſeris, axungiæ anatis & vulpis, ana

ana ℥ iij. pulueris ireos ʒ x. foliorum rutæ, betonicæ, herbæ paralysis, ficorum, ana ℥ j. florum sticados & rorismarini ana P. j. florum chamæmeli & meliloti, ana P. ß. styracis calamitæ, benjoini, ana ℥ ij. garyophyllorum, olibani, nucis moschatæ, ana ℥ j. olei vulpini, lumbricorum, & de costo, ana ℥ iiij. fæcis olei de lilio ℥ ij. Ceræ quantum sat est. Fiat linimentum, quo spina dorsi à renibus infra calidè inungatur, & crura etiam resoluta, desuper ponendo floccos lanæ succidæ fumigatæ olibano, styrace calamita, & lasere Indico. Mirè hoc linimento iuuabatur ægra. Locos affectos semel in hebdomada sequenti lotione ablui iubebam, cuius vis esset refrigeratos neruos calfacere, partem roborare, & quod impactum erat discutere per halitum: ℞. Betonicæ, sampsuchi, rutæ, saluiæ, summitatum lauri, ana M. ij. florum chamæmeli, meliloti, rorismarini, & sticadis, ana P. j. radicum ebuli & acori, ana ℥ ij. sulfuris ignem non experti ℥ iiij. salis ℥ iij. aluminis ℥ j. furfurum P. ij. garyophyllorum contusorum ℥ ß. Fiat omnium decoctio in vino albo & lixiuio æquis partibus, & ex decocto fiat lotio crurum post vniuersales purgationes, ieiuno stomacho. Verùm etsi plurimum his remediis leuaretur, non tamen integrè pristinæ sanitati restituta videbatur, quum illi progressiuus motus liber adhuc non esset, sed magna cum difficultate crus affectum moueret: túmque ad ligni sancti vsum trãseundum meritò putaui, in quo vno, secundum Deum, præcipuum sanationis huius ægræ scopum situm esse existimabam. Itaque ligni decoctum ad hunc qui sequitur modum præparaui, illique ad dies quadraginta, aut paulò amplius, potandum dedi: quo epoto, continuò integræ sanitati, nutu præpotentis Dei, restituta est, nulla resolutionis relicta labe, motúque voluntario plenè restituto. Porrò decocti ligni sancti vocati ratio hæc excogitata à me fuit: ℞. Ramentorum ligni sancti tenuissimè puluerisatorum ℥ ix. corticum eiusdem ℥ iij. Infundantur in xij. lib. aquæ calidæ per diem & noctem, & ferueant in eadem aqua ad consumptionem medietatis: & prope finẽ decoctionis adde, Coriandri præparati ℥ iij. cinnamomi electi ℥ ij. Fiat iterum leuis ebullitio, & coletur. Colatura clarificetur per colum cum sacchari finissimi libra vna, pro singulis vicibus quibus decoctum fiebat. Et vbi decoctum refrixisset, & colo transmissum fuisset, addebam vini albi electissimi & generosi libras quatuor: & ex hoc decocto sumere in aurora ℥ viij. iubebam, eo calente accepto; vesperi verò vncias sex tantùm dabam. Et in lecto constituta ægra, & stragulis bene operta, sudare præcipiebam, quantum ferre posset. Pro potu verò in prandio, & cœna sequens decoctum confeci: ℞. Ligni sancti in ramenta dissecti ℥ iiij. Infundantur in xij. ℔. aquę per diem & noctem, & bulliant in eadem aqua ad consumptionem tertiæ partis: & coletur. Trãsmittatur per colũ, donec clarificetur, addẽdo sacchari ℔ ß. biberéque affatim ex hoc secundo decocto hora prandij & cœnę iubebã. Quã victus rationẽ tenuẽ, cum nautico pane & auiculis nemoralibus quũ quadraginta totos dies rigidè obseruasset, optatam valetudinẽ, progressiuúmque motum, voluntate & beneficio Dei, integrè est adepta. Cui sit honos & gloria in omne æuum.

Lotio crurum in resolutione optima.

OBSERVATIO QVARTA.

ARDVINVS ab Stagno, Patritius Arelatensis, iuuenis annorum viginti, pleuritide incocta lateris sinistri Lutetiæ correptus, nullo procedente sputo, & pro deplorato à medicis habitus, grauissimis & propè lethalibus obortis symptomatis, spirandi summa difficultate, cum sublimi vocato spiritu, virium defectione, inappetentia summa, vigiliis, & animi deliquiis, superueniente die decimoquarto copioso alui fluxu, & multos dies perseuerante, præter omnium spem atque expectationem Dei gratia seruatus fuit: vti ad me Lutetia Honoratus Castellanus Regius medicus accuratè scripsit, anno 1561. mense Iunio, & æger ipsemet proprio postea retulit ore.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

FRVSTRARI interdum spe medicum, & ea accidere quæ minimè euentura sperarat: & certa experientiæ fide, & Celsi doctissima assertione, est comprobatum. Frustratur (inquit) spes medici, & moritur is de quo securus primò fuit: vti contrà seruari eum non rarò videmus, de quo medicus desperarat. Ea causa est cur sæpe deserti à medicis conualescant: quòd arcani naturæ motus, quibus ipsa in seruando fouendóque corpore vtitur, & à mortis iniuria vindicando, non satis nobis perspecti sint. Vnde meritò fit, vt quod notarum indicio euenturũ speres, non eueniat. Cur? quòd coniecturalis sit ars medica, rationémque coniecturæ talem esse, vt cum sæpius aliquando responderit, interdum tamen fallat nos. Id in iuuene præstantissimo Arduino ab Stagno, eximia spe, summæ virtutis adolescente, euenisse, insperata è lethali morbo reddita sanitas palam fecit. Hic enim quum se Lutetiam Parisiorum ad quędã magni momenti curanda explendáque pro patre suo, viro clarissimo, & omni laude ob raras eximiásque virtutes cumulatissimo, negotia contulisset, in grauem prorsúsque lethalem pleuritidem incidit: móxque grauis spirandi difficultas, febris acuta, dolor in latere tensiuus & punctorius, vigilia, deliriũ etiam oriri cœperunt. Interea verò quum hæc grauia ægrum torquerent symptomata, nihil prorsus expuebatur: quod in pleuritide lethale esse omnium est sententiis confirmatum. Sputum enim quò celerius & faciliùs prodierit, eò citius (si quid Hippocrati & Galeno creditur) ægrum liberat: contrà verò si ægrè tardéque procedit sputum, vel omnino non procedit, periculosum & plerunque lethale esse solet. Itaque quum in hoc ægrotante grauissima subesset in succingente costas membrana inflammatio, quam ob magnitudinem crebra & vehemens difficilísque spiratio sequebatur, (mali vtique morbi indicium, si quid Celso creditur) neque omnino sputum procederet, tussis autem valida premeret, febrísque in dies augesceret,

Cel. lib. 2. cap. 6.

Libr. 1. aphorism. 12.

Celf. lib. 2. cap. 4.

ret, viréſque inde collaberentur: quid miri ſi incoctam lethalémq; pleuritidem hanc eſſe, Galeni more, ſubindéque moriturum ægrum medici prædixiſſent? Incoctas namque pleuritides, auctore Galeno, eas nominant, quæ vel celeriter hominem rapiunt, vel longo temporis ſpatio finiuntur. At nullæ celerius enecare ſolent, quàm in quibus cum ſymptomatum grauitate nihil prorſus expuitur: quòd & ipſum vel morbi magnitudinem, vel extremam virium defectionem, vel materiæ pertinaciam demonſtrat. Quúmque iſthæc omnia in præſtanti hoc iuuene cumulata adeſſent, acutiſsima febris, dolor in latere ingens, vigilia, delirium, ſumma cum valida tuſsi ſpirandi difficultas, ſputum nullum, extrema poſtremò virium imbecillitas, nonne hæc certiſsima mortis ſigna erant? Hiſce namque notis Hippocrates, Galenus, Celſus, Auicenna lethales pleuritides iudicare ſolent. At verò etſi hæc non dubiis ſignis mortem portendere videbantur, adeò vt æger etiam à Medicis tanquam deploratus fuerit relictus: prouida tamen, & hominum veriſsima medicatrix natura (ſi quidem naturæ noſtræ morborum medici ſunt, auctore Hippocrate) tum arcanis ſuis motibus morbo diro inſultans, ſeſe ipſa intenta oppoſuit: & dum moriturus æger credebatur, tum citato alui fluxu ſub decimumquartum diem, ſalutarem opem tulit. Nam etſi ab Hippocrate rectè dictum ſit, à morbo laterali vel pulmonia habitum alui profluuio adueniente corripi malum eſſe, nihilo ſecius tamen poteſt quandoque alui profluuium pleuritidi ſuperueniens prodeſſe ratione euacuationis: vt Galenus lib.6. aphoriſmorum, com.16. teſtatur: ídq; præſertim ſi concoctionis ſigna in morbo apparuerint. Verùm quū hic crudus eſſet morbus, & æger à vehementi laterali morbo vexatus atq; detentus (ſic enim vocē eam *Habito* interpretatur Galenus) quî fieri potuit vt alui profluuio accedente, crudo morbo, multa cū virium deiectione, hominem liberarit, ac non prorſus perdiderit? Metuendum quidem valde profectò erat, ne fluxus ille alui hominem ita & morbi magnitudine fatigatum, & viribus deiectum perderet. Sed fit interdum vt malè inchoata, & vi morbi potius quàm naturæ decernentis impetu effuſa (quas diſruptiones vocare Hippocrates ſolet) in bonum deſinant: vbi exonerata natura eo quo veluti ſarcina premebatur, ſupra reliquum potentior facta, morbum ſuperat: ſed non ſine graui periculo. Ea cauſa fuit, cur in præſens diſcrimen æger hic inciderit: quòd magno morbo & crudo intempeſtiua criſis acceſſerit. Intempeſtiuæ namque hæ criſes Galeno dici ſolent, quæ ante ſtatum fiunt, & ab excremento naturam irritante. Quæ enim in tempore fiunt, in ſtatu & coctionibus fiunt, etiamſi nullum adſit irritamentum: quæcunque verò diſrumpuntur (vocat autem ſic Hippocrates omnia quæ ante ſtatum ad criſim ruunt) ob aliquod irritamentū id patiuntur. Quum enim natura materiæ non dominatur, nec proprias obire operationes poteſt, tum (auctore Galeno) indeterminati atque inordinati, tum verò etiam ob id incogniti ſunt illius motus, quòd nimirum ſuccumbat: prout quum valida fuerit, & materiæ integrè dominatur, tum ordinati ac determinati ſunt illius motus, proindéque probè cogniti. Ob id rectiſsimè

Gal. lib. 2. de loc. aff. cap. 2.

Hippocr. li. 6. Epid.

Hippocr. lib. 6. 1; ho riſm. 16.

Vbi ſuprà.

Gal. lib. 3. de criſib. cap. 10.

Vbi ſuprà.

Hipp

Hippocrates coctionem, crisis celeritatem & salubrem securitatem portendere: cruda autem & incocta, & conuersa in abscessus, crisium defectum, aut vehementes labores, aut mortes, aut eorundem malorum reuersiones significare testatur. Nimirum igitur si à medicis ingenuus hic adolescens sit pro deplorato habitus, & morti ex symptomatum & signorum apparentium malignitate adiudicatus. Verùm aliter Deo, qui mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit, visum est: aliter etiam naturæ occultè operanti, vt cuius ineffabilis atque recondita operatio quum sit, prorsúsque longè nostra cognitione profundior (vt Galenus lib. An animal sit quod in vtero continetur, doctissimè asserit) nimirum etiam quod molitur ipsa in morituro corpore à mortis iniuria vindicando, nos latet. Indéque efficitur, vt in acutis morbis (quod rectissimè dixit Hippocrates) non satis certæ sint salutis pronuntiationes, aut mortis. Deo itaque, qui suos quum vult seruat, & cadenti ne collidatur supponit manum suam, iure merito adscribendum, quòd seruatus hic iuuenis sit. Non enim sanguis missus, non linctus, fotus, potiones, non operosa medentium manus, non herba neque malagma: sed prępotens manus eius qui sanat omnes infirmitates nostras, & redimit de interitu vitã nostram, illum seruauit, in spe contra spem: in spe naturæ contra spem artis. Id causę esse Celsus affirmat, cur nonnunquam deserti à medicis conualescant: quòd etsi certa quędã futurę mortis indicia sint, coniecturalem tamen artem medicinæ esse: rationémque coniecturę talem esse, vt quum sępius aliquando respõderit, interdum tamen fallat nos. Reddidimus rationem quamobrem hic morti adiudicatus, seruatus tamen sit. Sed quanam ratione pleuritis grauis alui profluuio finiatur, quũ nullæ viæ communes sint, quibus à parte affecta, succingente costas membrana, ad aluũ deduci noxius humor possit, quemadmodum sputo potest, nondum explicauimus. Id verò iam promamus. Dicimus itaque naturam humores malos per varias vias mittere solere, vt modò per vrinas, modò per cutem, per insensilem transpirationem, per sudores, mariscas, menses, per ventrem interdum vitiosos humores expurget: vt millies in mille locis est à Galeno assertum. qui sanè modi sunt quibus corpus natura in morbis ab excrementis alleuare solet: quòd ipsa videlicet (auctoribus Hippocrate & Galeno) materiebus semper viam inuenire soleat, quum & per ossa abscessus fieri interdum cernamus, & Hippocrates ipse affirmauit. Confluxile namque & conspirabile est vniuersum corpus: siquidem confluxio vna, conspiratio vna, consentientia omnia: vt lib. de alimento. & lib. 6. Epidem. Hippocrat. dixit, atque Galenus lib. 3. de facult. natur. & lib. de vsu pulsuum. Videmus etiam & humorẽ illum qui est inter thoracem atque pulmonem in suppuratis, cum tussi expui, quum nullus extet meatus patens, quo è cauitate pectoris in asperas arterias deriuari, subindéque sputo eiici purulentus humor possit. Id tamen fieri quotidie, certa experientię fide exploratum habemus: & testatur quoque Galenus. Non igitur neque in pleuritide omnino impossibile oportet arbitrari, fieri interdum ad ventrem transsumptionem: & hoc ipsum agi à natura, per occult

Hipp. li. 6 Epid.

1. Reg. 2.

Hipp. li. 2. aphorism. textu. 19.

Psal. 36.

Sapientiæ 16.

Psal. 102.

Cels. lib. 2. cap. 6.

Gal. lib. 1. aphorism. com. 15. & lib. 3. apho. Com. 20. & libr. 3. de cris.

Hipp. li. 6. Epid. & li. 7. aphoris. textu 5. & Gal. in Cõ.

Hipp. li. de alimento, & lib. 6. Epid part. 6. apho. 1.

Gal. lib. 7. aphorism. Com. 55.

occultas & nobis incognitas vias humores noxios deducentem: ipsa sibi viam occulto operandi modo moliente natura, vti quum saniem per ossa manare facit. Hæc namque naturæ arcano quodam modo operantis, & salutem ægro molientis, munia sunt, quæ cognitionem nostram multò maximè superent: quòd (vt suprà de Galeni mente diximus) ineffabilis atque recondita sit, prorsúsque nostra cognitione profundior naturæ occultè operãtis ratio. Ne igitur miremur (quod initiò dixi) frustrari concepta spe medicum, & seruari eum quem moriturum crediderat: quod in præstanti hoc iuuene, ad maxima quæque nato, euenisse, ac plerisque aliis experimento didicimus. Vt est Dei voluntas, qui naturæ motus pro nutu suo regit ac moderatur, immensa sua misericordia cuncta fouens, & spiritus sui missione recreans & renouans omnia. Cui sit benedictio & laus perennis in infinita sęcula.

Gal. lib. an animal sit quod in vtero continetur.

Psal. 103.

OBSERVATIO QVINTA.

IOANNES Valleriola filius meus pleuritide graui cum febre acutissima laborans, annorum octo quum esset, hieme summa ac frigidissima: sine sputo vllo procedente, tussi validissima infestante, difficili ac præfocatiuo spiritu, & cum stertore emisso, tum etiam delirio, & clamoribus horrendis: & conuulsione tandem sequuta, summáque virium defectione, sine voce, sine sensibus factus, vt in singulas horas moriturus speraretur, & à piëtissimo patre pro deplorato habitus: prorogato in vigesimum diem morbo, profluuio alui circa id tempus oborto, eóque copioso, miraculo puerum præter spem & naturæ ordinem rediuiuum, & pristinæ sanitati restitutum Dei ope vidimus: sed qui tamen per multos post menses exanguis, tabidus, imbecillus manserit: tandem verò summa Dei benignitate & sedula patris filij amantissimi cura, congrua victus ratione adhibita, & auxiliis opportunis, perfectè sanatus incolumis euasit, superstésque mansit.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

PRÆCEDENTI Obseruationi, hæc quæ me propius contingit, iure merito & argumenti affinitate, & affectus ac symptomatum similitudine coniungi debet. Eam ob id hoc loci inserere congruum visum est. Natus est mihi filius septimestris, Ioannes nomine, qui ob immaturum partum (etsi vitalis is esse soleat) valde imbecillus bimestre totum à partu ita mansit, vt moriturũ eum in momenta singula arbitraremur: vt qui nec lac sugere præ imbecillitate, neque vitalem auram ducere vix posset: quòd pro Aristotelis sententia qui septimo mẽse in lucem prodeunt, etsi vitales ij sunt, magna tamen

Arist. li 7. de nat. animalium cap. 4.

men ex parte infirmiores esse solent: ob id scilicet, quòd id temporis ab vtero egredi molientes, varióque agitatu ac motu membranas diuellentes, exitum sibi parent. Vnde infirmiores reddi sic natos, labore tanto ac fatigatione, est omnino necesse. Quam rem pulchrè libro de septimestri partu cõceptis verbis expresſit Hippocrates, inquiens, septimestres partus ex vtero egressos quadraginta dierum afflictionem pati omnino oportere. Id quod non ratione solùm præfata, & summorum virorum Hippocratis atque Aristotelis præiudicata sententia: sed & experimẽto quoque discere possumus, vt quos septimo mense nasci contigerit, eos cæteris & infirmiores esse, & inconstantis valetudinis prorsus cernamus. Quod in hoc filio meo testatiſsima fide cõfirmare omnibus possum, qui in eo educando atque fouendo nullos non sim perpessus labores, omnesque pertulerim molestias eas, quæ ab amãtiſsimo filij patre percipi possunt: adeò & pusillo corpore, & exilibus membris, virtutéque infirma prodiit, vt Dei Opt. Max. beneficio potius quàm humana ope seruatus & altus videri poſsit. In quo tamen tantum valuit & matris in alendo filio plena materni amoris charitas, diligentia, & industria, & lactis materni probitas, & sedula educandi cura: vt puerum (etsi imbecilla alioqui natura) in meliorem statum retulerimus. Hunc itaque puerum sensim in melius proficientem, quum habitior fieri inciperet, octauúmque iam attigisset annum, pleuritis grauis sinistri lateris corripuit: ídque frigidiſsima hieme validiſsimis Aquilonibus sæuiente. Quæ nimirum talis quum fuerit, tusses, fauces, laterum dolores & pectoris (vel auctore Hippocrate) creare solet.

Hipp. li. 5. aphoris. 5.

Nihil mirum itaque si tenui & calido illapso in succingente costas membrana à frigore expresso humore, pleuritis oborta sit: eáque in puero hoc grauis & periculosa, quòd & multus subesset conclusus intrò humor, & à frigore meatus stipante retrusio humoris maior fieret. Vnde & tuſsis validior, & spirandi difficultas ingens oriebatur: tuſsis quidem, quòd instrumenta respirationi inseruientia valde læsa tum ab infarcto humore, tum ab intemperie & externo frigore essent. Frigida namque pectori inimica, & tusses mouere solent, auctoribus Hippocrate & Galeno.

Hipp. li. 5. aphor. 23.

Vnde quum & multus intrò conditus esset humor, quem valido motu explodere natura, ceu molestum, tentaret, & noxa respirationis instrumentis inde multa inferretur, tuſsim excitari validam fuit necesse: hoc est, vehementiſsimam efflationem, qua plurimus spiritus celerrimè foras erumpens, impetu suo extrahat explodátque excrementa meatum ipsius obstruentia. Is enim motus tuſsis nimirum est, vel Galeni sententia.

Gal. lib. 5. de sympt. cau. cap. 4. v. r.

Spirandi autem difficultas ob id magna oriebatur, quòd nihil expueretur, esſétque pleuritis incocta: quódque aggestus & obstruens copiosus humor, & loco angusto conclusus, caloréque putredinali exagitatus, magnum liberæ respirationi incommodum adferret. Hæ enim ex causis difficilis spirationis esse omnino solent: vti Galeni lib. ad id dicato, & pluribus aliis locis mens est.

Gal. lib. 4. de loc. affe. cap. 6. & 8. & libr. de caus. puls.

Nec solùm difficilis premebat ob prædictas causas respiratio: sed & præfocatiuus & cum stertore emissus spiritus prodibat, magni & exitialis morbi indicium. Qui enim acuto morbo aliquo, diuturnó

turnóve laborantes, in mortem decidunt, ij morti proximi, cum sono & stertore inter respirandum emisso, ægrè spiritũ ducere solent. quò quum ventum est, pro deploratis ægri relinquendi sunt, & minimè curandi: sed de tristi futuro mortis euentu præsagiendum: vt in aphorismis nos Galenus docuit, & alicubi etiam Hippocrates affirmauit. At verò cur morti proximi cum stertore & sonitu in aspera arteria percepto spiritum emittant, quod vulgus Rancolun vocat, inuenire haud omnino difficile fuerit. Videmus quidem eos spiritum ducentes, ita respirare, ac murmure quodam spiritum trahere, perinde atque solet aqua per saxosa loca & scopulis referta decurrens, dulci quodam murmure percepto fluere, aut in aquæductibus per substratos canales decurrere. Id autem in morituris ob id euenit, quòd aspera arteria dum coangustari & occludi præ siccitate, & facultatis vitalis impotentia incipit, spiritus sursum expiratione elatus, & foras prodire annixus, dum canalem quà illi exitus est, coangustatum adstrictúmque inuenit, murmure quodam rauco, ob elisum in asperis arteriis spiritum, prodit, quòd in annulos asperæ arteriæ ceu in scopulos impingat: ob id sonitum exiens facit, faucibus & membris respirationi seruientibus aridis iam, & præ labore in respirando fatigatis existentibus. Spiritus itaque vnà accumulatus, & spumosæ pituitæ in aspera arteria contentæ immixtus, sonitum fluctuanti mari, & ad scopulos illidenti, similem facit. quod in omnibus morituris ferè euenit, crispatis vtique & corrugatis panniculis, & membris respirationi accommodatis. Quo fit, vt fractus & quasi reuulsus prodeat spiritus, vnde stertor creatur. Idque magis in corporibus crassis, bene habitis, & robustis euenit: vti Plinio Vesuuium montem inuisenti, & à caligine foras prodeunte occluso spiritu, accidisse Plinius Nepos scribit: quòd esset illi propter amplitudinem corporis, meatus animæ (vt ille scribit) id est, aspera arteria, grauior & sonantior. His etiam qui morte violenta & inopinata rapiuntur, idipsum vehementius accidit: vt in laqueo præfocatis, de quibus rectè dictum est ab Hippocrate, Non reuiuiscere eos quibus spuma fuerit circa os. Inde efficitur vt qui crassos densósque habent spiritus, & humoris in aspera arteria contenti copiam, ij maiorem sonitum edant, & difficiliùs moriantur. Qui verò aut senes, aut imbecilli, aut longis morbis tenentur, ij & sensim ad mortem properant, nec tantus inter respirandum stertor auditur: quòd minore impetu foras prodeat spiritus, & sensim non affatim collabatur natiuus calor: vt potius in somnũ quàm in mortem labi videantur. In hoc itaq; miserando casu eò ventum erat, vt de funere magis quàm de vita cogitaretur: quòd sine voce, sine sensibus, exanguis, & tabefactus summo cum stertore spiritum ducens maneret. Et quod horrendum magis erat, tam diris clamoribus ex interuallis exagitabatur, vt si membra illi vi è toto corpore abstraherentur, cum dentium stridore & conuulsiuo oris & membrorum motu. Porrò tam rigidi clamoris causam putaui fore ingentem punctorium dolorem in latere perceptũ, respirationem impedientem. Quum enim crebra & angustiæ plena respiratio in puero esset, dolórque in latere perceptus, liberam fieri respi-

Gal. lib. 1. aphorism. Com. 8.

Hippocra. lib. de arte.

Plinius Nepos in epistola de Plinij auunculi morte.

Hipp. libr. 2. aphoris. 43.

rationem non fineret, magnúmque ſpiritum ducere puer vellet: fiebat ſanè vt conatu eo maximo ingens & clamoſus oriretur dolor, qui puerum ad tam validos clamores & eiulatus vel inuitū concitaret. Dolorem huiuſmodi vnà cum Archigene ſtimulantem vocare iure poſſumus. His omnibus ſymptomatis ſumma virium defectio coniungebatur, tum ob morbi grauitatem atque magnitudinem, tum ob ſymptomatū vehementiam, & ætatis infirmitatem. Quî enim fieri poterat vt tanto morbo, tot verendis caſibus tenella pueri infirmiſsimi ætas reſiſteret? Ad hunc modum itaque conſtituto puero, & ad vigeſimum diem citra vllam ſalutis ſpem prorogato morbo, naturę arcano & imperſcrutabili motu, alui fluor ſuboritur, iſque copioſus: quem tamen exitialem futurum, iuxta Hippocratis ſententiam, ipſe arbitrabar, inquientis: " A morbo laterali vel pulmonia habitum, alui profluuio adueniente corripi malum. " Tantum verò abfuit vt periculum aut noxam attulerit puero vllam, vt planè ſalutis cauſa ſecundum Deum fuerit. Nam ſenſim alleuata quæ exangue pueri corpus diſpenſabat natura, & exonerata eo quo veluti ſarcina premebatur, faciliùs ſupra reſiduum potentior facta, morbum vicit: móxque puero reſtituta vox, ſenſus, virtus fuit: tantum valet in curandis morbis naturæ robur. Vnde illud à Galeno rectiſsimè dictum eſt, vires vbi valentes ſunt, omnia contemnere ac tolerare: vbi verò infirmæ ſint redditæ, abs quouis offendi. Nam etſi in puero hoc vires vi morbi & grauiſsimorum caſuum valde deiectæ eſſent, viuax tamen perſtabat intus recondita quædam natiui caloris aura atque ſpiritus, cuius merito integrum, quod alioqui moriturum ſperabatur, corpus remanſit. Ob id rectè à Galeno dictum videri poteſt, calorem natiuum noſtrum, facultatem quandam eſſe gubernantem corpora noſtra, & naturalium omnium operum auctorem eſſe atque effectorem. Quamobrem quum in pueris plurimus is inſit (vel auctore Hippocrate) & ea in ætate natiui caloris ſalubris qualitas exquiſita habeatur (vt Galenus lib. aphoriſmorū primo, com. 14. prodidit) conſequitur profectò vt magna & difficilia vincere natiuus in pueris calor poſſit. Quod in meo filio effectū, in tam diro & exitiali morbo, teſtari ipſe plena fide poſſum: qui quum iam morti eſſet vi morbi & ſymptomatum adiudicatus, ſignis id lethalibus apertè demonſtrantibus, nihilo ſecius tamen nutu Dei, & naturæ arcano quodā modo operantis, ſalus illi præter ſpem parta eſt. Sed dicet quiſpiā, Nihílne in morbi ſæuitiam artis methodo apparatum eſt? nihil à patre filij amantiſsimo præſcriptum in filij ſalutem? At quid non præſtitū arte, quid non in morbi leuamen excogitatum? Omnia ſanè quibus iuuare me ægrū animo meo cariſsimum poſſe ſum arbitratus, illi ſedula manu adhibita fuere: Decocta pectoralia, ſyrupi, linctus, fotus, clyſteres, cucurbitulæ cum ſcarificatu, quū ſanguinem mittere pro ætatis ratione mihi non liceret. Sed nihil quicquam omnia profuerunt, quòd vel non ſumerentur à puero, vel aſſumpta mox reiicerētur. Vt quòd ſeruatus ſit puer, & incolumis manſerit, non artis præſidiis, non operoſæ patris medici curæ: ſed vni ſummi Dei voluntati adſcribendum meritò cenſeo. Cui ſit honos, gloria, & perennis gratiarum actio in omne æuum.

Gal. lib. 2, de loc. aff. cap. 2.

Hippo. lib. 6. aph. 16.

Gal. li. 10. meth.

Gal. lib. 1. aphoriſm. com. 15. & li. 8. de placit. Hippo. & Plat.

Hipp. libr. 1. aph. 14.

OBS

OBSERVATIO SEXTA.

NOBILIS quædam bene habita, veneno diro, nempe argento sublimato, epoto, quod illi quum syrupos quosdam ad purgationem de more dari solitos assumeret, clanculum datum fuerat, de industria intra syrupum iniecto veneno, diris cruciatibus afficitur, torminibus ventris, erosione maxima percepta, nausea, vomitu, animi deliquiis, oris & faucium putredine cum tetro odore, vrina omnimoda suppressione, in præsens discrimen deducitur. Accersitur medicus, & ex signis & symptomatis re coniectura artificiali cognita, sedula opera, & summa arte medetur: tantúmque medendo proficit, vt multis adhibitis præsidiis, mulierem Dei ope integrè sanarit: viuítque nunc, & valet vegeta & constans, & saluberrimo statu prædita.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

INTER vitæ mala nihil difficilius, nihil nocentius virulentis medicamentis & feris noxiis esse, rectissimè est à Galeno pronuntiatum. Quid enim admirabilius dici quicquam potest, quàm esse vnam quampiam substantiam ita substantiæ nostræ aduersariam, vt planè deleteria sit, momentóque vitam rapiat? Sunt enim quædam eius generis, quæ quum vinci nulla sui parte à natura possint, corpus omnino vincunt ac mutant, prórsúsque aduersaria quadam qua prædita sunt facultate interimunt. Quæ verò talia sunt, venena dici consueuerunt. Id enim venenum est, quod homini tota sua substantia atque natura contrarium, ipsius substantiam euertere atque corrumpere potest. Ex medicamentorum enim genere quæ eiusmodi sunt, vt nulla substantiæ suæ mutata parte, sed tota seruata integra, corpus ita afficiunt atque immutant, vt grauia, perniciosa, & naturæ animalis corrumpentia sint, totum eorum genus deleterium, pestilens, atque venenum dici meretur: vt libr. 3. de temperamentis scitissimè dixit Galenus. Vt verò venenum interimat, & nostri corporis substantiam corrumpat, haud perinde difficile fuerit inuestigasse, siquis propiùs rei naturam spectet, & ab ipsius essentia tractationem omnem ingrediatur: quod iis qui cum demonstratione quippiam sunt dicturi faciundum rectissimè Galenus edixit. Itaque venenum omne intra corpus assumptũ, omnibus suis facultatibus, naturǽque proprietate, cibo quo nutrimur prorsus opponitur. Vt enim cibus similitudine quadam substantiæ, natiui caloris actione, in nostri corporis substantiam vertitur, fitque sanguis alendo corpori aptissimus: tandémque facultatis altricis ope in omni sui parte membris quæ præcipuè nutrit, similis efficitur, locũ illius quod à nobis continuè effluit subintrans: ita venenum contrario se modo habens, corpus ac membra quibus primò adhæret, in sibi peculiarem ve-

Gal. lib. de theriaca ad Pisonē.

Venenum quid.

Gal. lib. 5. de sympt. caus.

nenatam naturam transfert. Vnde quemadmodum quæ in alimoniam cedere possunt, si à nobis edantur, in nostram demutantur substantiam: sic contrario prorsus modo, venenata in corpus assumpta, vniuersa corporis nostri membra, valida immutandi facultate quam continent, venenata quoque reddunt: quòd omne agens, eo in quod agit potentius esse oporteat. Vnde meritò fit, vt venenum vi sua agendi valida nostrã vincat euertátque substantiam, in suam venenatam naturam, homini exitialem, transferens: perinde atque ignis, vi sua agendi potentissima, subditam materiam, paleas, ligna, stipulam, celerrimè in seipsum conuertit, ac conficit. Ob id igitur sapientissimi rerum indagatores dixisse visi sunt, venenum homines interficere, corrupta corporis temperie & compositione, fractis contrarietate quadam corporis viribus, & dissoluto natiuo calore: siue congelatione, siue putrefactione aut erosione, aut naturæ dissimilitudine, & aduersaria qualitate id tandem fiat. Natiui autem caloris dissolutio & extinctio, auctore Galeno, mors est. Venenorum porrò etsi multæ differentiæ sunt, vt quædam à plantis, alia ab animalibus virus eiaculantibus, non pauca à metallicis & mineralibus desumantur: (vt latiùs nos in nostris Locorum Medicinæ communium libris docuimus) hîc tamen tantùm de ea agemus specie, quæ è mineralibus est: nempe de argẽto sublimato, lethali planè & præsentaneo veneno, quod huic generosæ mulieri propinatum fuit. Itaque antequam symptomatũ quæ grauissima huic pauperculæ mulieri acciderunt, narrationem ingrediar, quid argentum sublimatum sit, quæúe illius natura atque potentia, & quomodo clanculum datum sit, edisseram. Argentum itaque sublimatum, quod vocant, factitia quædam res, non sponte nata, aut in metallicis fodinis inuenta, esse deprehenditur. Fit autem ex argento viuo, & sale quod Ammoniacum vocant, vtrisque simul admixtis, & in vas vitreum coniectis, ac inde in fornacem positis, vt hæc ignium vi in vasis sublime tollantur: vbi salis modo quæ in sublime lata sunt, concrescunt, lapidescúntque sacchari candore: ídque quod sic concreuit, sublimatum meritò vocatur, à sublimi vasis loco in quo concretum reperitur. Graue vtique & exitiale venenum id est, erosione & putredine enecans, & diris cruciatibus viscera, & quæ attingit membra lancinans: vti in hac nobili muliere plena sensuum fide experiri licuit. Nam quum hęc grauitatem corporis, spontaneámque quandam lassitudinem cum inappetentia, lumborum, & genuum grauitatem persentisceret, (morbi futuri, si quid Hippocrati creditur, certa indicia. iam enim dicere pergo, vt incauta hæc mulier dirum venenũ sumpserit, & quæ inde hausto veneno symptomata passa sit) me in consilium adhibuit, vt quid illi facto opus esset ad morbum aduentantem propulsandum bona fide consulerem. Ego verò ex enarratis tum & signis aliis, ex plenitudine, & humorum cacochymia isthæc quæ pateretur oriri symptomata iure arbitratus, consulo vt cauta victus ratione, sanguinis missione, atque purgatione congrua, celeriter venienti morbo occurrat: futurum alioqui vt in grauem aliquem morbum incideret. Illa monitis meis obtemperat: dúmque apta illi ad medel

Venenum vt interimat.

Gal. lib. 2. de temp. Et Aristoteles li. de vita & morte. Lib. 3. cap. 18.

Argentum sublimatũ & illius cõfectio.

Hipp. li. 4. aphor. 20.

medelam præsidia compono, clysteres & apozemata: mala sorte factum est, vt clàm quidem, sed studio & de industria fortasse, noctu intra syrupum, quem crastino die in aurora de more sumptura erat, bona argenti sublimati portio iniecta sit. A quibus verò, & qua'id ratione factum sit, ignorationis silentio inuoluendum est. Vbi illuxisset dies, misera potionem petit, &, prôh dolor, pro salutari potione lethalem & venenatam accipit. Vbi verò mediam ferè potionis partem hausisset, dolum percipit: & graui oborta in faucibus, gutture toto atq; ore acrimonia, nausea, caliginéque consequentibus, venenatam se esse palàm prædicat. Statímque ipsa digitis ori admotis, vomitum sibi concitat. Sed tamen veneni vis latiùs sese pandit: móxq; acutissimus in ventriculo & intestinis dolor innascitur, tormina grauia in imo ventre, vrinæ omnimoda suppreßio, grauis & fœtens anima, vlcera in ore, palato & gingiuis depascentia, ita vt dentes omnes commoti sint, torua facies, angustia, defectio animi crebra, miseram derepentè inuadunt. necdum tamen inter tot mala accersitur medicus. Tandem verò accersor ipse, qui præsens ex signis & symptomatis rem vt erat deprehendens (quum id explicare nemo asßidentium auderet, aut non vellet) mox venenatam esse mulierem, ipsámque dirum, & ex erodentium genere sumpsisse venenum intrepidè pronuncio: esséque illi, vt veneno affectæ, operosa & celeri manu succurrendum. Atque vbi hæc pro mei muneris ratione protulissem, certiore narratione res mihi tota patefacta est. Túmq; magna diligentia succurrendum ratus, protinus oleum copiosum butyro recenti admixtum mihi dari præcipio: ea inuicem commisceo, & miseræ ægrotanti deuorandum in manus do: iubeóque vt mox impositis ori digitis, pennáque gallinacea oleo & butyro imbuta, vomitum promoueat. quod quum effecisset ipsa, concitatus est vomitus. Sed quod euomebatur, tam acre & mordax erat, vt vri sibi guttur & fauces ægra, tanquam in incendio posita, testaretur: móxque frigida colluendum os, ad acrimoniam retundendam, suadeo. Eodémq; momento clysterem inijci iubeo ad acrimoniam in intestinis genitam & tormina compescenda. Cõstabat autem clysteris compositio ex refrigerantibus, emollientibus, mucillaginosis & pinguibus, atque etiam satis validè humores detrudentibus, in hunc qui sequitur modum: ℞. Maluæ, bismaluæ, matrum violarum, brancæ vrsinæ, foliorum lactucæ, cucurbitæ & portulacæ (erat enim æstas) cuiusque M. j. seminum frigidorum maiorum cum cortice contusorum, seminum lini, althææ & fœnigræci, ana ℥ j. seminum anisi & anethi (ad flatus discutiendos) ana ℥ ß. florum chamæmeli & meliloti, ana P. j. furfurum macri P. j. Fiat omnium decoctio ad ℔. j. & coletur: in colatura dissolue catholici ℥ j. casßiæ cum saccharo, hieræ picræ Galeni, ana ℥ ß. olei violati ℥ iiij. mucillaginis seminis lini & tragacanthæ recenter extractæ ℥ j. sacchari rubri ℥ ß. Misce. Fiat clyster. A clysteri iniecto & emisso dolores vtcunq; remitti visi sunt: sed paulo pòst cum insultu & pari acrimonia redierunt: túmque ex lacte & oleo violaceo multo clysterem alium parari iubeo, quem iterari etiam sub vesperam iußi. Mirè hoc in-

CVRATIO.

iecto clysteri & repetito dolores sedati sunt. Porrò ad veneni compescendam vim, nequid ventriculo & cordi principi parti officeret, potionem dari præcipio, vbi vomitu & clysteribus venenum è visceribus detrusissem: ídque in hunc modum: ℞. Catholici ℥ j. rhabarbari electi in aqua endiuiæ cum pauco cinnamomi electi infusi, & manè fortiter expresſi, ʒ ij. electarij rosati Mesuę ʒ iij. pulueris crystalli purisſimi ʒ j. (est enim peculiare antidotum aduersus argenti sublimati vim deleteriam) syrupi violati & de limonibus, cuiusque vnciam vnam. Fiat potio cum decocto communi medicinæ: quam postridie ab accepto veneno sumpsit, leuaménque ab illa non minimum sensit: quòd in huiusmodi casu confertim ac properè veneni seminarium sit omnino restinguendum, & à corpore explodendum vacuantibus medicamentis, nc venenum mora in corpo-
Hipp. li. 4. aphor. 10. re lethalem noxam adferat. Idque præcepisse visus est Hippocrates quũ dixit, Medicari in valde acutis, si materia turget, eadem die. tardare enim in talibus malum est. Non enim prorogandi moras dat tam exitialis morbus, ob ídque confestim ad veneni eductionem & illius lethalem vim re-
Gal. lib. 5. meth. me. stinguendam est omnino properandum, atque à maximis (vt iubet Galenus) inchoandum. Quoniam verò tormina necdum cessabant, & ventriculi ardor perstabat, fotum paraui, ad ardorem huiusmodi cõpescendum, & ventriculum roborandum. ℞. Foliorum solatri, lactucæ, portulacæ & plantaginis, ana M. j. foliorum absinthij & menthæ, ana M. ß. pampinorum vitis M. j. rosarum rubentium P. ij. florum nymphææ, chamæmeli & meliloti, ana P. j. seminum maluæ, althææ, lini, fœnogræci, anisi & anethi conquassatorum, ana ℥ ß. caryophyllorum contritorum ℥ j. Fiat omnium decoctio in aquæ & vini partibus æquis (erat autẽ vinum album tenue & aquosum) & cum filtris infusis, expresſis, & admotis ventriculum fouebam ante cibum. A fotu verò sequenti vnguine inungi ventriculum iubebam: ℞. Oleorum mastiches, cydoniorum, nenufaris, rosati & lentiscini, & de absinthio, ana ℥ ij. vtriusque coralli, rosarum rubentium, seminis sumac, ana ʒ j. crystalli purisſimi ʒ j. ß. caryophyllorũ, cinnamomi electi, calami odorati, ana ℈ ij. theriacæ electæ ℈ iiij. mastiches, olibani, ana ʒ ß. Cum cera alba fiat in modum linimenti, quo ventriculus post fotum inungatur. Ad veneni seminaria frangenda potiones & antidota quotidie dabam, interdum semel, interdum etiam bis. Erant autem huiusmodi: ℞. Pulueris crystalli purisſimi ℈ iiij. pulueris diamargariti frigidi, pulueris theriacalis Guidonis, pulueris rosatæ nouellę, cuiusque ℈ ij. syrupi cotoneorum, & de nenufare, interdum violaceum apponebam, ana ℥ j. Ex aqua decoctionis scabiosæ, oxalidis, & portulacæ potionem, quæ vice alexipharmaci esset, propinari iubebam, quoad se vis & impetus veneni remisisset. id quod ex symptomatum & casuum remisſione coniicere erat. Ad octo continuos dies potionibus iis sum magno & felici successu vsus. Porrò in iusculis etiam (quæ ego ex pinguisſimis capis & gallinis, pinguíque castrato parari iubebam, ad erosa vi medicamenti lethalis membra læuiganda) crystalli pollinem & diamargariti frigidi, tenui panniculo contenta & illigata, infundi iubebam,

bam, vt in iusculum crystalli vis ebullitione transiret: antidotum vtique præsens noxæ à veneno illatæ remouendæ. Cæterùm ad oris vlcera, palati & linguæ, variis sum collutionibus & gargarismatis vsus: modò ad reprimendum, inflammationémque sedandam: modò ad putredinem sistendam, modò ad læuigandum & agglutinandum quod exulceratum fuerat. Tum & dentibus atque gingiuis penè putrefactis & sua quoque peculiaria admoui præsidia. Horum hæc fuit à me seruata ratio. Ad oris vlcera ex tempore: ℞. Aquarum solatri, prunorum syluestrium (quæ vulgus Arelatense Agrenes vocat, & stypsim maximam habent, valdéq; fluentem humorem repellunt) aquæ peculorum rosarum, myrti, & nymphææ, ana ℥ iiij. diamoron ℥ ij. succi granatorum musorum ℥ iij. syrupi myrtini, mellis rosati colati, ana ℥ ij. Misce: fiat gargarisatus. Hoc etiã gargarisma confeci: ℞. Foliorum oxalidis, portulacæ, plantaginis, centinodiæ & lentisci, ana M. ß. lentium P. j. rosarum rubrarum P. j. seminũ sumac & plantaginis, ana ʒ j. ordei cum cortice P. j. Fiat omniũ decoctio ad libram vnam, & coletur. In colatura dissolue syrupi cotoneorum, succi granatorum musorum, syrupi de berberis, ana ℥ ij. Fiat gargarisma. Interdum verò hoc altero sum vsus, ad agglutinandum & leniendum, vbi iam finita esset putredo. ℞. Passularum pinguium exacinatarũ numero xx. Iuiubarum, sebesten, ana paria v. caricarum pinguium numero vj. amyli, tragacanthi, ana ʒ j. glycyrrhizæ mundatæ & contusæ ℥ ß. Fiat omnium decoctio in aqua ordei recenter & studiosè facta ad librã vnam. In colatura adde syrupi violacei & capillorum, ana ℥ ij. sacchari candi, penidiorum, ana ℥ j. Fiat gargarisatus, seu collutio oris. Quin & in id rei linctibus vsus sum huiusmodi: ℞. Pulueris diaireos & diatragacanthi frigidi, cuiusque ʒ ij. carnis passularum sine arillis ℥ j. pulueris glycyrrhizæ ʒ j. sacchari candi, penidiorum, ana ℥ ß. Ex syrupo violaceo excepta fiat linctus. Putredinẽ porrò, quæ multa in ore & palato suberat, ne serperet, collyrio viridi Guidonis & aqua capitelli, ex aqua plantaginis & rosarum excepta, inhibuimus. Dentes verò commotos, gingiuásque nigrefactas atque erosas, iis præsidiis iuuimus: ℞. Boli Armenii præparati, sanguinis draconis, coralli rubri, ana ʒ j. mastiches, margaritarũ selectarum, seminis plantaginis, ana ℈ iiij. cinnamomi electi ʒ j. granorum tinctorum, radicis iridis Florentiæ, ana ʒ j. ß. Misce: fiat omniũ puluis subtilissimus: applicetur gingiuis & dentibus cum pauco vino electo, colluendo postea os. Vti iubebam ad firmandos dentes decocto lentisci, summitatum oliuæ syluestris, plantaginis & aluminis. Nigritiem è dentibus abstuli aqua sublimationis salis communis, aluminis, & radicis iridis Florentiæ, ex qua iubebam dentes confricari, frustulo è lentisco in dicta aqua madefacto: & mox sordes in dentibus hærentes magnâ facilitate detergebantur, læuórque & candor ac firmitas dentibus restituebatur. ad id enim præfata aqua mirè efficax est. Hæc dentibus & gingiuis adhibita prouidentia. Quoniam verò vrinæ suppresio maximè vigebat (biduum namque totum suppressa in hac ægrotante malefica veneni vi vrina fuerat) huic symptomati magna cura instandum duxi. Itaque

potion

potionem paro huiusmodi ad id præstantem: ℞. Summitatum maluarum M. j. foliorum raphani & saxifragiæ, ana M. ß. glycyrrhizæ contusæ ℥ ß. seminum melonum mundatorum ℥ ij. Fiat omnium decoctio in aqua ad ℔. j. & coletur. Colaturæ adde mellis electi ℥ ij. butyri recentis sine sale ℥ j. sacchari candi ℥ ß. Despumetur mel, & coquantur omnia leui ebullitione: & vbi refrixerint, ad vsum seruetur decoctum: ex quo sumere iubebam vncias nouem, ieiuno ventre: addebámque syrupi capillorum veneris, & de limonibus, cuiusque vnciam vnam. Ad proritandam item vrinam, deobstruendósque meatus balneo sequenti vsus sum:

Balneũ ad vrinæ suppressioné. ℞. Maluarum, althææ, amborum cum radicibus, ana M. ij. foliorum raphani, cretæ marinæ, & petroselini Macedonici, cuiusque M. ij. florum chamæmeli, meliloti & genistæ, ana P. j. seminum lini, althææ, maluæ, fœnogræci, saxifragiæ, & milij solis, ana ℥ j. furfuris P. iij. Fiat omnium decoctio in sufficiente quantitate aquæ, addendo olei communis libras tres. Sedeat in dicto decocto calido vsque ad vmbilicum: atque in exitu à balneo hanc illi dari potionem iubebam: ℞. Succi limonum ℥ iij. sacchari candi puluerisati ℥ ß. aquæ quinque radicum, aquæ raphani, ana ℥ iij. Fiat potio: quam sumere iubebam in exitu balnei. Vesicæ regionem totam oleo liliorum, de scorpionibus, cum axungia cuniculi & gallinæ, addito croci momento, illinebam. Quod quum adhuc res ipsa pro animi voto non succederet (pauxillum namque adhuc, idq; cum magna difficultate, emittebatur vrinæ) ad fortiora transcendere visum est. Itaque hanc alteram illi dari potionem iussi: ℞. Trochiscorum de myrrha, pulueris lithontribon, ana ʒ j. syrupi capillorum & de limonibus, ana ℥ ij. pulueris crystalli purissimi ʒ ß. Ex aqua raphani & artemisiæ potio paretur: quæ detur muliere in balneo consistente. Quin & hanc alteram vnctionem illi præscripsimus: ℞. Vnguenti dialthææ ℥ iiij. axungiæ gallinæ recentis, axungiæ cuniculi, ana ℥ j. myrrhæ, seminis petroselini, saxifragiæ, & milij solis, ana ʒ j. galbani electi, radicis iridis Florentiæ, ana ʒ ß. croci ℈ ij. olei de lilio, & scorpionum, ana ℥ j. ceræ modicum. Misce: fiat vnguentum: applicetur perineo in exitu balnei. Iterari etiam iussi præfatam potionem trochiscorum de myrrha, adiiciendo pulueris diamargariti frigidi, & theriacalis Guidonis, cuiusque scrupulum vnum. Tantum verò medendo profecimus, vt tandem copiosam mingeret ægra vrinam in balneo, post quartum à suppressione diem: túmque liberè procedere vrina cœpit. Nec verò interea dum hæc à nobis peragebantur, cordis roborandi, & à veneni iniuria atque noxa vindicandi, obliuiscebamur. Conditum in id huiusmodi parauimus: ℞. Conseruæ rosarum, nenufaris, & buglossi, ana ℥ j. corticis citrij conditi, radicis buglossi conditæ, ana ℥ ß. manus Christi cum margaritis recenter facti ℥ ij. pulueris margaritarum electarum, pulueris crystalli purissimi, ana ʒ j. Misce cum saccharo: fiat conditum auri foliis incrustatum, quo vti sæpe in die iubebam cum aqua buglossi. Epithema cor roborans admouimus vt sequitur: ℞. Aquarum rosarum, buglossi, acetosæ, nymphææ, & myrti, & florum citrij, cuiusque vncias quatuor: vini albi potentis ℥ iij.

pulueris

pulueris diamargariti frigidi, & diambræ, ana ʒ ß. granorum tinctorum ʒ j. caryophyllorum ℈ ij. moschi G. iij. caphuræ G. ij. Misce: fiat epithema pro corde. Sacculum item ex serico rubro interpunctum gestandúmque regioni cordis præscripsi: ℞. Rosarum rubearum P. iij. foliorum myrti, sampsuchi, melissæ, ana M. j. omnium santalorum, ana ʒ ß. granorum tinctorum, caryophyllorum, ana ʒ j. pulueris diamargariti frigidi ℈ iiij. moschi G. x. caphuræ G. v. Misce: fiat sacculus rotundus interpunctus, gestandus & admouendus regioni cordis. Ad ardorem in ore perceptum, qui & summus erat, & multo tempore ægram afflixit, his sum remediis vsus: ℞. Foliorum plantaginis, lactucæ, portulacæ, & acetosæ, ana M. ß. cucurbitæ albæ per frusta incisæ (erat enim tum earum copia, quòd æstas esset) M. ß. lentium P. ß. aluminis ℥ ß. Colentur omnia post decoctionem in aqua: colaturæ adde succi granatorum musorum ℥ iij. succi portulacæ depurati ℥ iij. syrupi violacei ℥ ij. sacchari candi ℥ j. Fiat gargarisma. Item, ℞. Mucaginis seminis psyllij, cydoniorum & tragacanthæ cum aqua portulacæ extractæ, ℥ iij. Fiant formulæ ad instar sacculorum paruorum, cum panno lineo raro frustulis glycyrrhizæ illigato, pro abstersione linguæ, gutturis & palati. Ad somnum prouocandum (vigiliis namque immodicis ægra hæc misera torquebatur) lotionibus crurum & brachiorum sum vsus ex decocto foliorum salicum, vitis, arundinis, lactucæ, papauerum capitibus, rosarum, violarum & nymphēæ floribus: item syrupo papaueris, ex decocto lactucæ, nymphææ & portulacæ excepto, & sub noctem datoꝫum verò frontem & tempora vnguento soporifero inunxi, cuius hæc fuit descriptio: ℞. Vnguenti populei ℥ ij. seminis papaueris albi & corticis eiusdem, ana ʒ ß. seminum lactucæ & anethi, ana ℈ ij. Misce, & cum oleo de papauere fiat linimentum, quo vngantur frons & tempora hora somni. Interdum etiam opij & croci grana duo addidi, sícque conciliatus fuit illi, Dei gratia & præsidiorum ope, somnus. Ex succis item portulacæ, oxalidis, & plantaginis depuratis, & saccharo finisimo exceptis, iulebum confeci, quem gratissimum ægra habebat, & dum sitiret, illo libentiùs ex aqua ordei vtebatur. Item trochiscos sub lingua continendos in hunc modum confeci: ℞. Sacchari candi, penidiorum, ana ℥ ij. sacchari finissimi ℥ j. amyli, tragacanthi, boli Armenii præparati, ana ʒ j. pulueris radicis iridis Florentiæ ℈ iiij. Misce cum aqua rosarum infusionis tragacanthæ. Fiant orbiculi similes lupinis: teneat sub lingua. Interdum etiam ad oris fœtorem remouendum hos præscripsi: ℞. Sacchari finissimi ℥ iiij. moschi grana vj. radicis iridis ʒ j. mucaginis gummi tragacanthæ cum aqua rosarum extractæ, quantum sat est. Fiant trochisci ore continendi. Ad gutturis & faucium asperitatem tollendam, oleo amygdalarum dulcium recenter parato, & cum saccharo cando vocato admixto, sum vsus. Hæc operosa & molestiæ plena curatio fuit, quam in hac nobili muliere sic malè affecta, & vi lethalis veneni in mortis discrimen adducta, exercui, diu multúmque in leuanda misera ægrotante laborans. Tandem verò Dei clementia, & mea qualicunque opera, integrè sanata præsidiorum

ope

ope fuit: viuitque nunc vegeta, constans, & bene habita, suarum rerum satagens multa cum felicitate & voluptate. Habet siquidem præteriti doloris recordatio voluptatem, vt bellè Cicero dixit.. Finem iam facio, si id inquisiuero, cúrnam argenti sublimati potio (quod in plerisque à me est animaduersum) vrinam protinus supprimat. Euentus huiusmodi causam duplicem esse ipse arbitror: alteram veneni impetum, acrimoniam, citámque & præcipitem nimiùm actionem, ob caliditatis excessum, qui in eo medicamento summus est, nempe è quarto calfacientium ordine: ob quem caloris excessum fit vt vehementer citóque humores corporis trahat, exagitet, & instar sæuientis flammæ huc atque illuc rapiat. Vnde fit, vt exagitatis & detrusis humoribus, atque impetu actis, illorum portio in vesicæ ceruicem decumbens, vrinæ meatum obstruat, sicque vrinæ exitum prohibeat; vnde suppressio oriatur: præsertim vbi qui decidunt humores, crassi, glutinosi, lentíque fuerint: vti in mulieribus pro maiori parte esse solent, atque in his qui desidem vitam agentes, multo cibo potúque viscera distendunt ac saginant, vt in quibus facilè obstructiones euenire paratæ sint. Altera, & propior causa, ipsa veneni natura est, insitáque facultas, eáque abdita, qua cæca potestate vrinam supprimendi vim habet: vti lepus marinus pulmones, non aliam vllam partem, exulcerandi: & cantharides vesicam item lædendi vim peculiarem quandam & sibi propriam qua id operentur habent: quòd antipathia quædam inter venenum hoc & vesicam intersit, vti inter allium & magnetem. Ob id hoc ab illo læditur: hoc est, ab argento sublimato vesica. Sed iam hîc finis esto ad Dei laudem & gloriam.

OBSERVATIO SEPTIMA.

EXIMIVS legum doctor Ioannes Spinaldus, ciuis Arelatensis, summa fide & integritate vir, quum cordis palpitatione grauissima afficeretur, ita vt in mortis discrimen incidisset, graui & clamoso tum capitis tum ventriculi comitante dolore: dum à me magna diligentia curatur, nocte intempesta somniferum syrupum à me illi præscriptum quum sumpturus esset, illius loco aqua sublimati, qua ad fucum vti mulieres consueuerunt, illi propinatur: idque forte & casu. Nam quum esset phiala vitrea eius venenati liquoris plena, eáque ei proxima in qua syrupus continebatur, agérque insomnis manens syrupum ex præscripto posceret: contigit id temporis lucernam extingui, túmque quæ illi ministrabat ancilla, pro syrupo phialam sublimati in medijs tenebris manu sumit, magnáque copia ægro propinat, (cyathos nempe fere tres vas id continebat) cuius dimidium æger sumit, pro salutari scilicet lethalem potionem. Nec quid sumpsisset intelligens, nihil quicquam de re profert: etsi inter hauriendum

grauem

grauem in gutture, lingua & palato acrimoniam sensisset. Mox verò grauibus & intolerandis obortis in ventriculo doloribus, in miros cruciatus incidit: ita vt in furorē præ dolorum sæuitia penè deduceretur, noctes & dies perpetuò eiulans ac clamans, vt ad multam à domo distantiam eiulatus atque clamores exaudirētur. Túmque perterrefactus ego tam tristi & subitario euentu, quid sumpsisset æger inquiro, ecquisnam illi ea nocte ministrasset: sed nequicquam tamen de re vt erat declaratum est. Tantùm dicebant se sub mediam ferè noctem somniferum propinasse syrupum. Quod quum diligentius postero die inquirerem, nequicquam sedatis doloribus, sed cōtinuè augescentibus, verum extorquere non potui. Miratus autem vndenam tam sæui dolores oriri possent, à bilioso eóque valde acri humore atque æruginoso, tunicas ventriculi vellicante, nasci coniectura artificiali arbitrabar, eius quod acciderat prorsus ignarus. Sed quum datis in id medicamentis pluribus (præter vomitum concitatum, à quo aliquantum alleuabatur) nihil quicquam me proficere viderem, valde animo angebar. Quúmque post sextum diem ab epoto veneno forte fortuna matulam quæ in abaco erat in manus sumpsissem ad lotium spectādum, phialas duas vitreas abditas cerno: alteram syrupi plenam, vacuam alteram, & fuco albo adhuc madentem. Vtrasque arripio, deprehendóque syrupum esse somniferum illum quem ante sex dies ad conciliādum somnum præscripseram, neque illi propinatum fuisse: inuentáque phiala altera, in qua fucus erat, vacua: coniicio hinc illi datam potionem esse. Mox accitis domesticis, verum comperio: datam illi aquam sublimati, qua ad fucū vti mulieres, vt speciosiores videantur, solent. Re cognita, ad medendum totis viribus insisto, vt sanè poteram. sex namque iam dies ab epoto veneno (vt antea dixi) præterierant. Deducitur æger ad extremum vitæ, deplorata salute, crebris animi deliquijs, virium defectione, tabe, torminibus, insomnia, & intolerandis doloribus afflictus, vt iam de funere cogitaretur: & mortuum plurimi ciuium crediderunt, & aliis ac mihimetipsi ægrum visuro, mortuū esse renuntiarunt: tametsi falsò. Hic enim post diuturnum tempus, sensim antidotis crebrò datis, vacuationibus aptis, clysteribus ex lacte paratis, balneis, lactipotatione, fotibus, & vnctionibus lenientibus resurgere incipit. Sistuntur dolores, remittuntur symptomata, augentur paulatim vires, reficiuntur membra collapsa atque spiritus: tandem post trimestre tempus, præter meam & omnium expectationem, integrè Dei præpotētis manu atque auxilio curatur: superstésq; & incolumis nunc agit, transactis iam annis plus minus decem. Euentus profectò, qui ob raritatem admirationem ciuibus cunctis incredibilem præbuit.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

VANTVM periculi tremor cordis adferat, ſi & creber ſit, & ægrum vehementer infeſtet, tum à Galeno, tum ab Auicenna rectiſsimè dictum eſt. Galenus namque eos qui palpitatione cordis malè haberent, ante ſenectutem morte præuentos eſſe ingenuè teſtatur. Auicenna verò cauendum maximopere ne morte ſubita intercipiatur, qui ſic affectus fuerit, his verbis commonuit: Ille (inquit) cui tremor cordis aſsiduè acciderit, de ſeipſo ſit ſollicitus, ne ſubita intercipiatur morte: quòd ſymptoma huiuſmodi quum principis partis proprium ſit, in ſyncopen, indéque in mortẽ facilè tranſmutetur: vt idem auctor fen xj. tertij, tractatus ſecundi capite primo conceptis verbis affirmauit. Nimirum igitur ſi in grauem noxam incurrant qui tremore cordis tentantur: vt huic viro, cuius nunc tam verendi ſymptomatis naturã, cauſas, curationémque explicamus, accidiſſe perſpeximus: qui à tali affectu in præſens vitæ periculum deductus eſt, magnóque labore curatus. Eius itaque ſymptomatis cauſa erat, cordis intemperies calida, cum affluxu atrabilarij ſucci flatulenti in pericardios contenti, à quo palpitatio illa vehemens oriebatur. Nec ſolùm cordis vitio, ſed & ventriculi quoque id mali oriebatur. ventriculus namque in hoc viro pituita multa flatibúſque refertus, patienti cordi mali materiam per conſenſum ſubminiſtrabat. Ventriculi namque culpa id ſymptoma fieri Auicenna conceptis verbis teſtatus eſt tract. 2. cap. 2. fen xj. tertij canonis. Itaque non tam per propriam cordis intemperiem quàm etiam per conſenſum à ventriculo flatus plurimos ſuggerente, ſymptoma hoc proueniſſe in hoc viro pro explorato habendum eſt. Illud namque indicabant inappetentia multa, & à cibis omnis generis auerſio, ructus ore emiſsi plurimi, grauitas & tenſio in ſtomacho perceptæ, imbecilla cõcoctio, & quòd accepto cibo magis quàm ante acceptum affligeretur. Iſthæc namque omnia ventriculum intemperatum eſſe abundè declarabant, cordíque affecto conſenſum præſtare. Vnde duplicato malo nimirum ſi æger grauiſsimè atque diutiſsimè laborarit: tanto præſertim accedente fortuito caſu veneni incogitanter ebibiti. Malum etiam augebat perpetuus atque ingens capitis dolor, per ſympathiam magis, quàm per proprietatem enatus, multis in caput à ventriculo & corde ſublatis vaporibus caput implentibus, & pulſatiuum dolorem creantibus. Inter tot mala interea valde æger extenuabatur, quòd & cibum non ſumeret, & aſſumptum qualemcumque cibum imbecilla ventriculi facultas nõ rectè conficeret, accedente perpetuo illo & deprauato cordis motu, qui magnam & natiui caloris & ſpirituũ copiam diſſoluebat: vnde collabi vires, & contabeſcere corpus neceſſarium certè fuit. quod commune ferè eſſe ſolet omnibus qui tali pathemate torquentur, vt etiam Galenus euenire, & in ſimia & gallo diſſectis expertum ſe fuiſſe teſtatur. Intellecta ſymptomatum quibus hic vir premebatur natura & cauſis, ſupereſt vt curationis modum quo vſi ſumus, & ab imminenti diſcrimine hominem ſuſtulimus, deſcribamus.

Gal. lib. 5. de loc. aff. cap. 1.

Auicenna fen 3. primi li. doct. 5. cap. 1.

Gal. lib. 5. de loc. aff. cap. 1.

PRIMVM

CVRATIO.

PRIMVM omnium quoniam florenti ætate æger, & temperamento bono, validísque viribus per initia morbi erat, visum est commodum sanguinem mittere: quòd & morbi ratio, & ægri temperatura, & habitus, & cætera id indicare maximè viderentur. Tremori namque cordis Galenus (Vbi suprà.) & Auicenna hoc potissimum auxilio mederi student: præsertim vbi & calida intemperies, & plenitudinis signa adsunt, vti in hoc laborante aderat. Itaque præmisso leni clysteri, sanguinem detraho è interna dextri brachij vena, vt magis hepatis caliditas remitteretur: (erat enim calido hepate) idque facio non confertim, nec semel: sed repetitis vicibus, ne dissolueretur virtus, & melior sic auersio fieret. Tum verò ad humoris atrabilarij & pituitosi æquationem apozemata confici iubeo: quibus ad octo cōtinuos dies æger vteretur, quòd humores huiusmodi valde contumaces naturâ quum sint, longo ad concoctionem tempore indigent. Erat autem syrupi ratio talis: (Apozema.) ℞. Vtriusque buglossi, vtriusque cichorij, melissæ, acetosæ, omnium cum radicibus, ana M. j. sampsuchi, lupuli, fumariæ, endiuiæ, nouellæ non lotæ, ana M. ß. Capillorum veneris recentium, polytrichi, ceterac, ana M. ß. passularū pinguium mundatarū ℥ j. glycyrrhizæ rasæ & contusæ ℥ ß. polypodij quercini conquassati ʒ vj. doronici Romani ʒ j. seminum endiuiæ, acetosæ & ocymi caryophyllati, ana ʒ ß. seminum melonum mundatorum ʒ iij. seminis anisi ʒ j. caryophyllorum ℈ ij. thymi, epithymi, ana ʒ ij. florum violarum, borraginis, buglossi, & rorismarini, ana P. j. Fiat omnium decoctio ad libram vnam atque dimidiam, & coletur. Colaturæ adde succi borraginis, succi pomorum redolentium depuratorum, cuiusque ℥ iij. syrupi de buglossa & de pomis Sabor regis, ana ℥ ij. syrupi de epithymo ℥ j. ß. Fiat apozema secundum artem clarificatum, & aromatisatum cum puluere diamargariti frigidi & diamoschi dulcis, ana ℈ ij. pro tribus dosibus, reiterando vsque ad octo dies: & immediatè post sumere iubebam frustulum vnum electuarij diamargariti frigidi, somnúmque imperabam. Purgaui postea in hunc qui sequitur modum: (Purgatio.) ℞. Prunorum dulcium numero sex, passularum pinguium exacinatarum, paria quinque, tamarindorum electorum ʒ iij. foliorum senæ Orientalis mundatorum ʒ ij. anisi & cinnamomi electi (ad flatus discutiendos qui à sena excitari solent, & ad ventriculum roborādum) cuiusque ʒ j. florum violarum, borraginis & buglossi, ana P. j. Fiat omnium decoctio ad ℥ iiij. & coletur: in colatura dissolue rhabarbari selecti, in aqua endiuiæ & pauco vini albi cum momento cinnamomi electi infusi & expresi, ʒ ij. electuarij de succo rosarum, confectionis hamec primæ descriptionis, ana ʒ j. syrupi rosati ex nouem infusionibus ℥ ij. Fiat potio, quam post vsum apozematum sumere iussi, feliciterque, & sine molestia operatum est pharmacum: indéque alleuari æger aliquantum visus est, tremórque dies aliquot cōquiescere. Tum verò ad roborandum cor, tum intrò assumptis, tum foris admotis, me conuerti. Itaque epithema conficio cordi firmando idoneum, in hūc modum: (Epithema.) ℞. Aquæ rosarum ℔ ß. aquarum melissæ & buglossi, ana vncias quatuor: pulueris diamargariti frigidi, & de gemmis, ana ʒ j. croci G. x. granorum tinctorum, caryophyllorum, ana ʒ j. vini albi potentis & odorati ℥ iiij. Mi-

sce:fiat epithema pro corde. Item in id sacculum interpunctum regioni cordis admouendum cõfeci, vbi epithemate vti destitisset: ℞. Rosarum rubrarum P. iij. omnium santalorum ana ʒ j. ß doronici Romani, vtriusque ben, ana ʒ. j. melissæ & sampsuchi siccorũ, ana P. ij. granorum tinctorũ, caryophyllorũ, ana ℈ iiij. pulueris diamargariti frigidi & de gẽmis sine speciebus, ana ʒ j. trochiscorum de caphura ℈ j. moschi grana sex. Misce: fiat sacculus in sindone rubra interpunctus, ad formam rotundam modicè in summo excouatam: (talis namque sacculorum pro corde forma esse debet) eum applicari iubebam regioni cordis sub mammilla sinistra. Opiatam cordialem confeci, vt sequitur: ℞. Conseruæ rosarum ℥ ij. conseruæ violarum, florum cichorij & buglossi, ana ʒ. vj. corticis citri conditi ℥ ß. conseruæ radicum buglossi ℥ j. pulueris diamargariti frigidi ʒ j. de gemmis sine speciebus & diamoschi dulcis, ana ℈ ij. pulueris caryophyllorum ʒ ß. confectionis alchermes Mesue, confectionis de hyacintho Auicennæ, ana ℈ iiij. Misce cum syrupo de limonibus & de buglossa: fiat in modũ opiatæ, de qua capiat singulis diebus ieiuno stomacho ad quantitatem castaneæ magnæ, & bibat cyathum vnum vini generosi gilui, diluti cum aqua buglossi. Quoniam verò & multi & vitiosi in ventriculo humores, flatúsque plurimi subsistebant, morbo incrementum præstantes, satagebã & hos per debita temporum interualla, modò clysteriis, modò catapotiis deturbare. Catapotia porrò eiusmodi erant: ℞ Massæ pilullarum de hiera simplici, & elephanginarum, ana ʒ j. aloes electæ cum succo rosarum lotæ ʒ ij. pulueris rhabarbari electi ʒ j. agarici albi & fœminini ℈ iiij. mastiches, schœnanthi, anisi, rosarum, zingiberis, caryophyllorum, ana grana x. Misce cum syrupo rosato infusionis rosarum: fiat massa ad vsum: capiat interdum drachmam integram, interdũ dimidiam tantùm, quum grauitatem & flatus in ventriculo percipiet. Et quum ventris dolores à flatibus commouebantur, hunc parabam clysterem: ℞. Quatuor remollitiuorum, foliorum borraginis, hyssopi & origani, ana M. j. seminum melonum cũ cortice contusorum ℥ ß. furfuris, florum chamæmeli & meliloti, ana P. j. seminum anisi, anethi, fœniculi & carui conquassatorum, ana ʒ. ij. Fiat omnium decoctio ad ℔ j. & coletur. In colatura dissolue catholici ℥ i. hieræ picræ Galeni, diaphœnici, ana ʒ ij. olei anethi ℥ iij. mellis rosati colati ℥ j. Misce: fiat clyster. Ad eundem scopum flatus discutiendi puluerẽ à pastu sumendum præscripsi: Accipe coriandri cum aceto infusionis, mastiches præparati, & cum simplici copertura conditi, ℥ ij. anisi similiter conditi ℥ j. ß. cinnamomi electi, pulueris diarrhodon Abbatis, pulueris glycyrrhizæ, ana ʒ ij. pulueris diacitoniten sine speciebus ʒ iij. sacchari rosati tabulati ad duplũ. Fiat puluis, quem post cibum absque vllo potu sumat. Vnctione item vsus sum: ℞. Cerati stomachitici Galeni ℥ iij. coralli vtriusque, caryophyllorũ, galangæ, anisi, mastiches & carui, ana ʒ ß. calami odorati ℈ ij. olei masticini & de mẽtha, ana ℥ j. ceræ modicum. fiat vnguẽtum pro stomacho, quo ante cibum mane & sero vngatur calidè ventriculus. Ad cordis tremorem nondum sedatum, sed per interualla redeuntem, sequentia rursus præscripsi: ℞. Pulueris diamargariti frigidi ʒ j. diamoschi

Sacculus.

Opiata cordialis.

Pilullæ.

Ad flatus discutiendos.

Puluis post pastum.

Vnctio.

chi dulcis & aromatici rosati Gabrielis, ana ʒ ß. corticis citrij conditi, radicis buglossæ conditæ, ana ʒ j. pulueris caryophyllorum ℈ iiij. (magnam vim in hoc affectu curando, vel Auicennæ testimonio, habent) sacchari selectissimi in aqua rosarum & succo buglossi dissoluti, quantum sat est. fiat electuarium in tabulis ponderis ℥ ij. capiat omni mane tessellam vnam, desuper bibendo cochlear vini albi cum aqua buglossi diluti.

Emplastrum.

Item, ℞. Omnium santalorum, rosarum rubearum, ana ʒ ij. doronici romani, vtriusque ben, caryophyllorum, granorum tinctorum, ana ʒ j. pulueris diamargariti frigidi & diamoschi dulcis, ana ʒ ß. trochiscorum de caphura G. x. moschi G. vj. pulueris myrtillorum, anisi & cumini, ana ℈ j. ceræ in oleo rosato & succo buglossæ dissolutæ: misce, & manibus inunctis vino Cretensi vel alio aromatico & generoso, fiat magdaleon, ex quo fiat emplastrū rotundum super alutam cum sindone rubea coopertam: admoueatur regioni cordis. Item puluerem sequentem ante cibum tribus horis sumere iubebam cùm ab aliis medicamentis abstineret.

Puluis.

℞. Buglossæ cum suis floribus exsiccatæ & pulueratæ ℥ iij. caryophyllorum ℥ j. margaritarū albarum ℈ iiij. diamoschi dulcis ℈ ij. anisi ʒ j. sacchari rosati in tessellas formati ad pondus omnium: fiat puluis, de quo capiat cochlear vnum ieiuno ventre alternis diebus. Puluisculum item cinnamomi, caryophyllorum & anisi simul mixtorum, iusculis imponi iubebam ad flatus discutiendos, & ventriculum ac cor roborandum. Quum verò pathema magis inualesceret palpitationis cordis, potionem hanc sumere in aurora iubebam calidam:

Potio ad tremorem cordis.

℞. Confectionis Alchermes & de hyacintho, ana ʒ ß. moschi grana duo, syrupi de limonibus ℥ ij. aquæ buglossæ quantum sat est. Fiat potio, quam iterari iubebam, vbi symptoma premeret. Aduersus partium pectoralium extenuationem nimiā, & exsiccationem, vnctionem paraui hanc: ℞. Vnguēti resumptiui ℥ ij. mucaginis tragacanthæ & seminis cydoniorū cum aqua rosacea extractæ, ℥ j. croci ʒ j. olei violacei, ceræ albæ, quantum sat est: butyri recentis ℥ j. Misce: fiat linimentum, quo vngatur regio pectoris, vt decet. Quum vrgeret capitis dolor, pilullas dabam coccias & aureas, & vacuato humore errhinon præscripsi:

Errhinon.

℞. Sampsuchi M. j. agarici ʒ j. nucis moschatæ ℈ ij. fiat omnium leuis ebullitio in aqua, & coletur: colaturæ adde vini albi ℥ j. succi betæ nigræ ℥ ij. fiat caputpurgium. Stomacho laborāti vt suprà dictum est prospexi variis vacuationum generibus, per clysteres, hieram, & catapotia: tum ventriculū foui decocto rosarum, florum, chamæmeli, rorismarini, absinthij coma, origano, pulegio, calamintha, adiectis caryophyllis, coriādro & furfuribus: vngebámque oleo lentiscino de mastiche & absinthio: interdum cerato Galeni vt suprà habitum est: & quum ingens vrgeret dolor, vt vigiliam inferret, & virtutē præ magnitudine prosterneret, Philonij Romani scrupulos duos dabam cū puluere crystalli purissimi, & aromatici rosati item polline: ex oxymelite simplici, & aquis intybi & hyssopi exceptis: tum emplastro hoc:

Fotus ad stomachū.

Emplastrū ad stomachum.

℞. Massæ emplastri pro stomacho ℥ iij. emplastri de meliloto ℥ j. ß. mastiches ʒ ij. anisi ʒ j. rosarum rubearum, galangæ, cyperi, calami odorati ʒ j. Misce cum oleo rosaceo & de absinthio & pauca terebinthina: fiat magdaleon manibus in-

unctis vino rubeo generoſo,ex quo ſcutale fiat emplaſtrum ventriculo admouendum. Interdum vbi ſæuire dolores videbantur,& murmurilla in ventre percipi cum flatuum copia, clyſterem hunc iniiciebam: ℞. Olei anethi & chamæmeli,ana ℔ ß.axungiæ gallinæ recentis ℥ ij. caſtorij ʒ j. Fiat clyſter:detur inſtante dolore. Quoniam verò & durities in ventriculo percipiebatur , hoc item emplaſtro poſt fotum ſum vſus: ℞. Maſſæ emplaſtri de meliloto ℥ ij.emplaſtri filij Zachariæ, emplaſtri de maſtiche,ana ℥ j.ß.abſinthij ſicci ʒ j.ſtyracis calamitæ, bdellij mollioris, ana ʒ j.axungiæ gallinæ recentis ℥ j.croci ℈ iiij. malaxentur omnia cum oleo liliorum & terebinthina reſina:fiat emplaſtrum ventriculo admouendum. Fouebam & hoc ingenio dolentem ventriculum, qui ab epoto veneno mire diſſolutus,& intenſiſsimis doloribus contortus remanſerat.℞.Foliorum iuſquiami albi,& abſinthij Romani,ana M.ß. maſtiches ʒ iij. cryſtalli puriſsimi ʒ ij. (eſt enim antidotum ſingulare ad ſublimatum epotum) incoquantur omnia in ſequentibus oleis, nempe roſati, violati, liliacei & anethini,cuiuſque ℥ iiij.vini rubei ℔ ß. Vbi incocta fuerint , colentur , & decoctum infundatur in veſica ſuilla in id parata(quotannis enim ſolenne mihi eſt,quo tempore porcorum victimæ fiunt, multas mihi in eum vſum ſeruari,quas aëre diſtentas,& tecto appenſas optimè conſeruo) & calida ventriculo admoueatur. Mirum quàm hoc remedio fuerit adiutus , vt à nullo leuamen maius ſe ſenſiſſe dixerit ; vacuato tamē prius noxio in ventriculo contento humore.Quin ſæpe iubebat æger fotum hunc ſibi adhiberi, me etiam inſciente , quòd inde maximè iuuaretur. Coactus itidem fui ad veneni exhauriendam vim,poſt excitatum oleo multo & butyro vomitum,inditóſque clyſteres , balneo vti:à quo item mirifice leuatus eſt, móxque à balneo antidotum dari iubebam.Horum hæc fuit deſcriptio: ℞.Maluarum,altheæ,amborum cum ſuis radicibus,ana M.iij,matrū violarū, foliorum hyoſcyami albi (ingentem namque calorē & acrimoniam ab epoto veneno ſentire ſe in ventriculo cum vehementi dolore affirmabat) ana M.j.abſinthij M.j.ß.florū chamæmeli,meliloti,roriſmarini,roſarum rubentium, florum nymphææ,ana P. ij. ſeminum lini,altheæ, fœnogræci,aniſi & omnium conquaſſatorū , ana ℥ ij.furfuris P. ij. fiat omnium decoctio in aquæ ſufficienti quantitate pro balneo. à quo dum egrederetur,ſequentem potionem ſumere iubebam:℞. Cryſtalli puriſsimi ℥ j. theriacæ electæ ℈ ij. butyri recentis ℥ j.aquæ decoctionis ordei, quantum ſat eſt.Miſce:paretur potio.Decocto item galli veteris ad dolorum ſedationem vſus ſum,idque felici ſucceſſu.℞.Medullæ carthami ℥ j.aniſi ʒ ij.polipodij quercini cōquaſſati ℥ ß.ſalis gemmæ ℈ iiij. hyſſopi P.j.Impleatur ex his vēter galli decrepiti,& fiat iuſculum.Vrina porrò in hoc viro,pro more eorum qui ſublimatum hauſerunt, ægrè reddebatur:& balneo vnctióneque ex oleis liliorum, violaceo & de ſcorpionibus perinæo admotis, liberè tandem proceſsit vrina.Non enim magna in hoc ægro reddendæ vrinæ difficultas ſuberat:ob id arbitror,quòd dilutum tantum ſublimati, nō totam ſubſtantiam,vt nobilis illa de qua proximè mentionē fecimus, ſumpſiſſet:atque ea ratione minorē noxam inferre potuit, præſertim quòd

ſublima

Alius fotus ad ventriculum veneno malè affectū, & æſtuātem.

Balneum.

Potio ad ſublimatū epotum.

Decoctum Galli veteris.

sublimatum ad fucum apparatum acrimoniam minorem possidet, inde etiam non tam sæua symptomata inferre potest. Ad maiorem præcautionem, ne veneni vis membra inficeret, eam frangere variis antidotis nixi sumus, in hunc modum; ℞. Pulueris crystalli purissimi ℥ ij. pulueris radicis herbæ tunici & tormentillæ, ana ʒ j. seminis citrij emundati ℈ iiij. pulueris theriacalis Guidonis ʒ j. conseruæ rosarum & buglossi, ana ʒ j. sacchari albissimi quãtum sat est. Fiat electuarium in tessellas diuisum: capiat singulis diebus tessellam vnam ieiuno stomacho. Item dies aliquot, huius electuarij vice, dabam acetosæ folia aliquot in aceto præinfusa & mandenda ieiuno ventre: interdum caricas pingues ex rutæ foliis & frustulo nucis iuglandis sumere mane iubebam. Stomacho roborando sacculum cõ feci: ℞. Absinthij, mentæ & sampsuchi, siccorum ana P. ij. omnium santalorum ʒ iij. cinnamomi electi ʒ ij. galangæ, caryophyllorum, cyperi, calami odorati, ana ʒ j. rosarum rubentium P. j. seminum endiuiæ & acetosæ, coriandri præparati, coralli rubei, ana ℈ iiij. Misce, & cum sindone rubea fiat sacculus interpunctus ad formam scuti pro stomacho; adde moschi G. iij. Et ad dolorum sedationem, humorum molem euacuando dabam interdum pilullas aggregatiuas cum Philonio Romano confectas, vt vna eadémque opera & sedaretur dolor, & causa doloris amoueretur. In quem etiam scopum clysterem huiusmodi paraui: ℞. Olei Chamæmeli & anethi, ana ℔ ß. pinguedinis gallinæ recentis ℥ ij. terebinthinæ electæ ℥ j. Misce: fiat clyster. Quumque iterum dolores graues recurrerent, iterare balneum omnino coactus sum, & hac ventriculi vnctione vti: ℞. Olei nenufaris, violati & cydoniorum, ana ℥ ij. mucaginis tragacanthæ, seminis psyllij & cydoniorum cum aqua nymphææ extractæ ℥ ij. Crystalli purissimi puluerisati ʒ ij. croci, myrrhæ, olibani, styracis calamitæ, ana ʒ ß. ceræ quod sufficit. Fiat linimentum pro stomacho antecibum. Somnum conciliabam interdum vnica data pilulla ex Cynoglosso: túmque & sedabatur dolor, & probè somnus obrepebat. Quin dolenti vehementer ventriculo atque intestinis cataplasma hoc admouere coactus fui, à quo planè mirificè sedabatur dolor. ℞. Foliorũ hyoscyami albi & maluarũ sub prunis coctarum & debite pistatarum ℥ iij. farinæ ordei & lentium cum aqua decoctionis maluarum ad conuenientem glutinositatem decoctarum, ana ℥ ij. mucaginis tragacanthæ, seminum psyllij, & cydoniorum, recenter extractæ ex aqua nymphææ ℥ ij. Misce: fiat cataplasma, quod dolentibus partibus & acrimonia ardoréque vexatis imponebam. Interdum ex vnguento de althæa, & resumptiuo cum butyro recenti loto, & oleo violaceo partes illinebam. Quin & hoc remedio vti ad acrimoniam retundendam coactus sum, vt sequitur: ℞. Seminis lini ℥ ß. maluarum & althææ, ana M. ß. fiat omnium decoctio cum forti expressione: & coletur. Colaturæ adde syrupi violacei ℥ iij. Misce: fiat potio, quam dabam erosionis sensu molestante, & locum fouebam sequenti fotu: ℞. Maluarum, althææ, ambarum cum radicibus, ana M. j. foliorũ hyoscyami & absinthij, ana M. j. seminum lini, althææ & fœnogræci conquassatorum, ana ℥ j. seminum hyoscyami, & papaueris albi, ana ℥ ß. corticum papaueris contritorum ℥ ß. flo-

Sacculus ad stomachũ.

Cataplasma.

rum chamæmeli & meliloti, ana P. j. furfuris, rosarũ rubentium ana P. j. ß caryophyllorum ʒ vj. Fiat omnium decoctio in duabus partibus aquæ, & tertia vini albi generosi & potentis, & cum spongiis vel filtris infusis & expressis foueatur locus dolore affectus, & postea vngatur linimento paulò antè descripto: addendo vnguenti resumptiui & dialthææ, ana ℥ ij. crystalli purissimi, coralli rubei, ana ʒ j. croci ℈ iiij. fiat vnguẽtum, quo post fotum inungi ventriculum & ventrem totum iubebam. Postremò verò quum à morbi longitudine & grauitate (sex namque totos menses cum sæuissimis doloribus colluctatus tabescebat) habitus corporis extenuatior redderetur, viresque deficerent, nec magna omnino subesset febris, aut hypochondriorum tensio duritiesve vlla adesset: congruum visum est ad tabem prohibendam lac dare asininum. Sed quãdo eius copia non fuit, illius loco caprillum dedi ad mensem integrum, conditionibus iis obseruatis quæ in lactis potatione obseruari à medicis solent. Adeo verò hoc auxilio adiutus fuit, vt protinus & dolores omnino euanuerint, & habitus melior fieri, viresque recuperari cœperint. Tandémque præfatus hic vir, meliore certè fortuna dignus, in integram est valetudinem nutu & potentia Dei restitutus: viuitque nunc, & fœlix & bene habitus, & pancraticè valet. De quo asseuerare id verè possum, nunquam me in omni vita grauius afflictum hominem vidisse, aut in quo curando plus diligentiæ ac studij, plus etiam serij & medici officij fuerit impendendum: vt rectissimè illud à Celso dictum videri possit, vtiliorem esse amicũ medicum quàm extraneum. Hic namque vir quum tam multiplicibus iisque grauibus premeretur casibus, qui ad Orci portas hominem prorsus deduxerãt, ni fidum ac sedula manu officia præstantem medicum nactus fuisset, qui omnia præcauens, & omnibus prospiciens quæ nocere ægro posse videbantur, totus in officio & tollendo morbo erat, planè defecisset. Sed tamen seruauit illũ Deus ad meliora: pro quo tanto collato illi beneficio, laus Deo, honor, gloria, & gratiarum actio in omne tempus.

Lactis vsus.

Celsus lib. 1. & capit. eod.

OBSERVATIO OCTAVA.

ANNA nutrix Petri Biordi, Supprafecti Arelatensis D. Francisci Biordi filij, ætate iuuenis, temperamenti valde calidi & sicci, hyeme validissima, in sinistri lateris pleuriticum dolorem grauissimum cum febri acutissima, summa spirandi difficultate, dolore acuto in latere & punctorio ægréque procedente sputo cruento, in delirium die septimo incidit, delirans sublimatum quod forte fortuna in arcula habebat, furore percita deuorat, ad drachma ferè dimidiũ, sese cultello multis vulneribus in ventre & cruribus cõfodit: sed leuibus, quòd retusa acie culter esset. Eodem die quo tot mala sibiipsa mulier intulit, ingens & lethale malum adiungit, sese nocte media è fenestra, cui cubile in quo decumbebat proximum erat, præcipitẽ dat: corpore nuda,

gelidissima

gelidißima nocte, in pauimentũ durißimis lapidibus constratum decidit: illic hora dimidiũ exanimis, sine sensu, sine voce, sine pulsibus, & frigore prorsus congelata (erat enim frigidißima ea nox, hyberno solstitio proxima) manet: tandem à domesticis in lecto quæsita, nec inuenta, clamor excitatur ingens: exanimem & penè demortuam in solo iacentem erigunt: meq́; ædibus vicinũ accersunt. Accurro cum hera suæ spectatæ virtutis, fidei, probitatis, nobili fœmina, Honorata Somata Supprefecti coniuge: quæ nutricem filij tam miserando casu afflictam cernens, vt si quid in arte præsidij esset ad fœminam leuandam, id omne vt implerẽ, enixè rogat. Ego, vt illi obsequerer, magis quàm vt proficere me posse sperarem, desperata ægræ mulieris salute, manum tẽtandi magis quàm curandi gratia admoueo: & quæ tanti morbi ratio exigit, celeri manu remedia paro, demortuam reuoco, congelatam sensim recalfacio, veneno sumpto prospicio, vlcera palati, oris & gutturis sano, dysenteriæ inde natæ grauißimæ medeor. Tantum hac curandi via profectum est, vt ad quadragesimum diem nutu Dei integrè sanata mulier sit: superstésque adhuc manet vegeta & constans, & meliore quàm antea habitu.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

MIRA & prorsus incredibilia sunt quæ hæc mulier perpessa est: vt si quis paulò nasutior rem propiùs æstimet, vix fieri posse putabit vt tot malis, tam inopinatis euẽtibus, hísque grauibus oppressa mulier, seruari tamen potuerit. Et profectò nisi ego eius rei adiuratißimus testis essem, nisi bona Arelatensium ciuium pars insigniúmque matronarum hæc quæ enarrauimus spectauissent (quæ misericordia motæ, pauperculæ ægrotanti opem laturæ assidebant) res ipsa omnem prorsus fidem superaret. Nos tamen ex vero quæ acciderunt, quæque illi remedia adhibita sint, bona fide referemus. Hęc itaque mulier (vt antea dictum) ex frigore imprudenter & incautè admisso (erat enim tum hyems media, eáque frigidißima) in sinistri lateris dolorem pleuriticum incidit. Dolor itaque secundum costas veras grauis oritur, & ad mãmillam vsque atque iugulum porrigitur, comitante febre grauißima, & summa spirandi difficultate, nec vllo, quod pernitiosißimũ erat, prodeunte sputo. Accersor ego tertio post morbi initium die, grauia omnia & metus plena inuenio: morbo propius ex suis signis & casibus cognito, ad medendum accingor: móxque molliẽte dato clysteri, sanguinem ex eiusdem, hoc est, sinistri brachij vena detraho. sic enim in interiorũ membrorum inflammationibus faciendum tum Hippocrates atque Galenus, tum verò Rasius præcipiunt, quò & celerius è parte affecta deturbetur infestans humor (qui vnus scopus in eiusmodi affectibus vel præcipuus est habendus) & inflammatio eo vacuationis genere fieri prohibeatur: quod maxi-

CVRATIO.
Hipp. li. 2. & 4. de rat. vic. acut.
Gal. in cõ. locorum Hipp. prædictorum. & libr. de sang. miss.
Rasius lib. 9. ad Alimans. cap. 57.

mè à

mè à medico tentandum. Sanguine misso pro ratione virium, ad prouocãdum sputum eclegmatis, potionibus pectoralibus, & syrupis in id factis ine conuerto, lateri dolenti fotus, vnguenta, emplastráque admoueo. erat enim dolor supra quàm credi posſit ingẽs & clamosus. Nec interea febris obliuiscor, etsi casus potius morbi in pleuritide quàm morbus sit: dũ tamẽ affectui curando insto ex ratione, non tamen secundum rationem euenit. Nempe à sanguine misso, clysteribus, potionibus, decoctis expectorantibus, linctibus, fotibus & vnctionibus congruis adhibitis, debuerant omnia mitescere: sed medendo grauiora omnia facta sunt. namque sub septimum diem graui delirio corripitur, furiosa planè effecta cultro se confodit, venenum dementata capit, sese è sublimi in demissum solum lapidibus magnis & durissimis constratum præcipitat, sine voce, sine sensibus redditur, facie demortua, sine pulsu ac vix respirans: vt nisi ego viuere eam assidentibus affirmassem, pro mortua ab omnibus habebatur. Inter hæc tamẽ deserendam non arbitror, sed magis opitulandum. Itaque vi diducto ore vinum potens infundo ad recreandos spiritus, viresque reparandas, mox calidis pannis lineis congelatum corpus foneo, & sacculis ex calẽtibus furfuribus, caryophyllis, & anthemidis floribus: sed interea tamen nequicquàm proficio. sex enim fere horas totas veluti demortua mansit. Iterum validis acclamationibus & corporis agitatibus vrgeo, propinóque aquã vitæ sexies liquatam, & mirifica arte chymistica paratam, à Pharmacopola quodam artis scientissimo, & mihi omnibus omnium necessitudinum vinculis coniunctissimo, mihi dono datam: qua epota resurgere vtcunque incipit, & vocem cum gemitu graui emittere. nihil tamen audiẽs, nihil cernens, vulneribus adhibito chirurgo prospicio. Et quum os totum, labra, lingua atque palatum, ob sublimatum assumptum, tetro fœtore & nigredine cum vasto tumore infecta vitiatáque essent, collutionibus ex hordeacea aqua cum aliquot arnoglossi foliis & lentisci, atque lentium, ex succo granatorum & rosaceo melle exceptis, gargarisatum paro. Verũ quum putredo latiùs serperet, collyrio viridi Guidonis, & pauca capitelli aqua (quam vulgò aquam fortem vocitant) putredinem & exesionem inhibeo: tum detergentibus variis vtor, vnguento ex myrrha, iride & rhodomelite confecto: quin & Aegyptiaco vsus sum, tanta suberat in partibus putredo, & depascentia vlcera adeò maligna erant. Iterum collutionibus & gargarisatibus partes confirmo, ex decocto rosarum, balaustiorum, aluminis, lentium ex vino rubeo & aqua chalybeata exceptis. Vbi prius probè detersa iam fuissent quæ prius sordida & tetra erant vlcera, mox linctibus ex amylo, tragacantha, saccharo cando vocato, penidiis & iride ex syrupo de rosis siccis parato exceptis, partes linio, & frequenter lingere ægram iubeo: aquámque chalybe ignita feruefactam & ferruminatam potare illam iubeo, vt agglutinatio & adstrictio maior fieret dilaceratarum partium. Quum verò torminibus ob epotum venenum grauissimis premeretur, & multus ex intestinis exulceratis manaret sanguis, saniésque putris plurima, clysteriis detergentibus, & eluentibus repetitis vtor: ex decocto ptisanæ, furfurum, seminum lini, althææ & fœnogræci atque melonum, cum corticibus

Mirifici casus q. huic ægrotæ acciderunt.

ticibus contusorum, floribus anthemidis & meliloti ad dolorum sedationem appositis, clysterem paro, adiectis melle & saccharo & oleo rosaceo. Vbi aliquod iam datis clysmatibus detersa esse vlcera sum arbitratus (id quod ex exeuntibus excrementis cognoscere erat, quæ non tam cruenta nec sordida iam vt antè manabant) tum ad agglutinandum vlcera me cōuerti, datis tum potionibus in id paratis, tum clysteriis. Nam & superiora graciliáque intestina, atque adeo ventriculus ipse, & ima etiam crassáque exulcerata vi sublimati epoti erant. Vnde & potionibus & infrà subditis clysteribus opitulandum fuit, vt vtrisque affectis partibus bene consuleretur. Itaque rhacoma assum additis myrobalanis citreis & chepulis in potionem do, ídque non semel: dein potionē ex plantaginis & polygoni succo, adiecto Armeniæ terræ polline, itémque crystalli purissimi, ex syrupo myrteo paro, deuorandámque bis die præbeo. Fotibus, ventris tormina atque vnctionibus sisto, vt infrà: ℞. Florum plantaginis, vtriusque polygoni seu sanguinariæ herbæ (mirifica namque & præstans in hoc casu est, mihíque sæpe experta & fida) caudæ equinæ, lentisci & cupressi, ana M. j. florum solatri (ad veneni acrimoniam compescendam) M. ß. rosarum rubētium P. j. gummi tragacanthæ ℥ j. nucum cupressi contritarum numero sex, balaustiorum P. j. caryophyllorum contritorū vnciæ dimidium: incoquantur aqua chalybeata & vino austero, & cū filtris immissis & expressis ventrem totum foueri iubebam. Demum vnguento hoc inungebam: ℞. Oleorum mastiches, lentiscini, rosati, & myrtillorum, singulorum ℥ j. pollinis terræ Armeniæ, vtriusque coralli, rosarum rubentium, mastiches, ana ʒ j. mucaginis seminum cydoniorum & tragacanthæ ℥ j. ß. ceræ albæ quantum sat est. Fiat vnguentum, addendo succi plantaginis latioris ℥ ij. vngatur regio ventris & stomachi post fotū. Emplastro quoq; ex phœnicis parato (quod in officinis emplastrum diaphœnicon appellatur) cum emplastro de mastiche sum fœlicissimè vsus. Clysteribus etiam adstringentibus & agglutinantibus, vt sequitur: ℞. Foliorum plantaginis, vtriusque rubi, corrigiolæ, caudæ equinæ, symphyti maioris, ana M. j. rosarum rub. P. ij. seminum sumac & plantaginis, ana ℥ ß. gallarum, nucum cupressi contritarum, ana paria tria, furfuris P. j. Fiat omnium decoctio ad ℔ j. in aqua chalybeata, & coletur: colaturæ adde succi plantaginis ℥ iij. amyli, boli Armenici præparati, ana ʒ ij. axungiæ renū hirci ℥ j. Misce: fiat clyster: quem iniici iubebā omni fere die, quoad agglutinata sunt vulnera. Dabā per os lutum Armenium cum trochiscis ex electro, quos de Karabé officinæ vocāt, ex aqua plantaginis exceptis, & syrupo cotoneorum: nonnunquā quoq; & clysteribus ex lacte chalybeato cū charta cōbusta sum vsus. Nec mireris lector cur oleum iis clysteriis nō apponam. non enim quum intentio habetur ad conglutinandum vlcus, imponi vllius generis oleum debet: quòd sit oleum auctore Galeno vlceribus aduersissimū, sordida ea reddens & purulenta magis, humectatione quam facit. omne autem vlcus siccari desiderat, vt Galenus millies in mille locis testatur. Nec obstat si dixeris, adstringens aliquod oleum posse tutò imponi: quale est myrteū, cotoneorum, de mastiche & eius generis. nam plus nocent pinguitudine

Gal. lib. 3. meth. Hip. lib. de vlc. Gal. li. 4. metho. med. & in arte med. c. 90. & li. 6. Aph. cō. 8.

& olea

& oleaginoſitate ſua humectando,quàm prodeſſe poſsint adſtringendi vi quam poſsident.His adhibitis aliquantum ſe morbi ſæuitia remitti viſa eſt:niſi quòd perpetuò acrimonię ſenſus in ventriculo percipiebatur.Cui antidotis ad ſublimatum appoſitis (poſt concitatum prius oleo & butyro multo vomitum)prouidè occurri,vt ſequitur:℞.Pulueris cryſtalli puriſsimi ʒ j.miſce cum ſyrupo de ribes & aqua plantaginis:fiat potio. Dabam interdum puluerem diarmargariti frigidi, cum puluere theriacali Guidonis,& cryſtalli polline ex aqua ſcabioſæ. Poſtremò lacte caprillo recèns mulcto & calente aſſumpto vti ad multos dies ægram iuſsi,& optimè cõtulit.fuit enim nutu Dei miraculo potius, quàm naturæ vi aut artis beneficio ſeruata,& poſt quadrageſimum diẽ integrè ſanitati reſtituta: viuitque nũc & valet,ſi vnquã aliâs fœliciſsimè:quæ tamẽ tot caſibus obnoxia,in tam præſens vitæ diſcrimen deducta,veneno infecta, è ſublimi præcipitata,tota congelata,ſine voce,ſine ſenſibus facta,denique tota vlceribus ſcatens,mortem effugere haud poterat.Sed qui deducit ad inferos & reducit,qui mortificat & viuificat,Deus optimus,max.immenſa ſua clementia atque miſericordia,præpotenti manu ſua eam ſeruauit:qui ſit benedictus per infinita ſeculorum ſecula.Amen.

OBSERVATIO NONA.

MIRABILE viſum Arelate anno M. D. LXI. *menſis Februarij die decimaſexta:Petrus Ratonus vinitor,ad diui Luciani fanum inhabitans,quum febri continente laboraret, eſſetque illi miſſus inter initia ſanguis:quum vehemẽti pondere in ventre percepto grauari ſe ſupra modum affirmaret, duritiéſque aliquanta in ventre ad tactum perciperetur,egóque ad curam illius eſſem vocatus: quo die illi à me deiectorium pharmacum datum fuit,membranam eiecit quandam,tenuem,valde longam, palmorum viginti longitudinis: & paulò poſt alteram palmorum octo longitudinis,quæ ambæ inciſuris & ſectionibus laciniatis,certis interuallis proportione ac menſura ſeruatis,conſtabant.Erant reuera membranoſæ ſubſtantiæ quædam tenues, ſtriatæ,colore ex albo in luteum inclinantes,molles, & tractabiles:quibus eiectis manſit æger ſine ſenſu,pulſibus,ac viribus deſtitutus : tandem cõgruis præſidiis adiutus,curatur integrè nutu Dei. Viſum à me & Ludouico Laurẽtio medico,à bona fide Bruneto, & Ioanne Gerardo pharmacopæis, quos in hoc deinduſtria aſciueram, vt rem miram & euentu raram perſpicerent,teſtéſque oculati eſſe poſſent.*

MIRAB

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

IRABILE seu etiam admirabile id rectè dicitur, quod ob nouitatem stuporem inducit, admirationémque adfert. vnde miraculum seu mirabile id est, quod quia sit insolitum, admirationem adferre solet. Est autem admiratio, animi suspensio quædam & quasi stupor, ob rei cuiuspiam nouitatem & ignorationem. Quum enim vna quæpiam res sese obtutubus nostris offert, quæ nunquam antea à nobis visa, nunquam perspecta, ac proinde etiam ignorata fuerit, admirationem in animo ea res parit. manet enim tandiu suspensus atque stupore plenus animus intuitu rei nouæ, quoad se illa sensibus familiarius insinuãs atque animo, aliquam sui notitiam præbeat. Quæ enim nobis cognita sunt, quæque abundè perspecta habemus, ea sanè minimè admiramur: ea tantùm admiramur, quæ præter naturæ ordinem euenire videmus, vel quæ rara & infrequentia sese nobis offerũt, quòd nouitate sua & raritate suspensum & quasi attonitum teneant animum: quòd eius euentus quem admiramur causas omnino ignoremus, & rei visæ naturam, vires, effectiones minimè intelligamus. vnde nobis stupor quidam in animo (qui admiratio dicitur) innasci protinus solet. Veteres namque mira & miracula pro monstris vel horrendis ponebant: vt est apud Lucilium, *Miracula ciet thelephantas.* Et apud Plautum, *Nimia memoras mira.* Et apud Vergilium, *Omnia commutat sese in miracula rerum.* Vnde mirari propriè est, re aliqua tanquam noua obstupefieri. Nouitas enim, ob ignorationem quam de re ipsa noua habemus, stuporem in animo inducit: qui stupor atque suspensio animi admiratio dicitur. Ob id Galenus medicos illos qui ob inscitiam parum exercitati in animalium dissectione essent, neque locũ vbi os in corde animalis positum esset, scirent, attonitos ac sensus expertes, ob loci ignorantiam, ab familiaribus suis vocatos esse meritò censet. Illud vt indicet, ignorantiam rei & inexperientiam, stuporem animi efficere: quod in admirationem maximè cadit. Quandiu enim in admiratione sumus, tandiu certè animo stupemus. Sed cur tanta hìc de mirabili & admiratione? vt intelligi illud posit, rem de qua tractare in hac ipsa obseruatione proposui, tantò admirabiliorem videri debere, quantò sit ipsa euentu rarior, & supra naturæ ordinem, vel potius contra ordinem & naturalem cursum facta: vt quæ illius membranosæ substantiæ genitura fuerit, quæ causa, sciri possit: atque subinde ex hoc nouo & mirabili euentu, de re ipsa philosophari nobis liceat. siquidem propter admirationem rerum non intellectarum cœperunt homines & nunc, & primò philosophari, vt rectè Aristoteles dixit. Itaque quænam fuerit eius membranæ eiectæ substantia, quæ causa, enarrare pro viribus ingrediar. In quo etsi minus fortasse purgatissimis doctorum hominum auribus satisfecero, illud considerent, de rebus nouis, & in abditis naturæ recessibus positis, haudquaquam facile esse pro dignitate differere. quis enim de re ignorata & obscura, plena & absoluta tractatione edisserat? Nos tamen pro mediocritate ingenij nostri, quæ in rem fuerint adferemus, hinc sumpto initio: Naturam ad optima quæque (vt

Admiratio quid.

Lib. j. Satyrarum

In Amphi.

Li. 4. Geor.

Mirari qd.

Libr. 7. de anat. admi nist.

Aristot. li. j. meta. c. 2.

(vt lib. de lege dixit Hippocrates) viam demonstrare: vt quæ influat, & cum sapientia immisceatur ad cognoscendum ea quæ ab ipsa natura facta sunt: vt lib. de decenti ornatu, seu de probitate, idem prodidit Hippocrates: ac proinde si his affuerit qui artibus animum applicant, perfectos reddere: vt eodem ipso loco ab eodem auctore est traditum. Naturam igitur dicimus arcano quodam operandi modo mira & prorsus incredibilia facere, vt quæ pro ratione materiæ subditæ in quam operatur, admirabiles formas, temperationes rerum varias atque monstrosas effingat. Hinc tam multæ, támque admirabiles in certis plantis, animantibus, ac cœli tractibus rerum formæ, proprietates, discrimina, effectiones, miræque virtutes. Et vt ex multis aut potius infinitis pauca referamus, scribit Iosephus,

Lib. 7. de bello Iudaico. cap. 25.

oppidum esse in Iudæa, cui Macherus nomen est, altissimo vertice supereminens, in quo ruta esset immẽsæ magnitudinis, quæ nullo caryce vel celsitudine vel magnitudine vinceretur. Radicem quandam eo in loco esse,

Radix Babras.

cui Babras nomen inditum est, quæ flammæ colore similis circa vesperam velut iubar fulgurans, euellere eam cupiẽtibus reluctetur atque refugiat; nec prius sistatur, euellentémque sequatur, quàm si quis vrinam muliebrem menstruúmve sanguinẽ super eam fuderit. Quin & tunc si quis eam tetigerit, certa mors est: eáque dæmones effugari idem Iosephus testatur.

Lib. 9. natur. hist. c. 15.

Annõ hęc mira sunt? Plinius, Statij Sebosi auctoritate, haud modico miraculo affirmare eum tradit, vermes marinos binis branchiis sexaginta cubitorum cæruleos esse, quibus tantæ insint vires, vt elephantos ad potum venientes, mordicus comprehensa manu eorum abstrahant. Et rursus idẽ

Lib. 11. natur. hist. c. 33.

Plinius testatur, intra hominem tineas tricenûm pedum & aliquando plurium longitudine nasci. Alexander Trallianus mulierem quandam, quæ

Lib. 7. c. 6.

grandi fame teneretur (quam Græci βούλιμον vocant) vermem data hiera eiecisse, qui longitudine duodecim cubitos & eò amplius habere putaretur. Vnde hæc? A natura ludos in operibus faciẽte: sic ludit natura, sic mirificas vires exerit suas, vt quod illi ludus est, nobis miraculum sit. Quod in hoc euentu eiectæ membranæ perspicere planè licet: de qua vt quæ sentio medica ratiocinatione dicere aggrediar: Dico, opus hoc ex materia aliqua pituitosa, lenta, sequaci tamẽ, ortum habuisse. Quum enim in inte-

Fen 16. 3. tract. v. ca. 1. de vermibus.

stinis pituitosa multa ex loci natura coaceruari cõtingat, (vt Auicenna rectissimè dixit,) efficitur, vt pro varia natiui caloris in hęc pituitosa actione, variæ gignantur in intestinis rerum formæ. Si enim contingat ita attemperari materiam, vt formæ animalis cuiuspiam capax sit, illud animal à factore potente ex tali materia gignitur: vt bellè Auicenna tradit, per facto-

Vbi suprà.

rem potentem, si philosophi more loqui volumus, deum seu naturam intelligens: si verò medicè magis, rectè naturam quæ in nobis est, hoc est natiuum calorem omnium opificem rectè intelligemus. Itaque membranam hanc eiectam ex eadem materia fuisse meritò existimandum est, ex qua vermes & serpentes in intestinis gignuntur: nempe ex pituita humida, sequaci, putrente tamen. vnde effectum est, vt quum natiuus calor opus suum perficere in materia hac ad animantis formam inducendã minimè potuerit, inepta vtique existente materia, & ob putredinem nimiam

anima

animationi minimè idonea, effecit natura quod potuit: induxit membranæ oblongæ & tenuis formam, quum vermis inferre non poſſet, ob illius materiæ ineptitudinem. Vnde iure cenſendum eſt, materiam hanc ex qua membrana confecta eſt, eandem ſanè fuiſſe ex qua vermes in ventre gigni ſolent. æmula namque vermium erat membrana hæc, tum ſubſtãtia, tum colore, tum mollitie, tum etiam forma: ſtriata namque vbique erat, & laciniis atque ſecturis vndique conſtans, tantùm animatio defuiſſe videri poteſt. Quomodo autem in tantam longitudinem protenſa fuerit, & vt genita, haud difficile fuerit perquirere, ſi quis aut vermium generationem, reliquorúmve inſectorum, aut etiam fœtus in vtero generationem ſibi proponat contemplandam. Nam quemadmodum ex calida genitura in loco calido conſtituta, ipſa quidem inflatur, atque inflata pelliculam ſibi induit: (circuntenditur enim quod forinſecus circum ipſam eſt, continuúmque euadit, vtpote viſcoſum exiſtens) & quemadmodum in pane dum torretur, tenue quiddam pelliculæ ſpecie in ſuperficiem abſcedit ac extat: (caleſcens enim panis & inflatus attollitur: qua parte verò inflatur, iſthic pelliculæ ſpecies excitatur, & conſiſtit) ad hunc ſanè modũ exiſtimandum eſt pituitam in inteſtinis copioſam quidem exiſtentem, calorem & ipſam quoque concepiſſe, tum merito loci, tum etiam à calore putredinali excalfactam: (erat enim in eo homine calor febrilis multus ex humorum intus putredine enatus, vnde febris continens gignebatur) calfactus verò is humor, & ſequax exiſtens, à calore agente & partes continuãte, in membranæ formam abiit: & qua parte humor is magis incaluit, ea parte pelliculam induxit, vt in pane quæ cruſta nominatur: ac proinde effectum eſt, vt à calore humidum euaporante atque exſiccante, ſuperinducta pellicula quædam tenuis huic humori fuerit, quæ ſpeciem membranæ oblongæ inſtar lori coriacei præbuerit. Quòd verò ſtriis & laciniis mẽbrana ea efficta foret, id inæqualitati ſubiectæ materiæ & loci eſt merito adſcribendum, quòd non ex æquo complanatus eſſet humor ex quo mẽbrana à calore formante effingebatur, inde ſtriæ illæ (vt arbitrandum quidem eſt) oriebantur: vel etiam quòd quum materiam hanc vermium eſſe propriam dixerimus, delineationem quandam & rudem vermium quaſi inchoatam, non abſolutam ſpeciem referre ea mẽbrana videbatur, ſtriatam gerens vermium formam. ſtriati namque vermes reuera ſunt. Putauerim autem ego duas illas membranas quæ eiectæ ſunt, vnicam tantùm fuiſſe octo ſupra viginti palmos in longitudine habentem: ſed in exitum abruptam fuiſſe, vnde duæ neceſſariò emanarunt. Quòd verò in eius membranæ eiectione ſemianimis æger conſtiterit, nihil miri eſt. magno namque conatu atque labore è inteſtinorum ſpiris, in quibus circumuoluta continebatur membrana huiuſmodi, educta fuit: vnde tùm à labore & conatu, tum à vaporibus malis, putridis ac fuliginoſis cordi communicatis, magnam ſpirituum diſſolutionem eſſe factam, febri præſertim continente affecto homine, iure cenſendum eſt. Reſtitutus autem æger fuit medica methodo, iuſculis vires reſumentibus ac boni ſucci cibis, epithematis & potionibus cor roborantibus: tantúmque profectum eſt hac

Hipp. li. de nat. pueri.

curandi via, vt integrè hic vir nutu & voluntate Dei curatus sit: cui perennis laus & benedictio in omne æuum.

OBSERVATIO DECIMA.

LOTSONA, Roueroini ciuis Arelatensis filia, viro nupta, florenti ætate & optimo corporis habitu prædita, quum vterum gestare se existimaret, (suppressis mensibus, nausea, vomitu, anorexia, & cæteris accidentibus quæ prægnantibus euenire solēt affecta) post sex aut octo gestationis menses magnis obortis doloribus, ingens peperit membranaceum globum, totum aquosis bullis, instar ouorum piscium, refertum. Erant autem bullæ rotundæ, tumidæ, pellucidæ, diluta sanie plenæ, fœtidæ, atque per omnem membranam qua integebantur disseminatæ, tanta quidem copia atque numero, vt comprehendi posse nullo pacto viderentur. Dissectis stylo bullis, aquosa & diluta sanies fœtens emanabat, ad citrinum colorem inclinans. Membrana quidē tenuis, sed robusta tamen ac firma erat, tota in se conglobata, & innumeris bullis referta atque protuberans. Mulier verò grauibus cum symptomatis frustū id membranosum eiecit, nempe vomitu, nausea, crebris animi defectionibus, febre, delirio, conuulsiuisque quibusdam motibus & vteri strangulatu. Tandem verò congruis remediis (quæ paulò post dicam) adhibitis, plenè Dei beneficio conualuit. Idémque rursus à me visum in filia Constantiæ obstetricis, vxore Georgij pannorum tonsoris, quæ & ipsa parem membranam bullis innumeris confertissimam, post sex gestationis menses (& ipsa quoque decepta) eiecit: magnis etiā ac grauibus symptomatis conflictata, sed & eadem quoque à me nutu Dei curata. Vniuersa mulierū Arelatensium turba, & virorum quoque ad tale spectaculū visendum cateruatim confluebant, vt rem euentu raram & planè admirabilem spectarent.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

ATVRAM à seipsa doctam, ex séque discentem omnia agere, ac proinde ineffabilem, reconditam, longéque nostra cognitione profundiorem illius operationem esse, rectissimè à Galeno dictum est. Ea etenim interdum certis quibusdam motibus operatur natura, quæ fieri non posse videntur: vt lib. vij. aphorismorum Com. 56. idem Galenus doctissimè prodidit. Quod in hac muliere, cuius nunc euentus mirabilis obseruationem teximus, euenisse res ipsa testatissimū fecit. Quis enim vel fieri posse credat, vel accidisse non valde miretur, ingentē quandā membranam bullis vndique aquosis & protuberātibus, iisque innumerabilibus refertam, in mulieris vtero genitam esse,

Gal. lib. an animal sit quod in vtero est.

& veræ

& veræ imprægnationis imaginem præbuiſſe? Admiranda certè ſunt hæc, & animum ſtupore implentia. Nos verò eius euentus cauſas ex naturæ adytis reſerare pro ingenij noſtri captu tentabimus, ab eo exorſi quod eſt ab Hippocrate proditum, multa eſſe morborum genera quæ mulieres cõflictare ſoleant, varia item eſſe quæ in earum vteris gigni præter naturam conſueuerint: vti molæ, ichores, humiditates albæ, tum & ventus atque aqua ſæpenumero vteris cõcludi ſolent: vt in hydrope matricis, quam Hippocrates vocat lib. de fœminea natura, & libro de mulierum morbis, videre eſt. Gignuntur item varia in vteris tumorum & vlcerum genera, ſcirrhi, phlegmones, cancri, & huius generis infinita, quæ recenſere lõgum eſſet. Nimirum igitur ſi & monſtroſi quoque partus ſæpenumero in vteris, materiæ vel loci vitio contineantur, vt quotidianæ experientiæ fides docet. Eius generis hoc ipſum quo de nunc agimus fuit. Quid enim monſtroſius dici quicquam vſquam poſsit, quàm membranam videre è mulieris pudendo ſummis cum doloribus & animi defectionibus, bullis innumeris extantibus refertiſsimam, prodeuntem, & ſpectantibus admirationem cũ animi ſtupore adferentem? Sed iam vt in vtero membrana hæc atque bullæ genita ſint dicere aggrediamur. Illud pro comperto ex Hippocratis & Galeni ſenſis haberi debet, ſi conceptura ſit mulier, ſemen intrò conſiſtere oportere. genitura enim non egreditur, ſed in vtero intus recondita manet, vbi conceptus fieri debet. Inde enim conceptionis nomen dimanauit. à comprehenſione enim deductum eſſe, quaſi in conceptu comprehendatur & retineatur in vtero ſemen, Galenus lib. de ſemine primo docuit: vt ſit conceptio, genitalis ſeminis in vteris mulierum, ad infantis generationem comprehenſio. Illud quoque prælibandum, ab vtriſque, viro inquã & fœmina, ſemen emitti in concubitu: quæ ambo ſimul ſi miſceantur, & in vtero permanſerint, fœtus tum generatio ſequitur: vt Hippocrates lib. de pueri natura ſcitiſsimè affirmauit, & docuit lib. de ſemine ſecũdo Gal. Contrà verò vbi virile ſemen fœmineo ſemini non miſcetur, aut ex vtero effluit, generatio fieri deſinit: quòd principium deſit, nempe virile ſemẽ, quod quidem, auctoribus Ariſtotele atque Galeno, generationi principiũ tribuit. Fœminæ namque etſi ſemen perinde atque viro adſit, ſola tamen ob id generare nequit, quòd principium motus à mare deſideret. Semen enim virile, vtpote fœmellæ ſemine calidius & ſiccius, generationi principium præſtat. Ob id rectiſsimè Ariſtoteles marẽ in fœtu formando efficientis rationem habere voluit: Galenus verò mulieris ſemen in conceptibus ei vſui eſſe teſtatus eſt, vt ex eo membrana inteſtinalis in fœtu gignatur, & vt oblinantur eæ vteri partes, ad quas genitale viri ſemen pertingere non poteſt, & quod frigidum & humidũ quum ſit, virili ſemini eſt veluti alimentum. Hæc prælibaſſe oportuit, vt cauſas infœlicis huius & mõſtroſi partus propius inueſtigaremus. Itaque quòd in muliere hac membrana bullis aquoſis protuberans genita ſit, veræ imprægnationis falſam imaginem referens, in cauſa fuiſſe putandum meritò eſt, quòd aquoſum & frigidum mulieris ſemen per vtraque vteri cornua in mediam vuluæ cauitatem

Lib. de na. muliebri. & lib. de mulierum morbis.

Li. de nat. pueri, & li. de ſemine.

Cóceptio quid.

Ariſt. li. 1. de gener. animal. ca. 18. & 19. & rurſus li. 2. cap. 1. & 4.

Gal. lib. 2. de ſemi. ca. 4. & li. 14. de vſu part. cap. 7.

Lib. 2. de gener. animal. cap. 4.

Lib. 1. de ſemi. ca. 7. & lib. 2. c. 1. & 4.

tatem eiaculatum concubitus tempore, vnâ cum matricis plenitate, à virili ſemine concalefactum fotúmque minimè fuerit, neque generationis principium illi præſtiterit. Effluxiſſe enim viri ſemen à matricis nimia lubricitate: vel certè ſi non effluxit, ab ichoribus in vtero conſiſtentibus extinctum prorſúſque refrigeratum fuiſſe, quominus ſuo munere fungi rectè potuerit, eſt omnino arbitrandum. Semen verò mulieris in vteri cauitatem eiaculatum congreſſus tempore, ſuóque motore, ſemine virili, deſtitutum, in vtero tamen remanſit: illícque tum ſuo exiguo calore, tum vteri etiam vtcunque fotum, id operatum eſt, non cuius gratia à natura fœmineum ſemen factum eſt, vt inquam pars fœtus ſit: ſed in alterum vſum ad quem fœmineum ſemen natura deputauit, id ipſum in hac muliere ſeruauit: nempe vt membranā gigneret, & partes vteri eæ oblinirentur ad quas virile ſemen pertingere non poterat. Inde verò quum ab natiuo calore vteri ſemen muliebre concalefactum, & matricis humiditatibus permiſtum, concretum in ſe ac craſſeſcens per calorem motum quempiam ſuſceperit, ſpiritu interueniente, quem ex motu & calore muliebre ſemen concepit, ſpumoſum factum eſt, & ſpiritum, hoc eſt aërem, multum in ſe

Lib. de na. pueri. concluſit. Omnia enim quæcunque calefiunt (ait Hippocrates) ſpiritum emittunt, vt in lignis & foliis viridibus calefactis eſt videre: quod & idem auctor pro exemplo libro de natura pueri adfert. Calfactum autem fœmineum ſemen, vtpote in calido loco exiſtens, & ſpiritu plenum ſpumeſcit, inflatúmque pelliculam induit. circuntenditur enim quod forinſecus circa ipſum ſemen eſt, continuúmque euadit, vtpote viſcoſum exiſtens: quemadmodum in pane dum torretur, tenue quiddam pelliculæ ſpecie in ſuperficie abſcedit ac extat. caleſcens enim panis ac inflatus eleuatur: qua parte verò intumeſcit, iſthic pelliculæ ſpecies excitatur. Ad quē item modum in genitura pellicula circunducitur, vt præcitato loco voluit Hippocrates. Ea ſanè cauſa fuit in muliere hac, cur membrana in matrice fœ-

Ariſt. li. 1. de cœlo & mundo. Gal. lib. 1. de vſu par. cap. 23. & lib. 7. cap. 8. & lib. 9. cap. 4. tus loco genita ſit. Natura enim nihil fruſtra vnquam facit, teſtibus Ariſtotele atque Galeno: nec in operando aut diminutè aut ſuperfluè quicquam operatur, vt eſt Galeni lib. 16. de vſu partiū cap. 9. ſententia. Maluit enim natura ex ſemine fœminæ intus eiaculato, aliquid omnino, quàm nihil prorſus efficere. Vbi enim materia adeſt effectori coniuncta, & ab eo motum qualemcunque accipiens, effectum aliquod ſequi pro aptitudine materiæ & agentis potentia, eſt omnino neceſſe: maximè quum in hac muliere natiuus calor materiam ſortitus aptam membranæ generationi (nempe fœmellæ ſemen in vtero contentum, & congreſſus tempore eiaculatum) illam protulerit, quum fœtum producere minimè poſſet, virilis ſeminis in vtero aut lapſu, aut extinctione à nimia matricis impuritate ac plenitate, ob ichorum & ſuperfluitatum redundantiam. Cauſam attulimus cur membrana portentoſa in muliere hac genita fuerit: nunc verò cur tota bullis aquoſis extantibus redundaret, dicamus. Id quidem etſi inueſtigatu difficile haberi poſſit, nihil tamen tam arduum támque difficile, quin intenta mentis acie, ſiquis penitius rerum naturam ſpectet, non quid-

uis

uis improbo labore inueniat. Itaque facilis erit huius euentus inuentio & explicatio, si quis spumæ & ampullarum generationem nobis & ab Aristotele & Galeno traditam expenderit. Omnis spumæ generatio ex duarũ substantiarum mistione constat, spirituosa altera, altera humida, aquosa & lenta. Fit autem earum mistio ambabus quidem substantiis à motu valido in multa perfractis, & multis mutuo complexu paruis ampullis inde protuberantibus atque genitis. Quum enim spiritũ aut calore aut motu agitatum commoueri contigerit, sursum fertur: & nisi quid validius obstet, seséque motui natiuo opponat, in suam se regionem vindicat. At vbi validiore ac densiore quapiam materia inclusus, à cursu & natiuo suo motu reflectitur, tum prorsus in aliena materia vi inclusus manere cogitur, seséque vt potest spirituosa illa materia efferẽs, bullas seu ampullas parit: quæ prorsus nihil aliud sunt, quàm aëris in substantia aquea conclusi & extantis miscella. Bullas has modò tenues & paucas, modò multas & crassas fieri contingit, pro varia aëreæ atque aquosæ substantiæ mensura. Vbi enim spirituosæ quidem substantiæ copia subest, exigua verò aquosæ, tum sanè tenues & facilè dissolubiles, nec admodum multæ ampullæ gignuntur: contrà verò vbi aqueæ multum, aëreæ minus substantiæ in miscella apparet, crassiores tum & dissolutu contumaciores ampullæ gignuntur. Quò etiam vel motus validior, vel calor exagitans amplior fuerit, si talis subsit materia, ampullæ seu bullæ multò plurimæ fiunt. Quæ causa fuit cur in muliere hac tam numerosæ ampullæ membranam vndique sepientes generatæ fuerint. fuit enim validus motus in materia spirituosa & aquea in vtero suscitatus à mulieris calore satispotenti. erat enim optimo corporis statu prædita mulier, & calore natiuo multo abundans, vtpote calidi & humidi temperamenti, & in ætate florenti constituta. Sic namque, quum in vtero multa subesset materia bullarum generationi idonea, validus motus, & fortis pro sexus ratione calor, plurimas tales inde genitas fuisse bullas consequens omnino fuit. hæ enim spumæ & bullarum causæ à Galeno necessariæ atque præcipuæ esse statuuntur. Validum motum spumam & bullas creare, iratum à ventis mare indicat, tum & currentes generosi equi, & irati venatione apri, quorum ora spuma multa albescunt ob validum motum: quemadmodum in lebetibus aquæ feruentis, caloris merito bullas multas excitari cernimus. Sic etiam eadem ratione censendum in animalis corpore, ob harum vtramque causarum, vel ob complexum ambarum simul, ampullas multas creari, vti in hac mõstrosa membrana in vtero fœminæ huius genita cernere fuit. A valido namque motu materiæ, à forti calore excitato, talis contigit bullarum generatio, vti antea à nobis dictum. Iam verò quibus auxiliis, & qua medendi via pauperculæ huic mulieri in tanto discrimine positæ, opem tulerimus, explicemus, sicque obseruationi huic finem imponemus.

Arist. li. 16. problem. 2. & Gal. Com. 43. lib. 2. aphoris.

Ampulla quid.

Lib. 2. aph. com. 43.

Quum mulier hæc ad eum quem diximus modum affecta, triduum totum in enixu laborasset, adstante mulierum & obstetricum turba, nec quicquam in partu proficeretur: accersor tandem ipse, inueniόque deie-

CVRATIO.

ctis viribus esse ægram,insigni nausea & vomitu penè continuo affectam, & crebris animi defectionibus oppressam. Quę quum spectassem,ægrotāti valde timere cœpi,putans in vtero fœtum consistere mortuum, nec posse ipsam præ virium imbecillitate enixibus sufficere. Sed tamē ægram bona spe esse iubeo,hortórque vt animi resumptis viribus totam se partui apparet,strenuámque se præbeat: me omnibus artis præsidiis opem illi laturum bona fide spondeo.sic enim decet generosum medicum non terreri grauitate casuum qui in morbis spectātur, vt Gal.lib.3.de crisibus rectè admonuit: & officij sui est, ægrum perpetuò consolari, nec vnquam eum ab spe deponere, etsi desperata salus videatur, vt Damascenus lib. Aph. 38. aphorismorum scitissimè scripsit. Itaque mox ad curationem conuersus, iusculum ex vitellis duobus ouorum cum pauco vino albo, saccharo & cinnamomo ad instaurandas vires dari iubeo:quòd compertissimum haberem,& mihi crebra experientia exploratum, id iusculum citissimè vires defectas emendare.quod ex ingredientium natura diiudicare quis facilè poterit, & mihi est perfamiliare tali iusculo in virium imbellicitate summa vti,modò febris vehemens non subsit. Dato iusculo mirificè post aliquid temporis vires sibi resumi ægra testata est,móxque ad partum accelerandum me conuerto,fotibus,linimentis,potionibus,in hunc qui sequitur modum.

Fotus. ℞. Maluarū,althææ,amborum cum radicibus ana M. ij. acanthi M. j. caulium rubeorum, artemisiæ,matricariæ, hyssopi,origani,pulegij, calaminthæ, ana M. ß. florum chamæmeli, meliloti, rorismarini & genistæ (aperiendi namque & reserandi vires genista habet)ana P.j.seminum lini,althææ,fœnogræci,ana ℥ j. caricarum pinguium numero xxx. aristolochiæ vtriusque (valde namque partus adiuuant) ana P. j. furfurum P.ij. Fiat omnium decoctio in aqua & oleo cōmuni,ex qua foueri calidè vniuersum ventrem, & quæ ad pudenda attinent partes iubebam,ídque non semel,sed repetitis vicibus. Atque post fotum mox sequenti linimento muliebria inunxi:

Linimentum. ℞. Olei liliorum, de semine lini, violati & lumbricorum,ana ℥ j. axungiæ gallinæ recentis sine sale ℥ j. butyri recentis ℥ ij. mucaginis caricarum & seminis lini, ana ℥ j. pulueris aristolochiæ vtriusque,ana ʒ j. ß. myrrhæ electæ ℈ iiij. croci ʒ j. artemisiæ siccæ vnciam vnam semis, cerę quantum sat est. Fiat linimentum, quo pectinem & pudenda inungi post fotum iubebam,& mirificè profuit. Sentiebat enim ægra se plurimum doloribus alleuari, & ventris onus deorsum trudi. Quin & vesicis suillis oleo calente plenis, in quo artemisiæ & althææ atque calaminthes folia cum floribus anthemidis incoqui iusseram, fœliciter vsus sum , his ventri admotis. Potiones duas dedi partum accelerantes.

Potiones ad partum facilitandum. ℞. Interioris cinnamomi electi ʒ j. myrrhæ electæ ℈ iiij. pulueris aristolochiæ longæ ℈ ij. syrupi de artemisia vncias duas, aquæ decoctionis maluæ & petroselini Macedonici (mirificè enim meatus aperit) quantum sat est, pulueris diamargariti frigidi ʒ ß. Misce, potio paretur. Nec solùm iis quæ à facul-

tate elem

tate elementari facilitandi partus vim habēt vsus sum,sed & iis quæ à tota substantia operari dicuntur. Lapidem namque aëtiten sinistræ coxæ alligari iussi,& post paululum moræ,prodiit maxima cum angustia mēbrana monstrosa illa qua de nunc agimus. Sed mox illa eiecta,lapidē amoueri iussi.si namque diutius perstaret,vi potente sua matricem attraheret: vt in Ponsoni Ioberti ciuis Valentini,& Valētiæ Allobrogum Vrbani prætoris vxore perspexi: cui difficili partu laborāti, quum mulierculæ lapidem aëtiten magnum cruri adligassent,& edito partu,per imprudentiam & obliuionem lapidē à crure non amouissent,post paucas horas foras prodeunte matrice,mortem miseræ laboranti attulit. Sed ad nostram ægrotantem redeuntes,dico in emisione membranæ tantum virium dissolutum fuisse,vt mox à partu quasi mortua constiterit mulier,sine voce,sine sensibus, sine pulsu relicta,vt mortuam potius quàm viuentē dixisses. Sed vini meri ac generosi potu,& aromaticis potionibus fota (quæ potiones ex confectione alchermes Mesuei, puluere diambræ & diamargariti frigidi constabant) sensim vires recuperauit. Dabam autem pro alimento succum carnis & iuscula adstricta,quæ Consummata vulgus vocare solet. Tantùm autem Dei gratia curando profecimus,vt tandem integrè ægra conualuerit,superstésque adhuc viuit. Quemadmodum & Constantia obstetricis filia,quæ parem & ipsa membranam bullis confertißimam eiecit:sed minore quàm hæc labore,minoréque periculo. Vtramque immensa sua bonitate & gratia seruauit,qui solus mirabilia facit Deus optimus maximus, qui sit benedictus in secula.

OBSERVATIONVM MEDICINALIUM libri primi finis.

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM, FRANCISCO VALLERIOLA MEDICO AVCTORE, LIBER SECVNDVS.

OBSERVATIO PRIMA.

DE locustarum prodigioso apud Arelaten prouentu, sata, virentémque omnem herbam morsu vredinéque vastantium, sub annum à redempto orbe M. D. LIII. *æstatis initio, vbi prope solstitium æstiuum esset sol, satáque ad maturitatem accederent.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

ERVM natura parens, eadémque fidissima nutrix, præpotentis Dei seminibus grauidata, mirificam nobis vario conceptu suo & partu, cum admirandi sui, tum numinis colendi materiam prębet. Nam quum ea nobis tã multas, tam inter se formis ac viribus dissidentes, tam monstrosas interdum rerum formas pariat, tam multa stirpium, arborum, fruticum, plantarúmque genera: tam multas terrenorum animantiũ, alitum, reptilium, insectorúmque species: quis non tantam naturæ potentiam admiretur, & Dei optimi maximi numẽ, vnde hæc profluunt, toto pectore colat ac veneretur? Quamobrem magna numini habenda gratia est, quòd nobis philosophiæ munere atque adiumento (quo nullum maius, nullum admirabilius mortalium generi à Deo datum est) id cognoscendi quod arduum esset atque arcanum, ínque naturæ sinu reconditum, nobis potestatem fecit. Recondita autem ea esse in natura maximè dicenda sunt, quorum euentus ratio non satis perspecta nobis ex naturæ promptuario reddi potest: qualia sunt quæ abditas sui ortus atque effectorum causas habent, & à tota vocata substantia operantur: quæ item monstrosa, prodigiosa, ominosa, portentosáque habentur. Dissident enim hæc inter se plurimum: nec quum eueniũt, eorũ sunt satis nobis perspectæ rationes, quòd naturæ ingeniíque nostri vires prætergredi, prætérque naturæ ordinem fieri raro & prodigioso suo euentu maxi

Recondita quę dicantur.

tu maxi

ui maximè videantur. vnde horum euentuum adferre causas omnium difficillimum semper habitum est. Quamobrem quùm mihi in præsens de locustarum in agro Arelatensi populariter grassantium, cunctáque morsu, vredine, vastitatéque necantiũ infœlici prouẽtu, origine ac causis dicendũ sit, si nõ satis acutè argutéque id præstitero, danda mihi ob rei tum nouitatem, tum difficultatem venia erit. Etsi enim nouum non est, id animantiũ genus in varios terræ tractus delatum, & quibusdam etiam locis peculiare esse, vt Lemno insulæ, Cyrenaicæ regioni & Syriæ, cladémque segetibus ac plãtis sæpenumero intulisse: (quod Plinius testatur) illud certè no- Lib. 11. natur. hist. c. 29.
uum haberi debet, rem tantam methodo attigisse, & tam portentosi euentus significationem, originem, causas, tum noxam atque remedia attulisse. Quod sum ego hac narratione effecturus, ab ea cœli aërisque conditione exorsus, quæ pestem hanc inuexisse in agrum Arelatensem nostrum videtur. Illud itaque in primis sciendũ, in eo terræ tractu, ac ferè in omni Narbonensi Gallia, sub annum M. D. XLVIII. imbres plurimos atque diuturnos sub vergiliarum occasum, præcedẽtémque autumnum decidisse: quorũ impetu & diuturnitate madefacta terra, solutísque eius meatibus, flumina omnia, riui, paludes, stagna, maria, alueos quæque suos egressa, vasta alluuione terras compleuerint, eas præsertim quæ & in planitie positę, & magnis fluminibus maríve proximæ essent. Qualis quum Arelatensium ciuitas sit, quæ & mari vicina satis, & vastis paludibus Rhodanóque amne circumsepta, agróque frumentario plano latè pateat: effectum est vt tota tum in alluuionem abierit, latè se fundentibus aquis, séque ita in altum tollentibus, vt altissimas ferè turres æquarent. Cuius rei nobis euidens testimonium, turris ad salebrosum eius vrbis pontem (vulgò, *Le pont de Crau* vocant) posita dedit, quæ multa sui parte aquis operta, fastigio tantùm suo cõspiciebatur: ob reíque nouitatem, eius vrbis magistratus, quâ se aquæ ad turrim sustulerant, signato lapide, perpetuam duxerunt memoriam conseruandam in futura tempora. Ab hac itaque portentosa præhumidáque anni constitutione, magnæ deinceps siccitates consecutæ sunt, quinque scilicet insequentibus annis: vt ad deposcendã è cœlis pluuiam supplicationes publicæ dies plurimos decretæ sint, diuísque nuncupata vota. Vt enim magnam siccitatem magni imbres sequuntur: sic contrà largos imbres magnam siccitatem consequi (siquid Aristoteli creditur) est omnino necesse: quòd plurimis decidentibus pluuiis exhaustus sit vapor omnis humidáque exhalatio, vnde siccitates oriri consequens quidem sit. Contrariis namque rerum æternitas constat, & sibi mutuò temporum vicissitudines alternatim succedunt. Perennem itaque siccitatem hanc quinque fere annorum, præincipientem generationis locustarum in agro Arelatensi fuisse causam, planè censendum est. Siquidem est horum animantium sicco vere (vt Plinius testatur) maior prouẽtus, quum vernis aquis eo- Lib. 11. natur. hist. ca. 29.
rum intereant oua. Quamobrem quum non solùm ver ipsum, sed, & tota plurium annorum constitutio sicca, multísque flatibus Boreæ Austrísque siccis exposita fuerit, accedente ad hæc regionis tum planitie, tum caliditate, has gigni pestes necessarium omnino fuit. sic enim ea de re Aristote-

les:

[Lib. 5. de hist. animal. ca. 19.] les. Primordium, inquit, generationis eorum quæ ex vermibus proueniũt animalium, aut à sole, aut à spiritu (hoc est vento & aëre) præstatur. Et rur- [Ibidem.] sus de coitu & partu locustarum agens: Vere, inquit, è terra emergunt: locis montanis, aut tenuibus locustæ non fiunt, sed planis atque rimosis. Eadémque ferè Plinius. Nimirum igitur, si æstuosa siccáque tam multorum annorum constitutione eiusmodi animantium copia genita sit. Sol enim generationis non insectorum tantùm animantium, sed & omnium est auctor. Siccitas autem insectorum animantium generationi magis quàm humiditas idonea est: quòd humiditate & imbribus vernísque aquis eorũ oua [Lib. 11. natur. hist. c. 29.] intereant, (vt auctor est Plinius) siccitate fit horum maior prouentus. Siccitatem itaque quæ per quinque hos annos proximos intensa viguit, flatuosámque constitutionem, huius monstrosi euentus causam extitisse pro comperto habendum est. Quæ enim ex vermibus insectorum genera na- [Lib. 5. de hist. animal. ca. 19.] scũtur, ea (siquid Aristoteli creditur) à sole & spiritu generationis suæ initia ducunt. Oriri autem à vermibus locustas idem ipse Aristoteles in hæc [Lib. 5. de hist. animal. ca. 28.] verba tradit: Pariunt, inquit, locustæ in terra fixo cauliculo, quo mares vacant, ac vniuersæ & loco eodem fœtum deponunt, ita vt quasi fauus esse videatur. hinc (subdit) vermiculi speciem oui gerentes oriuntur: qui terra quadam prætenui tanquam membranula ambiuntur, quâ disiecta emergunt locustæ ac euolant. Hæc de locustarum ex vermibus generatione Aristotelis mens atque sententia est. Cur verò montanis editísque locis haud perinde atque planis rimosísque locustæ proueniant (quod Aristo- [Vbi suprà.] teles Pliniúsque affirmant) in promptu causa est, quòd montosa loca frigoribus ingentibúsque flatibus exposita quum sint, horum generationi minus idonea habẽtur: tum quòd ob situs asperitatem eò ferri commodè locustarum genus, nec inibi degere opportunè posit. Nam quum saltu potissimum id animantiũ genus victum sibi quærat, sítque infirmissimis cruribus, atque fœmoribus, efficitur profectò vt in præruptis & editis locis difficillimè agere posit, in planis commodius. facilius namque est plana quàm montosa saltu perreptare, quod locustæ faciunt: ac proinde re- [Lib. 5. de hist. animal. ca. 19.] ctissimè ab Aristotele dictum videtur, montanis locis aut tenuibus, locustas non gigni: planis & rimosis gigni. Sed cur id? quòd videlicet plana & calidiora esse montosis soleant, & pabuli ditiora. Rimosis autem locis ob id magis gignuntur locustæ, quòd rimosa quæ sunt, tum calidiora, tum licciora esse consueuerint, atque ideo rara magis, ita vt fœtum in rimis terræ deponere commodius locustæ queant. Ob id rimosis locis & raris largior horum prouentus, densis & compactis minor: quòd densitate strangulentur tenelli eorum fœtus, hoc est vermiculi illi ouorum speciem gerentes, qui sunt locustarum soboles futura. Quamobrem quum sit Arelatensis ager planus atque rimosus, præsertim qui Chammergi insulæ hæret (est enim is reliquo omni agro Arelatensi tum calidior, tum etiã ob id rarior, rimísque patentior: siccitate atque calore, tum etiam salsugine rimas plurimas pariente) fit profectò vt in Arelatensi agro, siccis & calidis præsertim annorum constitutionibus, quales nunc præcessere, facilis fuerit horum prouentus. Cur verò non peræquè in omni Arelatensis agri parte genitæ loc

nitæ locustæ sint(non enim in plano suburbano, vulgus *Le Plan du bourg* vocat)nec eo qui *Tribon* à perfectione dicitur, nec eo item qui lapidosus campus vocatur,innatę perinde locustæ sint,atque in Chammergi insula, reddere rationem haudquaquam difficile est.Sunt enim hæc quæ modò recensuimus loca,aut densa,aut humida nimis. pingui enim & soluta & plerunque densa humo *tribon* & suburbana planities constant. Lapidosus verò campus(quem vulgus *La crau* vocat)tenui nimiū,salebrosa astrictáque terra & æstuosa quum sit,horum generationi animantium minus idoneus efficitur.Verùm etsi ad generationem minimè idonea sunt habenda,contagij tamen noxam & ipsa quoque sensere:translatis vtique vento è Chammergi insula eò locustis,quæ volatu atque stridore, tanto impetu tantáque copia eò seipsæ contulerunt, vt gregatim incedentes, magna omnium admiratione,magna etiam incolarum consternatione,cœlum solémque obumbrarent.Causas reddidimus, eásque è natura, generationis horum animantium,prouentúsque ipsorum in Arelatēsi agro:verùm,proh dolor,amplior certiórque adferenda nobis portentosi huius euentus ratio est,quæ non in naturæ ordinem redigenda,non in annorum & aëris constitutionem cogenda,sed in numinis iram,hac veluti peste hominum scelera vindicantis,sit summa ratione reuocanda. Hisce enim prodigiis, ceu iræ suæ internuntiis, indignationem nobis suam Deus declarat, séque nobis infensum testatur.Pharaoni namque Dei mandatum contemnenti, vastitatem inferri Deus locustarum ominoso prouentu comminatur: [Exodi 10.] Dimitte populum meum,vt sacrificet mihi.Sin autem resistis,& non vis dimittere eum,ecce ego inducam cras locustam in fines tuos,quæ operiet superficiem terræ: ne quicquam eius appareat,sed comedatur quod residuum fuerit grandini.Corrodet enim omnia ligna quæ germināt in agris. Et paulò post,Operuerunt locustæ vniuersam superficiē terræ, vastantes omnia. Deuorata est igitur herba terræ, & quicquid pomorū in arboribus fuit, quę grando dimiserat:nihil quoque omnino virens relictū est in lignis&in herbis terræ in cuncta Aegypto.Execrationis loco promittit Deus se trāsgrediētibus mādata locustā immissurum, vt Deuteronomij xxviij.legitur: Sementem multā iacies in terram,& modicum congregabis:quia locustæ deuorabunt omnia. Nec solùm hanc Deus oraculo suo comminationem testatam voluit, sed & ethnicorum ore proferri:vnde est illud Plinij de locustis ex professo tractantis: [Lib. 11. natur. hist. ca. 29.] Deorum,inquit,iræ pestis ea intelligitur: pestis hoc loco nomine locustarum prouentum intelligens. Annon idipsum quoque diuino spiritu afflatus rex idem & propheta Dauid cecinit? [Psal. 105.] Dixit, & venit locusta & bruchus, cuius non erat numerus. Ad Deī verbum portētosa hæc animātia manare hoc verbo *Dixit* propheta testatus est. Et rursus alio loco, [Psal. 77.] Dedit ærugini fructus eorum, & labores eorum locustæ. Quid his verbis clarius?quid apertius ad Deī erga nos furorem explicandum infœlici huius animantis portentosóque prouentu adferri vsquā potest?Nos itaque in Dei numen ac voluntatem præcipuè, qua arcano suo consilio hisce euentis hominum sceleribus atque flagitiis mederi studet, prodigium hoc, potius quàm in aëris annorúmque constitutiones meritò

f refera

referamus. Nam etsi locustarũ natiua generatio, his quas antea attuli causis adscribi meritò posſit: tam ingens tamen locustarũ prouẽtus, tanta copia, quæ vastiſsima terrarum spatia compleuerit, & quæ numeroso exercitu sata, hortos, vineas, prata, omnémque virentem herbam depasta sit, & quæ se demum in tecta & ædeis proripuerit, cœlúmque volatu obumbrarit: (quæ nos cuncta hoc Iunij mense, sub solstitij æstiui initia, non sine magna animi consternatione ac metu conspeximus) vt, inquam, tam ominosus prouentus in naturales causas referatur, vix mihi fieri posse videtur. Miraculo ego profectò, & Dei numine, magis quàm naturæ per se agentis actione effecta hæc fuisse iure existimo. Sed recẽsitis iam causis omnibus, ad significationem rari huius euentus paulò propius veniamus. Quæ rarò & præter naturæ ordinem fiunt, etsi naturæ ductu quodam fieri, sed impedito tamen dicantur, portenta huiusmodi interdum atque prodigia, non-
Portenta. nunquam ostenta nuncupari solent. Portenta quidem, quum quæ accidunt naturalia sunt, rarò tamen se ostendunt, & futurum aliquid, temporis ali-
Prodigia. quo interuallo, denuntiant: in quo genere cometes sunt. Prodigia, quasi præsagia aut prædictiones quædam antiquis dicta sunt, earum scilicet rerum quæ mox futuræ euentu vno aliquo designantur: vt aëris insolitæ in calore, frigore, imbribus, ventis, & præter natiuas temporum constitutiones, apparentes mutationes: quæ quum accidunt, mox vel pestes, vel populares morbos venturos prænuntiant. Vnde prodigium quasi porrò agendũ
Ostenta. plerique dictum volunt. Ostenta verò ea dici video, quæ statim futurum aliquid indicant, quasi ab ostendendo dicta. Nec tamen tam insciens sum, quin confundi sæpenumero ista ab auctoribus, & pro eodem significato accipi sciam. Quid verò tantus hic locustarum prouentus futurum indicet, etsi prædicere temerarium fortaſſe fuerit, quòd quæ statas & antegressas causas naturæ lege non habent, de his ferri iudicium minimè poſsit: certum illud tamen haberi debet, magnum aliquod malum ab his portendi.
Lib. 11. natur. hist. ca. 29. Plinius certè annonæ caritatem prædicere non veretur: Quod maximè miremur (de locustis agens, inquit) famem quoque, quam propter, externa pabula petiere, sciunt imminere. quòd scilicet segetũ erosione, consumptione ac morsu, penuriam futuram non tam præmonstrare, quàm reuera efficere videantur. Nec verò hac in parte Aqueo Plinij interpreti aſſen-
Aqueus carpitur. tiri poſſum, qui suo sensu partẽ hanc emendare volens, pro imminere, minuere apponendum censuerit: vt hic sit sensus, locustas ob famem quam minuere sciunt, externa pabula petere. Sed ridiculum hoc, & Plinij maiestate indignum, qui tam infans non fuit, quin probè intellexerit, locustas
Lib. Castigationũ in Plinium. atque adeo omne animantium genus, pastu famem minuere. Hermolaus quidem imminere, non minuere legit. Sed illud potius voluit Plinius, præsentire futuram frugum cladem locustas, ob id externa pabula petere. nec id profectò iniuria. Nam quum ab hoc insectorum genere vredine maximè tentetur terra in quam incubuerint (vrunt enim ea quæ morsu contingunt, instar ignis: quòd & excrementum habeant acre, mordax & virulentum, & saliua seu viru quodam luteo, quod ab eorum ore profluit, sata solúmque ipsum vratur, & in squalorem abeat) fit profectò vt ferendis se-

getibus,

getibus, atque copia promouendis minus idonea terra huiusmodi habeatur. Ob id fortasse Plinius famem earum prouentu imminere dixit: vel quòd nimia siccitate premi terram significent, vel quòd ab earum morsu terra vratur. Non enim nisi siccitatibus magnus est locustarum prouentus, vt antea ex Plinio docuimus. Ego verò, à nostris, hoc est medicis, probè edoctus, populares futuros morbos, non minus quàm penuriam & caritatem annonæ vereor. Nam quum ab occulta aëris putredine, abditáque causa aliqua, præsertim verò alimentorum prauitate, aut aquarũ corruptela, populares oriri morbos constans omnium sententia sit: metus est, ne tanta huius animantis præsens copia, oleribus atque fructibus quibus se applicat, plurimum contagij tetro morsu inferens, grauem noxam inferat: præsertim quòd morientes pleræque ex ipsis nidorem atque putredinem aëri committere possint: accedente ad hæc aquarum quæ in sata adhuc virentia eo anno grassata est alluuione, quæ quum frumenta multo plurima diuturna sua mora corruperit, ita vt meti ac colligi vix potuerint, putrescere nimio humore bonam segetum partem necesse fuit. Cuius sanè putredinis mox sese vis ostentauit plurimis Chammergi insulæ locis, in quibus stataria facta imbribus aqua frumenta vastauit. Illac namque transeuntibus tetrum odorem erat experiri, ex sublatis in aëre vaporibus malis, qui aërem omnino malè afficerent. Et reuera oboriri iam populares & mali moris febres incipiebant, ni Etesiarum flatu restincta vis morbi fuisset. Habent enim Etesiæ venti siccandi & repellendi seminarij morbi popularis vires, æstatémque salubrem pariunt, vt doctè Galenus sensit. Atque hæc de significatione præsagióque abundè dicta sint. Nunc de locustarum origine, & ea quam segetibus inferunt noxa, déque animantis ipsius forma dicendum. Oriuntur porrò locustæ ex locustarum semine. Insectorum enim genera quædam ex animalibus generis eiusdem procreantur, vt phalangia & aranei ex phalangiis & araneis: vt bruchi item, locustæ & cicadæ: quæ docta Aristotelis sententia est. Nonnulla non ex animalibus, sed sponte, aut ex rore qui frondibus insudat, verno scilicet tempore: aut ex cœno fimóue putrente, vt erucæ, papiliones, ricini, scarabei, ascarides, tineę. Quæ porrò insectorum ex animalibus generantur, ea porrò vermem quendam omnia pariunt. Vermibus verò ipsis, non parte aliqua, sicut in ouis, animal creatur, sed totus vermis accrescit, & particulatim discretus formatur in speciem destinati animalis. Commune autem omnium vermium est, & eorum quæ ex vermibus proueniunt animalium, vt primordium generationis aut à sole, aut à spiritu præstetur. Sic autem procreantur: Planis & rimosis locis in terræ rimis sua oua deponunt locustæ: quæ quidem oua durant hyeme in terra, ineunte æstate proueniunt ex fœtu anni superioris locustæ. Vniuersæ autem loco eodem fœtum deponunt, ita vt quasi fauus esse videatur. hinc vermiculi speciem qui gerentes oriuntur, qui terra quadam prætenui tanquam membranula ambiuntur, qua disiecta emergunt locustæ atque euolant: quarum tam mollis fœtura est, vt ad tactum leuissimum dilabatur & pereat. Nec summæ telluri partus cõmittitur, sed paulò altius: cõcoctione inibi peracta exeunt ex terreno il-

Com. 2. in 3. lib. de popul. morb. Hipp.

Ex Aristo. vbi sup. ca. 19. & 28. & lib. 1. de gener. animalium c. 16.

f 2 lo amic

Partus & mors locustarum.

lo amiculo nigrantes & paruæ locustæ. Pariunt veris exitu, & statim à partu moriuntur, vermiculis circa collum innascentibus, qui eas strangulent: eodem quoque tempore obeunt mares. Intereunt porrò locustarum oua

Vbi suprà.

autumnalibus aquis, quum nimis incesserint, vt Aristoteles vult: aut vt Plinius, vernis aquis: sicco autumno largior prouentus, vt iidem auctores

Locustarũ forma.

affirmant. Est autem locustæ mira forma atque effigies, miro quodam artificio fabricata. Incisuris vniuersa compago constat, pro insectorum more atque natura. Alatum animal est: alas autem vtrinque duas habet, ad scapularum commissuram infixas. Quæ superiores sunt, & tergo insident, vario colore interpunctę atque discretę maculis nigris, alis phœniceis seu badio colore præditis superincumbentibus visuntur. In imo aliæ vtrinque substernuntur, tenues admodum, albicantes, & ex lato in arctum desinentes, instar alarum quæ auibus insident, aut veli nauis: his pässis aëra quatientes ac diuerberantes volant. Secundum dorsum scapulis commissura quædam imminet, membrana duriore intecta, ex qua sonum atque stridorem edunt. non enim anteriore parte sonum, sed posteriore emit-

Vbi suprà.

tunt, vt experimento didici, Pliniúsque affirmat. Capiti porrò secundum oculos cornua tenuia prominent duo. Facies autem torua apparet & oblonga, incisuris aliis super alias incumbentibus, & os integentibus. Ori porrò duo tantùm parte superna insident dentes, durissimi, lati ac nigrantes, quibus segetum aristas graui morsu erodunt ac frangunt. Thoracem habent angustum, cartilaginosum & durum: aluum mollem & longam, quæ motu dilatato & adstricto, pulmonum vice mouetur ad auram captandam. Cruribus sex innituntur, quatuor primoribus tũ minoribus, tum tenuioribus, & ad superna magis positis: posterioribus duobus crassioribus, & ad motum valentioribus, miróque artificio variegatis, & angulis acutis intercurrentibus artificiosè delineatis, quibus saltantes vtuntur. Prioribus enim cruribus apprehendunt manuum vice, ac continẽt: posterioribus saliunt. Sunt autem posteriora hæc colore rubra, ac denticulis instar serræ munita, vt se illis in sata prouentibus fulcire, adhærerẽque fir-

Lib. 11. natur. hist. ca. 29.

mius ascensu suo possint. In India (quod Plinius scribit) tantæ magnitudinis esse traduntur, vt ternûm pedum longitudinis quum sint, serræ vsum cruribus ac fœmoribus suis quum inaruerint, incolis præbeant, qui locustarum arefactis cruribus pro serra vtantur. Mirifica verò locustis concumbendi ratio: quod à me visum in literas dare non pigebit, monimentísque naturæ miracula enarrare. In hoc enim inauspicato tantarum locustarum prouentu, quum vires ingenij exercere pro virili mea vellem, omnem earum rationem indagare experimento volui. Itaque concumbentes locustas quum plurimas cepissem, hæc deprehendi: Coeunt mare fœminam dorso superueniente: (est autem mas fœmina semper eo in genere breuior atque minor) mas autem in concubitu cauliculos duos acutos, quos ad dorsi extremum paulò reliquo corpore prominentiores habet, obtorta ima corporis parte & inflexa, atque vltimo caudæ reflexo, in fœmellæ vterum immittit. Nam quum spicula illa duo, de quibus mox dixi,

dixi,dorso incumbentia mas habeat, immittere ea in fœminæ vterum non posset,ni auersa cauda flexili sese illi copularet. Arctissimè verò diúque coniunguntur,vt vix auelli semel copulata queant:ita vt etiam salientes,è loco motæ non dissiliant, nec nisi magno conatu auulsæ discludantur. Fœmina verò maris amplexu aluum intetè mouet,& se ima parte mari applicans,illum diutius continet,modò hiatu vuluam aperiens, modò eandem coarctans:atque dum hiatu patet vterus,tum mas sese penitius in imum fœminæ insinuare satagit. Visuntúrque meatus duo in fœminæ pudendo,interstitio quodam disiuncti, & crassiusculo quodam operimento contecti:quod quidem externa sui parte nigricat; atque durum penéque cartilagineum, interna leuiter hirsutum, rugisque quasi quibusdam scabrum videtur,ad cuius operimenti fundum vterus colore albicans instar muliebris pudendi cernitur. Hæc à me conspecta & animaduersa, digna omnino censui quæ literarum monimentis traderentur. De noxa quam locustæ inferunt,modò agendum. Nocent porrò morsu & vredine: vnde Plinius, Dira messibus contegunt nube, multa contactu adurentes: omnia verò morsu erodentes,& fores quoque tectorum. [Vbi suprà.] Hæc à locustis noxa.non solùm enim segetes morsu perdunt, sed prata, hortos, vineas, & quicquid in agris viret. Contactu verò terram vrunt,tum saliua lutea, biliosa,& acri,quam multam ex ore rodentes fundunt: tum etiam excremento quod ex aluo emittunt.est enim excrementum id graue, acutum, nigrum,mordax,& vrens. Veneno autem minimè nocent,vt quo careant. Quin & hæ in vsum nonnullis gentibus veniunt. Parthis (quod Plinius scribit) hæ in cibo gratæ. [Lib.11.natur.hist.ca. 29.] Pars quædam Aethiopum locustis tantùm viuit, fumo saléque duratis in annua alimenta, vt Plinius, Strabo, Diodorus, Solinúsque testantur. [Vbi suprà. Strabo lib. 16.Georg. Diodorus libr.4. biblioth. Solinus in polyhist.c. 43.] Non itaque venenosæ haberi debēt, quum sit venenum tota sua substantia naturæ nostræ contrarium, naturam omnino euertens atque corrumpens, pugnétque ex diametro cum alimenti natura:vt cuius proprium sit nostri corporis augere familiaritate sua substantiam, veneni perdere:vt docta Galeni & Dioscoridis sententia est. Hic enim Aphros qui Leptin incolunt, locustis abundè vesci præter memoratos auctores lib.2.testatur. [Gal.lib.1. simpl. Diosc. lib. 2. & 6. de medica materia.] Sed quum tanta sit animalculi huius noxa,tanta clades,nullúsne remedio locus erit? nullum auxilium huic pesti opem ferre possit, qua segetes illæsæ seruari ab hac peste queant? Erit sanè remedio locus, si Dei indignationem atque iram (à qua malum hoc prouenire, non de Ethnicorum modò sententia, sed ipsiusmet Dei testimonio adstruximus) si,inquam,Dei iram deprecati fuerimus,nos ipsos sub potenti manu Dei submittentes, vt Petrus iubet: omnem curam nostri omnéque studium in illum reiicientes,illi nos supplicibus votis submiserimus. [1. Petri 5.] Illi namque cura est de nobis,& quum iratus fuerit,misericordiæ recordatur. Itaque si nos iustè ambulauerimus coram Domino, illius præcepta sectantes, atque è natura,hoc est lege & æquitate vixerimus, nihil sceleratè, nihil turpiter,nihil iniquè agentes,noxium omne,vt Dominus dixit, à nobis exigemus:si item illud à Deo supplicibus votis ac pia mente poposcerimus, [Deuter. 28.]

ne in furore suo nos arguat, neque in ira sua nos corripiat. Hæc perfecta huius medendi mali ratio, hoc summum (vt nostri vocant) alexipharmacum erit. Sed siquid etiam in natura positum est, ne id quoque omittamus. Pleraque ab Aristotele, Plinio, & Palladio in eam rem præscripta sunt. Scribit Aristoteles sulphuris odore insecta omnia necari, item cornu ceruini incensu, aut styracis suffitu. Ego in ceruini cornus penuria, bubulo cornu accenso suffiendam terram censeo. Olei aspersu idem fieri, si eo insecta animalia aspergantur, Plinius arbitratur, qui & ipse locustas debellandi pulchram ex Cyrenensium legibus rationem tradit. In Cyrenaica regione, inquit, lex est ter anno debellandi eas. Primò oua obterendo, deinde fœtum, postremò adultas. desertoris pœna in eum qui cessauerit. Et in Lemno insula, subdit, certa mensura præfinita est, quam singuli enecatarum ad magistratus referant. Necare & in Syria militari imperio coguntur. Ad hanc ego rationem animum applicans, ciuibus nostris bona ratione consului, vt edicto publico præmia certa proponerentur plebi, cogeretúrque plebs omnis ad hanc depellendam pestem, terra primùm suffosa ligonibus, earum oua obterendo ac dissipando, fœtus & adultas ad internecionem dedendo. Id qua arte factum sit breuiter dicam. Edicto per publicum præconem prolato, ad consules accurrit omnis plebs, atque seruitia in primis, quibus ciuitas ea abundat: in singulas enecatarum libras quadrantes duo de publico deferentibus eas ad magistratum dabantur. Itur confertissima manu in omnem Arelatensem agrum, quò se pestis ea locustarum demiserat, præsertim in Chammergin insulam. Effoditur terra vbique, obteruntur oua: fœtus verò sic enecabantur, linteis vastis & altis, prælongis hastis affixis, cingebatur ea terræ portio in quam plebs se contulerat; móxque magnis clamoribus confertim editis perterrebantur locustæ, & clamorem strepitúmque fugientes, in oppositam se partem conferebant. Ibi verò plebs multa tacita eas operiebatur, & gregatim incedentes iniectis linteis comprehendebant, & in saccos vastissimos demittebât. Tum & alia arte deiiciebantur, flabellis multis aër quatiebatur: aërem ditmotum auersantes, sese aliò locustæ conferebant, nempe in oppositam vnde deiiciebantur partem; mox ibi fossæ erant magnæ apparatæ, in quas ventum fugientes locustæ, sese sponte demittebant, quasi à flabellorum agitatu securæ futuræ; tum verò vbi plena esset fouea, locustarum agminibus foueam implentibus, ligneis massis contundebantur, vel in saccos ad præmium recondebantur, & magistratui adferebantur. Hæc nostra pestem hanc debellandi ex veterum præscripto ratio fuit: qua factum est, vt intra viginti dierum spacium pestis ea deleta, & ad internecionem omnino data sit. Palladius certè, ex Democriti summi philosophi præceptis, neque arboribus, neque satis noceri posse à quibuscunque bestiis adstruit, si fluuiales cancros plurimos, vel marinos fictili vasculo in aqua missos tegas, & sub dio statuas, vt decem diebus sole vaporentur: postea quæcunque illæsa voluerimus esse, ea aqua perfundamus octonis diebus, hoc repetentes, donec solidè quæ sata fuerint, adolescant. Prodest plurimum

Lib. 4. de hist. anim. cap. 8.

Lib. 11. natur. hist. ca. 29. & 35.

Lib. 1. titulo 35.

mum abigendis bestiolis huiusmodi, pulueris tormentarij suffitus, & bombardarum raucè sonantium strepitus. Sed hæc artificiosa: naturale illud, si autumno vel vere imbres plurimi decidant, qui oua nimiò humore perdant, fœtúmque nasci prohibeant. Hisce remediis ad hanc abigendam pestem vtendum ex optimorum sententia auctorum statuo: ad Dei laudem & gloriam, qui sit benedictus in secula.

OBSERVATIO SECVNDA.

HONORATVS ab Aqueria Meiana Toparchus, patritius Arelatensis, sanguinis copiosissima è pulmonibus reiectione affatim incidente hyeme media, in graue discrimen incidit: quúmque vna nocte sanguinis heminas plusquam quatuor ore reiecisset, pallidus & propè sine viribus redditus, pulsu exiguo & intersecto, voce tremula, deliquiis crebris, & insomnia oppressus: magnáque cum viscerum omnium duritie atque obstructione, hepatis, ventriculi, lienis, moriturus in horas sperabatur. Liberatur tamen Dei ope & magna mea cura, anno M. D. LXI. *mense Ianuario.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

HONORATVS ab Aqueria patritius Arelatensis, è nobili Aqueriorum, eadémque vetustissima familia, natales ducēs, vir acer, elegans, mitis, & omnibus naturæ dotibus quæ generosum hominem decent, cumulatè ornatus, miréque facetus & comis, quum hyeme media Ianuario mense, ardorem in gutture persensisset dies aliquot, nec ob id tamē sibi vllo pacto cauisset, aut à frigoris intemperantia, quæ tum multa erat, aut victus rationem in melius commutasset: effectum est, vt derepentè in reiectationem sanguinis floridi, tenuis & spumosi, interdum etiam trumbosi, ex ore inciderit, leni præcedente tussi. Affectum hunc Græci, αἱμοπτοΐαν καὶ αἱμόπτυσιν, dicunt, id est cruentum sputum. Verùm quum & à variis partibus, diuersísque causis tum externis, tum internis, oriri id mali possit (vt & Galeni, & Pauli, atque Auicēnæ sententia est) vndenam tanta sanguinis profusio in hoc viro emanarit, perpendendum prius est, vt methodo sanari tantus affectus possit. Itaque & ex pulmonis rupto vase à nimia sanguinis tum copia, tum feruore & acrimonia, & ab internis his causis magis quàm externis malum originem duxisse jure censendum est. Nec ita tamen excludendæ omnino externæ causæ sunt, quin & in hoc affectu in participatum veniant.

Gal. 5. metho.
Paul. lib. 3. cap. 31.
Auice. fen 10. 3. lib. tract. 3. ca. 4.
Sedes affecta & causæ.

Siquidem à vehementi nocturno frigore, cui frequenter hyeme media se
hic vir exponebat, ortum duxisse quadantenus, & vt à causa procatarctica,
affectum hunc, haud longè à vero est. Frigus namque immodicum venis
rumpendis idoneum esse Hippocrates & Paulus scripserũt: perinde etiam
Hipp. lib. 5. aph. 24. atque clamor, si fortis atque intentus sit. In quem sæpe incurrere hic vir
Paul.lib.3. cap.31. sponte sua solebat, quòd in risum & iocos pronus quum esset, sæpenumerò vocem summo clamore ac risu effuso intendebat: quod huic creando
affectui occasionem non minimam præstitisse pro explorato habendum
est. quum risus si effusus sit, vehementer thoracis musculos, atque adeò septum transuersum & intercostales musculos exagitet, proindéque sæpenumerò tussim vehementissimam excitet, & nimio agitatu vasa disrumpat, perinde atque fortis & validus clamor: vti nos libro Enarrationum
nostrarum tertio, Enarratione nona, quæ de risu est, abundè docuimus: &
Cap.16.& 18. explicauit libro de risu Laurentius Iobertus, vir in re medica clarus, solertísque ingenij atque iudicij, qui in hac ipsa de risu tractatione insignem
profectò nauauit operam, vt in re difficillima versantem, magnam videatur palmam consecutus. Sed ad institutum redeuntes, dico manationis
sanguinis in hoc viro has fuisse causas: ex externis quidem, conceptum intrò in pectore frigus, clamorem ac risum propè assiduum, in quem continuò ferè hic vir incidebat. Ex internis verò, sanguinis feruidi atque copiosi in venis pulmonis infarctum; quibus concurrentibus causis adapertum fuisse in pulmone vas grande, certa fide coniiciendum artificiosa
coniectura vocata fuit. Id nobis abundè significabatur, tum ex sanguinis
manantis qualitate ac copia, tum ex reiectionis modo. siquidem qui manabat sanguis, tenuis, floridus, spumosus erat: à pulmone vtique lati sanguinis
Lib.5.aph. 13. indicium, siquid Hippocrati creditur inquienti, Quicunque spumosum
sanguinem expuũt, his è pulmone eductio fit. Tum verò idipsum quoque
ex reiectionis modo ostendebatur. affatim namque & impetu multo reiiciebatur, nullo percepto in thoracis partibus dolore, idque non leui comitante tussi: quod quum fit, è pulmone manationem fieri pro indubitato habendum est, vt Galenus, Paulus & Auicenna docent. Copiam porrò
Gal.5. metho. Paul. lib.3.c.31. Aui.fen.10. 3.lib. tract. 3.cap.5. sanguinis in hoc viro progignebant, tum bona corporis habitudo, temperiésque calida, parum ad siccum inclinans, tum copiosior & lautior victus.
Sanguinem porrò acuebant, immodici motus, quibus vir hic obnoxius
erat. Vnde factum est, vt in vasis pulmonis aggesta ex superioribus causis
nimia sanguinis copia, adaperto ore, & acrimonia etiam sanguinis naturam ad id stimulante, sanguinis per os effusio ingens facta fuerit, quæ in
mortis discrimen hominem vocarit; dissolutis vtique à nimia profusione viribus, inanitis spiritibus, deficiente natiuo calore; qui per huiusmodi
profusiones deficere nullo negotio solet, quum sit sanguis naturæ thesaurus, & natiui caloris fomes: vt omnium tum Philosophorũ, tum Medicorũ
cõcors sentẽtia est. Quid mirum igitur, si interfecta & planè tremula vox in
hoc viro appareret, si deficiens pulsus, si pallor in facie, & quasi mortui
imago, si denique syncopes crebræ accederent, si mors proxima esset, quũ

vna no

vna nocte (quæ vt puto quarta à morbi initio erat) ad quatuor fermè heminas sanguinis ex ore reiectum sit, & pro Hippocratis sententia sanguis quidem supra qualiscunque fuerit, malus sit? Lib. 4. aph. 25. Affectus huius naturam, sedem affectam, causas, signáque reddidimus: nunc iam cognito morbo ac causis, illi ratione optima medeamur.

CVRATIO. Ad hunc nos vocati, quum grauiter vrgeret affectus, huic protinus ac celeri manu succurrendum duximus. Affectus namque vnde primum maximéque imminet homini periculum, hic primus curari debet, pro Galeni sententia, & ad id quod vrget, dirigi omne medentis consilium debet. Lib.5.met. Itaque protinus è cubiculo turbam omnem, quæ multa officij causa affinium & sanguine coniunctorum aderat, locum dare iussi, forásque prodire, præter eos qui ægro necessarij erant. sic namque iubet Galenus, ne videlicet & cubiculi aër incalescat plus æquo nimium hominum frequentia, & æger à tanto confluxu ne terreatur. Lib. 10. meth. Solent enim ægri de se malè sperare, quum circumstare tantam turbam prope se vident, arbitrantes se in discrimine fore, tot ad succurrendum occurrentibus: tum verò quòd in mulierum turba (vt plerunque fit) vel nutibus vel tacitis murmurillis malam ægro de se spem iniiciunt. His ego rationibus multam turbam cubiculo abigendam suasi, ignémque qui tum ob frigoris inclementiam succensus multus in cubiculo erat, extingui iussi. erat enim cubile camino proximum. In sanguinis autem manatione frigido esse vtendum rectissimè Hippocrates dixit. Lib.5.aph. 23. calidum namque, eodem auctore, sanguinis profluuia promouet. Lib.5.aph. 26. Mox verò, quum adstricta esset aluo æger, nec quicquã biduò deiecisset, mollem clysterem indere iubeo: atque interea dum apparatur clyster, poscam deuorandam atque gargarisandam do. Silentium ægro impero, vt ne quicquam loqueretur, sed nutibus quæ sibi opus essent significaret, atque etiam vt ne magno respiratu vteretur. vtrunque enim ægris huiusmodi imperandum, Galenus ipse libro quinto Methodi medendi prodidit. Nam & locutio, & respiratio vehemens, thoracem atque pulmones exagitant, & ob id sanguinem promouent: iure itaque silentium imperatum est. Protinus verò, clysteri soluta aluo, sanguinem è vena media dextri brachij auferri venæ sectione iubeo: non affatim, sed bis eodem die, quatuor inter vnam & alteram sectionem interpositis horis sic namque iubet Galenus, & eo pacto melius auertitur sanguis, seruatúrque virtus. Lib.5.met. Quin & in crastinum eius diei iterum, sed leuiter sanguinem detraximus: quòd & æger viribus valeret, florenti ætate esset, & copioso sanguine abundaret. Vbi hæc peracta sunt, mox vinculis fortioribus crura brachiáque deligauimus, & multa posca os colluere, ac portionem etiam deuorare iussimus: vt si quid intrò concretum sanguinis esset, dissolueretur. multos namque trumbos deorsum clysteris vsu deiecit, sanguine in ventriculum delabente per gulam. Frictionibus etiam crurum vsi ad au.rsionem sumus, pro Galeni sententia. Vbi suprà. confluere namque prohibetur sanguis, & quum ad contraria reuellitur, & quum ad vicina deriuatur, & per refrigerationem

nem tum corporis totius,tum partis afflictæ. Quæ verò de profundo ſanguinis profluuia erumpunt,per reuulſionem potiſsimum & deriuationem ad vicina,præterea per cibos potionéſque, quæ & emplaſticam vim habeant,& refrigerent,& medicamenta quæ adſtringant,curantur: vt docta Galeni lib.v.methodi medendi ſententia eſtcui innitentes, vniuerſam in hoc homine curando methodū felici ſucceſſu abſoluimus, affectui ſedula cura omnino intenti.Quum verò ſanguis nimium proflueret, ſiſtere eum ante omnia potionibus datis adſtringentibus,glutinantibus,& refrigeran-

Lib.7.aph. 17. tibus coacti ſumus:quòd pro Hippocratis ſententia, affectum huiuſmodi curare acerbis & refrigerātibus oporteat.Hac itaque potione bis, ter etiā in die data,vſi fuimus: ℞. Lapidis hæmatitis cum aqua plantaginis loti, coralli rubei ſimiliter loti,ana ℈ iiij.terræ Lemniæ, quam ſigillatam vocāt ʒ ij.(etſi ea omnino inuentu rara ſit: forte-fortuna oblata dono ægro tum ab amico ſingulari fuerat,ſingulare profectò ad morbum leuandum præſidium)margaritarum ſplendidarum ʒ j.ß. ſeminis plantaginis, arillorum vuarum exſiccatorum, ana ʒ j. Miſce:redigantur omnia in tenuiſsimum pollinem,addendo trochiſcorum dia electri (de carabe officinæ vocant) ʒ j. Atque ex hoc puluere ad ſiſtendum ſanguinem efficaciſsimo, drachmam vnam cum dimidia ex aqua plantaginis & peculorū roſarum, & vnciis duabus ſyrupi de ribes dari iuſsi: quam ego plantam oxyacantham Indicam,ſeu (vt vult Serapio) arborem ſui generis eſſe arbitror, capreolos proferentem colore viridi rubeſcēte,cuius folia lata,magna atque rotunda ſint. Verùm ego,quum eius ſyrupi natiui & fidelis copia deſtituimur(rarò enim ad nos venit,ex Syriæ partibus adlatus)eius loco eā oxyacanthæ ſpeciem pro ribes legitimè ſumendam cenſeo, qua ad ſepiendos hortorum puluinos eleganti ſeptu vtimur, quæ ramulos geſtat lentos & flexibiles, è quibus fructus ſeu baccæ vuarum modo racematim dependeant,acinis ſimul cohærentibus magnitudine piperis, qui maturitatem adepti, maximè rubent, ſapore ſubacido, admiſto etiam dulci. Plantam hanc vulgus Gallorum *Eſpine vinette* vocat. Ex harum baccarum non omnino perfectam maturitatem adeptarum ſucco, præſtantiſsimum fieri ſyrupum,qui Syriaco illi ribes vocato nō cedat,iure optimo exiſtimo,& ribes loco eſſe vſurpandum magna ſanè ratione adducor:quòd & ſapor illi reſpondeat,ex acido dulcíque admiſtus,ſanguinis feruorem mitiget,bilis acrimoniam retundat,fluxiones cohibeat, ſitim reſtinguat, dyſentericis,cœliacis,& nimium vomentibus opituletur,atque non leuiter adſtringat,vt ſæpius à me experimento probatum fuit.Hoc ego illius alterius loco commodè vtendum planè ſtatuo.Sed iam ad reliquum curationis progrediamur.Itaque quum adhuc ſanguinis ingens profuſio perſtaret,compeſcendam validiore præſidio cenſuimus.Dedi igitur ſequentem potionem: ℞. Philonij Perſici ʒ j. lapidis hæmatitis ʒ ß. ſyrupi cydoniorum ℥ ij. aquæ plantaginis quantum ſat eſt diluendis reliquis.Potio paretur. Dabam dormituro,vt & ſomnus conciliaretur, & eadem opera ſiſteretur ſanguis. In iuſculis ſemina papaueris albi & rhois culinarij in panno lineo raro ligata, iniici iubebam. Conditum huiuſmodi ad virium

robur

robur præſcripſi: ℞. Conſeruæ roſarum antiquæ ℥ ij. conſeruæ ſymphyti maioris ℥ j. margaritarum ſelectarum, coralli rubri loti cum aqua roſarum, & ſubtiliſsimè pulueriſatorum, ana ʒ j. manus Chriſti cum perlis ℥ j. conſeruæ bugloſsi ℥ j. Miſce cum ſaccharo optimo: fiat conditum auri foliis intectum. Interdum electario ex margaritis confecto vtebar. Extrà verò ad ſanguinis motum compeſcendum, ceruici & collo, tum & pectori linimenta admoui, & vnguento hoc ſum fœliciter vſus: ℞. Olei maſtichini, cotoneorum, & myrtillorum, ana ℥ j. ſepi hircini aqua roſarum diluti ℥ j. ß. pulueris pilorum leporis minutiſsimè inciſorum, coralli rubri, boli Armeniacæ, ſanguinis draconis, olibani, maſtiches, ana ʒ j. ceræ albæ quantum ſat eſt. Miſce: fiat vnguentum, quo thoracem illiniri, & colli atque ceruicis partes iubebam. Clyſteres lenes, ad excrementorum ſubductionem (imbecillus namque viribus erat) parari huiuſmodi iubebam: ℞. Decocti caponis ℔ j. in quo bulliat ordei pugillus, ſeminum melonũ cum cortice contuſorum ℥ j. Coletur: in colatura diſſolue mellis roſati colati ℥ ij. vitellorum ouorum numero ij. ſacchari rubei ℥ j. Miſce: fiat clyſter. Interdum catholici confectionem ad ℥ j. nonnunquam verò caſsiam cum ſaccharo admiſceri iubebam. Ad ſitim reſtinguendam ſyrupo cotoneorũ, vel roſaceo ex roſis ſiccis confecto vtebar, ex aqua chalybeata, ex qua etiã iuſcula parari iubebam, iniectis cotoneorum fruſtis à cortice externo mũdatis. Quoniam verò bilis multa ſanguini miſta, & feruorem & profuſionem non minimum augebat, hanc confeſtim nulla expectata mora (neque enim ſæuitia morbi inducias dabat, & ad bilis euacuationem præparantibus ſyrupis opus non ſit, ipſa abundè iam ad excretionem tenuitate ſua prona, vt millies in mille locis Galenus) euacuandam duximus, hac data potione: ℞. Rhabarbari ſelecti cum tota ſubſtantia ſubtiliſsimè puluerati ʒ j. (euacuando namque veſtigia adſtrictionis imprimit in membris ſic datum, quod huic affectui maximè conueniebat) rhabarbari ſelecti in aqua endiuiæ cum tantillo cinnamomi per noctem infuſi, & mane fortiter expreſsi ℈ iiij. (quia obſtructa hic vir, vt antea dixi, viſcera habebat, infuſum itidem rhacoma dare viſum eſt, ad obſtructiones aperiendas) ſyrupi roſacei ex infuſo roſarum ſine ſcãmonio ℥ ij. decocti pectoralis quantum ſat eſt. Fiat potio: neque enim ſcammoniatis medicamentis in hoc affectu vtendum eſt, ne nimium exagitẽtur humores, & venarum ab ſcammonio apertio fiat. Iterum ad ſiſtendum ſanguinem paſtillos præſcripſi, quos ſub lingua contineri iubebam, præſertim ſub noctem. ℞. Boli Armeniæ præparatæ, terræ ſigillatæ, ana ʒ ij. gummi Arabici, tragacanthæ, amyli, ana ℈ ij. macis ℈ j. ſpicæ nardi ℈ ß. (optimè adſtringunt & fluxionem cohibent hæc duo) penidiorum ℥ j. Miſce, & cum ſyrupo myrteo fiant paſtilli inſtar lupinorum, qui ſub lingua contineantur. Interdum verò confectione de ſtyrace ad eandem intentionem vſus ſum, cuius hæc eſt deſcriptio: ℞. Paſſularum exacinatarum, & cribro ſetaceo tranſmiſſarum ℥ j. glycyrrhizæ raſæ & ſubtiliſsimè pulueratæ ʒ vj. xyloaloes, nucis myriſticæ (quam moſchatam vocant) ana ℈ ij. grana xv. cumini tantundem, ſtyracis calamitidis ʒ j. boli Armenici præparati ʒ j. ß. ſacchari in aqua betonicæ diſſo

luti,

Lib. 4. de ſani. tu. pluribus locis 9. meth. li. 1. de rati vict. cõ. 18. & lib. 2. cõ. 30. & in fine lib. de conſt. artis medicinalis.

Electariũ de ſtyrace.

luti, quantum sat est. fiat electarium in tabulis seu tessellis. Eclegma itidē Linctus. confeci sensim deuorandum: ℞. Pulueris diatragacanthi frigidi ʒ ij. conseruæ violarum ʒ iij. lapidis hæmatitis cum aqua plantaginis loti ʒ j.ß. radicis iridis Florentiæ ℈ iiij. penidiorū, sacchari candi, ana ℥ j. Misce cum syrupo capillorum, & rosato de rosis siccis: fiat eclegma. Huius loco cochlear sequentium syruporum sumere iubebam. ℞. Syrupi myrtei & cotoneorum, ana ℥ iij. syrupi violati ℥ ij. Misce. Gargarismatibus in fine vsi sumus, restincto iam sanguinis fluore. ℞. Psidiarum, balaustiorum, ana ℥ j. seminis sumac & plantaginis, ana ʒ j. rosarum rubentium pugillos duos. fiat omnium decoctio in aquis peculi rosarum & portulacæ ad ℔ j. & coletur. In colatura adde syrupi violacei, mellis rosati colati, syrupi rosacei de rosis siccis, ana ℥ ij. Misce: fiat gargarismus. Hac methodo atque his præsidiis magna cura & sedula opera adhibitis curatus est hic vir, præter nostram & omniū opinionē, nutu Dei opt. max. qui sanat languores nostros.

OBSERVATIO TERTIA.

NOBILIS Gabriella Delessia, Ioannis Nicolai iurisperiti viri celeberrimi vxor, ex pulmonum vlcere in tabem deducta, multo sanguinis sputo præcedente, subsequente verò puris sputo: præter omnium expectationem magna adhibita cura integrè liberatur, superstésque & incolumis nunc Dei gratia & viuit & valet.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

NOBILIS hæc mulier ætate iuuenis, temperamento calido & sicco, tenui corporis habitu, & ad tabem prono, grauissimo affectu laborauit, & ad curandū difficillimo: incidit nempe ex pulmonum vlcere in tabem. Quàm enim sint pulmonū vlcera curatu difficilia, præsertim ab initio neglecta (vt in hac ægrotante contigit) abundè docet v. methodi medendi Galenus: quoniam pulmones inter viscera ob anhelitū perpetuo in motu esse necesse est, quum oporteat quiescere tamen ea membra quæ vlcere affecta sunt, si sananda ipsa sunt. ob id profectò vel insanabilia eiusmodi vlcera habentur, aut ægrè & Lib.5.met. difficulter, magnáque adhibita cura, vt eodem ipso loco Galenus. Quum autem sit tabes viuentis corporis ex siccitate consumptio, quàm difficile sit hanc restituere, docet itidem tum lib. de tabe, tum lib. 7. methodi medendi Galenus. Fieri tamen potest vt hæc quæ diximus mala, nonnunquā solerti medici cura, & ægri obsequio, & rerum externarum congruo vsu curentur: vt & Galenus se plerumque talia curasse v. methodi testatur: & nos Dei misericordia adiuti non paucos curasse bona fide testari possumus: in quorum albo hæc mulier est, cuius affectus nunc signa & curationem describemus. Cœpit hæc mulier ab initio sanguinem tenuem, floridum,

dum, ſpumoſum affatim inter tuſsiẽdum reiicere, quod ſymptoma terrere ægrum ſæpe ſolet. Sed tamen quum poſt paucos dies abſque medici opera ſubſtitiſſet cruentum ſputum, negligi ab ægra cœptum eſt, nec tum medici operam adhibuit. Verùm quum rurſus adaperta vena, ſanguinis manatio recruduiſſet, multo maiore copia, moleſtioréque cum tuſsi ſanguis reiici cœpit, accedente febri, atque ſpirandi difficultate, tum etiam ſumma extenuatione corporis. Vocor ipſe ad hanc curãdam mulierẽ. Qúmque & ſanguinis copiam, ſubſtantiam, colorẽ, reiiciẽndi modum penitus perſpexiſſem, è pulmonibus prodire ſanguinem pronunciare ſum intrepidè auſus: iuxta illud Hippocratis, Quicunque ſpumoſum ſanguinem expuunt, his à pulmone eductio fit. Ad quod confirmandum perceptus in genis rubor fidem indubiam faciebat. id enim laborantibus pulmonibus fieri in ægris perpetuò ſolet, vt valde genę rubeant, vt Pauli & Auicennæ ſententia eſt. Tum quòd nullus aut exiguus admodum percipiebatur dolor in pectore: quod his qui à pulmonibus ſanguinem reiiciunt peculiare eſſe ſolet, quòd obtuſi admodum ſenſus pulmones ipſi ſint, ob ſubſtantiæ eorum raritatem atque molliciem. Leue namque, rarum, cauernoſum, & velut ex ſpuma aliqua ſanguinea coagulatum eſt corpus pulmonis, vt docet lib. 6. de partiũ vſu Gal. nec neruos habet vllos, quò ſentire vim doloris queat, niſi per membranam ambientem, quæ eorum qui iuxta ſtomachum ad ventrem feruntur neruorum particulas quaſdam ſuſcipit: vt docta Galeni lib. 7. de vſu partium ſententia fuit. Eò fit, vt qui è pulmonibus ſanguinem reiiciunt, aut prorſus non doleant, aut exiguo dolore afficiantur: quod in hac noſtra ægrotante accidit, quæ quum plurimum ſanguinis reiiceret, vix tamen dolere ſe teſtabatur. Oriebatur porrò in ea id mali, non ſolùm acri in pulmones defluente humore, vaſa ipſius tum aperiente tum erodente, verumetiam ex mala & à parentũ ſemine contracta in pulmonibus noxa. Patrem namque habuerat tabe è pulmonum vitio peſsimè affectum, quod mortem illi intulit. Eſſe autem phthiſim inter eos morbos qui in ſemine continentur, & ab Auicenna hæreditarij nuncupantur, ex eiuſdem auctoris ſententia conſtat. quod quidem ea ratione prouenire doctiſsimus Hippocrates affirmauit, quòd ſemẽ genitale ab omnibus corporis partibus manans, efficit vt ex caluis calui, ex cæſiis cæſij, & diſtortis diſtorti generentur: tali nimirum qualitate in ſemine prolata, qualis in iis vnde emanat partibus inſita fuerit. Perinde enim vt ex ſemine plantarum, ſic & hominis generatio fit, vt idem Hippocrates lib. de natura pueri conceptis verbis affirmauit. Siquidem quum ſit ſemen, hominis abſtractum, ac maiorum generis miſtura, tale vtique exiſtẽs quale id à quo excretum eſt, (vt tradente Galeno lib. de ſemine Zeno Citteus definiuit) efficitur, vt à patre podagrico, phthiſico, aut alioqui diſtorto, tales in fœtibus indantur qualitates ac notæ. Vnde nimirum ſi in hac laborante ſimilis affectus atque in parente enatus ſit. Fuit itaque in ægra hac muliere affectus pulmonum vlcus ad humorum intus conditorum acrimoniam proueniens: ad quem ſanè affectum febris, puris ſputum (quod auctore Hippocrate cruẽtam ſpuitionem ſequi conſueuit) corporis extenuatio, & virium inbecilli-

Lib. 5. aph. 13.

Paul. lib. 3. cap. 30.

Auice. fen 10. 3. l, tra. 4. cap. 11.

Cap. 10.

Cap. 2.

Aui. fen 10. 3. lib. tract. 1. cap. 1.

Fen 2. 1. doc. 2. ſumma 1. ca 8.

Lib. de aëre, aquis & loc.

Lib. 7. aph. 15.

tas consequuta sunt. A puris namque sputo phthisis subsequi solet, si Hippocrati creditur. Quò fit, vt qui tam diro affectu laborant, in præcipiti sint, viribus vtique deiectis, nec morbum ferre potentibus: vnde plerique in tabitudinem deducti mortem necessariò obeunt. Sed iam ad curationis modum progrediamur.

Lib. 7. aph. 16.

CVRATIO.

Hipp. lib. 4. aph. 10. & Gal. in com. & rur sus v. met. med.

MAGNIS & acutis morbis celeri manu summáque diligentia esse prouidēdū, rectissimè ab Hippocrate & Galeno dictū est. Vbi namque ægro prorsus ob morbi magnitudinē moriendū est, si phthoe semel excipiatur, à præsentaneis remediis omnino inchoandum est: quum iuxta Hippocratis sententiam, Ad vltimos morbos vltima remedia sunt saluti. Id nos in hac ægrotante magna diligentia procurandum in animum induximus, scopum habentes, quàm celerrimè vlcus pulmonis agglutinare, ne phlegmone occuparetur: tum manantem ore sanguinem reuulsione deriuationéque sistere, adstringētibus & glutinantibus vlcus sanare, biliosum qui in sanguine contentus erat humorem purgare, caput siccare (à capite namque humor in pulmones sat multus fluebat) demum verò saniem quæ à cruento sputo subsecuta est, expectorantibus detergere. His enim scopis huiusmodi curari morbos Gal. lib. v. methodi medendi docuit, in Erasistratum stylum acuens. Itaque leni præmisso clysteri, ex maluarum, betæ, mercurialis, matrum violarum decocto, adiectis melonū seminibus, paucóque aniso & furfuribus, catholicone & rosaceo melle, oleóque violaceo, sanguinem primùm omnium mitto, idque non affatim nec copiosè, sed per vices & modicé. sic enim melius reuellitur sanguis, nec vires deiiciuntur. Secui mediam dextri brachij venam, flueréque permisi ad vncias tātùm quatuor singulis vicibus: bis namque eodem die venam aperui. Interea verò extremarum partium frictionibus, præsertim inferiorum, tum & vinculis ad reuulsionem sum vsus. In summo silentio mulierem continui, vt quatriduum totū nihil quicquam loqui permiserim. quod inter præcipua auxilia enumerat Gal. perinde atque cauere vt quæ sic afficitur haud magno respiratu vtatur. Quod vbi præstitisset ipsa, mox puscam dilutissimam deuorare iubeo, vt si quid intus hæsisset concreti sanguinis, dissolui hac ratione posset. Tum verò ad sanguinem sistendum adstringentibus primùm, mox glutinantibus me cōuerto, pulueribus, potionibus, & eclegmatis: quę diutius ore atque crebrò contineri iubebam, vt in pulmones & tracheam arteriā assumpta facilius transsumerentur. Puluis huiusmodi fuit: ℞. Boli Armenici præparati, coralli rubei loti, lapidis hæmatitis loti & pulucrati, ana ʒ ij. granorum myrti, sumac & plantaginis, ana ʒ j. seminum acetosæ & portulacæ, ana ℈ ij. olibani, pulueris glycyrrhizæ, ana ℈ iiij. Fiat omnium puluis tenuissimus, cuius dabam ʒ j. ß. cum aqua decoctionis plantaginis & sanguinariæ, quā Polygonon vocant Dioscorides atque Galenus, cruentis reiectionibus efficacissimam, vt iidem auctores testantur: adiiciebam syrupi cotoneorum & violati cuiusque vnciam. Hac sum item confectione vsus: ℞. Conseruæ symphyti maioris, conseruæ rosarum antiquæ, cuiusque ℥ ij. carnium cydoniorum cum sacharo conditarum ℥ j. ß. margaritarum electarum subtilissimè pulueratarum ʒ ij. coralli rubei, boli Armenici

Lib. 5. met. med.

Diosc. lib. 4 capite 4. Gal. 8. de simp. facul. c. proprio.

menici præparati, trochiſcorum de electro, cuiuſque ℈ iiij. granorũ myrti ſubtiliter tritorum ʒ j. ex ſyrupo myrtino & violaceo exceptis omnibus confectionem in opiatæ formam paraui, ex qua bis in die ſumere iubebã ad vnciæ dimidium. Eclegma cõfici iuſsi, quo ſæpe vti iubebam: ℞. Pulueris diatragacanthi frigidi ʒ ij. pulueris diaireos ſimplicis ʒ j.ß. boli Armemenici præparati ʒ j.ß. loch de papauere ℥ j. ſacchari candi, penidiorum, cuiuſque ℥ j. carnis paſſularum ſine arillis ʒ vj. Ex ſyrupo violaceo fiat eclegma, quod diu in ore retentum ſenſim deglutiatur. Pectus ſequenti vnguine fouebam: ℞. Olei myrtini, cotoneorum & violacei, cuiuſque ℥ j. mucaginis ſeminis cydoniorum & tragacanthæ cum aqua plantaginis extractæ ℥ j.ß. axungiæ hirci ℥ j. pulueris boli Armenici præparati, radicis iridis Florentiæ, croci, cuiuſque ʒ j. ceræ albæ quantum ſat eſt. Miſce: fiat linimentum, quo tepido illini pectus iubebam, pittaciis lineis deſuper datis, ne frigore tentarentur partes. Etſi ſcio in ſanguinis reiectionibus calidis non eſſe vtendum: tamen quum quæ frigida admouentur, pectori noxam inferant, & ſpirandi difficultatem pariant, vt Hippocratis ſententia (Lib.5.aph. 24.) fuit, cautio fuerit, ne id noxæ pariatur, nõ omnino frigida admouere, quæ pectori ad huiuſmodi affectus pellendos admouentur. His peractis, quum multa bile redundare ſanguinem viderem, hanc vtique cholagogo educendam cenſui, quod & Galenus lib. v. meth. medendi faciendum iubet. Itaque quarto die medicamentum huiuſmodi propinaui: ℞. Corticis myrobalanorum citrearum ʒ ij. paſſularum pinguium exacinatarum paria v. glycyrrhizæ raſæ & cõtuſæ ℥ ß. pulpæ tamarindorum ʒ iij. trium florum cordialium, cuiuſque pugillum. Facta omnium decoctione ac colatura, adde rhabarbari ſelecti ſubtiliſsimè puluerati ʒ ij. ſyrupi roſati de roſis ſiccis ℥ j. ſyrupi roſati ex infuſione roſarum ℥ j.ß. Miſce, potio breuis inde paretur. A qua aſſumpta plurimum bilis excretum eſt, multa cum ægræ tolerantia & alleuatione. Nec verò miretur quiſquam fortiora me non adhibuiſſe. nam & imbecillium virium ægra erat, & quæ fortiora ferre medicamenta minimè potuiſſet. Etſi etiam paulò ipſa robuſtior fuiſſet, in ſanguinis tamen per os reiectione, præſertim à pulmonibus, dari ſcammoniata medicamenta non debent, quòd & vehementer humores exagitent, & apertionis venarum metus ſubſit: ob id blanda potius, & quæ vacuando adſtrictionis veſtigium in viſceribus relinquunt propinanda, quàm quæ vehementer commouentia ſuccos, apertionis venarum periculum inferant. quæ communis omnium medicinam factitantium ſententia eſt. Quæ ego in præſens cautionis loco medicinæ initiatis tantùm dixiſſe volui. Caput verò ſiccare puluiſculis & ceratis admotis, in hũc modum curaui. ſublato namque capillitio ſacculos huiuſmodi capiti admoueri iubebam. ℞. Granorum myrti, coriandri præparati, roſarum rubentium, cuiuſque ʒ ij. olibani, gummi hederæ torrefacti, ana ʒ j. maceros, nucis myriſticæ, caryophyllorum, cuiuſque ʒ j. reducantur omnia in tenuiſsimum puluerem, & cum goſsipio & lineis pannis interpunctis ſacculos confici capiti admouendos iubebam. Sum etiam interdum hoc cerato vſus. ℞. Ladani puriſsimi ℥ ij. maſtiches, olibani, granorum myrti, roſarum rubrarum, coriã-

dri pręparati, cuiusque ʒ j. styracis calamitidis, caryophyllorum, cuiusque ʒ ß. stercoris columbini ℈ iiij. stercoris muris ʒ j. ß. picis naualis quantum sat est. Misce, & cum vino inunctis manibus, magdaleon quod vocant, arte parari iubebam, quod serico nigro exceptum, capitis anteriori parti admouebatur, magno laborãtis commodo, vt ipsa de se testabatur. Quum verò & tussis molesta perstaret, & purulenta expuere cœpisset, conieci tum ex sputo tum ex grauitate in pectore percepta, febrique assidua, saniẽ intus subesse, quæ detersione indigeret. Itaque expectorantibus, & pus detergentibus, id esse perficiendum, bona ratione censui: quod à me præstitum est, in hunc qui sequitur modum: ℞. Herbarum capillarium communium, hyssopi, fœniculi, borraginis, buglossæ, amborum cum radicibus, cuiusque M. j. melissæ, betonicæ, ana M. ß. glycyrrhizæ rasę & contusæ ℥ j. vuarum passarum pinguium mundatarum numero xx. dactylorum incisorum ademptis nucleis numero vj. caricarum pinguium paria tria, radicis iridis Florentiæ cõtusæ ʒ ij. seminum melonum, maluæ, & bombacis, ana ʒ iij. seminum anisi ʒ j. ß. trium florum communium, florum libanotidis & stœchadis, florum thymi, hordei cum cortice, cuiusque P. j. Fiat omniũ decoctio in aqua hordei recenter facta ad ℔ j. ß. & coletur. In colatura adde syrupi capillorum, syrupi de hyssopo (est enim aggregator bonus, vt Serapio testatur) syrupi violacei & de liquiritia, ana ℥ ij. mellis electi despumati ℥ ij. sacchari electissimi, quantum sat est. Misce: fiat apozema aromatisatum cum cinnamomi electi, pulueris diaireos simplicis, ana ʒ j. pro tribus matutinis, continuata deinde potione sex totos integros dies: dabámque eius potionis vncias nouem, quòd quæ ad thoracis & pulmonum affectus medicamenta dantur, quum ad remota ferri oporteat, magna quantitate propinari debent, ne eorum amittatur vis, antequam ad locum affectum perueniant. Interea verò eclegmatis detergentibus sum vsus: ℞. Loch sani Mesuei ℥ j. ß. loch de pino ℥ j. pulmonis vulpis præparati ʒ ij. pulueris glycyrrhizæ ʒ j. ß pulueris hyssopi sicci & montani, pulueris calamẽti, ana ʒ j. penidiorum, sacchari candi, ana ℥ j. Misce, & ex syrupo capillorum, & de hyssopo eclegma arte fiat, quod diu ore contentum delabi sensim sinat. Quin & altero paulò solidiore sum vsus, quòd in eiusmodi affectibus (vt rectè Auicenna monet) non vni tantùm medicamini fidendum est, sed plura præscribenda atque tentanda: vt quod naturæ gratius fuerit, & à quo maior ægro alleuatio subsequitur, experiri valeamus. Est enim naturæ cum medicamentis sympathia quædam atque consensus, vt facilius ab vno quàm ab altero alleuetur. ℞. Sacchari albissimi ℥ iij. sacchari candi, penidiorum, cuiusque ℥ ij. decoquantur simul in aqua decoctionis hyssopi, fœniculi, & passularum, ad conuenientem glutinositatem: postea adde nucleorum pini mundatorum, & in aqua tepida præinfusorum, & debitè exsiccatorum, atque in mortario marmoreo tritorum, pistaciorum recentium similiter præparatorum, cuiusque ℥ ij. caudarum cancrorum fluuiatilium in aqua hordei elixatarum, & in mortario marmoreo contritarum ℥ iij. radicis iridis Florentiæ ʒ j. Misce: fiat arte pandaleon, seu pasta regalis, qua sæpe vti eam iubebam, & mirè ab hoc medicamento

Gal. in Artem. d. ca. 89. ex Leoniceni versione.

Fen 10. 3. tract. 1. ca. 40.

camento leuabatur. probè namque saniem à pectore detergit, & alēdo est, & pulmoni maximè confert. Adieci etiam interdum puluerem pulmonis vulpis arte paratum. Melle cum butyro recenti sum quoque in hac muliere curanda vsus, quod id valde Paulo probari videam. est enim mel pulmonibus atque thoraci valde accommodum, vt concors omnium est sententia. Mulsam ex pauco quidem, sed electo melle confectam, item præscripsi, à qua mirificè profectò adiuta est, & salutarem sensit opem. In ratione victus instituenda omnes impleui numeros: ab acribus, salsis, acidis, obstruentibus cibis abstinere omnino ægram iussi: ea præscripsi cibaria, quæ & boni succi essent, & facilè confici possent, & pulmonibus infarctu liberandis idonea essent: nempe hordei cremore, furfurum colatura, quæ in detergendis pulmonibus miras habet vires, tum & auenæ cremore, iusculis item ex caponum atque perdicum carnibus, addito hyssopo virenti & hordeo. Dabam interdum etiam vinum album tenue oligophoron vocatum, ad vires fouendas. Martio pane & nucleis pineis ex aqua rosarum & saccharo respersis, tum & vuis passis demptis acinis, in secunda mensa sum feliciter vsus: sicque rectè curatio cessit ad laudem Dei.

Lib. 3. cap. 28.

OBSERVATIO QVARTA.

IOANNES Berla ciuis Arelatensis, resolutione multos annos laborans, quum diu resolutus mansisset, incendij metu quum se à domo saltu præcipitem dedisset, domo & lecto propè incēsis, incolumis & probè incedens derepente factus est.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

VANTVM animæ in corpus imperium valeat, & quas possit mutationes in corpore ciere, ex hac admirabili historia (etsi ex multis aliis consimilibus) constare exploratissima fide potest: vt haud immeritò, rem tantam si summo iure expendamus, vnà cum nobili historico Sallustio expromere valeamus, Animi imperio, corporis seruitio nos vti magis: quum nimirum omnis nostra vis in animo & corpore sita sit. Quod autem præstantius, nobilius, potētiáque maiore præditum, id sanè imperare, regere, & valentissimos impetus atque motus ciere, ea qua pollet virtute valet. Hinc sagax prouidáque natura partes quasdam in nobis summis facultatibus ornauit, quibus regi ab his vniuersum corpus posset: has principes suo ipsarum merito nuncupandas rectè Galenus censuit, cuiusmodi sunt cor, cerebrū, hepar, testes. Rectè autem principia hæc censenda sunt, quòd ab his ceu latum imperium in omne corpus exercentibus, reliquæ partes omnes suas facultates accipiant, earúmque beneficio munia quæque sua obeant. A corde namque vitæ munus, à cerebro sensus & motus, ab hepate nutritionis, à testibus generandi vim corpus obtinet. Quòd si in partibus quibusdam tantum virium ac facultatum natura indidit, quantum virium in anima esse, quæ to

In Catilinariæ initio.

In arte medicinali ca. 9.

ta ipsa virtus est, existimabimus? Equidem si in his quæ materia corporea constant, magnas est perspicere facultates, quum tamẽ materia ipsa facultatis omnis expers sit, pati tantùm, non etiamdum agere nata, vt Platonis, Plotini, & Aristotelis de ea differentium concors sententia est: multò certè magis in his summa erit facultas, quæ tota ipsa actus sunt, ac proinde ad efficiendum paratissima atque efficacissima. Actio nempe, vel Galeno au ctore, efficientis motus est. Quamobrem quum ab anima actiones in corpore omnes fieri constans omnium assertio sit, doceátque certissima experientiæ fides: (quum inanima quæ sunt nullis sint prorsus actionibus prædita, quòd facultate qua id præstare queant prorsus sint destituta) exploratissimum haberi certè debet, animam ipsam, vtpote summis viribus ac facultatibus præditam, maximè actuosam, & in agendo potentissimam esse, nimirum actionum omnium atque motuum principiũ. Id namque quod seipsum mouere per se potest, motionum omnium statuere principium iure oportet: éstque is motus quo quid seipsum mouet omnium præstantissimus atque primus. Ac proinde rectissimè Plato animæ rationem in eo maximè positam esse statuit, quòd ipsa seipsam mouere possit, esséque idem animam, primam generationem, ac motum rerum quæ sunt, quæ fuerunt, quæque futuræ sunt: neque aliud præter ipsam esse, quod in hac vita faciat, vt quilibet nostrum hoc ipsum sit quod est: vt idem Plato lib. legum duodecimo scitissimè astruxit. Quẽ pressis vestigiis eius discipulus summus semper habitus Aristoteles insequitur, dum animam actum corporis physici, potentia vitam habentis, esse definiuit. Quòd si actus anima est, certè actio omnis in corpore inde ceu à fonte motionis omnis emanabit. Quorsum hæc tanta de animæ viribus, præsertim quòd medico de ea tam anxia disquisitione inquirere non liceat, si Galeno fides habenda, qui animæ essentiam ignorare se ingenuè confitetur: nec quicquam incommodi arti medicæ accessurum, si animæ rationem ignoret medicus? In id profectò præfari hæc mihi de anima libuit, quòd tractationis huius de resoluti hominis curatione, quam explicandam assumpsimus, caput esse videatur, noscere quid anima virium habeat, quid præstare in corpore possit: quum quæ in hoc viro admiranda paralyseos facta curatio est, non in artis vlla præsidia, sed tota in animæ potentiam, vires suas miro quodam modo in corpus exerentis, sit prorsus omnínóque referenda, pathematis quidem vehementer animam ad mirabile opus concitantibus: de quibus, déque mirabili in hoc viro curationis monstrosæ euentu, iam dicere ingredior, vt ostendam monstra quædam in morbis quibusdam accidere, in diésque euenire, quæ mirari magis, quàm eorum assequi rationem queas.

Plato in Timæo. Plotin. lib. de materia. Arist. lib. 1. de Physico auditu ca. 6. & aliis. Gal. l. 1. de loc. aff. lib. 1. de fac. natur. & li. de sympt. diff. cap. 1.

Plato lib. 10. de legibus.

Lib. 2. de anima cap. 1.

Lib. de facul. natur. substantia, & li. quòd animi mores corporis temperaturam sequantur.

Historia mira.

HIC vir alterius partis resolutione affectus, complures annos (quantum fide proborum virorum, & rei veritate affirmatum est) miserè degebat, omni ope humana destitutus, vt quem non operosa medicorum manus, non opportunè adhibita remedia, non cauta victus ratio obseruata, leuare tam diro morbo potuerant. Casus verò tum mirificus interuenit: flagrat igne domus in qua degebat, incenduntur tigna, propéque iam ad cubile in quo decumbebat æger flamma serpebat. Incendio omnia cõplentur, quũ ecce æger, & metu & ira fremens, grauíque timore perculsus, derepente

repente sese erigit, séque summo nixu attollere conatur: mox verò incitatis corporis viribus, atque in vnum collectis, se è summo ædium pręcipitē dat, à suis tamen adiutus, morbo confestim liberatur, restituitúrque illi in parte sensus & motus: ita vt qui multos annos immotus constitisset, liberè deinceps absque vllo molestię sensu progredi cœperit, obfirmata etiam in reliquū temporis quoad vixit valetudine. Quæsitum est de me quænam cu rationis ratio, quæ causa fuisset, vt quem ars sedula curare nequiuerit, inopinato euentu, metúq; & timore iráque occupantibus, derepēte sanus euaserit admirando casu. Hæc sanè ea sunt quæ & raritate sua & mirifico euētu admirationē hominibus pariant, quorum causæ vt abditæ in naturæ recessibus habendæ sunt, sic multa animi intentione inquirēdæ, atque etiam in lucem promendæ, quò mira naturæ arcana intelligamus. Cur verò ad hunc inopinatū euentum sanitas subsequuta sit, haud perinde difficile esse arbitror, pathematū animi vires æstimanti, naturæq; potentiam penitius cōtemplanti. Itaq; quid metus, timor, iráque simul prorumpentia efficere valeant, quid natiuus calor intrò reuocatus, móxque subsiliens, quid vis animæ corpori imperātis, & ad illius nutum corpus agitantis, prius intelligendum: quibus rite perpensis, manifestū fiet quibusnā ex causis curatio hæc proficiscatur, quibúsq; sit meritò adscribenda. Ergo animi pathemata, quæ Græci πάθη nuncupant, perturbationes quædā sunt, & auersæ à recta ratione contra naturā animi motiones, variè corpus animúmq; afficientes: vt Cicero lib. quarto Tusculanarū quæstionū doctissimè affirmauit. Sunt autem in pathematū animi albo præcipua timor, metus, mœstitia, iracundia, gaudiū, lætitia, verecundia, quæ pro vario natiui caloris vel intrò reuocatione, vel foras expansione, vel tandem miscellaneo motu, varia certè & admirāda in corpore symptomata pariāt: vt nonnunquā ad hæc mors cōsequatur inopinata, vt Galenus, Plinius, Valerius Maximus & Aulus Gellius amplissimis exemplorū testimoniis clarū fecerunt: ac proinde ab huiusmodi esse animi perturbationibus maximè cauendū, vt quæ nimirū corpus euertāt, & à naturali statu quàm longissimè noxióq; abstrahant, idem Galenus scitissimè in arte medicinali vnumquēque monuisse est visus. Timor itaque, definiente in Tusculanis Cicerone, est metus appropinquātis mali, vti terror concutiens quidā metus: pauor verò metus insignis ac vehemens, qui mentem de loco moueat. Ex quo est illud Ennij, *Tum pauor mihi sapientiam omnem ex animo expectorat*. Iram aliter Medici, aliter Philosophi definiūt. Aristoteles atque Galenus iram feruorem quendā caloris, qui circa cor est, esse volunt. Seneca & Cicero cupiditatē reponendi doloris, vel libidinē puniendi eius qui videtur læsisse iniuria, concitationémve animi ad vindictā voluntatis imperio procedētis. Porrò in timore spiritus & sanguis intrò & ad scatebram suā reducuntur contrahuntúrque, vt Gal. lib. 2. cap. 5. de sympt. causis bellissimè docet: eóque fieri cernimus, vt timentibus & algeant partes in superficie positæ, & pallor ora occupet, & arteriarum pulsationes minimæ imbecillæque fiant, contracto nimirum in intima natiuo calore. Contrà verò in iratis foras distendi & effundi calorem, indéque calescere magis iratorum corpora, partésque extremas cernimus, pulsuum maximos & validissimos motus: quæ omnia caloris fo-

Lib. 5. de sympt. causis cap. 5. Plini' lib. 7. nat. hist. cap. 32. & 53. Valerius Max. lib. 9. titu. 12. de morte non vulgari. Aul. Gell. lib. 3. cap. 15. noct. Att. Cic. 4. Tuscul. quęst. Aristot. 2. probl. 26. Gal. 2. dę sani. tuēda, & 1. de diff. feb. & 2. de morb. Seneca lib. de ira ad Nouatum. Cicero 4. Tuscul.

ras expansionem consequi certissimum est. Certamen verò ex vtrisque hisce pathematis conflatum, ira nempe atque timore, inæquales habet natiui caloris & pulsuum motiones. contrahente se nanque per timorem natiuo calore, animalis quidem facultas ad interiora mouetur, sed rursus affatim per iram ad exteriora remeat. Ita fit vt variè mixtímque natiuus calor exagitetur, magis quàm si alterutro horum tantùm afficeretur. Tantum verò natiuus ipse calor vegetior redditus, & hisce pathematis exsuscitatus valet, vt & vitiosos in corpore consistentes humores domare, discutere, prorsúsque dissipare in totum valeat, sícque curationis morborum sit auctor. Naturæ namque (vt rectè Hippocrates dixit) morborum medici sunt, νούσων φύσιες ἰητροί. Neque enim aliud quicquam natura nostra est quàm natiuus hic calor omnium auctor atque effector, auctoribus Hippocrate atque Galeno. Esse verò hunc natiuum calorem nostrum curationis auctorem, locupletissimus testis Hippocrates est, qui tetani curationem calori huic natiuo in totum tribuit. Est, inquit, vbi in distentione sine vlceratione, iuuene bene carnoso, æstate media frigidæ aquæ multa perfusio, calorem reuocat. Calor autem hæc soluit, lib. 5. aphorismorum aphorismo vicesimoprimo. Quo loco Galenus calorem natiuum vegetiorem reuocatione ad interna effectum, non solùm distentionem, sed & conuulsionem omnem curare conceptis verbis affirmat. Illud vt intelligamus, morborum curationes in primis natiuo calori nostro esse meritò adscribendas. vnde est illud in arte medicinali eiusdem auctoris, naturam in nobis esse functionum omnium opificem, medicum verò ministrum: & lib. 1. aphoris. com. 15. natiuum nostrum calorem operum naturaliũ omnium causam esse iure statuit. Cur igitur miremur absque medicorum ductu, sponte naturæ sæuissimos sæpe curari morbos, idque felicius quàm medicamentorum anxio apparatu? Siquidem, auctore Hippocrate, natura suâ sponte inuenit motiones quibus corpus ipsum regatur. Vndenam igitur huius viri à tanto morbo alleuationem profectam esse dicemus? Non aliunde certè, quàm à naturæ vi calorísque natiui exsuscitati atque accensi ira atque timore concertantibus, ipsiúsque animæ in corpus imperio solutum esse voluntarij motus impedimẽtum iure statuemus. Nam quum resolutio, quam παράλυσιν Græci vocant, vitium sit quo partes voluntario motu præditæ sensum & motum amittunt, vt lib. 3. de locis affectis, & lib. 4. de sympt. causis voluit Galenus: idque vtplurimum à crassis, viscidis, lentísque humoribus, capita neruorum quibus volũtarij motus perficiuntur implentibus, fiat: ad tanti pathematis curationem & vehementi calore opus est, & crassorum humorum attenuatione, incisione, atque tandem digestione in halitum. Hæc autem omnia per se facere natiuus calor accensus & commotus sanè potest, vt in cõuulsione adstruxit Hippocrates. Itaque quum in hoc viro animus timore & ira vehementibus agitatus, ac veluti à somno excitatus, quò corpori in discrimen incendij acto consuleret, imperio in corpus proprium emisso, & corporis seruitio vtens, vires omnes suas exereret: factum est, vt vehementi impetu actus in vniuersum corpus calor, subindéque in partes affectas, quicquid in illis motum

[Margin: Lib. 6. Epi. — Hipp. lib. de carnib. & lib. 1. apho. 14. & 15. — Gal. 5. aph. com. 22. & li. de tabe, & lib. 8. de placitis Hip. & Pla. & li. de tremore: & li. 4. aphoris. com. 37. — Cap. 87. — Lib. 6. Epid. part. 5. aphor. 2. — Vnde admiranda huius viri curatiò. — Cap. 10. — Cap. 5. — Lib. 5. aphor. 21.]

motum voluntarium impediebat disiecerit consumpserítque, calore natiuo partes abundè calfaciente, humorémque attenuante, & in halitum digerente, morbificam causam detruserit, vnde sanitas derepente subsecuta sit. Siquidem axioma est, sublata causa auferri quoque & effectum: vt à Galeno tum in arte medicinali, tum quarto methodi medendi proditum Cap. 89. est. Posse autem animam corpori imperare, ipsúmque corpus imperanti animæ parere, non solùm ex animæ ipsius præstantia ac dignitate, sed ex iis quæ experientiæ fide apparent, constat. Videmus altùm dormientes vigilantium interdum opera exercere, progredi, arma sumere, loqui, vestes induere: quod & à me sæpe in plerisque animaduersum est, & id sibi olim contigisse testatur lib. 2. de motu musculorum Galenus: cui quum per totam noctem longum esset emetiendum iter, somno tandem oppressus, stadium fermè integrum se dormiendo confecisse agnouit, experientiæ fide id credere coactus, quod ipse fieri non posse antea existimauerat. Ludo- Historia. uicum Serranum Medicum consobrinum meum, vidi ipse prope me eodem cubili iacentem, altóque somno oppressum, derepente sese attollentem, arma capientem, fores aperientem, multa obmurmurantem, prosilire quasi furiosum: & eo die forte fortuna conflictus ingens Monspessuli inter Hispanos & Gallos scholares inciderat, cui ipse non solùm interfuerat, sed præfuerat etiam. Vnde factum est, vt seruatis in animo pugnæ illius imaginibus, facultas illa cerebri interior, quam imaginatricem vocamus, quæ ne per somnos quidem quiescit, imò tum maximè sese exerit, seruatis intrò rerum sensatarum ac perceptarum speciebus: factum, inquam, est vt imperio quodam corpus vniuersum quatere, & ad voluntarios motus impellere potuerit. Eodem animæ imperio, mutum Crœsi filium, & natiuo Crœsi filius mutus, vocalis vt euaserit. linguæ ac vocis proferendæ impedimento affectum, vocalem euasisse, integréque sanatum, Herodoti testimonio accepimus. Quum enim Perses In Clio. quidam in Crœsum sibi ignotum occisurus irrueret, id filius eius mutus aspexit, timens patri, erumpénsque in vocem ira & metu percitus, dixit, Homo ne perimas Crœsum. Atque hoc ille primùm effatus, postmodum per omne vitæ tempus vocalis extitit. Vnde id? quòd facultas corporis rectrix, animáque ira & metu agitata, a ccēso inde natiuo calore, impedimenta linguæ sustulerit: eam quidem actionem moliente anima, obsequente corpore. Tantum est animæ imperium, tanta vis atque potestas, vt non solùm in proprium cui præest corpus, sed & in alienum vires exerere suas valeat. Videmus namque oscitante vno, ad oscitationem adstantes quoque impelli, communicato vtique in alienum corpus affectu: sic & fascinatrices mulieres solo obtutu in quempiã vehementius intento, emissitiis Vide Plinium lib. natur. hist. 7. cap. 2. oculis plures fascinare (pueros pręsertim, quibus mollior caro est, & ad mala excipiendũ pronior) conspicimus. Quid quòd ad aliorũ animi affectus ipsi cõpatimur? Lugẽtibus aliis nos ipsi lugemus, & ad cõmiserationẽ impellimur, exultãtibus exhilaramur, cũ ridẽtibus ridemus. Id verò inde promanare cẽsendũ meritò est, quòd anima arcano quodam, ac nobis non satis perspecto motu, affectus nobis suos pathematáque impertiat, quibus obluctari nequeat corpus, sed obsequi potius. Vnde apposité id dictũ à Sal

lustio

Iustio videri potest, Animi imperio, corporis obsequio vtimur. Quin & morbos quosdã sæuissimos animi solo impetu curatos esse legimus, singultũ & quartanam, pluresq; alios. quod & à me semel atque iterum peractũ est: nempe singultum grauissimum atque cõtumacem, qui nullis remediis cedebat, terrore subitario incusso curasse me in strenuo diui Ioannis Hierosolimitani milite, qui diui Vincentij toparchus erat, memini, & fide sancta asserere possum. Quartana affectum Iacobum Bannum, virum probitate insignem & mihi amicissimum, in vehementem iram meo consilio à suis accensum, curatum extemplò vidimus, quum nullis antea medicamentis cessisset morbus. Ex historia promi etiam multa queunt, quibus inenarrabilis, nec sine stupore recenseri animæ vis in corpora imperiúmque possit.

Lib. de animalib.

Scribit Auicenna fuisse quendam, qui quum vellet corpus suum paralysi oblædebat, nec à noxiis virúsque eiaculantibus animalibus impeti se patiebatur, nisi quum ea ipse cogeret: quę tamen mox vbi hominem inuasissent, vt sic demum admiratio impleatur, cõtinuò moriebantur.

Lib. 14. de ciuitate Dei ca. 24.

Diui Augustini testimonio constat quosdam fuisse qui aures pro arbitrio mouerent, vel singulas vel ambas simul: item qui totam cæsariem capite immoto deponerent ad frontem, reuocaréntque quum vellent. Idem auctor vidisse se quẽdam refert, sudare solitum vbi vellet. Hæc autem tam mira, tam etiam creditu difficilia, vndenam aliunde quàm animæ imperantis ductu fieri quis arbitretur? Magna sanè eius facultatis quæ totum corpus regit potẽtia est, quam naturæ vocabulo insigniendam Galenus edixit.

Lib. 5. de symp. caus. cap. 1.

Hæc validos in corpore motus ciet, hæc in morbis decretoria facit, noxia pellit, vtilia seruat, vias aperit, sibíque per omnia aditum parat, à morbis etiam exitialibus sese vindicat, vt quem notis etiam certissimæ mortis moriturum speres, ipsa ductu suo sæpe contra artis præsagia liberet. Quid miri igitur si naturam suo more operãtem, & arcanis motibus quibusdam intima corporum peruadentem, vincere morbificas causas insignes cernamus? Magna præstare tanta naturæ vis in nobis potest, eáque non rarò perficit, quæ nulla arte fieri posse videantur, præsertim suis ipsa pathematis exagitata: iram dico, metum, terrorem.

In arte medicinali.

hæc enim iure animi pathemata appellantur, vt Galenus, Philosophíque omnes censuere. quæ & ipsa, vel corpus perdere, si immodica & repentina fuerint, & in animulam imbecillã (vt ait Galenus) inciderint: vel seruare, si moderata sint, & robustam animã afficiant, possunt. Vnde quosdam nimio gaudio, nonnullos timore valido mortem oppetisse Plinij, Valerij Maximi, Auli Gellij ac Galeni nostri est assertionibus comprobatũ.

Mira historia.

Ego mirum quid vidisse me in consobrino meo Ioanne Sobiratio testari plena fide possum, qui quum Auenione conuulsus annos plurimos constitisset, ita vt contractis poplitibus ingredi non valeret: repentina ira eáque vehementi percitus, in famulum quem plagis cædere nitebatur, ita corpus exagitasse, vt confestim distẽtis crurum neruis, poplitibúsque emollitis, & sine vllo doloris sensu incedere, & erectus stare, quũ incuruo corpore annos totos plus minus sex cõstitisset, posset: deincépsque per omnẽ vitam sanus euasit. Vt quem non operosa medentium manus, nõ accurata medicorũ diligentia, non vlla medicamentorum genera curare potuerant,

potuerant, sola ira naturam exagitās persanauit: vt in hoc nostro ciue Arelatensi (cuius gratia tam multa prolibauimus) euenisse scimus, qui à resolutione alterius partis immedicabili, terroris ac iræ potentia animam vehementer mouentibus, curatus miraculo fuit. Quæ sanè admiranda curatio, vti & fidem fere omnem superat, ni se res ipsa in sui testimonium proferret: sic sanè tota in Dei optimi maximi immensam potentiam est iure merito referenda, qui quæ nobis difficilia, quæve nullo aut artis aut inferioris naturæ vi fieri posse videantur, ipse solo nutu præstet atque efficiat. vnde est illud Regij Prophetæ, Ipse dixit & facta sunt: &, Ipse mortificat & Psal. 148.
viuificat: deducit ad inferos & reducit: redimens de interitu vitam no- 1. Reg. 2. a. Psal. 102.
stram, & omnes infirmitates sanans verbo virtutis suæ. Non enim herba Sap. 16. b.
aut malagma sanat, sed sermo Dei qui est in illis, hoc est insignis potentia Dei: cui sit laus, honor & benedictio in omne æuum.

OBSERVATIO QVINTA.

ANTONIVS Martinus ascite laborans, ingenti ventris tumore adeo grauis vt progredi non posset, instititisque ventrē præ grauitate attollere cogeretur, exanguis, attenuatus, vt planè moribundus in horas speraretur: vsu ligni sancti & brassicæ marinæ, præter omniū spem integrè sanatur, viuitque nunc incolumis ac probè valens.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

AQVAE intercutis tres esse summas præcipuásque differētias, medicis omnibus in confesso est. Alteram Græci ἀσκίτην, alterā τυμπανίαν καὶ τυμπανίτην, tertiā ἀνασάρκα, καὶ ὑποσάρκα, καὶ λευκοφλεγματίαν nuncupant. Fit porrò ascites quum inter peritonæum & Ascitis causa.
intestina plurimus aquosus humor coaceruatur: sic sanè Græcis nūcupata, quòd ἀσκοῦ, hoc est vtris, impleti instar locus inter peritonæum membranā intestináque interiacēs tumere videatur: sonúmque quendā impleto vtri persimilē venter si pulsetur edere videatur. Tympanites porrò fit vbi ven- Tympanitis causa.
ter copioso flatu atque spiritu distenditur, à tympano notissimo omnibus instrumento nomenclatura deducta, quòd pulsato imo ventre sonitum instar tympani reddat. Anasarca, porrò fieri medici volunt quum pituitosus Anasarcæ causa.
humor in vniuersum corpus apponitur quidem, sed non vnitur partibus, vnde in vastum tumorem tactui cedentem attolli membra consequēs certè est. Súntque qui ad hunc modum laborant exangues ac colore mortuis ferè similes, graues, segnes, & ad omnes seu naturæ, seu animæ actiones prorsus inualidi. Omnium autem specierum seu differentiarum huiusmodi deterior esse putatur ascites, quòd & maiorem in iocinore noxam indicet, & grauiora inferat symptomata, sítque ad curandum omnium maximè contumax. Omnem autem hydropis speciem nonnisi malè affecto io-

Lib. 5. de loc. aff. ca. 6. & lib. 6. ca. 1. & cō. 1. ad lib. 2. prognoſticorum Hippoc. Paul. lib. 3. cap. 48. Auicenna fen 14. 3. lib. cap. de hydrope.

cinore gigni poſſe Galenus multis in locis demōſtraſſe eſt viſus. Eſt enim hydrops hepatis vitium, quum ſuo ſatis munere fungi non poteſt. Quum enim ſanguinis generatio aut non fit, aut malè fit (inquit lib. de ſymp. diff. cap. 4. Galenus) aqua intercus gignitur: atque eadem & Pauli & Auicennæ ſententia eſt. Laborare autem virum hunc ea hydropis ſpecie quam aſciten vocant, omnia ea indicabant ſymptomata quæ comitari aſciten ſolent. Siquidem tumor & grauitas in ventre ingens ſeſe & viſui & tactui offerebat, & quum ſe æger in alterutrum latus conuerteret, fluctuatio & aquæ motus notabilis percipiebatur, non ab ipſo ægro ſolùm, ſed & ab aſsidentibus etiam: & quum percuteretur venter, vel tangeretur à medico, fluctuans quidam partium ventris motus, inſtar vtris aqua pleni, conſpiciebatur. Membrorum reliquorum corporis arefactio ac tabitudo quaſi quędã, quòd in hac hydropis ſpecie corpus pluſquàm in aliis alimonia priuetur, ob aquoſum & nutritioni ineptum ſanguinem. Vnde cõſequi illud neceſſariò videtur, vt areſcat & tabefiat corpus alimonia conueniente magna ex parte deſtitutum. Vrinæ paucitas idipſum apertè etiam commõſtrabat. Nam obſtructis & compreſsis vrinæ viis ab incumbente aquoſo humore, paucã omnino prodire vrinam conſequens eſt: tum etiã quòd quũ in eo vitio exiguum & dilutum ſanguinem vitiatum hepar gignat, exiguum

Vrina qd.

itidem ſerum inde manare neceſſariò oportet. eſt autem vrina ſerum humorum in venis contentorum, vt Gal. Com. 1. in librum tertium de popularibus morbis Hippocratis, aphoriſmo quinto, conceptis verbis affirmauit, atque etiam deffinitionum medicinalium auctor. Hæc itaque cauſa eſt, cur in hydropicis exigua reddatur vrina. Pulſus porrò aſcite laborantium paruus, imbecillus, frequens eſſe vtplurimum ſolet, qualis in hoc ægro conſpiciebatur. Pedes illi tumebant, quod in omnibus qui hydrope tenentur, teſte Auicenna, accidere conſueuit, ob natiui caloris illis in partibus imbecillitatem, à fonte nimirum caloris remotiſsimis, & ob humiditatem vaporémque aquoſum ad eas partes delatum. Sitis inextinguibilis clamoſáque perpetuò aderat, quo ſymptomate præcipuè premi ſolent qui aqua intercute, aſcite præſertim, laborant: quod tamen mirum videri poteſt, vniuerſo ferè corpore humore nimio madente, frigidáque intemperie vincente. Sed huius tamen ſymptomatis ſæui non vnica ſolùm cauſa,

Fen 14. 3. li. tract. 4. cap. 8.

Cur ſiti inextinguibili premantur qui hydrope laborant.

ſed multiplex reddi ſolet. Nam etſi corpus, & ad ventrem attinentes partes, humore nimio imbutæ ſunt, vnde minus ſitire ægri deberent: quum tamen aquea illa humiditas ſalſa, acris, nidoroſáque ſit, & mora coarctatióneque tum calidior, tum vitioſior reddita: efficitur, vt magis ab ea ſitis inducatur, quàm vt ſiſtatur. Ab ea namque aquoſi humoris congerie, fumi nidoroſi, calidi, multi ſurſum attolluntur, qui os ventriculi gulámque afficientes, atque exſiccantes, ſitim pariant. Ad quod facit humoris natiui & ſuauis, quo rigari partes ſolent, inopia. Nam quum aſcite laborãtes, exangues, attenuati, penéque tabidi ſint, ob eam quam antea attulimus rationem: fiat autem ſitis, vel caloris copia, vel humoris inopia, ita atteſtante Galeno: conſequens certè eſt, vt in aſcite laborantibus ſitis humoris ſalubris & natiui inopia producatur: vt etiam quòd in huiuſmodi affectu cor

Lib. 1. de ſimp. facu. cap. 30.

non

non satis perfrigeretur, compressis vtique partibus spiritalibus, à nimio hu
more in ventre contento. Vnde distentis partibus his, & septum transuer-
sum respirationis organum opprimentibus, fit, vt non satis respiratu refri-
gerari cor possit, incalescénsque sitim inferat: tum quòd plerunque febres
tepidæ comitari huiusmodi affectus solent, vt auctor est Auicēna, ad quas Vbi suprà
item sitis sequitur: vt haud immeritò clamasse illud Auicenna dici possit, immediatè.
non euacuari asciticos & hydropicos omnes à siti clamosa. Sitim autē iu-
re clamosam vocauit, hoc est inextinguibilem, vt cui quò plus succurrere
ægri ingenti potu in animum inducant, eò plus sitiant. Iuxta illud lepidi
poëtæ Ouidij, ad cupidos auri sitim hydropicorum comparantis: Lib.1.Fast.

Quærere vt absumant, absumpta requirere certant,
Atque ipsæ vitiis sunt alimenta vices:
Sic quibus intumuit suffusa venter ab vnda,
Quò plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.

Sitis causas in hydropicis abundè reddidisse mihi iam videor. Cur autem
coloris vitio laborēt, in promptu causa est, quòd vitiati intus lateāt humo-
res, nec sanguis in vasis saturato rubore niteat, sed aquosus, dilutus, instar
aquæ in qua recēns caro mactata est, appareat. Vnde fit vt ad normā intus
latentiū succorū talis foras appareat color, qui (vt Galenus ait) similis ef-
florescit humoribus. Et est eorū certissima nota. Quamobrē quum à bene Lib.1.aph. com. 2. &
tēperato sanguine optimus efflorescat color, à vitiato & improbo, corru- lib.4.de sanit.tu.
ptū apparere colorē consequēs quidē est. Difficultate spiritus insuper vir
hic maximè premebatur, quòd à distēto vētre septum trāsuersum cōtinge-
retur, cuius cōpressu difficilem reddi spirationē necessariū haberi debet,
quòd sit mēbrū hoc respirationis (vt vult Galenus) instrumētū. itaq; mirū Lib. 4. de
nō est cōpresso septo trāsuerso respirādi munus malè fieri. Vti verò & spi- vsu part.c. 14. & lib.
rādi difficultate, sic sanè inappetētia multa æger hic vexabatur: quòd ina- de caus.re-
nitio & suctio, qualis fieri debet in ventriculo bene habito, minimè fieret, spir.
ob nimiā intrò cōditā in visceribus aqueā humiditatē. Vnde quū nec ina-
nitio exacta, nec inanitarū partiū naturalis appetētia (quę inanitionē proxi
mè sequitur) fieret: nec quæ hāc cōsequitur vētriculi suctio, aut suctionis
sensus, qui fames est, auctore Galeno, necessariū quidē est, vt iis motib⁹ or-
dine inuicē succedētibus ad appetētiā excitādā pereūtibus, aboleatur, aut
saltē bona ex parte minuatur appetētia: vt doctè Gal.lib.4.de sympt.causis,
cap.7.expressisse est visus. Signa atq; symptomata expressimus omnia qui-
bus morbi in hoc viro natura deprehēdi potuerit (quod curationis esse ca-
put voluit secūdo methodi medēdi, & pluries alibi Galen⁹) nūc verò quo
niā Methodici medici, morborū causas assignāt inuestigātq;, inde pręsidio
rū copiā cōiectātes, vt memorato loco prodidit Galenus: æquū visum est,
huius morbi propius causas enarrare. Itaq; ex præincipientibus atq; exter
nis, intēperātiā victus plurimis ac vitiosis cibis cōstantē præcipuā fuisse iu
re statuēdū est: quòd vir hic rei rusticę addictus, minimè sui obseruās, qui-
busuis sine delectu ordinéve vteretur. Vnde factū est vt neq; vētriculus in
gesta probè cōficere, neq; item probum gignere sanguinem hepar posset,
quum quæ parum rectè à vētriculo elaborata sunt, crudáque manserunt,
ca emendare hepar minimè possit: vnde obstructiones multæ tum in ioci-
nore, tum liene, atque etiamnum in mesareis venis genitæ sunt, à quibus

mali huius initium exortum est. Inde factũ videri potest, cur in hydropem hic vir inciderit. nam quum ex incauta victus ratione, multóq; & inordinato potu hepar perfrigeratum sit, crudis vtiq; multis ad ipsum è ventriculo delatis: consequens certè fuit, vt gignendo sanguini minus valere potuerit, Gal. 5. de loc.aff. ca. 6. quod sanè peculiare est ipsius munus, auctoribus Galeno & Auicenna: vnde aquosus, frigidus, & alendo corpori minimè idoneus deinceps sanguis Auic. fen 14 3. genitus sit: aqueáque humiditas multo plurima, quæ in interstitio membranæ intestina obuoluentis (quam περιτόναιον vocant) intestináque ipsa consistens, tumorem vastum in ventre effecerit, vtri aqua pleno persimilẽ, quæ ascites vocatur. Intemperies itaque iocinoris frigida, multis obstructionibus comitata, interna atq; præcipua morbi causa fuit, à qua sanè mali tam sæui origo deducta est. Causas enarrauimus præcipuas: nunc tandem curationis modum, quo in hoc liberando ægro vsi sumus, subiiciamus.

CVRATIO. Quoniam inter instrumenta ea quibus curatio perficitur, primas congrua victus ratio iure tenere creditur, quum vel auctore Galeno neque secunda valetudo seruari, nec aduersa cõmodè curari sine exacta & salubri dieta possit, vt quæ non minimum momenti vel in illa seruanda, vel in hac propulsanda habeat: ab illa auspicabimur, inde ad reliquos curationis scopos qui asciti debẽtur, sermonem dirigentes. Sunt autẽ præcipui hi, totius corporis nimio humore madentis exsiccatio, vẽtris per vices solutio aquã educens, medicamẽtis ad id appositis, vrinæ & sudoris prouocatio, obstructionum per ea quæ infarctu liberãt curatio: hepatis per ea quæ viscus roborare solent, & intemperiẽ amouere, in suã temperiem deductio. His scopis curationẽ perfici & Galenus & Auicẽna & Paulus exactè docuerunt. Ergo ab victus ratione initium ducentes, parcam omnino & tenuem, quantum vires ferre poterãt, eam in hoc viro præscripsimus, vt parcitate redũdans absumeretur humor. inedia namq; humorum redundantiã exhaurit, vti plenior victus adauget. Itaq; ne consuetudinẽ derepente in diuersum

Lib. 1. de alim. fac.

Lib. 2. de rat. vict. acut. à textu 18. ad 38. mutaremus (cui plurimum tribuendũ esse Hippocrates docuit, nec temerè esse mutandam) bis die cibum quidẽ sumere permittebamus: sed detractioni tamen studebamus. Ab iurulẽtis, humidis, obstruentibus, implentibus, præsertim à potu, suasionibus multis ægrũ continuimus, vt quã minimum potionis sumeret, eiúsq; meracissimę. neq; enim aqua dilui vinum patiebamur, quòd in hoc morbi genere, Auicenna auctore, nedum ab aquę potu, Fen 14. 3. li. tract. 4. cap. 13. sed & ab aspectu etiã contineri ægri debeãt: neque cũ cibo potum sumere, sed post cibum modico interuallo sinebã. sic enim idẽ auctor loco præcitato iubet. Nautico pane (quẽ vulgus Biscoctũ vocat) meo pręscripto vtebatur: in quo inter pinsendũ semina marathri & anisi iniecta, panẽ ad flatus discutiẽdos aptissimũ reddebãt: quod in hac hydropis specie, perinde atq; in tympania, necessariũ videtur. vix enim ascites sine cõplexu flatuũ multorũ, sicuti neque tympanites absq; aquoso humore reperiatur. A uiculis paruis & in dumetis degentibus, assis vti iubebã, turdis, turturibus, columborũ pullis, merulis, perdicibus, & caponũ pullorúmque extremis partibus, alis scilicet. Interdum verò proritandæ vrinæ causa iusculum ex capo parabam, in quo radicum apij, fœniculi, & graminis cortices cum seminibus melonum incocta essent. Sum nonnunquam etiam iure cicerũ rubeorum

cum

cum præfatis radicibus, & ſio ſeu lauere herba (quam Gallorum vulgus *Berlas* vocat) vſus: quod ſium, vel Dioſcoridis & Galeni teſtimonio, vrinæ mouendæ plurimum valeat. Vigiliæ magis quàm ſomno vt indulgeret cōſului, quòd vigilia, auctore Galeno, totum corpus potēter exſiccet, vti lib. 7. meth. med. conceptis verbis aſtruxit. Matutino tempore à ſomno experrecto frictiones pannis aſperioribus adhiberi iubebam, præſertim ſecundum ventrem: & quum per aëris temperiem liceret, in ſole exercere ſe capite bene cōtecto ſuadebam. Vino vtebatur pauco quidem illo, ſed planè generoſo & potenti, eóque meraco: ſed quum intendi calorem ab eo interdum perſentiret, dilui modica aqua decoctionis cinnamomi & aniſi conſulebam. Vt quotidie aluus flueret procurabam, vel iniecto clyſteri, vel datis catapotiis, vel confectione, de qua paulò poſt dicam. Aëre calido & ſicco illi vtendum cenſebam. Hac victus ratione hominem toto curationis decurſu continui: qua ſic methodo inſtituta, ad ea medicamenta me contuli, in quibus curationis ſpes aliqua affulgebat: eos ſcopos ſequēs de quibus paulò antea dictum eſt. Itaque ventrem exonerare clyſteribus variis, tum humorem aquoſum educentibus, tum flatus diſcutientibus, ſum annixus: quòd vir hic aſtrictiore eſſet aluo, & his vtendū eſſe in hoc morbo tum Paulus tum Auicēna conſuluerint. Clyſter porrò huiuſmodi fuit: ℞. Foliorum hyſſopi, origani, pulegij, calamenti, maluarum, mercurialis, & caulium rubeorum, ana M. j. ſoldanellæ ſiccæ (virentis enim copia carebamus) M. j. florū chamæmeli, meliloti, ſtœchados, & geniſtæ, (pituitā enim detrahit) cuiuſque P. j. ſeminum aniſi, anethi, marathri, carui, ana ʒ iij. ſeminum melonum cum cortice contuſorum ℥ ß. polypodij querni conquaſſati ℥ j. furfurum macri P. j. Fiat omnium decoctio colata ad ℔ j. in ea diſſolue catholici ℥ j. hieræ Galeni compoſitæ ʒ vj. olei anethi & liliorum, mellis communis deſpumati, ana ℥ ij. Miſce: fiat clyſter, quem bis in hebdomada iniici iubebam. Sum & hoc quoque altero vſus: In aquæ ſufficienti quantitate fermenti acris ℥ j. ß. incoquebam, addito ſalis communis pugillo: facta colatura, vrinæ pueri impubis ℥ quatuor iniiciebam, olei rutacei vncias tres, mellis communis deſpumati vnciam. Mirum profectò quantum ab hoc clyſmate æger alleuaretur, vt à quo ingens aquei humoris & flatuum copia effundebatur. Nec mirum: nam vrinam hominis acritudine ſua hydropicis conferre ſcripſit Auicenna, quòd potēter aquas detrahat. Ad deobſtruendum hepar, & humorem ſeroſum ſoluendum, hoc ſumus apozemate vſi: ℞. Corticum radicum fœniculi, petroſelini, apij, graminis, ruſci & aſparagi, radicis rubiæ tinctorum, in vino albo & potenti per noctem temperatarum, ana ℥ ij. radicum iridis recentium ℥ ij. radicum aſari, corticum radicum tamarici & capparorum, ana ℥ j. agrimonij, cichorij, vtriuſque ceterac, capillorum veneris, ana M. j. ſoldanellæ M. j. ß. ſeminum aniſi, marathri & ammeos, ana ʒ iij. ſeminum melonum contuſorum ℥ j. paſſularum enucleatarum paria x. cinnamomi electi conquaſſati ʒ iij. cicerum rubeorum P. ij. trium florum communium cuiuſque P. j. Fiat omnium decoctio: colетur ad ℔ ij. In colatura adde ſyrupi de radicibus & de byzantiis, ſyrupi de eupatorio, ana ℥ iij. clarificetur, & aromatiſetur cum ſantali

Dioſc. lib. 2. cap. 120. Gal. lib. 8. ſimpl.

Paul. lib. 3. cap. 48. Auic. fen 14. lib. 3. tract. 4. ca. 13.

Optimus ad aſcitem clyſter.

2. Can. ca. 727. de vrina.

Optimum apozema.

h 2 citrini,

citrini,cinnamomi electi,& radicis iridis,ana ʒ j. Hoc apozemate dies totos octo vti ægrum iubebam,& tertio quoto die clysterem qualem suprà descripsimus inijci iubebam. Vbi verò abundè iam meatus infarctu liberatos,tum ex vrina,quæ concoctior apparebat,tum ex tactus indicio percepissem (nam & tangenti viscus haud ita durum tensúmque erat, & tactui cedebat) purgans vt sequitur medicamentum dedi: ℞. Decocti præcedentis vncias quinque,addendo radicum iridis recentium & bene purgatarum & contusarum ℥ j. foliorum soldanellæ (quæ brassica marina est) ʒ ij. cinnamomi electi ʒ j.ß. seminis anisi ʒ j. rhabarbari electi ʒ j. ß. Infundantur omnia simul in dicto decocto & modico vini albi per noctem, & bulliant vnica ebullitione, postea fortiter exprimantur: cui expressioni adde syrupi de cichorio cum rhabarbaro, syrupi rosati ex infusione rosarum sine scammonio, cuiusque ℥ ij. Misce:paretur potio, quæ profectò assumpta plurimum profuisse est visa. aquam enim copiosè absque molestia detraxit,vnde mirè se adiutum æger testabatur. Hoc purgationis genere repetitis vicibus sum ter vsus. Medio verò tempore his vtebar confectionibus,quæ & hepar roborandi & deobstruendi etiam vires haberent, hac præsertim: ℞. Conseruæ florum cichorij ℥ ij. conseruæ capillorum,scolopendriæ & buglossi,ana ℥ j.trochiscorum de rhabarbaro ℥ ß.pulueris electuarij triũ santalorũ duplicato rhabarbaro ʒ ij.cinnamomi electi ʒ iij.carnis passularum pinguium sine arillis ℥ j.ß. pulueris dialaccæ maioris ʒ iij.ex syrupo byzantino & de radicibus fiat in modum opiatæ, cuius sumebat in aurora ʒ iij.desuper hauriẽdo vini albi generosi cyathos duos. Pilulis interdum sum etiam vsus, ad rem probè facientibus. ℞. Massæ pilularũ aggregatiuarum maiorum descriptionis Mesuei ʒ ij. pilularum de rhabarbaro ʒ j.ß. pulueris soldanellæ ℈ iiij.absinthij sicci, trochiscorum de rhabarbaro,ana ℈ ij.cinnamomi,anisi,schœnanthi,marathri,ana ℈ j. Misce, & cum succo ireos recenter extracto confingatur massa,ex qua dabam interdum drachmam integram,interdum dimidiam. Ad tumorem ventris discutiendum his sum remediis vsus: ℞. Foliorum absinthij,maioranæ,eupatorij veri,origani,pulegij,calamenti,rutæ,ana M.ß.foliorum ebuli,sambuci, & caulium rubeorum,ana M.j.foliorum quercus, lentisci, rubi & cupressi, ana M.ß.thymelææ & soldanellæ,ana M.j.florum chamæmeli & meliloti, ana P.j.seminum anisi,anethi,marathri,cumini conquassatorum,ana ℥ j.nucum cupressi,gallarum omnium contritarum,ana paria iiij. aluminis ℔ ß. salis cõmunis tãtundem. Fiat omniũ decoctio in lixiuio facto ex cineribus quercus,aut stipitũ caulium,& cũ spongiis infusis & expressis fouere ventrem tumidũ ante cibũ iubebam:peractóque fotu emplastrũ sequens admouebam: ℞. Stercoris vaccini ℔ j.stercoris caprini ℔ ß. bulliant simul in acceto fortissimo,& in mortario terantur,addẽdo sulfuris ignẽ non experti ℥ iij.aluminis ℥ j.succorũ thymelææ & ebuli recẽter extractorũ, ana ℥ iij.farinæ lupinorũ & orobi,ana ℥ ij.pulueris soldanellæ quartariũ j.anisi,marathri,cumini,ana ʒ ij.salis cõmunis torrefacti ʒ iij.terebinthinæ ℥ iij. picis naualis ℥ vj. Misce:fiat emplastrũ ventri apponẽdum, quo mirificè iuuabatur. partim enim solutione aquã hydropicorũ soluit, partim in halitũ

Fotus ad ascitem.

digerit

digerit atque ſiccat,& flatuum copiam exhaurit. A præfato namque fotu atque emplaſtro detumeſcere ſenſim cœpit venter,& æger liberius ſpirare, vnde de ægri ſalute melius tum ſperare cœpi. Sum quoque ad hepar hoc cerato vſus: ℞. Vnguenti roſacei Meſuei,cerati ſantalini,cuiuſque ℥ iij. roſarum,ſeminis endiuiæ & oxalidis,ana ʒ j. ſpicæ nardi,ſchœnanthi, abſinthij ſicci,ſtyracis calamitidis,ana ʒ j.Miſce cum pauco oleo maſticis & de abſinthio:fiat linimentum pro hepate. Sed inter cætera præſidia primum in curatione locum decocto ligni ſancti iure tribuendū cenſeo, quo dies totos quadraginta vir hic vſus meo conſilio eſt.Parabam autem decoctum ex ligni ſancti in ramenta puluerati ℔ j. in aquæ libris nouem decocti(erat autem aqua pluuia)ad dimidias,& ſub finem decoctionis adiiciebam ſoldanellæ ſiccæ manipulum, interioris cinnamomi vncias duas, paſſularum cum acinis ℥ ij.Vbi perfecta decoctio eſſet,illam calentem in alterum vitreum vas infundi iubebam, in quo vini generoſi libras tres inieceram,& ex hoc ſyrupo calido vncias nouem mane ſumere,veſperi verò vncias ſex conſulebam:eúmque probè ſtragulis opertum elicere ſudorem,qui ſat multus fluebat,coegi.Victum exſiccantem tum maximè inſtitui ex nautico pane aniſi ſeminibus infarcto,& auiculis paruis aſsis, & paſſulis exacinatis.Purgabam octauo quoque die vel catapotiis præſcriptis, vel rhacomatis diluto,vel ſucco ireos.Tantum verò hac methodo profectum eſt,vt ita annuente Deo integræ ſanitati ſit omnino æger reſtitutus: viuítque nunc, exacto iam quinquennio à morbi curatione,incolumis,vegetus & viribus valens,ad laudem Dei optimi maximi.

Decoctum ligni ſancti.

OBSERVATIO SEXTA.

CATHERINA Renoarda, Antonij Renoardi Iuriſconſulti ac Arelatenſis iudicis, viri ſanè praſtantiſſimi & optimi filia, annorum octo in lethalem febrem continentem, grauiſſimis & lethalibus ſymptomatis comitatam, incidit, cum ingenti delirio, vigiliis, crebris animi deliquiis, ſine cibo ferè dies octo manens, omnia qua illi darentur reiiciens, abſque medicamentis vllis, & peſſima item victus ratione vtens: quum morti iam proxima eſſet, & prorſus deplorata valetudinis, fluxu alui cum ſumma virium debilitate ſuborto, liberatur Dei voluntate, non artis praſidiis.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

ATVRAM, morborum eſſe medicatricem, ſcitiſsimè ab Hippocrate in Epidemiis dictum eſt:ipſámque earum quæ in corpore fiunt actionum opificē eſſe,bona certè ratione Galenus affirmauit.Quę certè non aliud eſt,quàm calor natiuus noſter,temperiéſve corporis,qua rectè munia omnia obeuntur: ac propterea

Lib.6.Epi.

In arte medicinali, ca. 87.

pterea facultatem nostri corporis rectricem, iure optimo naturæ nomine insigniendam Galenus idem astruxit. Hæc ea est quæ & sanitatem in nobis tuetur, & morbos pellit, ipsa sibi vias inueniens, quibus id citra medici operam sæpenumero perficere queat. Ob id Hippocrates multos quidem sine medicis, verùm non sine medicina tamen, curatos esse ingenuè confitetur. quod & experientia ipsa nos quotidie docet, & Romanam gentem complures annos sine medicis constitisse, nempe vltra sexcentos, Plinius grauissimus auctor scripsit. Quorsum hæc? vt indicem naturã quidem sæpe sine medici officio: medicum verò nunquam sine naturæ ope morbos curare vnquam posse. quod in hac nostra puella cuius sermonem instituimus, clarum faciemus. Hæc namque puellula rari habitus & mollis carnis tenerçque ætatis, quum inordinatis motibus incaluisset (qui mos puerorum est cum suis æqualibus colludentium) móxque refrixisset, stipatis vtique externis cutis meatibus, difflatione prohibita, succensus est intrò natiuus calor ex humorum intus conclusorum concepta putredine. erat autem putredo intra vasa, vnde necessariò continẽs febris genita est. Continentium namque febrium materia intra vasa est, vt docta Galeni & omnium medicorum sententia est. Continentes autem eæ febres meritò dicuntur, quæ ad infebricitationem non desinunt: in quibus vna accessio ab initio ad finem perpetuò manens, in multos dies porrigitur: vt bellè lib. nono meth. medendi Galenus. Febres has Græci συνόχους vocant, id est continuas: quarum tres facit Galenus memorato proximè loco differentias. aut enim ab initio ad finem vsque æquali magnitudine perdurant, & has Græci ὁμοτόνους καὶ ἀκμαστικὸς, hoc est in eodem vigore persistentes vocant: aut semper augentur, & exiguum aliquid in dies adiiciunt, & ἀναβατικοὺς καὶ ἐπακμαστικοὺς, id est incrementum suscipientes seu inualescentes vocãtur: vel tandem paulatim diminuuntur atque decrescũt, & has παρακμαστικοὺς nuncupari volunt. Itaque quum quod accenditur ei quod transpirat par fuerit, nec augeri nec minui febris videbitur: sed pari tenore perstare, sibique similis permanere, ac si nihil illi vel demeretur, vel adiiceretur. Vbi verò quod accenditur, eo quod transpirat amplius fuerit, intendi febrem, & seipsa in dies auctiorem fieri necessarium quidem est, quum multũ sit quod putret, exiguum verò quod foras effluit: perinde atq; quum maius est quod effluit & transpirat, quàm quod accenditur, tum certè minui febrem apertè cernemus. Has verò differentias eò de industria attulimus, vt ad quam earum ea febris esset referenda quæ iuuenculam hanc inuasit, scire certò possimus. Dicimus itaque ex increscentium genere hanc fuisse febrem, vt quæ in dies auctior fieret, & caloris vehementia, & symptomatum magnitudine: exiguo existente eo quod difflabatur, multo verò quod incalescebat. quæ causa fuit cur in discrimen mortis ægra hæc vocata fuerit. Nam agitatio corporis vehemens & anxietas, vigilia, delirium, syncopa, frequẽs spiritus, sitis vehemens & inexpugnabilis, tum alius ex alio color, modò saturato rubore in genis florens, modò ingenti pallore suffusus, & quasi animam agentis apparebat. quæ omnia à morbi magnitudine, & naturæ propè deuictæ cum morbo pugna, prouenire pro explorato habendum est, siquid

Lib. 5. de symp. caus. cap. 1.

Lib. de arte.

Lib. 29. natur. hist. cap. 1.

Lib. 9. metho. med.

est, siquid tum Hippocrati, tum Galeno creditur. Erat autem febris hæc ex putredine humorum intra vasa, cuius putredinis notæ tum in pulsibus, tum in vrinis conspicuæ erant. Multa namque in pulsibus inæqualitas & inordinatus motus, frequentiáque suberat: in lotiis verò magna in substantia, colore, & contentis mutatio. rubræ namque vehementer, substantia inæquales, modò crassæ, modò tenues, interdum verò sine vllo sedimine: nonnunquam verò cum tenui nebula pendula apparebant vrinæ, putredinis in vasis consistentis indicium: prorsúsque, dempta ætate, similis illi febris videbatur, quam in seruo palæstrita vidisse se Galenus nono methodi affirmat.

Hippo. lib. præsag. & Gal. in cõ. & lib. 3. de crisib.

CVRATIO.

AD hanc porrò vocatus, quum omni ope mederi iuuenculæ amabili, tum ob eam quæ mihi cum patre eius, viro sanè præstantissimo & optimo, est necessitudinem, tum ob muneris mei rationem, & puellæ bonæ indolis, & à patre summè dilectæ meritum, studerem: in id totus eram, vt scopos omnes tanti curandi morbi sedula manu exequerer: quòd morbus magnitudine sua inducias non daret, & pro Hippocratis sensis, medicari in valde acutis eadem die expediat, ne dilatio noxam immedicabilẽ adferat. Itaque protinus clysteri molli leniendam aluum consulo, quòd à medicamentis ita puella abhorreret, vt ne quidem proferri quicquam de ea re sustineret, tantum abest vt propinari illi quicquam per os posset. Dato clysteri, quum biliosa multa eáque cruda deiecisset, nec de mittendo sanguine, ob tenellam nimium ætatem, & difflabilem corporis substantiam, & parentum atque ægræ repugnantiã, sermo esset habendus, ad vacuanda per aluũ quæ putruerant animum conuerti. Vbi enim mitti ægro sanguis vel ob ætatem, corporis raritatem, vel quamcunque tandem aliam occasionem minimè potest, largius ducenda aluus est, si quid Galeno fides habenda, aut alia ratione educendum superuacuum. Itaque quum deiectorium pharmacum ex rhacomatis diluto, syrupo rosaceo, & melle aëreo (mannam nostri vocant) præscripsissem, accipere ægra renuit. confestim namque & per initia medicamentis purgantibus in acutis vtendum, in quibus materia turget, sæpe ab Hippocrate dictum est atque Galeno. Sed quæ præscripta à me sunt, nihil quicquam profuerunt, quòd ea vel prorsus ægra non sumeret: & si vi coacta quicquam assumpsisset, mox reiiciebat. Vnde nec syrupos ad febrilem calorem restinguendum, nec quæ ad eximendas obstructiones parata medicamenta erant, sumere vnquam voluit: vt quæ siquando ad hæc sumenda parentum iussu atque hortatu cogeretur, tota in fletus, clamores, & lacrymas soluebatur. Vnde & acrior succendebatur febris, & peius inde multò puella habebat, fletu nimirum & clamoribus magis exagitatis intrò feruentibus succis. Quamobrem naturæ secundũ Deũ omnem curationis ordinem relinquere coacti sumus, quòd pro Hippocratis sententia oporteat non solùm medicum opportuna facientem sese morbo accõmodare, sed & ægrum & assidentes. Neque enim sat est medicum curationi intentum habere, nihil quod ægro possit conducere prætermittentem (qui verus medici scopus esse debet) sed & ægrum dicto audientem, & per omnia suadenti medico obedientem nanscisci oportet, si

Lib. 4. aph. 10.

Lib. 4. de sanit. tuen.

Lib. 1. aph. 24. & lib. 2. aph. 29. & lib. 4. aph. 10. & Gal. in cõ. illorum aphorismorum.

Lib. 1. aph 1.

rectè curatio processura sit. Itaque in hac puella etsi medicus aderat & sedulitate, & amore, & officio assiduus, & assidentes adessent, & prudentia, & charitate & amabili beneuolentia coniunctissimi, omnísque studio, officio, ac diligentia in muniis ad puellæ salutem necessariis exequendis intentissimi: (erat enim puellæ pater, erat & mater, & affines multi, quorum nescias vter eorum plus officio functus esse videri posset) vnum tamen certè deerat, in quo curationis caput positum esse videbatur, ægræ infantulæ inobedientia, quæ vel mollitie & teneritudine ætatis, vel naturæ repugnantia (vt plerunque in pueris repugnans & refractaria ob iudicij & prudentiæ defectum esse solet) omnia respuebat quæ in illius salutem methodo essent præscripta. Vnde factum est vt in præsens periculum adducta tum vi morbi, tum sua ipsius inobedientia ægra hæc fuerit. Nam neque decretoria salutaria in diebus decretoriis vlla facta sunt, neque concoctiones rectè processerunt, neque naturæ rectrix facultas quicquam cõmodè operari videbatur, malo vtique oppressa. Vnde circa decimumquartum diem omnia in peius labi visa sunt, prorsúsque lethum minari, oculi caui, aures contractæ, facies demortuæ similis, liuentes buccæ & vngues, virium deiectio, idque ex pulsuum defectione deprehendebatur, deliriũ, vigilia, marcore flaccescentia membra, totáque terroso puluere ac sorde squallentia, inedia, sopor vigilans, linguæ summa nigrities & asperitas, vox faucibus hærens & interrupta, clamor, conuulsiui motus, toruus aspectus, &, vt in summa dicatur, plurima vndique mortis imago. Tum verò inter hæc tam lethalia signa ad decimumseptimum vsque diem perseuerantia, quæ deploratæ valetudinis ægram esse testari poterant, en tibi derepente in summa virium deiectione aluus fluere cœpit, magis profectò morbi vi atque impetu, quàm naturæ ductu: cruda, biliosa, feruida, porracea & pessimè olentia deiecta sunt, magis tum collapsis viribus, vt sine pulsu ægra relicta fuerit. Perstat alui fluor dies totos plus minus quatuordecim: tandem verò remediorum forinsecus adhibitorum, fotuum atque vnctionum impetum humorum cohibentium vi sedato fluxu ventris, perstitit febris ad sexagesimum vsque diem, tabefacta prorsus puella. Sed tamen sensim vi naturæ aut Dei potius auxilio, patris indulgentissimi luctum miserantis, refici cœpit, & nos vt potuimus pro ægræ repugnantis natura ea præscripsimus quę vires reparare & integrę sanitati puellam restituere possent, ad laudem Dei opt. maximi.

OBSERVATIO SEPTIMA.

VIR quidam Mercator (cuius nomini, ob eam quæ in medico esse debet modestiam atque prudentiam, parco) ex amore in insaniam deductus, melancholicus effectus est, mirisque visis etiam interdiu nedum noctu agitabatur, modò in iram ac furorem concitus, mox placabilis in risum effusus, amatæ speciem se in momenta singula in conspectum

ctum habere affirmabat, illi blandiebatur, ac si præsens fuisset: mox quòd se amantem redamare nollet, miris increpabat modis, omnis de amata sermo, omnis inter luctus ibat dies, noctem sine somno tristitia mœrórque consumebant: & sibiipsi iniecisset manus, ni suorum vi prohibitus fuisset. Quum sic insaniens totos sex constitisset menses, egóque eò profectus essem vbi æger laborabat, ad curam accersitus, hominem magno sanè labore, multísque in eã rem paratis auxiliis, ab insania, Dei gratia adiutus, reuoco, & integra menti ac sanitati restituo.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

DE admirando amoris affectu, quo sæpenumerò in furorem atque insaniam deducuntur incauti & insana mente homines, tractaturi, accurata sanè & philosophica enarratione erit latisſimus de amore campus nobis ad metam tendentibus percurrendus. Ingens hîc inuitat locus: libeat modò vagari, & à leuioribus reuulsi meditationibus, in hæc sancta Philosophiæ adyta penitius mentem inuoluentis, illius sacraria aperiemus: & in ea diuertemus amœnisſima Musarum vireta, vbi inenarrabili varietate, floribus pasſim nitescentibus, coronamenta nobis compingamus, quæ non ornent modò, sed halitu iucundiore, sua & fragrantia & succulentia plenius alant, impleántque auidum sciendi animum ratione mira: & sentiatur tamen in iis austerior quædam suauitas & alimonia, si non omnino dulcis atque percocta, grata tamẽ certè atque fœcunda. Sed nos in his de amore proferendis, cum delectu rerum modum seruabimus, ne inopia ieiuni aridique videri posſimus, aut vbertate nimia luxuriantes, onerosi legẽtibus euadamus. Itaque quum nobis de insano ex amore effecto sermo sit futurus, déque eius morbi medica curatione, indaganda nobis prius multa erũt ex scientisſimorũ hominum penu exprompta, sine quorũ cognitione manca sit futura nostra omnis de re proposita tractatio. Illud in primis inquiremus, quidnã amor sit: quàm multiplex. (in cœlestẽ namque & vulgarem atque ferinũ Plato atque Plotinus dissecant) quid vterque in nobis amor pariat: quantum virium in hominum animis corporibúsque amor sibi vendicet, vt ex amore vulgari in insaniam ducantur homines: amorem hunc, fascinationem quandam esse, & quis fascinationis eius modus: facilè homines amore irretiri, & quæ sit illaqueationis eius ratio, quibúsque irretiamur: amorem hunc vulgarem, sanguinis esse perturbationem quandam: quænam sit tandem insanientium ex amore curandi ratio, quam nos potisſimum in hoc ægro curando obseruauimus. Quibus absolutis, finem huic nostræ explanationi faciemus, auspice & ductore Deo, qui amor est verè amantium, amore suo collustrans, fouens, ac viuificans omnia.

Plato in cõuiuio. Plotinus lib. de amore, Enneade 3.

In conuiuio de amore. Plot. Ennead. 3. l. 5. cap. 4. de amore.

Ergo vt à primo exordiamur, Amorem Plato definit, appetitionem esse, qua bonum sibi adesse semper quisque desiderat. Plotinus verò, amorẽ, actum esse animæ bonum desiderantis astruxit. Marsilius Ficinus, desiderium

Amor qd. Marſ. Ficin. in com. ad conu. Plat. cap. 4.

tium pulchritudinis amorem esse dixit. quæ sanè concors est Philosophorum omnium de amore assertio. Equidem quum ad bonum omnia ferantur, idque omnia appetant, vel Aristotelis lib. 1. Ethicorum sententia, efficitur, vt in id quod bonum, quod pulchrum est, ingenito quodam ac naturali appetitu feramur. Nec iniuria, quoniam insitum nobis à natura est, vt quod imperfecto deest, id ad perfectum duci cupiamus. cupiditatem hanc amorem iure dicimus, id est boni, pulchríque fruendi desiderium: vt quod in nobis deficit, id congressu & mutuo complexu adipiscamur. Verùm quum incognita nemo desideret, necessarium planè est, vt aliquo modo cognitum nobis antè fuerit quod amemus: neque cognitum solùm, (multa namque nobis probè cognita odisse solemus) sed vt tanquam bonum nobis atque iocundum pulchrúmque fuerit iudicatū. Neque id quidem ad flagrantē beneuolentiam, quæ insignis erga rem amatam affectus est, satis esse videtur, nisi facilè consequi nos posse quod pulchrum bonúmque fore censuimus, iudicemus. Quisquis igitur quippiam amat, illud quidem re ipsa nondum integerrimè possidet: animi tamen cogitatione idipsum cognoscit, pulchrum ac bonum iudicat, consequi posse confidit. Hæc ipsa cogitatio, iudicium, spes, quasi præsens aliqua absentis boni anticipatio est. Non enim arderet, nisi idipsum summè placeret: neque placeret, nisi esset quodam modo mentis cogitatione prægustatum, cognitione præuia & antecedente. Ergo quum amantes partim quod optant habeant quidem (nempe boni ad quod feruntur cognitionem) partim verò non habeant, quatenus optato bono non fruuntur: haud ab re ex indigentia quadam & affluentia mixtum esse amorem atque generatum diuinus Plato atque Plotinus pronunciarunt. Qui sanè affectus ob id ἔρως eidem auctori dictus est, quòd ἀπὸ τῆς ὁράσεως, id est à visione initia ducat, & ab ea suā amor essentiam possideat. à visione namque, vt idem Plotinus tradit, amor qui passio est, instinctum habet. Atque ob id Græci amorem ἔρωτα nuncupauerunt, quia (vt Plato inquit) ἐσρεῖ, hoc est, influit extrinsecus per oculos. rei namque amatæ inspectio ardorem in animo amantis ingenerat. Vnde est illud diuini vatis Vergilij,

Plato in cō uiuio. Plo. Enneadis 3. lib. 5. cap. 6. Vbi suprà cap. 3.

Vt vidi, vt perij, vt me malus abstulit error. Et illud item Ouidij,

Tunc ego te vidi, tunc cœpi scire quis esses:
Illa fuit mentis prima ruina meæ.
Et vidi & perij, nec notis ignibus arsi,
Ardet vt ad magnos pinea teda deos.

Verg. eglo. 8. Oui. Epist. 12. Heroidum, Medeæ Iasoni.

Vnde & Plautus in Gurgulione: *Sustulite obsecro, & mittite istanc foras: Quæ mihi misero amanti ebibit sanguinem.* Et in Mercatore,

Ego illic aspicio forma eximia mulierem,
Quam ego postquam aspexi, non ita amo vt sani solent
Homines, sed eodem pacto vt insani solent.

Quin & hoc ipsum sacra etiam eloquia testantur. Quid namque illud est quod à Hieremia prolatum est, Mors ascendit per fenestras: quàm concupiscentiam visione & aspectu ingenerari? Vnde est illud Matthæi in Euangelio, Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est

Hiere. 9. f. Matth. 5. d.

in cor

in corde suo. Oculorum namque miram in amatoriis affectibus potentiam intuens diuino spiritu actus Regius Propheta Dauid, ita Dominum deprecabatur: Auerte (inquit) oculos meos, ne videant vanitatem. Hi profectò sunt quorum ministerio in hominum animos amor influit, sensímque illabitur: quòd quum multo igneo radiosóque spiritu oculi niteant, (quæ ipsorum natura est) efficitur, vt patefactus oculus, & in pulchritudinis amatæ speciem vehementer intentus, radiorũ suorum aculeos in adstantis oculos eiaculetur, atque etiam cum aculeis istis, qui spirituum vehicula sunt, sanguineum vaporem illum, quẽ spiritum nuncupamus, incendit: hic incensus, & iam amatæ rei specie agitatus, cor exagitat, inflammat, vtrúque nimio motu atque caloris æstu, dum vehementer potiri re amata amans desiderat, dum vicissim aculeos ab re amata suis ipse oculis suscipiẽs, quodam modo inficitur amoris veneno. Ac proinde rectissimè amorem ἔρωτα dici Græci voluerunt, quòd illis ceu perspicacissimis sensibus amoris vis se in ima cordis insinuet. quod animaduertens Plato, amorem ἰσχύοντα, ἀπὸ τῆς ῥώμης, id est à robore ac vehementia, dici existimat. Quid amor sit, ex Platonicorum schola deprompsimus: quàm multiplex, ex eorundem penu est iam nobis explicandum, & quid in nobis amoris hæ differentiæ pariant, quod secundo loco dicendum proposuimus. Ergo duo amorum genera Plato facit: siquidem cupidinem veneris comitem esse Pausanias, amorem laudans apud Platonem, asserit, totidémque esse cupidines seu amores quot sint & veneres, necessarium omnino existimat. Platonis porrò hæc verba sunt (Græca non apponam, ne redundante copia opus exturberet, Latina tantùm appingam) Neminem, inquit, profectò latet, absque amore venerem nunquã esse. Quare si vna esset venus, vnus & amor. Quoniam verò duæ sunt veneres, geminum quoque amorem esse necesse est. Geminam autem deam hanc esse quis neget? Nónne vna quædam antiquior est, & sine matre venus, cœlo nata, quam cœlestem venerem nuncupamus? Altera verò iunior, è Ioue & Dione progenita, quam vulgarem communémque vocamus? Necessarium itaque amorem veneris illius comitem cœlestem vocari, huius verò vulgarem. Hactenus Plato, qui diuino numine plenus, amoris duo præcipua genera constituit: cœlestem alterum, cœlo patre & sine matre natum: iuniorem alterum, ex Ioue patre, & Dione matre genitum: ob ídque vulgarem. Cœlo natus, diuinus amor dicitur, & sine matre, quoniam mens illa angelica à materiæ corporeæ consortio est omnino aliena: ac proinde sine matre natus amor ille cœlestis intelligitur. matris namque nomine Physici omnes materiam intelligunt. Quum itaque venus illa cœlestis, tota pura mens, purum bonum spectãs, & illi prorsus iugitérque inhærens, non tanquam accidens in subiecto, sed tanquam essentia quædam perẽnis, veluti lux soli adesse dicitur, tota actus purus sit, nihil materiæ possidens, firma, constans, perfecta, prorsúsque se ipsa contenta manet. nam amore ingenito ad intelligendam Dei pulchritudinem rapitur. Altera autem venus ex Ioue nata ob id est, quòd ex ea virtute ipsius animæ quæ cœlestia mouet, elici intelligatur: ea siquidem hanc creauit potentiam quæ inferiora hæc generat. Matrem namque illi ideo

Psal. 118.

In Phædro.

In Conuiuio.

Plato in conuiuio.

ideo Platonici tribuunt, quia materiæ mundi infuſa, cum materia commercium habere ad generationis vim creditur. Eſt enim venus hæc ſecunda Ioue & Dione nata, vis generandi animæ mundi tributa, vnde generationis cupiditas omnis in omnibus generandi potentiam habentibus innaſcatur. Vtraque porrò venus conſimilem ſibi comitem habet amorem. Prior illa cœleſtis, tota in Deum intenta, illius ſummam pulchritudinem admiratur, in eáque ſibi nimium placet ac conquieſcit: altera verò ad eandem pulchritudinem in corporibus procreandam, prout materiæ ratio patitur, toto nixu contendit. Illa diuinitatis fulgorē in ſe primùm complectitur, deinde exceptum fulgorem hunc, in venerem ſecũdam iam in materia operantem traducit. Hæc fulgoris illius ſcintillas ac ſeminaria quædam in materiam mundi transfundit, vnde ſingula mundi corpora pro captu naturæ ſuæ pulchra ſpecioſáque videntur. Horum ſpeciem corporũ humanus animus per oculos percipit, & ad amandũ quæ ſpecioſa videantur allicitur. Atque hic animus noſter rurſus vires geminas poſsidet, nempe intelligendi, & generandi potentiam: quæ geminæ in nobis vires, duæ in nobis veneres ſunt, quas & gemini comitentur amores. Quum primum enim humani corporis ſpecies pulchra ſeſe obtutubus noſtris offert, mens noſtra, quæ prima in nobis venus eſt cœlo delapſa, &(vt Ariſtoteles ſenſit) foris aduenicns, ſpeciem pulchram, tanquam diuini decoris atque fulgoris imaginem, veneratur ac diligit, pérque hanc ad illum ſæpenumero attollitur ac excitatur. Vnde eſt illud Regij Prophetæ: Cœli enarrant gloriam Dei. Ob enim immenſam tanti operis pulchritudinem, rapitur mens noſtra in Deum, laudibus exultans & dans gloriam Deo. At generãdi vis, quæ altera in nobis venus eſt, formam generare ſummæ pulchritudini affinem, quantum materiæ ratio patitur, concupiſcit. In vtraque igitur venere amor elucet, ibi contemplandæ, hîc generandæ pulchritudinis deſiderium. Amor vterque honeſtus atque probandus. vterque enim diuinam pulchritudinem, quæ imago quædam Dei eſt, ſequitur: atque ob id mirificè à Platone vterque commendatus. Illud tamen in amore improbare Plato ſub Pauſaniæ perſona videtur, ſiquis generationis auidior contemplationem deſerat, ſéque totum ſecundæ veneri, relicta priore dedat: aut ſi generationem præter modum cum fœminis exercere contendat, formámve corporis pulchritudini animi præferat, eum vtique dignitate amoris abuti Plato rectiſsimè cenſet. Quo qui rectè vtetur, corporis quidem formã laudabit, ſed per illam, excellentiorem pulchriorémque mentis & Dei ſpeciem cogitabit, háncque illi præferet, eam vehementius & admirabitur & amabit. Generationis autem & congreſſus officio eatenus verè amãs vtetur, quatenus naturæ ordo ad prolem legitimè ſuſcipiendam, & ad mortalitatem hanc ab interitu vindicãdam, poſtulare videbitur. Quotuplex eſſet amor, & quid in nobis cœleſtis atque vulgaris efficiant, diximus: quantum virium amor hic vulgaris in hominum animis corporibúſque ſibi vendicet, & vt ex eo in inſaniam non rarò homines deducantur, nobis nunc eſt tertio loco dicendum. Amorem magnum deum eſſe, cúmque ex antiquiſſimorum deorum numero Phædrus apud Platonem cõceptis verbis affirmat:

Lib. 2. de gener. animalium, c. 3.

Pſal. 18.

In conuiuio.

mat: cui imperiũ tantũ esse Orpheus in hymnis cecinit, vt fato ac necessitati imperare amorẽ, cũctáq; gignere quę in cœlo sint, quęq, in terra maríq; asserere non dubitarit. Amoris nãq; regnũ in veneris hymno ita expressit:

Καὶ κρατέεις τρισσῶν μοιρῶν, γεννᾷς δὲ τὰ πάντα
Ὅσσά τ' ἐν οὐρανῷ ἐστι καὶ ἐν γαίῃ πολυκάρπῳ,
Ἐν πόντῳ τε, βυθῷ τε.

Id est, tribus fatis imperas, & generas omnia quæ in cœlo sunt, & quæ in terra, & quæ in mari & abyssis. Quũ itaq; tantus sit amor, vt ab eo cũcta emanẽt, originísq; suæ initia illi accepta ferãt: quid mirũ si in animis nostris corporibúsq; suũ & ipse imperiũ virésq; admirãdas exerceat? Hæc autem est illius in nobis potẽtia, vt & animũ temperare, & illũ rursus in furorem agere possit: prout vel moderatè vel intẽperãter animũ diuexarit. Si enim intẽperatus accedat, tetris horrẽdísq; imaginibus interdiu noctúq; animũ implet, animalẽ spiritũ obscura caligine inficit, mentẽ turbat, ac hominem sui impotẽ facit. Quod Lucretio Philosopho Epicureo accidisse legimus. Lucretius.
is enim amore flagrãs, mẽtéq; emotus, in insaniã lapsus, manus sibi iniecit. Alceste Peliæ filia, pro viro suo perire nimio amoris ardore in animũ induxit, ídq; viriliter præstitit: vt Plato conceptis verbis affirmat. Nec solùm in animũ impetũ facit amor, verùm & in corpus sæpenumero tyrannidem exercet: vigiliis, curis, macie, dolore, tabitudine, & mille aliis affectibus lethalẽ noxã inferentibus, corpus vexãs. Testimonio esse potest Antiochus Seleuci Regis filius, qui quũ Stratonices nouercæ vesano amore corriperetur, illã miserè deperibat: impiũ tamẽ pectoris vulnus pia dissimulatione cõtegebat, pugnabántq; diuersi animo & medullis inclusi affectus, summa cupiditas, & maxima verecũdia: vt quũ potiri amata nouerca maximè vellet, verecũdia à tãto facinore deterreretur. Vnde effectũ est, vt anxitudine hac pessimè diuexatus, in vltimã tabẽ æger amãs deductus sit. Quem tamẽ in tãto discrimine positum, Herasistrati medici solertia, artísq; præstantia alleuauit. Iuxta enim Antiochũ sedens, vt eũ ad introitũ Stratonices nouercæ rubore perfundi, & spiritu increbrescere, eáque egrediẽte pallere, & excitatiorẽ subinde reciprocare anhelitũ animaduertit: curiosiore obseruatione ad ipsam veritatẽ penetrauit. Ingrediente nãque Stratonice, & rursus abeũte, brachiũ adolescẽtis dissimulãter apprehẽdẽdo, modò vegetiore, modò lãguidiore pulsu venarũ affici ægrũ agnouit, ipsúmque amore Stratonices immodico teneri deprehẽdit: réque tota Seleuco patri exposita, charissimã coniugẽ filio cedere nõ dubitauit, quòd in amorẽ incidisset, fortunæ acceptũ referẽs: quòd dissimulare eũ vsque ad mortẽ voluisset, filii pudori imputãs. Hæc mala inferre sua castra sequẽtibus amor cõsueuit. Nã qui perditè amãt, nec re amata potiri queũt, hi macilẽti & pallidi fiũt. quippe ad duo simul perficienda opera vis naturæ fermè deficit. Animi amãtis intentio in assidua amati cogitatione tota se versat, illic tota ferme vis corporis intẽta est: quò fit vt neq; cõcoctio rectè procedat, neq; reliqua naturæ munia quæ circa alimoniã facultatũ naturaliũ ope fiũt, rectè perficiãtur. Vnde efficitur, vt & superflua multa coctionis defectu redundẽt, & cruda in iecur trahãtur: quamobrẽ & sanguinẽ paucũ crudúmq; inde gigni cõsequens est, qui per venas diffusus, nec alẽdo corpori aptus, pallorẽ maciémq; creat. Quod animaduertẽs lepidissimus Poëta, sic de ea re cecinit: Ouidius lib. 1. de arte amandi.

Palleat omnis amans, color hic est aptus amanti:
Hoc decet, hoc multi non valuisse putant.

Et paulo post,

Alceste. In Conuiuio. Vide Valerium lib. 5. cap. 7.

Arguat & macies vultum. - - Et rursum.
Attenuant iuuenum vigilatæ corpora noctes,
Curáque,& immenso qui fit amore dolor.

Ex his constat vel indubia fide, magnã habere in hominũ corporibus vim amorẽ,vt qui & in tabẽ & in insaniã atq; mortem deducere homines queat. Ac verò vt ex amore insanire homines cõtingat,quod explicare propositi nostri fuerit,iã promendũ. Amorẽ porrò insaniæ speciẽ esse quãdam,& Plato in cõuiuio asseruit, & res ipsa per se euẽtus eiusmodi fidẽ facit. Furorẽ Plato in Phædro mentis alienationẽ esse definit. Alienationis autem duo genera tradit,alterã ab humanis morbis, alterã à Deo prouenire affirmat. Insaniã illã, hãc, diuinũ furorẽ nũcupat. Insaniæ morbo qui tenẽtur,infra hominis speciẽ naturámq; detrudũtur,mẽtis impotes, vnde & demẽtati & amentes iure dicũtur. Insaniæ porrò quæ morbus est,rerũ sciẽtissimi duo præcipua genera statuũt,vnum cerebri,cordis vitio aliud nascitur. Quũ enim assata bilis plurima,sanguis ve assat' multus,aut atra bilis in venoso genere redũdãs,in caput effertur, vapor inde teter cerebrũ implet atq; occupat, spiritũ animalẽ mirè exagitat,turbat mentẽ,visisq; plurimis,pro redũdãtis humoris natura,animũ inficit atq; terret. Qui enim adusta bili vexãtur,vel etiã à nemine lacessiti vehementissimè efferatur,& in irã præcipites toti agũtur,altè vociferãtur,in obuios irruũt,seipsos & alios cędũt & sibi mortẽ nõnunquã inferũt: quod Lucretius Philosophus & poëta fecisse dicitur. Qui sanguinis assati vitio insaniũt,effusos nimiũ in risus prorũpũt,in cachinnos soluũtur, cantilenis & tripudio exultãt,hilares,minimè malefici sunt:sed assiduè sese iactant, nec vno consistere loco queũt:illis oculi genæq; & facies tota plerũq; rubẽt. At qui atra laborãt bili,perpetuò mœrẽt,ipsi sibi somnia fingũt & visa, quæ vel præsentia expauescãt,vel futura formidẽt. Atq; eas omnes insaniæ species,cerebri & interiorũ eius facultatum defectu prouenire,& Philosophi & medici adstruũt. Quãdo verò humores illi vel in venoso genere, vel in corde ipso sistũtur,nec in cerebrũ sese efferunt,tũ angustiã & solicitudinẽ,nõ dementiã pariũt:tum verò amẽtiã,quũ animæ sedẽ, cerebrũ,inquã, petũt. Hoc est quod li.6. Epidemiorũ dixit Hippocrates,si atra bilis in corp' inclinarit,comitiales fiũt: si verò ad animũ,atrabilarij melãcholici fiũt. Quã partẽ Gal.lib.3.locorũ affectorũ interpretãs,ait, humores huiusmodi si cerebro veluti parti instrumẽtali noceãt,ad cerebri corpus cõuerti morbũ dixisse Hippocratẽ:si verò cerebri tẽperamẽtũ mutãdo,ei tũc:vt similari parti nocere,& noxã eã ad mentẽ atq; animũ pertinere,vnde melãcholici & insaniẽtes reddãtur:quòd,eodẽ Galeno auctore,anima ipsa ab partiũ tẽperamẽto mutetur. Qui verò ex amore insaniũt,nõ solùm repẽte in cerebrũ atrabilario succo,& spiritũ animalẽ,cerebríq; facultates plurimũ euertẽte,fieri amẽtes dicũtur:sed etiã cordis morbo,ab his humoribus diuexato. nã cupiditate nimia & æstu amoris cor illis impẽsè amãtibus feruet, exæstuat,premitur:vnde inquieti,anxij, mœroris & solicitudinis pleni viuunt. Vt res est soliciti plena timoris amor. Et quidni insaniãt sæpenumero ex amore homines? quũ vulgaris hic & ferinus amor,fascinatio quædã sit (vt tandẽ ad id quod quarto loco dicturos nos promisimus,accedamus) cuius fascinationis modus hic est,quòd quũ in iuuenibus,vt potè ætate,& calore multo,ac sanguine viuido,tenui,ac claro florẽtib',vegeta sint omnia, tenues quidẽ illos,claros ac bene mobiles spiritus ea in ætate habere, necessarium relinquitur: hi namque perpetuò à cordis calore ac potestate,ex

Vt ex amore in insaniã homines deducantur.

In oratione Pausaniæ de amore.

Cap. 6.

Lib. 3. de loc.aff. ca. 6.

Amorem fascinationem esse quandam.

puriore magísq; elaborata sanguinis arterialis parte gignũtur: vt cõcors est & Galeni & Auicẽnę sentẽtia. Tales porrò in nobis gignũtur spiritus, qualis in nobis sanguis fuerit, qualísq; admissus in pręcordia aër: vt qui si purus fuerit, puros quoq; in nobis spiritus creat: perinde atque nebulosus si fuerit, nubilosos & crassos, vt Galeni mens est. Itaq; spirituũ in nobis generatio sanguinis naturã à quo emanãt, omnino sequitur, ꝗ tales gignuntur quales fuerit conditus in arteriis atq; corde sanguis. Spiritus verò ipsi è corde in cerebrũ sublati, atq; animales iam effecti, perfectiúsq; elaborati, tenuiores & ad motũ proniores redduntur, facilẽq; per patentes cerebri meatus permeãt: pręsertim qui ad oculos perferũtur, qui omniũ lucidissimi, & summo splẽdore nitẽtes, ad visionẽ perficiendã & sunt & habẽtur. inde similes sibi radios per oculos quasi per vitreas fenestras emittũt. Ad altissimas namq; corporis partes spiritus maximè, tenuissimus quũ sit, euolat, eiúsq; lumen per oculos, quũ ipsi perspicui sint, atq; omniũ nostri corporis partiũ nitidissimi & ætherei, vberius emicat ac sese foras exerit. Quẽadmodũ enim sol, mũdi cor, suo perẽni motu lumẽ, pérq; lumen ac calorẽ vires admirandas suas ad hæc inferiora demittit, vt Aristotelis sentẽtia est: sic corporis nostri princeps pars cor, motu suo quodã irrequieto & perenni dum vita stat, proximũ sibi sanguinẽ agitãs ac calfaciens, ex eo spiritus in totũ corpus, pérq; illos luminũ scintillas per mẽbra diffundit singula: per oculos autẽ maximè, quòd in alto tãquã in specula positi sint, & luminosa maximè substãtia cõstẽt. Oculis porrò natiuũ esse & genuinũ lumẽ, animalia multa testãtur, quorũ sunt oculi nitidissimi & summo fulgore coruscantes, vt noctu absq; externo lumine cernere queãt, quorũ in tenebris coruscant oculi: vt leonibus, pardis, & felibus accidit. Quod & experimẽto discere quoq; possum. si quis enim paulò pressius oculi angulũ digito compresserit, cõtorserítq;, circulũ quendã videbitur intra se lucidũ cõtueri, ex interno quidẽ oculi lumine manãtẽ. Emissum autẽ ab oculis radiũ, vaporẽ secũ spiritalẽ trahere, & sanguinis vaporẽ, ex eo perspicimus, quòd lippi & rubẽtes oculi, spectantis proximè oculos, radij sui emissione cogunt morbo simili laborare: affrictu atq; cõtactu spirituoso similẽ pariẽtes in beneualẽtibus oculis morbũ, quo ipsi affecti sunt. vbi apparet & radiũ ad propè adstãtẽ oculũ protẽdi, & cũ radio vnâ vaporẽ corrupti in parte sanguinis emanare: cuius cõtagione oculus spectãtis inficitur ac coinquinatur. Quin & Aristotelis lib. de somno & vigilia, testimonio cõstat, mulieres mẽstruo pollutas, intuitu suo speculũ nitidũ, sanguineis quasi guttis & fœdo vapore inficere: vt & experiẽtia docet. Quod ex eo fieri arbitrãdũ, quia spiritus, qui vapor sanguinis est, sanguis quidã tenuissimus & summè elaboratus videtur esse, adeo vt aspectũ fugiat oculorũ: sed in speculi superficie perpolita crassior effectus, clarè perspiciatur. Quid mirũ igitur si toto affectu intẽtus amãs in amatã mulierẽ, illã fixo intuitu cõspicatus, radiis emissitiis amore inficiat? vicissímq; illa, si nitẽtes in illũ oculos cõuertat, mutuóq; aspectu visorios vtrinq; manãtes radios, cõplicent ac cõmisceant? annon aspectu amatorio præcordia spiritali telo figent, & vnâ cũ aspectu mutuo alter alterius amorẽ cõbibet? Hoc lepido carmine summus poëtarũ Virgilius ad hũc modum expressit:

At regina graui iamdudum saucia cura,
Vulnus alit venis, & caeco carpitur igni.

Et paulò post, fascinationis ab amore modum explicans, subiunxit:

Gal. 5. de simp. facu. & lib. 7. de plac. Hip. & Plat.

Auicenna lib. de viribus cor. dist. 1. c. 2.

Com. 1. in primum de pop. morb. super textu, Quum esset.

Simile pulchrum.

Lib. 2. de cœlo & mũdo, cap. 7. num. 12. vet. vers.

Lib. 4. Aeneidos.

Vritur infœlix Dido, totáque vagatur
Vrbe furens: qualis coniecta cerua sagitta,
Quam procul incautam nemora inter Cresia fixit
Pastor agens telis, liquitque volatile ferrum
Nescius. illa fuga syluas saltúsque peragrat
Dictæos: hæret lateri lethalis arundo.
Nunc media Aeneam secum per mœnia ducit:
Sidoniásque ostentat opes, vrbémque paratam.
Incipit effari, mediaque in voce resistit.
Nunc eadem labente die conuiuia quærit,
Iliacósque iterum demens audire labores
Exposcit: pendétque iterum narrantis ab ore.

Fascinationis in amore modum lepidissimè diuinus Vates expressisse videtur, dum vulnus ali venis, & cæco igne, hoc est ardenti rei amatæ desiderio vrgeri amantis animum censet, dum furentem tota vrbe vagari fingit. quid enim aliud id est, quàm mentem amore insano illaqueatam in furorem agi? vt ferè qui perditè amant, insanire dicantur? Vnde est illud Terentij in Eunucho, *Dij boni quid hoc morbi est? Adeon' homines immutari ex amore, vt non cognoscas eundem esse?* Nec profectò mirum, tenuem radium oculis emissum, leuissimúmque spiritum tam citò, tam vehementer, tam etiã perniciosè totum animum inquinare, siquis morbos eos qui contagione inficiunt animaduerterit, pruritum, scabiem, psoram, elephantiasim, dysenteriam, lippitudinem, pestem, qui vapore noxio emisso, eóque spiritali & inuisibili, inquinant. Quippe spiritalis ille vapor quem oculus amantis, vehementi motu in amatæ speciem eiaculatur, quũ clarus sit, tenuis, atque calidus quâ clarus est, oculorum & spirituum claritati rei amatæ maximè cõgruit ob germanitatem quandam & naturarum sympathiam: atque ob id blanditur & allicit, vnde sequitur vt auidè hauriatur. Quia subtilis, celerrimè in præcordia meat: inde facillimè per venas & arterias in corpus permanat vniuersum. Quia calidus, vehementer agit & mouet (est enim caliditas omnium actuosissima, auctoribus Aristotele atque Galeno) quamobrem vehementer agens, sanguinem inficit simili tabe qua ipse infectus est, hoc est insano quodam fruendi ardore ac desiderio. Quod Lucretius scitè admodum lib. de rerum natura quarto explicasse est visus, inquiens:

Aristo. lib. de cœlo. Gal. lib. 7. meth. & li. 5. aph. cõ. 5.

Hinc illa primum veneris dulcedinis in cor
Stillauit gutta, & successit feruida cura.
Nam si abest quod ames, presto simulacra tamen sunt
Illius, & nomen dulce obuersatur ad aureis.

Quâ vero spiritalis ille vapor à sanguine elaboratissimo genitus, & dulcis quoque ipse est, sanguinis vnde manauit naturam referẽs: ea sanè ratione fit vt viscera quodẽ modo pascat, foueat, atque oblestet. quo fit, vt amantium desiderium atq; cupiditas inde mira excitetur, quum amãs amatæ appetat corpus, vt commixtione illabi in venas alterutrius in alterũ spiritus ille dulcis queat. Vnde cõsequitur vt & voluptate & dolore simul amãtes tangantur: voluptate quidẽ, sympathia quadã qua sibimetipsi cõsentiunt dũ amãt, & propterea etiã, quòd vapor ille spiritalis clarus atq; dulcis, q per oculos in præcordia manauit, claritate sua alliciat, dulcedine oblectet. Dolore autẽ afficiuntur, ob id

ob id potiſsimũ, quòd ſympathiæ antipathia admixta ſit, qua concupita re frui amantes nequeunt: & quòd ſpiritus ille ſubtilis & calidus radiis oculorum emiſſus, ſubtilitate quidem ſua præcordia diuidat quodam modo & diſcerpat: calor verò eadem exagitet, & quod ſuum eſt auferat, & in alterius mutet naturam: per quam ſanè mutationem eum in ſe quieſcere non ſinit, ſed ad eum ſemper à quo infectus eſt trahit. Quod à Lucretio lepidiſſimè his verſibus explicatum eſt:

Idque petit corpus mens, vnde eſt ſaucia amore. Lucretius lib.4. de natur. rerum.
Namque omnes plerumque cadunt in vulnus, & illam
Emicat in partem ſanguis, vnde icimur ictu:
Et ſi comminus eſt, hoſtem ruber occupat humor.

Hoc carmine Lucretius non aliter vult ſanguinem hominis oculorum radio affecti & vulnerati, in vulnerantem prolabi, quàm hominis gladio cæſi ſanguis prolabitur in cædentem. quod & experientia ſæpe docet, & idipſum quoque me vidiſſe teſtari plena fide poſſum. Nam quum Iacobus ab Aqueria Patritius Arelatēſis vulnere mortuus eſſet, & qui vulnerarat, à magiſtratu comprehenſus, in conſpectum cadaueris delatus fuiſſet, vt occiſum recognoſceret, & ſcelus fateretur: mox ebulliens ſanguis multo cum feruore & bullis prodire è vulnere & è naribus cœpit, ſpectantibus cunctis. Cuius miraculi hæc adferri ratio poteſt, quòd quum nondũ calor omnis in recens occiſo corpore extinctus ſit, nec agitatio omnis viſque interior nobis occulta quieuerit: vltionem quidē tacita illa vis clamat, móxque ad vindictam bilis accenditur: ab ea ſanguis inflammatur, & ad vulnus confeſtim prorumpit, patefacto ad exitum per vulnus meatu: eodem concurrunt & ſpiritus, qui quoniam leues ſunt, ad occidentem hominem, ſi coram ſteterit, volantes, in eum migrant: ſeruantúrque natiuo calore aliquandiu, nempe ad horas plus minus ſex aut ſeptem: quo quidem in tempore ſi qui, interemit in conſpectum interempti veniat, & interemptum intentè inſpiciat, vulnus cruorem verſus interimentem eiicit: quòd (quemadmodum diximus) nōdum in cadauere recens iugulato ad horas aliquot vis omnis interior calórque extinctus ſit: qua quidem latente & interiore vi efficitur, vt ſanguis ſpiritus repetat ſuos, atque etiam ſpiritus ipſi ſuum attrahant ſanguinem, vnde ipſius manatio & effluxus conſequitur. Sed magis (vt rectè arbitrandum eſt) Dei iudicio arcano, maleficum hominem tali ſigno notáque peculiari ac propria deſignare ac prodere volentis, id fieri cenſendum eſt. Sanguis namque interfectorum ad ſui vindictam clamat ad Dominum, vt Geneſis 4. ſcriptum eſt de Abel à fratre Cain interfecto, Vox ſanguinis fratris tui, inquit Dominus, clamat ad me de terra. Nec diſsimili modo (vt tandem ad amoris mirabiles effectus redeamus) hominis amore vulnerati ſanguinem feſtinare in ferientem, & parem in eo generare affectum, credi iure poteſt: quod & Lucretius ſuperioribus verſibus indicauit, & res ipſa demonſtrat, & comprobāt claſsici auctores. Nec mirum profectò ad hunc modum faſcinari amore homines, præſertim quando frequentiſsimo intuitu aciem viſus ad aciem dirigentes, lumina luminibus iungunt, & longum miſeri combibunt amorem. Huius pro-

Vide Marſilium Ficinum in cō. ad conuiuium Plat. de amore cap.5. orationis ſeptimæ.

fectò contagij, vt Musæo placet, causa omnis & origo est oculus. Quamobrem si quis nitore oculorum polleat, etsi minus in reliquis membris cópositus sit, sæpius intuentes illaqueat, & amore insanire compellit. Atque hic est illaqueationis amantium modus, quo per oculos spiritalem quandam noxam spirantes, communio vtrinque fit amoris. At verò si quis id scire velit à quibus potissimum irretiamur, quonam pacto illaqueentur amantes (quod deinceps à nobis explicandum est) compendiò dicam. Fœminæ profectò viros facile capiunt & illaqueant venustate sua, formæ specie, gratia, concinnitate membrorum & ornatu, in quibus positam esse pulchritudinem Philosophi omnes censent: facilius autem illæ quę egregiam quandam indolem præ se ferunt. Facillimè autem viri capiuntur, quòd & calore multo abundent, & sanguinem spiritúmque habeant lucidissimum, calidissimum atque subtilissimum: qua in re, tanquã ad amatorios affectus prompta aptáque materia, amatoria cõsistit illaqueatio. In sanguine enim & spiritibus bona huius inferendi mali pars sita est. siquidem qui temperamento sunt calido & humido, multóque sanguine tenui calidóque abundant, ij sanè mulieres celeriter fascinare amatorio affectu possunt, præsertim si bilis sanguini commisceatur: quòd qui tali temperamento sunt, vt plurimum & magno benéque composito corpore sint prædìti, speciosa facie, viuidóque colore ornati, placidi, mites, & oratores ad suadendum optimi. Præterea amplos, glaucos atque nitentes habeant oculos, ob sanguinis & spirituum copiam: vnde fit, vt radiis visoriis ab oculis emissis, & intẽtius in amatam directis, cor ipsius vulnerent: præsertim si amata mulier temperamento pari amanti respondeat: quòd in habentibus symbolum facilis, vt vult Aristoteles, transitus fiat. Hæc sanè ad ipsas sagittas toxico amatorio infectas emittendas, hoc est radios in cor permeantes, necessaria esse Platonicæ scholæ sectatores scientissimi arbitrantur. Et si ex astris petendum iudicium sit (quamquam parum ego astrorum in his influxui ac viribus tribuo, quum magis hoc quicquid est mali, affectui corporeo amantium, & deprauato eorum iudicio, quàm astris meritò tribuendũ sit) aiunt astrorum periti, irretiri citò amantes, si in eorum genesi Venus in Leone fuerit, vel Luna vehementer Venerem aspexerit. Qui porrò frigido sunt & humido temperamento, multáque pituita abundant, aut nunquam aut rarissimè amore tentantur: vtpotè segnes, timidi, pauco calore natiuo prædìti, exiguo sanguine eóque frigido secundum venas referti: vnde crassi, tenebricosi, non lucidi nec tenues gignuntur spiritus, quales ad irretiendum aptissima esse instrumenta diximus. ac propterea tales aut non amant, aut remissè ac frigidè amant, citóque desistunt. Melancholici vix amore capiuntur, ob melancholicum succum, quo plurimo abundant: qui ad excipiẽdum amoris venenum, ob crassitiem, frigiditatem, & renixum ineptissimus est. At verò si semel amore irretiantur, vix aut nunquam solui possunt, ob immodicam tenacémque humoris naturam in affectibus continẽdis atque seruãdis. quòd elephantiasis, cancer, quartana febris, & consimiles testantur morbi. Si sanguineus amans pari temperamento adamatam deuinciat, vel econtrà, leue iugum est, suaue vinculum. similitudo namque

humo

A quibus irretiantur amantes.

Lib. 2. de gener. & cor.

humorum atque temperamenti mutuum creat amorem. Sanguinis item benignitas spem & fiduciam amãtibus præstat. Vbi verò biliosus biliosam amore deuincit, grauior morbus, fortius vinculum, vicissitudinem quandã beneuolentiæ in huiusmodi facit temperamenti similitudo: sed igneus ille humor accendi paratus, crebra illos iracundia turbat. Si sanguineus amans biliosam amet, vicissimque ametur, aut econtrà, ob sanguinis simul atque bilis miscellam, suauis nempe & acris humoris, alternatio quædam fiet iracundiæ & gratiæ, voluptatis atque doloris. Quum sanguineus melãcholicum deuincit, nodus perpetuus, non miserrimus. sanguinis namque dulcedo atque suauitas melancholiæ horrorem amaritudinémque temperat. Quum verò biliosus melancholicum illaqueat, grauissimus & pestilẽtissimus in talibus affectus nascitur. bilis namque ad furorem, rixam, iracundiámque prouocat: melancholia ad moerorem, metum, tristitiã, & perpetuam querimoniam. vnde amantibus huiusmodi infortunium plerumque accidit, infœlixque exitus: qualẽ Didoni, Phyllidi, Lucretio euenisse, Vergilij & Ouidij carmine testatum habemus. Amorem verò quo insanire homines contingit, sanguinis esse perturbationem quandam (quod vltimo loco dicendum nobis est) illud indicat, quòd æstus huiusmodi continuus est, & alterna requie caret, nec intermissionem omnino habet vllam: quòd affectibus in sanguine positis peculiare esse solet, vt Galenus lib. nono methodi medẽdi exactissimè demonstrauit. Est autem perturbatio hæc in sanguine melancholico vtplurimum. Expleuimus bona fide quæ huic tractationi de amore necessaria esse duximus, vt recta insanientium ex amore curatio subiici posset. Eam nunc compendio subiiciemus, qua simus in hoc nobili mercatore curando methodo vsi enarrantes: quo absoluto, finem faciemus.

Amorem, sanguinis esse perturbationem.

Ergo quum illaqueationem quandam amorem esse demonstrauimus, qua irretiri amans solet cupiditate fruẽdæ amatæ, quonã pacto curari possit affectus huiusmodi explicandum. Quum autem curatio omnis contrario perfici habeat, illaqueationis autem contrarium solutio sit, restat vt quomodo ab insano amore solui amans possit, dicamus. Solutionis verò duplex est differentia: altera quidem naturæ, diligentiæ & artis altera est. Naturalis porrò, ab interno principio prouenit, quum seria & intenta in seipsum reuocatione, redit ad se malè compositus animus, mala quæ in amore sunt cogitans, illáque perosus ab sese abdicans. Infandum namque amorem, hæc, Plauto atque Terentio auctoribus, mala consequi solent, cura, ægritudo, insomnia, ærumna, error, & terror, & fuga, ineptia, stultitiáque adeo & temeritas, incogitantia, excors immodestia, petulantia, cupiditas & maleuolentia. Inhæret etiam auiditas, desidia, iniuria, inopia, contumelia, & dispendium, & quem attingit amor, magno atque solido mulctat infortunio: vt rectè in Mercatore Plautus dixit, & Terentius in Eunucho confirmauit. Ac proinde præcipua medendi pars fuerit, redire in se animum, cogitantem se amore insano in ea incurrere mala à quibus explicari, si semel altas radices egerit morbus, vix quidẽ possit. Id sanè optimis amicorum consiliis, suasionibus, hortationibus perfici solet, quum ea effi-

CVRATIO. Amor qd.

Mala ab amore quæ.

cacissimis & grauibus verbis misero amanti suggeruntur:quibus sanè cō
siliis,si dicto audiens æger fuerit, protinus in sanam mentem intra septa ra
tionis coercens, ad meliora reuocabit, errorísque pertæsus, se in rectam
viam consiliis rectis dabit:túmque bona de ægro spes habenda. Quòd si
monitis amicorum restiterit,& induruerit morbus, quin & amori semper
Lib. 3. cap. 17. indulgeat, iis difficulter abigi morbus potest:ac propterea, vt Paulus ait,
obiurgandi tùm & increpandi maiore sæueritate sunt, vt vel sic tandem
coerceantur.amori namque protinus obsistendum, illicóque est resecan-
Lib. 1. de remed. amoris. dus,vt doctè Ouidius cecinit iis versibus:

Dum licet,& modici tangunt præcordia motus,
Si piget,in primo limine siste pedem.
Opprime,dum noua sunt,subiti mala semina morbi,
Et tuus incipiens ire resistat equus.
Nam mora dat vires. - - Et rursus Epistola 16 Heroidum:
Dum nouus est,cœpto potius pugnemus amori:
Flamma recens parua sparsa resedit aqua.

Itaque adhortationibus & blanda correctione deducendi sunt à propo-
Fen 1. 3. tract. 4. ca. 25. sito,qui perditè amant,vt & Auicenna consuluit,& docuit Paulus. Quod
& ipse in hoc meo laborante,summo profectò conatu,& multis ad id sua-
Lib. 3. cap. 17. sionibus effeci:difficulter namque ab concepto amore dimoueri poterat.
Fit item amoris solutio,si quis amanti ea de re amata renūciet, quæ odium
pariant,vtpote turpem esse atque deformem quam ille falsò pulchram exi
stimat:quam ille opinionem si semel imbiberit, confestim deponit amo-
rem.Item ad ludos,conuiuia,hilares compotationes, ad iocos & amæna
virentibus in locis cum nouis mulieribus & amicis colloquia traducen-
Vbi suprà. dus æger,vt ab amatorio cogitatu reuocetur animus : quod Paulus scien-
ter monuit,& nos in hoc ægro curando seruauimus.In amœnissimū enim
prædium suburbanum deduci hominem iussi,in quo virentia prata, horti
elegantissimi atque cultissimi,fontes irrigui,adstantes mira voluptate im-
plebant:erat aër saluberrimus,& suauissimo florum citri, myrti, rosarum
odore fragrans:magna puellarum,matronarúmque caterua, tum & amico
rum in id deindustria comparatorum copia:aderant & varij generis musi-
ca instrumenta ad exhilarandum hominem,& à summo quem conceperat
amore mœroréque reuocandum,vt iis intentus,amorum obliuisceretur.
Ludi,ioci,cantus apparati(ditissimus namque æger quum esset, & vnica
lux parentum suorum,nempe vnicus,& pro indolis suæ merito valde à pa-
rentibus dilectus) nihilnon in illius gratiam quod fieri humana cura & ar-
te posset, reliqui faciebant,modò sanaretur filius. Hoc lenocinio deliniri
sæuitia morbi paululum cœpit:sed tamen rei amatæ recordatio per vices
insiliens adhuc mentem turbabat,quamquam solito remissius: tum verò
in remotiora loca ablegandum censui hominem, vt saltem locorum di-
stantia obliuionem induceret.Itaque in pagum amœnissimū ad sex octó-
ve inde miliaria distantem deduci hominem iussi vnà cum affinibus, gra-
tis amicis atque iuuenculis consanguineis:in quo moram trahens in dies
obliuisci magis amorum videbatur. Atque hæc est solutio ea, quam fieri
ab inter

ab interno diximus, si se reuocarit à concepta insania animus, quam & naturæ esse Philosophis melioris notæ visum est. Solutionem alteram artis & diligentiæ esse affirmauimus. Sed quæ ars tanto abigendo malo inseruiat? Ars certè medica id præstare, aut nulla alia potest: atque in hoc profligando malo, perinde atque in pruritu scabieque curandis, incedendum est. Siquidem in cute eatenus affectus ij permanent, quatenus vitiosi & marcescentis sanguinis fæx in venis, aut salsedo humorum viget in membris. Defæcato sanguine, & salsugine emollita congruis medicamentis, pruritus desinit, & fœdæ cutis maculæ vlcusculaque abolentur. Euacuationũ itaque matura diligentia, & in tempore adhibitæ medelæ, non præcipites, non incautæ, huic morbo plurimum conferunt. Repentina euacuatio & vnctio vt in scabie periculosissima habenda sunt, sic & in hoc affectu repentina omnia maximè noxia. Atque prout in scabie atque pruritu præsens in venis & membris vitium noxam parit, & exagitationem infert corpori molestam: sic & amantium quoque inquietudo tamdiu necessariò perstat, quandiu infectio illa sanguinis per fascinationem iniecta visceribus permanẽs, graui corpremit cura, vulnus alit venis, cæcis membra flammis adurit. à corde siquidem in venas, à venis in membra transitus fit. hac denique expurgata, amantium, aut verius amentium, cessat inquietudo. Id longum in omnibus requirit temporis spatium: in melancholicis verò longissimum. Itaque cauendum in primis ne immatura euellere tentemus, neque summo cũ periculo discindere, quæ tutius dissuere possumus, adnitamur. Hæc amantes curandi vniuersalis ratio: quam ego in hoc laborante magna cura, nec minore affectu multis ad eam rem excogitatis præsidiis adhibui. Quæ omnia vt ordine à me & præscripta, & ægro propinata sunt, dicam, ab vniuersalibus auxiliis ad particularia progressus. sic enim decet arte incedentem progredi. Ergo ad detrudenda quæ in stomacho & intestinis subeerant, quum clysteres admittere nollet, neque vllum medicamenti genus, vt dementati solent, bolum paraui vt sequitur: ℞. Medullæ casiæ pinguis, à canna recenter cũ aqua violarum extractæ ʒ x. interioris cinnamomi electi ʒ j. ex saccharo fiat bolus. addendo pulueris senæ preparatę ℈ iiij. capiat. Hunc porrò etsi grauatè acciperet, persuasus tamen à nobis, precibus, hortarionibus, tum & minis, accepit tandem: ex quo cruda multa & bili atra infecta vacuata sunt. In crastinum etiam nolenti ac reluctanti sanguinem detrahi iubeo ex media dextri brachij, detrahoque ad vncias duodecim, quòd & viribus & ætate floreret æger: prodiit autem sanguis teterrimus, & atra bili multa perfusus, crassus, fæculentus, niger. Detracto sanguine, apozema paro atrabilario succo & sanguini expurgando aptissimum, & solerti cura confectum: ℞. Borraginis, buglossæ, cichorij, scariolæ, acetosæ, scabiosæ, omnium cum radicibus, ana M. j. summitatum lupuli, melissæ, fumariæ, betonicæ, lapathi acuti, cum toto cuiusque M. ß. polypodij querni recentis non corrosi ℥ j. capillorum veneris, ceterac, polytrichi, ana M. ß. vuarum passarum exacinatarum ℥ j. prunorum dulcium paria tria. seminum melonum, cucurbitę & citrulli mundatorum, cuiusque ʒ ij. seminum lactucæ, acetosæ & papaueris albi, ana ʒ j. florum violarum, borragi

Collatio pulchra.

borraginis,& buglossi ana P.j.florum thymi,epithymi,ana P.j.ß. Fiat omnium decoctio in aqua fontis ad ℔ ij.& coletur.Colaturæ adde succorum borraginis,lupuli,& pomorum redolentium,omnium depuratorum, ana ℥ iij.iterum leuiter bulliant addendo sacchari electissimi ℔ ß. Fiat apozema clarificatum,& aromatisatum cum pulueris lætificantis Almansoris,& pulueris diamargariti frigidi,ana ʒ j.Sumat quatuor diebus continuis, reiterando aliis item quatuor:quoniam atrabilarius succus qui hominem infestabat,& multus erat,& ad concoctionem rebellis, crassitie sua & frigiditate naturæ actioni repugnans,ob id plurimo egere tempore, vt aptus ad euacuationem reddatur,persuasum omnibus est. Vbi verò in lotio coctionis signa apparuerunt,purgans medicamentum dedi: ℞.Prunorum dulcium paria quatuor,passularum exacinatarum numero xij.tamarindorum recentium & selectorum ʒ iij.foliculorum senæ Orientalis mundatorum ʒ ij.anisi,cinnamomi electi conquassatorum , cuiusque ℈ ij. epithymi ʒ j.trium florum communium ana P.j.Fiat omnium decoctio ad ℥ v.& coletur.In colatura adde catholici ʒ vj.rhabarbari electi in sero lactis caprini per noctem infusi cũ pauco cinnamomi electi,& mane fortiter expressi, ʒ j.ß.confectionis hamec primæ descriptionis ʒ iij.syrupi violacei ℥ j. Potio paretur.Multa & varia ab epoto medicamento tum biliosa flaua, tum atrabilaria nigra deiecta sunt:quum post sex à potione horis iusculum de more detersorium ex saccharo sumpsisset, multam bilim pituitæ aquosæ mixtam euomuit.In crastinum bolum paraui ex saccharo rosacco & buglossato ad ʒ iij.quem in aurora sumere iussi.Nec vna tantum fui vacuatione contentus,id exploratum habens in longis morbis variis ac repetitis esse vtendum purgationibus,ne & virtus ab immodica semel atque confertim facta vacuatione dissoluatur, & humor noxius & rebellis minimè cedat.Natura namque,auctore Galeno,non sustinet repentinas mutationes:& multum aut repēte euacuare,iuxta Hippocratis sensa, incertum & omnino naturæ inimicum habendum sit. Itaque singulo quoto mense vno aut altero vacuationis genere vti ægrum iubebam : dabámque interdum confectionem diasenæ lenitiuam,quæ optimè & magna cum facilitate vacuabat.Confectione item corroborãte hac sum vsus,qua iubebam bis in die ægrum vti,ex aqua buglossi & pauco vino albo, sed generoso. Erat autem huiusmodi: ℞. Conseruæ rosarum ℥ j.conseruæ nenufaris & buglossi,ana ʒ vj.cucurbitæ & lactucę cõditarum cum saccharo,cuiusque ℥ j.myrobalanorum emblicorum ex saccharo conditorum numero duo, confectionis alchermes Mesuei ʒ ij.confectionis lętificantis Almansoris ʒ j.margaritarum selectarum ʒ j.ß. rasuræ eboris ʒ j. ex syrupo conseruationis myrobalanorum & succo pomorum redolentiũ parari iussi confectionem mollem,quam opiatam nostri vocant,cuius modus erat castaneæ magnæ quantitas.Sed inter cætera præsidia quæ illi opem tulerunt, fuit mariscarum artificiosa adapertio. Nam memor illius Hippocratis sententiæ, Melancholicis hæmorrhoides innatæ bonum, inanitionẽ sanguinis è mariscis prouocaui,ex foliis ficus fricato ano,& vnguento ex aloë,pulpa colocynthidis,& suillo felle parato,& liciniis immissis sanguinem euocaui, magno

In arte medicinali c. 86.

Lib.2.aph. aph.51.

magno ægri commodo. Ad conciliandum somnum syrupo de papauere ex aqua decoctionis lactucæ & hordei sum sæpenumero vsus, quem hora decubitus sumere iubebam. Item crurum lotionibus, ex decocto foliorum nymphææ, lactucæ, salicis, maluarum, myrti foliis, adiectis floribus violarum, nymphææ, rosarum, & papauerum capitibus, foliisque arundinum & pampinorum vitis: & his lotionibus maximè iuuabatur, quietior enim tum videbatur nox, nec tantum insomnia premebant. Caput quoque hac lotione fouebam, raso prius capillitio: ℞. Foliorum lactucæ, nymphææ, pampinorum vitis & foliorum cucurbitæ, ana M. j. sampsuchi, betonicæ, ana M. ß: rosarum rubrarum, florum violarum, nymphææ, & stœchados, ana P. j. foliorum senæ Orientalis mundatorum ℥ j. hordei cum cortice P. j. furfurum P. ß. Fiat omnium decoctio in lixinio leni, & adiecto pauco vino albo fiat colatura, ex qua caput lauetur, idque leniter, & absque magna frictione, sed ex alto delapsa aqua huiusmodi tepida, instar embrocæ, vt sic magis in interiora capitis persuturas sese demitteret, perfundi caput iu bebam. ·gitatio namque & frictio capitis in hoc affectu valde noxia est, vt cuique patet. Sum & interdum catapotiis ex fumaria cum aureis vsus: verùm quum grauatè illa sumeret, ad alia euacuantium præsidiorum genera me conuerti, nempe ad syrupum magistralem huiusmodi, quo semel bis ve in mense vtebatur. Cuius hæc est descriptio: ℞. Vtriusque cichorij, vtriusque buglossi, acetosæ, lactucæ, endiuiæ, summitatum fraxini, tamarici, lupulorum, fumariæ, & scolopendrij, ana M. j. ellebori nigri detracta medulla, ʒ j. seminum anisi, cinnamomi electi conquassatorum, ana ʒ j. seminum melonum mundatorum ʒ iij. seminum papaueris albi & lactucæ, ana ʒ j. ß. polypodij querni recentis ℥ j. vuarum pinguium exacinatarum ℥ j. ß. prunorum dulcium numero x. tamarindorum electorum ℥ j. glycyrrhizæ rasæ & conquassatæ ʒ vj. foliorum senæ Orientalis mūdatorum ℥ j. epithymi ʒ iij. florum, violarum, borraginis, buglossi, nymphææ, rorismarini, & stœchados, florum thymi, ana P. j. Fiat omnium decoctio in aqua hordei recenter facta ad ℔ j. ß. & coletur. In colatura dissolue syrupi de cichorio cum rhabarbaro ℥ iij. syrupi rosati ex infusione rosarum ℥ iiij. syrupi de epithymo & de pomis Sapor Regis, ana ℥ ij. Fiat syrupus longus perfectæ decoctionis, aromatisatus cum rhabarbari electi in panno raro cum pauco cinnamomi ligati, & inter bulliendum sæpe expressi ℥ ß. modus huius erant ℥ iij. cum aqua hordei: & mirificè huius syrupi vsu alleuatus æger est, & in se reuersus, iam insaniam deponere, & prudenter se gerere incepit. Balneo quoque totius corporis sum fœliciter vsus, ex Pauli præcepto, qui amantes à sapientioribus deprehensos, in balneum, compotationem, gestationem & ludos, fabulásque esse traducendos saluberrimè monet; quos nonnulli, eorum affectum ignorantes, balnei abstinentia, solitudine, ac tenui victu consumpserunt, contra quàm fieri decebat. sunt enim eiusmodi dira labe tanquam fulmine icti, in omni tum animi, tum corporis tranquillitate tenendi. Balneum huiusmodi fuit: ℞. Maluarum, althææ, foliorum lactucæ, nymphææ, cucurbitæ, fumariæ, lupuli & lapathi acuti, ana M. iij. saluiæ M. j. rosarum rubearum P. iij. florum nymphææ, violarū, borraginis

Lib. 3. cap. 17.

Balneum.

raginis & buglossi, ana P. ij. florum stœchados P. j. capitum verucis numero ij. fiat omnium decoctio in sufficienti quantitate aquæ fontanæ pro balneo, in quod descendere ægrum iubebam vna post solis ortum hora, multo tepore attemperato balneo, in quo moram agebat sesquihoram. quo in tempore musicis instrumentis & suorum præsentia amicorum, ægri animum delinire fomento salutari iusseram, cantilenis, fabulis ridiculis, & id genus blanditiis, quæ à tetrico mœrore reuocare miserè amantis animum possent. Balneo hoc, totos dies octo vsus est: alternis tamen diebus, quòd singulis ingredi reluctaretur æger. Exeunti à balneo, & in mollibus stragulis collocato, sudare non sinebam: sed conquiescere, donec conceptus à balneo calor resedisset: túmque optimum & valentis alimoniæ cibum sumere iubebam. Iussi etiam vt quandoque balneum duabus ante cœnam horis ingrederetur: id enim ad humectandum corpus, & ad alimentum in membra deducendum, in huiusmodi affectibus congruentius est. Porrò quod ad victus rationem attinet, humidam, probi succi, & quæ alendo esset, præscripsimus, altilium gallinarum iusculis, caponum atque perdicum carnibus, vituli, hœdi, atque iuuenum columborum, ægrū vti consuluimus, idque elixis potius quàm assis. Ferculis parem tum alendi tum humectandi facultatem habentibus, pane loto, cremore hordei, amygdalino lacte, oryza in tenuissimum pollinem redacta, ex caprino lacte cum saccharo multo incocta, quo ferculo maximè iuuabatur. Ad vltimum verò & lactipotatione caprini lactis ægrum mirificè leuaui atque refeci: extenuatus namque valde erat, tum à vigiliis & cura, qua amantes torqueri solent: tum verò ab insania & inedia, qua multa menses totos sex sui oblitus miserè affectus fuerat. Iussi autem mensem totum integrum lacte vti, cuius assumendi modus ac ratio hæc fuit: Exonerata aluo vesicáque, animante ad laborantis cubile delato, emūgi animal iubebam in vitreo vase intra testaceum aqua calente plenum posito: ad cuius vitrei vasis os panniculum lineum appositum erat tenue & rarum, quo ceu colo lac in subditum vas transfundebatur, in cuius fundo sacchari electissimi in tenuissimum pollinem redacti vncia inerat. Emuncto lacte, vt erat ab vbere extractum, deuorari ab ægro suaseram ad vncias octo, ab initio mox quantitate aucta, vt sic sine noxa assuesceret lacti. Assumpto lacte, somnum consulebā, quo concoctio assumpti lactis contractione natiui caloris melior fieret, & in habitum corporis alimonia maiore transiret. factum inde est, vt post viginti dies habilior, coloratior, sibi constans, & mente & corpore sanus, annuente Deo, constiterit. Cui ob præcautionem ne in morbum relaberetur, consului vt quàm posset longissimè à loco amatæ sese abduceret, negotiationi operam impendere vellet, séque curis seuerioribus daret. Nam, vt rectè lepidissimus Poëta consuluit:

Victus ratio.

Manat amor tectus, si non ab amante recedas:
Vtile finitimis abstinuisse locis. Et alio loco:
Ire libet procul hinc, patriáque relinquere fines,
Dum scelus effugiam: retinet malus ardor amantem. Namque,
Ocia si tollas, periere cupidinis artes: vt ille dixit lib. de remedio amoris Hac

Lib. 2. de rem. amoris.
Lib. 10. metamorph.

victus

victus ratione,& dextero medicamentorum vsu,miser hic amans ab insania plenè liberatus est,& de cætero rei augendæ intentus,cupidinis & insani amoris castra fugit, prudenter & circumspectè omnia agens. Cuius exemplo discere omnes rectè amantes possunt,in quas tenebras cæcus amor incautos homines cõiciat:vt inde,ceu à Circes & Calypsûs diro veneno tinctis poculis, cauere sciamus, & Vlysis exemplo, virtutis & pulchri summíque boni studiosi,ipsum vnum colere,reuereri,totísque animi viribus & integra mente amare Deum optimum maximum,per omne vitæ spatium consuescamus,illíque firmiter adhęreamus: vt hoc terreno carcere liberati,frui nectare & ambrosia deorum in cœlis, ductore ipsomet Deo fonte amoris,valeamus.

OBSERVATIO OCTAVA.

ANTONIVS Boche Patritius Arelatensis,filius Domini à Vers,adolescens decem & octo annorum,vulnere in ventre accepto sub sinistro hypochondrio,penetrante vsque ad renũ substantiam, rene sinistro intestinisque tum tenuibus,tum crassis vulneratis, magnis subsecutis torminibus,singultu,animi defectionibus,tandem vndecimo die moritur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

NOBILIS hic iuuenis accepto in sinistro hypochondrio vulnere punctim facto,in grauissima paulò post incidit symptomata,ad quæ mors haud ita multò post insecuta est, nempe die vndecimo. Quænam autem fuerit vulneris magnitudo, qualiáve symptomata,iam promendum. Vulnus quidem ingens fuit, valida robusti iuuenis manu in viscera adactum, mucrone in altũ descendente.Pars vulnerata,erat ventris media pars:nam paulò sub hypochondrio sinistro sese mucro insinuarat,& intrò sibi viam per intestina faciens adusque renes penetrarat, magna introrsum subsequuta hæmorrhagia. Hæc vulneris magnitudo fuit.Quàm verò periculosa sint quæ intra peritonæum cõduntur vulnera,expressit in hæc verba Galenus:Et sanè, inquit, Lib. 4. meth. med. & lib. 5. etiã.
,, vulnus quod intra thoracem intráve etiam peritonæum penetrauit, non
,, paruum periculum affert, potissimum si quid interiorum vnà fit vulnera-
,, tum. Et rectè quidem id:nam peritonæum quum membranosa substantia
constet,eáque prædura ac neruea,coalescere dissectionem passum nequit, grauémque infert doloris sensum, & conuulsionem accersere paratum, ob nerueam illius naturam.Quum enim discissum fuerit os,aut cartilago, aut neruus,inquit Hippocrates, neque augetur neque coalescit. ea causa est cur talia vulnera curari minimè queant, quòd committi inuicem vulneris labra non facilè posśint,quod ad coalitionem necessarium quidem Lib. 6. aphor. aph. 19.

est. Doloris verò, vigiliarum & conuulsionis periculum afferre vulnera huiusmodi, vel experiētiæ fide certissimum haberi debet: quod & in hoc iuuene, & in plerisque sic vulneratis perspeximus, & testatus est conceptis verbis Galenus, inquiens: "Vbi tendones, & nerui, & carne vacua atque ossea loca vulnerata sunt: hic doloris, vigiliarum, conuulsionis & delirij periculum instat." Quæ omnia iuuenis hic ferè passus est. Nam mox ab accepto vulnere dolores graues oriri cœperunt in toto epigastrio, multi rugitus & murmurilla sentiri, venter intumescere, ac phlegmone tentari cœpit. Nam quum multus sanguis intrò fluxisset, discissis internis viscerum venis: necesse autem sit pro Hippocratis sententia sanguinem in ventrem effusum suppurari: consequens certè fuit, vt in ventris cauitatem magna sanguinis copia se effundente, putredo magna sanguinis extra naturalem locum deducti subsecuta sit, vnde & febris, & dolor, & phlegmone genita immedicabilem ægro noxam attulerint. Doloris itaque ingentis, quo supra modum premebatur, causa erat, tum partis magna intemperies, tum & magna quoque vnitatis solutio vulnere facta: adhæc ingens partis ac phlegmonosus cum tensione, duritie ac renixu tumor, ob copiosum sanguinem effusum ac putrescētem. Eæ enim certissimæ doloris causæ à Galeno & Medicis omnibus statuuntur. Murmurilla verò & flatus qui percipiebantur, à debili calore natiuo partis gigni prorsus videbantur. Ea enim est vaporantis spiritus quem flatum nomināt generatio, vt ab imbecillo partis calore generetur, vt Galeni lib. 6. de sympt. causis sententia est. Est enim flatus, vaporosa quædam, auctore Galeno, aëreáque substantia, in eam naturam à debili calore degenerās, atque hic spiritus si supernè per os emissus fuerit, ructus dicitur: murmurillum verò, spiritus est seu flatus intrò fluctuans nec emissus. Ac proinde cur in hoc vulnerato & flatus multo plurimi & murmurilla in ventre audirentur explicare facillimum est. Nam imbecilliore reddito partis vulneratæ calore, & febrili atque extraneo partem occupante, cum ichorum multorum affluxu & sanguine ibi putrescente copioso, flatus inde gigni consequens omnino ac necessarium fuit. quibus quum via ad exitū nec supernè nec infernè pateret, intrò fluctuantibus, murmurilla excitari prorsus oportuit. Obstruebatur enim infernè ad sedem via, intestinis multa obstructione & grumis sanguinis obductis, atque etiamnum phlegmone obsessis: sursum verò ad ventriculum, qua ructu emitti flatus possent, nec itidem patebat via, vulneratis vtque tenuioribus intestinis, & multo sanguine effuso atque grumoso differtis. Vnde singultus creber in hoc iuuene per cōsensum ad vulneratas partes oriri videbatur. Qualis namque affectio musculis conuulsio est, talis est singultus stomacho, nempe illius conuulsio quædam, si quid Galeno creditur. Equidem quum teter vapor à febrili calore sublatus, & multa in visceribus putredine ventriculum tentaret, affectis recurrentibus qui in eo sunt neruis, singultum crcari fuit necesse, eo conuulsiuo motu quod noxium erat satagente expultrice ventriculi facultate depellere: Quin & cerebrū in participatum tanti mali venire (quum neruææ partes atque membranosæ vulneratæ essent) singultus ille indicabat, vt bel

Lib. 4. meth. med.

Lib. 6. aphor. aph. 20.

Cap. 2.

Lib. 7. aph. com. 3. & lib. 6. aphor. com. 39.

lè Gale

lè Galenus lib.7.aphoris.com.3.dixit. Animi porrò defectiones, quæ ægrum hunc infestabant,& virium defectum,& teterrimos ad cor perueni re vapores planè monstrabant: virium porrò defectum, tum magnitudo morbi,tum quæ morbum comitabantur vehementia symptomata, pariebant. In magnis namque morbis, superata corporis rectrice facultate, magnam fieri & natiui caloris & spirituum dissolutionem omnino oportet, vnde virium defectio consequatur. Siquidem corporis vires in natiuo calore plurimo & bene temperato & spirituū copia consistere planè videntur. Siquidem est natiuus calor natura nostra, quæ solida corpora regit, vt Galenus lib. de tremore,& primo aphoris.com.15,& quarto aphoris.com. 37. conceptis verbis affirmauit. Hæc morbi in hoc iuuene atque symptomatum ratio.

Gal. com. 7.ad 1.progn.Hippo. & lib. de totius morbi temporibus.

Gal.lib. 1. aph.cō. 1.

CVRATIO.

Nunc quid opis atque præsidij attulerimus(etsi parum cuncta profuerunt,quòd lethale omnino vulnus esset)dicemus. Nam etsi minimè contulerint,non tamen ob id infamanda remedia, quæ plurimis fuere saluti, vt docta Galeni lib.xj.Methodi medendi sententia est. Itaque quum ad hunc grauiter vulneratum vocati essemus, quum iam chirurgus absque medico manum ægro admouisset,ea quæ primo apparatu fieri solent admouens vulneri, viderémque nihil ægrum aluo deiicere, metuens ne ab grumis sanguinis intrò concreti mala deinde accidentia (quod & factum est) sequerentur: mox clysterem iniiciendum sum iure optimo arbitratus. Illi igitur clysterem huiusmodi paro: ℞. Maluæ, althææ, mercurialis, bliti, caulium rubeorum, ana M.j. thymi M. ß. satureiæ tantundem (grumos enim & sanguinem concretum vtraque dissoluit, vel Dioscoridis testimonio) florum chamæmeli & meliloti, ana P.j. seminum lini, fœnograeci, anisi & anethi, ana ʒ iij. furfurum P. j. fiat omnium decoctio ad ℔ j. In colatura dissolue catholici ℥ j. hieræ picræ Gal. ʒ iij. oleì violacei ℥ iij. sacchari rubei ℥ j. Misce: fiat clyster. eo iniecto grumi sanguinis concreti multi cum excrementis magno cum fœtore prodierunt. Quum verò & febris & dolor ingens secundum renes & ventrem valde premerent, & paucus omnino è vulnere sanguis fluxisset(moderatè enim è vulnere manare sanguinem vtile est, vel Hippocratis & Galeni testimonio) cōmodum visum est sanguinem mittere, quòd & iuuenis florenti ætate esset, & viribus valens, morbísque magnitudo id suaderet. In morbis acutis, inquit Hippocrates, sanguinem detrahe, si & æger ætate floreat, & viribus abundet: tum quòd magnarum febrium & exacerbatorum dolorum præsentaneum remedium sanguinis missio est, si quid Galeno creditur. Detraho itaque sanguinem, pro virium renore, ad vncias octo: interea febri prospicio tū congrua victus ratione, tum medicamentis refrigerantibus & humectantibus. Quoniam verò ingens dolor hominem torquebat, sedandus ille protinus fuit, ídque cataplasmate ad ventrem admoto, ex farinis vocato, cuius hæc est descriptio: ℞. Farinæ fabarum, hordei, lentium & lupinorum, ana ℥ iij. farinæ seminis lini & fœnograeci, ana ℥ ij. farinæ orobi ℥ j. croci ʒ ij. bulliant farinæ cum pauco aceto & melle ad conuenientem glutinositatem. Fiat cataplasma secundum artem. Quin & hoc altero vsus sum, quum

Hippocr. lib. de vul.

Gal.lib.4. meth.med.

Lib. 4. de rat. vict. acut. textu 16.

Lib. 1. aph. com. 23.

Cataplasma è farinis.

hoc parum prodesset: ℞. Micæ panis albi in lacte caprino infusæ ℔ j.ß. olei violacei & rosati, ana ℥ iij. vitellorum ouorum numero quatuor, rosarum rubentium, florum chamæmeli & meliloti puluerisatorum, ana ℥ j. farinæ fabarum ℥ j.ß. croci ʒ j. Misce: fiat cataplasma, quod admotum dolorem planè leniuit, & vētris tumor atque durities tantisper remitti visa sunt. Sed postea recruduit malum, nimirum lethali vulnere affecto ægro. Hunc etiam medicamento dato tertia die purgauimus, ex infuso rhacomatis, syrupo rosaceo, & aërio melle, quod Mannam vocant. Scammoniata dare veritus sum, tum ob febris magnitudinem, tum ne infra ad loca vulnerata maior detruderetur excrementorum copia. Siquidem, etsi in ventris vulneribus purgationem consulat, lib. de morbis, & lib. de vulneribus Hippocrates, atque post eum Galenus: nihilo secius tamen, quum à parte fluxione tentata reuellere potius, quàm ad eam trahere magis expediat, vel eorundem auctorū testimonio, præstat clementia potius & lenia, quàm delectu soluentia medicamenta dare. Prodierunt excrementa biliosa, aquosa, diluta, malè olentia, & multis ichoribus ac thrūbis sanguinis referta, & à quibus nihil æger leuabatur, quòd nimirū lethale malum esset. Vbi verò ad sextū diem æger processit, validiora omnia fieri, grauia vrgere symptomata, vires deficere, animo angi æger, & inquietudine magna premi coepit: tum vigilare, nec vno consistere loco, ob doloris vehementiam. intumuerant namque quæ circa vulnus erant partes, nempe phlegmone tentatæ. Porrò vlcus siccū erat, nec quicquam ab eo turundis emissis nisi valde exiguum, idque foetidum & liuens emittebatur: dirum in vulneribus malum. Itaque ad hunc modum miserè conflictatus iuuenis, ad vndecimum vsque diem processit: sub cuius noctem mors tandem insecuta est, victa vtique à vulneris tum magnitudine tum malignitate natura. Cui leuando iuueni non operosa medicorum manus, & sedula cura, non chirurgorum industria, non asidentiū plena amoris & officij charitas, paria esse nō potuerūt. Quis enim lethalia toto genere vulnera sanabilia faciat? Hoc Dei tantùm munus est: hæc vis atque potestas solius eius esse agnoscitur, qui mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit. Mortuo iuuene, quū ab vrbis præfecto iussi essemus de vulneris illati ratione pro sentētia dicere, ac testimonium ferre: de parentum consensu ac iussu, dissecari cadauer fecimus, quò quàm altè descendisset telum, quæ intus partes vulneratæ essent, oculari inspectione deprehendere ipsi possemus. quod ad sententiam pro testimonio dicendam necessarium omnino est. Neque enim medicus lethaléne sit vulnus nécne asserere vsquam potest, non prius vulneratis partibus inspectis: vt ex rei natura qua de agitur exploratissimum haberi debet. Itaque quum intestina crassa & tenuia simul magna discisione pertusa essent (colon namque & ileon vulnere transfixa erant) tum & ren sinister itidem vulneratus, lethale omnino vulnus fuisse, ex eorum numero quæ semper mortem adferre soleant, pro Hippocratis, Galeni & Celsi sententia adstruximus: sícque magistratui pro veritate testimonium ferre in animum induximus. Vt verò sit pro testimonio dicendum medico, Enarratione octaua lib. iij. nostrarum Enarrationū, exactè docuimus.

Lib. 4. methomed.

Hipp. lib. 6. aph. 18. & Gal. in com. Celsus lib. 5. cap. 26.

OBSER

OBSERVATIO NONA.

IACOBVS ab Aqueria Patritius Arelatensis, secundum ventrem vulneratus, vulnere ad intestina penetrante, quinto die moritur. In cuius demortui conspectum quum qui vulnus intulerat, à magistratu deductus fuisset: vbi coram stetit, mox è vulnere atque è naribus demortui, sanguis cum sonitu & spuma sanguini intermista fluere cœpit: spectante multa hominum turba quæ eo cōfluxerat, quos inter ipse spectator testisque oculatus fui: & vnde id proueniat, Obseruatione hac fiet à nobis manifestum.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

VT superiore Obseruatione dictum à nobis est, quæ vulnera intra corpus penetrant, & membranam peritonæum discindunt, vnáque intestina vulnerant, ea profectò lethalia plerunque sunt, vt de Galeni sententia tum lib. 4. tum 5. methodi medēdi probauimus: præsertim vbi cum peritonæo vulnerato aliquid intra ventris cauitatem vulneratum est. Vti in hoc nobili viro accidit, cui quum acutissimo ense venter esset perforatus, transmisso peritonço, ingēs in intestinis tum crassis tum tenuibus vulnus accepit, exeunte vtique per vulnus stercore. Ad quem vocati, magna angustia hominem conflictatum inuenimus, sese præ dolore iactantē, nec vno consistentem loco. Cui quum omnia essent à nobis auxilia præscripta, quæ vulneris ratio exigebat, missus etiā mox ab accepto vulnere sanguis, & quæ chirurgi operam requirebant, pro dignitate & rei magnitudine omnia expleta: nihilo secius tamen in deterius labi in momenta singula videbantur cuncta, quòd natura repugnante (vt Hippocrates & Celsus dixerunt) sint omnia vana. Et in lethalibus morbis, etsi secundum rationem omnia facias, minimè tamen secundum rationem succedit: quòd videlicet natura, morborum verè medicatrix sit, medicus tantùm minister, vti ab Hippocrate & Galeno scitissimè dictū est. Itaque in hoc ægro mox tertio die vulnus liuidum fieri, pus manans fæculentum, sordidum, nigrum, fœtens apparere, stercus per vulnus continuò prodire, crassorum intestinorum vulneratorum indicium: tum verò extrema frigescere, præcordia verò immensè calere (intrò cōceptæ phlegmones testimonium) cœpere: sitis ingens, æstus maximus, sudor frigidus secundum frontem & faciem totam atque ceruicem apparere, lethalis prorsus morbi indicium. Vnde est illud Hippocratis: Frigidi

Hipp. lib. de lege. Celsus lib. 3.cap.1. In Epid & i arte med.

,, sudores cum acuta quidem febre facti, mortē significant. Et rursus: In fe-
,, bribus non intermittentibus, si partes exteriores frigidæ, interiores vrun-
,, tur, & sitim habent, lethale est. quòd, vt in commentario eius aphorismi
,, scitissimè dixit Galenus, Quum aliqua fortis inflammatio in corporis par
,, te profundiori, vel erysipelas euenerit: totus ex toto corpore sanguis ad

Lib.4.aph. aph. 37. & 48.

locum trahitur patientem. Atque ideo vruntur profunda, sed cutis refrigeratur, vt fit in principiis accesſionum. Hæc Galeni eius ſymptomatis explicatio. Quamobrem quum in hoc vulnerato ingẽs phlegmone ſecundum vẽtrem ſubeſſet, inflammata vtique vulnerata parte, quid mirum extrema perfrigerata fuiſſe, internis ardorem ſentientibus? Quarto die pulſus deficere, vt planè ἄσφυγμος eſſet, mox delirium, conſentiente vtique neruorum principio, multis ſurſum latis vaporibus tetris, dein vox deficere cœpit, lumináque tenebris offundi, inde die quinto mors. Hæc vulnerati huius hiſtoria, hæc vulneris & ſymptomatum ratio. Diſſecto cadauere, inteſtina tum craſſa tum tenuia multis vulneribus confoſſa reperta ſunt, ingénſque circa vmbilicum tumor phlegmonoſus, thrumbi ingentes ſanguinis cõgeſti multo plurimi, lacerata interanea omnia, vulnúſque è lethaliũ numero fuiſſe magiſtratui pro teſtimonio retulimus: mortémque illato vulneri eſſe meritò adſcribendam, ex artis dignitate, auctorúmque teſtimonio iure affirmauimus: dicente vtique Hippocrate, veſica diſciſſa, aut cerebro, aut corde, aut ſepto, aut aliquo ex tenuioribus inteſtinis, lethale eſſe. Quod & in commẽtario aphoriſmi illius Hippocratici, qui decimusoctauus ſextæ ſectionis eſt, confirmauit Galenus: & ante eum libro quinto Latinus Hippocratis interpres Celſus, eius libri capite viceſimoſexto.

Lib.6.aph. aph.18.

Cur præſente interfectore ꝑfluat è vulnere ſanguis ab interfecto.

Sed cur præſente interfectore ſanguis manarit, ingens profectò & obſcura quæſtio eſt. Permirum enim profectò haberi debet à corpore mortuo, cuius vis omnis iam diſſoluta eſt, ſanguinem quaſi naturę ductu fluere, ídque aſsidente eo qui vulnus intulit. Sed tamen etſi in abditiſsimis interioris philoſophiæ penetralibus res hæc tota recondita ſit, non eſt quòd deſperandum ſit non inde poſſe veritatem elici. Inquiſitionis namque & inueſtigationis omnis principium, admiratio quæ in res difficillimas cadit, iure eſſe cenſetur: propter admirationem enim (quod primo Metaphyſices ab Ariſtotele ſcitiſsimè dictum eſt) homines nunc & primò philoſophari cœperunt. Huius euentus admirandi cauſam ſupra Obſeruatione ſeptima huius libri adduximus, nec eam repetere hîc pigebit, quòd pulchra quæ ſunt, etiam repetita decies placere ſoleant. Vt igitur tantæ rei rationem reddamus, illud in confeſſo haberi debet, in recẽns extincto homine non protinus calorem omnem euaneſcere, etſi vita eum deficiat: quod & experientiæ fide deprehendimus. Videmus enim quorundam recẽns mortuorum corpora ad aliquot horas poſteaquam è vita exceſſerunt calida remanere, veſtigio nimirum quodam vitalis caloris remanente: prout item in hypocauſtis & æſtuariis & furno, amoto igne, experimur. Nam & calor ibi reconditus nullo exiſtente igne cernitur, ibíque ad diem vnum aut alterum perdurat, vt cuiuis experiri promptiſsimum eſt. Itaque quum non prorſus calor omnis à corpore recẽns interempto euanuerit, nec agitatio omnis perierit, víſque omnis interior (quod & in iugulatis animalibus experiri licet, quæ ad tempus aliquod, poſteaquam iugulata fuère, calere perſpicimus, & carnes itidem motu palpitationis quodam agitari) efficitur, vt ab occulta illa & latẽte in corpore mortuo vi, humores, præſertim ſanguis & bilis, exagitentur ac commoueantur: quòd naturæ arcano

quodam

quodam nec nobis satis perspecto motu vis illa interior vltionem quasi exigere videatur: móxque à tacita illa vi bilis concitata accendatur, ob leuitatem & pronum sui motum: ab ea accensa sanguis quoque excitetur, & in vulnus prorumpat, patefacto ad exitum per vulnus meatu. Eódem concurrit vaporosus qui cum sanguine est spiritus, qui protinus spiritali quadam motione in eum qui occiderit, si præsens stet, directus & quasi auolans, in eum migrat, præsertim si interemptũ intentè qui interemit aspiciat. Vnde fit vt vulnus cruorem admirabili & arcano hoc motu effundat, & versus interimentem eiiciat, quòd ad horas octo aut decem nondum omnis in recẽs iugulato euanuerit calor: quo agitante sanguis spiritus repetit suos, vicissímque & spiritus etiam ipsi suum attrahunt sanguinem, vnde ipsius manatio & effluxus per vulneratam partem consequitur. Hæc probabilis ratio, quæ in re tam difficili atque perplexa excogitari ab homine philosophiæ haud imperito potest. Sed magis certè credendum, arcano Dei iudicio, interfectorem tali nota prodere volentis, id fieri. Sanguis namque interfectorum ad sui vindictam clamat ad Dominũ, vt Genesis quarto de Abel scriptum est à fratre Caim interfecto: Vox sanguinis fratris tui, dixit Deus, clamat ad me de terra. Ne ergo indagationibus quæ supra hominis captum sunt innitamur, sed sapiamus ad sobrietatem.

OBSERVATIO DECIMA.

IOANNES Coblet Piscator, angina graui laborans, & in præfocationis periculum adductus, crassiore reddita lingua, vt præ tumore contineri intra os minimè posset, exertáque lingua, rubentibus & prominentibus oculis, in horas præfocari videbatur, conuerso extrorsum tumore & suppurato, liberatur integrè.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

ANGINAM periculosissimum esse affectum, citóque interimentem, rectissimè ab Hippocrate dictũ est. Angina, inquit, periculosissima est, celeritérque enecat, si neque in faucibus neque in ceruice quicquam apparet, si dolor vehemens est, si vix spiritus trahitur. etenim eodem die iugulat. Itaque quũ interni faucium musculi inflammantur (Paulo auctore) angina accidit, quam συνάγχην Græci nominant: externis verò inflammatis, παρασυνάγχη vocata gignitur, quasi iuxtanginam dicas. Si in superiore gutturis parte, quam λάρυγγα Græci nominãt, inflammatio subsederit, ídque in internis musculis, κυνάγχην, hoc est, cynanchen vocitant: vti externi si inflammatione tententur musculi, παρακυνάγχην esse dicunt. Hic itaque vir quo de sermo nobis in præsens est, quum bono corporis habitu esset, plethorico ac succi pleno corpore, seséque media hyeme, aquilonibus vehementer flantibus, ob eam

Lib.3. præsagiorum tex.18.

Lib.3. cap. 27.

quam exercet piscatoriam artem, exposuisset, diu multúmque in aëre frigido profundísque paludibus cõstitisset, defluxio à cerebro in fauces derepente procubuit. Angina namque, vel Hippocratis testimonio (si modò Hippocratis est liber quartus de ratione victus in morbis acutis) fit, inquam, angina quum hyeme aut vere multa eadémque fluxio viscosa ad iugulares venas descenderit, quæ quidem, vtpote amplæ existentes, plurimum ad sese & humorem & spiritum contrahunt. Quæ sanè fluxio faucium implens partes, meatus spiritus & gulæ obstruit, fixo in partibus illis humore crasso vtplurimum, viscido ac lento: vnde & ægri ferè suffocantur, & eorum lingua intumescẽs oris cauitatem implet. Vnde nec loqui nisi summa cum difficultate, nec maxillas diducere, nec aperire os, nec deglutire nisi maximo labore possunt. Hæc omnia grauissimè ægrum hunc conflictarunt. ingens namque tumor internus in faucium radicibus subsederat, summa ac difficillima spirandi ratio, vt nonnisi recta ceruice ducere spiritum posset, dolor pulsatorius, & inflammationis summa cum grauitate sensum inferens, ab ægro in faucium radicibus percipiebatur, ingens & æstuosa febris, linguæ in vastam molem tumefactio, loquela difficillima, vt è naribus magis quàm è lingua profluere sermo videretur, quòd iis qui angina corripiuntur familiare ac proprium esse solet, ob vocis & sermonis impeditas partes. Vnde fit vt non bene intus refractus aër, ob linguæ tumentis immobilitatem, & vocalium partium à defluxione obstructionem, in nares per meatum communem recurrens, inarticulatum & quasi de naribus manantem sermonem creet. Febris ingens suberat, fummus in genis totáq; facie, sed præsertim in oculis, rubor, ob vaporum à sanguine manantium sursum in caput elationem. Capitis & totius corporis grauitas ac confractio quasi quædam, spiratio crebra, difficilis, & cum stertore apparebat, vigilia omnimoda, etiam leui delirio coniuncta. His symptomatis noster ægrotus vehementissimè premebatur: vnde angina eum eáque grauissima laborare perspectissimum nobis fuit. Quid enim perspicuum magis dici censeríque potest, quàm quod sensibus expositum, ipsum de se fidem facit, tum quoad ea quæ morbi essentiam explicant, & sedem affectam demonstrant, tum etiam quoad ea quæ ad accidentium rationem pertinent? Accidẽtia namque, auctore Aristotele, magnam partem conferunt ad cognoscendum quod quid est. Itaque coniectura artificiosa deprehẽdimus, angina premi ægrotum hunc, quod & sedes affecta, fauces, inquam, & quæ diximus symptomata abundè monstrabant. Dignoscuntur nempe affectus ipsi, auctore Galeno, tum ab actione læsa, excrementis, positu, doloris proprietate, & propriis accidentibus & loci natura. Perspecta igitur affectus huius natura ac causis, per ea quæ recensuimus signa atque symptomata, superest vt curationis modum quo in hoc ægro curando vsi sumus, subiiciamus.

Lib. 1. de anima c. 1.

Lib. 1. de loc. aff. ca. 5. vet. tra. & lib. item 2. ca. 3. nouæ vers.

CVRATIO.

Lib 5. cap. 26.

Ad hunc igitur vocatus, quum in præcipiti rem ægrotantis esse præ affectus magnitudine deprehendissem, asside ntibus id prænuntiandum optimum factu iudicaui: siquidem (quod Celsus monet) prudentis hominis "fuerit, eum qui seruari non potest, non attingere: nec subire speciem eius "vt occisi,

„ vt occisi, quem sors ipsius peremit. Sed vbi grauis metus, sine certa tamen „ desperatione est, indicare necessariis periclitantis in difficili rem esse: ne si „ victa ars malo fuerit, vel ignorasse, vel fefellisse se videri possit. Quod & ipse in hoc casu fide bona præstiti: móxque ad curam summa diligẽtia intentus (neque enim morbus inducias dabat, procrastinatorémque medicum poscebat, morbo vtique & periculoso & acutissimo existente, in quo eodem die medicari iussit Hippocrates, quòd dilatio in huiusmodi perniciosa sit) hominem curandum suscipio, in hunc qui sequitur modum. Lib.4.aph. 10. Clysterem primùm paulò acriorem præscribo, quòd adstricta aluo esset: mox sanguinem detraho, idque non semel aut cõfertim, vt iubet Paulus, Lib.3.cap. 27. sed repetitis vicibus, ne cumulata semélque facta vacuatione, anima ægro deficiente, suffocationis periculum superueniat. Eodem itaque die bis è cubito sanguinem detraho pro virium tenore, in crastinum eas quæ linguæ subditæ sunt venas aperio, ceruici cum scarificatu sub vesperam eius diei cucurbitulas admoueo: gargarisatu crebrò ægrum vti iubeo, ex adstringentibus, repellentibus ac refrigerantibus ab initio, mox discussoriis admixtis, in omnimoda abstinentia ægrum contineo. Nec nisi per tres primos dies quicquam aliud præter aquam mulsam sumere iussi. neque enim solidiora alimenta sumere potuisset, vt qui etiam mulsam ore sumptam per nares reiiceret: quod synanticis frequens esse solet: infernas partes vinculis deligo. Medicamentum purgans, sed frustra tamen, propino: collum atque ceruicem mollibus lanis oleo imbutis contego. Hi in curando hoc ægro præcipui à me obseruati scopi atque propositi fuêre, atque horum omnium hæc fuit particularis ratio. Clyster. ℞. Quatuor remollitiuorum, foliorum caulium rubeorum, hyssopi, centaurij minoris, ana M.j. polypodij querni conquassati ℥ j. granorũ carthami grossó modo contusorum ʒ x. agarici in petia lini rara ligati ʒ iij. seminum melonum cum cortice contusorum ℥ j. seminum anisi & anethi, ana ʒ iij. florum chamæmeli & meliloti, furfuris macri, ana P. j. Fiat omnium decoctio ad ℔ j. In colatura dissolue catholici ℥ j. hieræ Galeni ex xvj. rebus ʒ v. olei violacei & de lilio, ana ℥ iij. mellis rosati colati ℥ ij. Fiat clyster. ingentem excrementorum copiam deiecit æger, à qua alleuationem sensit. Electo clysteri, sanguinem bis è media dextri brachij vena detraho: humerariam maluissem, sed ea præ carnis superãte mole inueniri nusquam potuit. Detractus fuit sanguis ad vncias viginti, quòd & æger valentissimis viribus esset, & bene habito corpore, & morbus quoque magnus, atque in huiusmodi audacter mittendum sanguinem Hippocrates & Galenus sanxerũt. Lib.1.aph. 23. Interea hoc gargarismate vti ægrum iubeo: ℞. Foliorum plantaginis, acetosæ & myrti, ana M.ß. granorum sumac rubentium, lentium, ana P. j. rosarum rubrarum P. j. mali punici cum suo putamine & granis internis contusi, numero vnum, hordei cum cortice P. j. fiat omnium decoctio in aqua ad ℔ j. In colatura dissolue diamoron ℥ iij. succi granatorum musorum, mellis rosacei, ana ℥ ij. Misce: fiat gargarismus. Quin & penidia in ore & saccharum candum vocatum, & tragacanthæ confectionem continere assiduè iubebam. Postero die è venis sub lingua sanguinem detraho, & cucurbi

cucurbitulas cum ſcarificatu ſub veſperum admoueri ſcapulis iubeo, à quibus mirificè ſe leuatum ſenſit, & paulò tum facilius reſpirare cœpit. Collo & ceruici hæc impono: ℞. Olei chamæmeli, violacei, liliorum & cheirini vocati, ana ℥ ij. olei amygdalarum dulcium recenter facti ℥ iij. axungiæ gallinæ recentis ℥ j. butyri recentis ſine ſale ℥ j. croci ʒ j. Miſce: fiat linimentum, quod calidum collo & ceruici mollibus lanis pinguibus intectum admoueri iubebam. Interdum ex oleis ſolis id præſtabam. Vbi verò ad tertium diem ventum eſſet, mox propinare medicamentum ſoluens ſatago, ex hiera cum agarico ac electario Indo vocato, ex decocto pectorali excepto: ſed fruſtra id tentatum eſt. Nam deuorare medicamentum minimè potuit, ſed vniuerſum naribus reiecit, túmque ad clyſteres recurrendum paulò acriores, vt ſuprà ſcriptum eſt, putaui: quod & optimè contulit. Dabam enim alternis diebus clyſterē, à quo alleuari ſe plurimum æger ſentiebat. Quum verò ad quartum diem rubor aliquis cum dolore ac tenſione foras ad maxillam dextram ſe proderet, bonū id eſſe ſum de Hippocratis & Galeni ſententia arbitratus. Signa ſpei in hac ægritudine, ait Auicenna, ſunt, ſi permutetur rubedo ad exteriora. multotiens enim aperiunt tunc oculos ſuos, & ſanantur. Hippocrates verò ſic de ea re: Tutius, inquit, eſt & tumorem & ruborem in externas maximè partes conuerti. Et alio loco, Tum præcipuè malum prolongatur, ait, quum non ſolùm fauces, ſed ceruicem quoque rubor occupat: maximè verò poteſt ab ea ſecunda valetudo contingere, ſi rubor ſimul & ceruicem & pectus comprehendat, neque ad interna reuertatur eryſipelas. Itaque quum viderem foras propelli malum, meliorem tum de homine ſpem cōcipere cœpi, & naturæ motum ſecutus, foras humorem euocare ſategi. Cataplaſmatis admotis, ſuppurandi & euocandi vim habētibus: tum verò & gargariſmatis incidentibus & attenuantibus ſum fœliciter vſus, vt ſequitur: ℞. Foliorum plantaginis & hyſſopi (repellentia namque adhuc in augmento applicanda ſunt, diſcutientibus mixtis) foliorum caulium rubeorum, ana M. ß. caricarum pinguium numero xij. vuarū paſſarum exacinatarum numero viginti, glycyrrhizæ contuſæ ℥ j. roſarum rubentiū P. j. hordei cum cortice P. ß. fiat omnium decoctio in aqua hordei recenter facta. In colatura adde diamorum & dianucū, ana ℥ j. ß. oxymellis ſimplicis, ſyrupi violacei, ana ℥ ij. mellis roſati ℥ j. Miſce: fiat gargariſmus, quo ſæpe vti ęgrum iubebam. Foris verò ad tumorem prominentem tali ſum cataplaſmate vſus: ℞. Foliorum maluarum, althææ cum ſuis radicibus, ana M. ij. foliorum caulium rubeorum, matrum violarum, hyſſopi, ana M. j. caricarum pinguium numero xxx. florum chamæmeli & meliloti, ana P. j. ſeminum lini & fœnogræci, ana ℥ j. capitum liliorum alborum ℥ ij. furfuris P. j. fiat omniū decoctio in aqua: piſtentur & cribrentur. Cribraturæ adde nidi hirundinis in oleo liliorum præbulliti, & cum toto probè in mortario macerati, & poſtea cribrati ℥ iij. farinæ ſeminis lini & fœnogræci, farinæ frumenti, ana ℥ j. decoquantur farinæ cum oxymellite ad conuenientem glutinoſitatem: poſtea adde axungiæ gallinæ recentis, butyri recentis ſine ſale, ana ℥ j. croci ʒ j. olei liliorum ℥ iij. Miſce: fiat cataplaſma. Mirificè profectò

Lib. 3. præſagiorum, textu 20. & 24. & Gal. in cō. Fen 9. 3. cap. 9.

fectò humorem foras euocauit, atque ad ſuppurationē deduxit. intra biduum namque ſuppuratus ferè qui foras ſubſederat tumor fuit: cui tamen tertio poſt die canini ſtercoris ſicci drachmas tres adiunxi, quod, ſi quid aliud, vel Pauli & Auicennæ teſtimonio, huic affectui maximè prodeſt occulta quadam vi ac proprietate. Suppurato tumore ad ſeptimum diem candenti ferro aperire iuſsi: quod id vlceribus & abſceſsibus plurimùm conferat, exſiccando, & virus malum ignis potentia corrigendo. Pus fœtidiſsimum, virulentum & copioſum prodiit. Vlcus mùndificare vnguento ex melle roſato, ſucco apij & abſinthij, farina hordei, myrrha & ariſtolochia curauimus: carunculæ carneæ putres multæ cum ſanie intermiſtæ auulſæ ſunt. Poſtea probè deterſo vlcere, quod intra vigeſimum diem cõtigit, ad ſarcotica, & cauum vlcus implentia nos contulimus, vnguento ex thuris polline, myrrha, iride, aloéque confecto, addito chalciteos emplaſtro: ſicque Dei nutu intra vigeſimum diem, aut paulò amplius curatus integrè fuit, magna omnium admiratione. Nec verò interea dum hæc perficio, reliquorum præſidiorum quæ iuuare poſſe ſum arbitratus, obliuiſcor. Nam & quum deuorare potuit æger purgans medicamentũ, tum & catapotia dedi quæ deducere humorem poſſent, nempe præſcriptum ſuprà medicamentũ poſt ſyrupos concoctorios dedi, tum catapotia coccia, ſine quibus, & aurea, adiectis diacridij granis duobus, & fœliciter operabãtur cuncta. Intus verò dedi etiam raſuræ dentis apri drachmam integram ex oleo amygdalarum dulcium & ſaccharo cando, quod in hoc affectu, prout & in pleuritide, præſentaneum eſt remedium atque arcanum. Hæc in hoc viro per me adminiſtrata curatio, ad laudem Dei opt. max. in cuius manu cuncta poſita ſunt, & à quo omne bonum.

Lib. 3. cap. 27. Fen 9. 3. cap. 11.

Mundificatiuũ optimum.

OBSERVATIONVM MEDICINALIUM libri ſecundi finis.

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM, FRANCISCO VALLERIOLA MEDICO AVCTORE, LIBER TERTIVS.

OBSERVATIO PRIMA.

ARDVYNVS Ferrerius adolescens annorum tredecim, fuste lignea è salice, leui quidem illa, sed ex alto demissa: accepto contemptibili, vt videbatur, vulnere in capite, absque cranij fractura scissuráve: oborta sexto die inflammatione in vulnere, sequente conuulsione & paralysi, in crure dextro & brachio sinistro, cum febre & delirio, vndecimo tandem die moritur. Quæsitum à Præfecto vrbis an vulnus lethale fuerit, illique mors adscribenda.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Lib. de capitis vulnerib.

ECTISSIME illud ab Hippocrate dictum videri potest, nullum capitis vulnus leuiter contemni debere. Sæpe enim cutis sola contusa ferro aut alia aliqua re, si non diligenter & cum quadam cautione curetur, veluti si sanguis concretus non expurgetur, aut aliud quiddam negligatur: vlcus incrudescens non parum molestiæ exhibet, & aliquando etiam febrem inducit: & medico quidem negotia, ægroto verò periculum non minus adfert. Id profectò cum in plerisque aliis, tum vel maximè in hoc puero vulnerato experti sumus, qui quum in capite vulnus accepisset non ferro illatum, sed fuste lignea eáque prælonga: leui tamen, vtpote salignea, sed secundum alterum extremorum mucronata, & ab alto deiecta, contemptibile quidem vulnus videri poterat, vtpote quod sine vlla caluariæ fractura scissuráve constitisset, sola tãtùm capitis cute vulnerata: neque tamen, (mihi ægrum post sextum diem adeunti, quo die ad illum vocatus fui) vulnere in caluariam descendente, vt ab chirurgo qui per primos dies ægrum tractauit renuntiatum fuit. Itaque quum post sextum ab accepto vul

pro vulnere diem ad ægrum accersitus, eum acriter febriētem, biliosa vomentem, & caput grauissimè dolentem inuenissem, graue esse vulnus continuò indicaui: quòd & superuenientia nono die symptomata, & tandem mors vndecimo insequuta monstrarunt. Sexto namque die inflammatio in vulnere cū delirio, resolutio in crure dextro, brachióque sinistro, tum & conuulsio in manibus ambabus apparere cœperunt. Quamobrem & pessimè de puero sperare, & moriturum breui prædicere asidentibus haud veritus sum: quòd, pro Aristotelis sententia, accidentia magnam partem conferant ad cognoscendum quod quid est.

Lib. 1. de anima.

Vbi namque conuulsio in vulnere, præsertim capitis, acciderit, iuxta Hippocratis dogma, lethale esse consueuit: prout etiam bilis vomitus & desipientia malum in capitis vulneribus, cerebum namque hæc superuenientia coaffici indicant: quod quum fit, plerunque mors sequitur.

Lib. 5. aph. 2. & lib. 7. aph. 14.

Idque in hoc vulnerato animaduertendum, quòd immediatè post acceptum vulnus punctim factum, puer neque obmutuit, neque vertiginem passus est, nec visus hebetudinē, nec per aures naréſve sanguis prodiit, nec pronus ab ictu in terram cecidit, nec vomitum illico ab accepto vulnere habuit, sed tantùm manibus ad caput admotis flere abundè cœpit. Quæ omnia quū pro Hippocratis sententia inquirēda duxissem, qui in capitis vulneribus primum omnium interrogandum censet, per quid vulneratus homo est, nempe quo teli genere, & quid homo quum vulneratus est, mox fecerit, hoc est, num mutus euaserit, num torpēs sine sensu & motu, num in terrā prociderit, num vertiginem, & in oculis caliginem passus, num ex auribus sanguis manarit. de his enim omnibus interrogandum, vbi quis capite vulneratus fuerit, meritò Hippocrates iussit: quòd per hæc vulneris naturam, num lethale an secus futurum sit, an periculosum iudicare arte poterimus.

Lib. de ca. vulner.

Quod quū inquā, summo studio de asidentibus quæsiuissem, renunciatúmq; esset nihil horum passum iuuenem, in summam continuò admirationem deductus sum, quînam fieri posset, vt quum vulnus simplex tantùm fuerit, cui nec fractura, scissuráve vlla in cranio appareret, tam sæua tamen & periculi plena symptomata casúsque insequuti fuissent. Neque eius euentus aliam indagando causam reperire potui, quàm humorum acrium ad locum vulneratum influxum, qui inflammationem in parte creassent. Fluxionis verò ad partem læsam multæ sanè fuere causæ, doloris vehemētia: ingens namque dolor in capite vniuerso, præsertim in sincipite, ad radices vsque oculorum extensus, qui iam à quarto die sese ostentarat, percipiebatur. dolor autem omnis vehemens, auctore Galeno, fluxionem mouet, atque hæc vna vel præcipua influxus humorum in vulneratam partem causa.

Gal. in arte medicin. c. 95. & lib. 3. metho. med. & lib. 5. aph. cō. 13.

Altera inflammationis & fluxionis causa fuit, sanguis in parte retentus, & conculcatus in parte angusta, nec debitè expurgatus: vnde mora & prohibita difflatione calorem extraneum concipiens, partémque distendens, inflammationem creauit. sic enim inflammatio gigni solet, auctore Galeno.

Lib. 13. meth. & 2. ad Glauc.

Tum verò & altera occurrit fluxionis humorum in hoc puero causa, quòd quum aliâs ictus multos plagásque in capite accepisset, casu & offensione multiplici, factum est, vt imbecillior pars à tot ictibus im-

presſis reddita ſit: vnde meritò fluxionem à ſe pro ratione imbecillium partium regerere non potuit. ſuperuacanea namque in imbecilliores partes, [Lib. 13. meth.] auctore Galeno, procumbere ſolent, quum ab his quæ influunt repelli nequeant. Hæ præcipuæ phlegmones in parte læſa natæ in hoc iuuene cauſæ fuere, calor extraneus ob ſanguinis cõfluxum in parte ortus, dolor vehemens, & partis imbecillitas. Quũ verò vulnus propè ſuturam obelæã (quam ſagittalem Anatomici vocant) conſiſteret, effectum eſt, vt facili lapſu portio ſanioſi humoris in parte contenti, per ſuturam intrò deciderit: vnde læſa interna meninge grauia ſequuta ſint inde & lethalia ſymptomata, conuulſionis, delirij, reſolutionis, tandémque mors. Ego itaque, qui vocatus ſexto tantùm die fui, in ſummo diſcrimine verſari ægrũ quum viderem, prædicendum id aſsidentibus continuò duxi, ne vel ignoraſſe vel fefelliſſe videri poſſem, mortémque magis me quàm ſalutem ſperare. ſic enim prædicendum quæ aderant ſymptomata ſuadebant, febris ingens, conuulſio, delirium, reſolutio, quæ vulneribus capitis superueniẽtia, mortem vtplurimum portendere ſolent, [Lib. 5. aph. textu, & com. 2. & lib. 7. 14. Celſ. lib. 5. cap. 26.] auctoribus Hippocrate, Galeno, & Celſo. Quúmque pro recto more periculum prædixiſſem, nihilo ſecius tamen pro ratione vulneris inſtandum curationi totis viribus duxi, nequid prætermiſſum videri poſſet. Itaque quum morbus vehemens eſſet, iuueniſque optimo corporis habitu, florentíque ætate (etſi ætate inferior parentibus videretur, quàm vt illi mitti ſanguis deberet) mittere tamen ſanguinem ad reuulſionem, doloris ſedationem, & phlegmones prohibitionem conſultius viſum eſt: quod de aſsidẽtium conſenſu feci. Præſtat enim [Gal. lib. 10. meth.] in talibus, vbi nonniſi vnica ſubeſt curationis via, per eam ingredi, & (vt [Lib. 2. c. 9.] Celſus ait) ánceps quàm nullum remedium experiri. Miſſo ſanguine die ſexto, ſeptimo leue deiectorium do ex rhacomate, cum melle aëreo & ſyrupo roſaceo infuſionis roſarũ. [Hipp. lib. de vlcerib. Gal. lib. 4. meth.] Purgatio namque in capitis vulneribus, auctoribus Hippocrate atque Galeno, plurimũ confert. Tenuem victum preſcribo, quòd modicus cibus, & aqua exhibita quam maximè omnibus vlceribus conducunt, vt rectè Hipp. lib. de vlceribus præcepit. Vulnus, quòd adſtrictum, tumidúmque erat ac turgens, & ſuppurato iam ſanguine plenum, ſecari, quò efflueret ſanies, iubeo: ceruicem totam, atque dorſi ſpinam oleis neruos roborantibus, & vnguinibus commodis ad conuulſionem paralyſímque tollendam imbuo, fumigatis ſuperappoſitis lanis mollioribus. Sed tamen facienti ſecundum rationem, non ſecundum rationem euenit, quum ſemper in deterius morbus laberetur, ſymptomatáque in horas grauiora, caſúſque lethales apparerent: virium imbecillitas, neruorum diſtenſio maior, reſolutio dextri cruris validior, rubor in oculis vehemens & incenſus, delirium, tandem intercepta vox, deficiens pulſus, atque mors vndecimo die ſubſequuta. Quæſitum à Præfecto vrbis, num lethale fuiſſet vulnus. Huic reſpondimus, nos ad veri normam pro [Hipp. lib. 3. prædic. id eſt Prorrhetic. Celſ. lib. 5. cap. 26.] teſtimonio dicturos, vbi prius demortui caput ſecuiſſemus: quòd neceſſarium factu eſſe, vt ritè de vulneris natura ferre ſententiam poſſemus, pro indubitato eſſet habendum: & faciẽdum quidem tum Hippocrates tum Celſus iuſſerũt. Inquit nãque Hippocrates, „Qui de vulneribus cognoſcere volet,

,, volet, quemadmodum ſingula finient, primùm quidem cum hominum ,, ſpecies perſcrutari oportet, tum eas quæ meliores ſunt ad vulnera, tum ,, quæ deteriores: deinde ætates noſcere, in quibus ſingula vlcera curatu ,, difficilia exiſtunt: locos item in corporibus perſpectos habere, quantum ,, alij ab aliis differunt: ſed & alia, qualia in ſingulis accedunt, tum bona, tum ,, mala, noſſe oportet. Siquis enim omnia hæc nouerit, is ſanè ſciet etiam ,, quomodo ſingulorum euentus cõtinget. Itaque poſt iuuenis mortem, de aſsidentium affinium conſenſu diſſecandi cadaueris nobis poteſtas facta eſt. Detecta & abſciſſa primùm capitis cute, pericranióque amoto, vulneris ſedem penitius perſpeximus. Sedes autẽ Hippocrati vocatur, quum manente oſſe in ſua ipſius natura, telum quod in os incubuit, manifeſtum fecerit vbi incubuit.

Lib. de ca. vulnerib.

Vidimus igitur qua parte telum impactum fuerat, os liuens, contuſo vtique à ligno pericranio, atque etiamnum cranio ipſo. Nam quum acutum & mucronatum eſſet lignum ea parte qua in caput delapſum ex alto eſt, perforaſsétque cutem aduſque pericranium ferè, ſanguíſque inde manaſſet, fieri ſanè vix potuit quin pondere delabentis ligni contuſio in oſſe & ecchymoſis aliqua ruptis venulis quæ in pericranio ſunt non acciderit: quod planè perſpicuum nobis factum eſt oſſe detecto. apparebat namque liuens locus quâ telũ inſederat. Diſſecto rurſus cranio, vt ſi quid noxę in internis cerebrũ velantibus membranis cerebróve ipſo eſſet perſpicere oculari ſenſu poſſemus, è regione partis vulneratæ inter cranium & duram meningem pus inuentum eſt: quod mox diſſecto oſſe effluere cœpit, non copioſum tamen, ſed liuidum & fœtens. Membrana ipſa leuiter intenta inuenta fuit: non tamen colore demutata. In caluaria porrò nec fractura vlla, nec fiſſura, aut rima reperta eſt. His vt præmittitur ritè adminiſtratis, & vtique medico pro teſtimonio dicẽti neceſſariis, rogati ſententiam, ita retulimus: Iuſsi de morte Arduyni Ferrerij adoleſcentis vulnerati, ac vndecimo die poſt acceptum vulnus mortui, ſententiam ferre, ac pro teſtimonio dicere coram magiſtratu, Deum præ oculis habentes, hæc dicimus vera, rata, fidelia & firma: Primùm nos ægrum diligenter, fide bona, & ex artis ratione inuiſiſſe atque tractaſſe, partémque læſam, & vulneris naturam attentè conſideraſſe, ſymptomatúmque ſuperuenientium, & quoto quæque die acciderint, ſpeciem diligenter annotaſſe.

Indicium de vulnerati pueri morte coram magiſtratu.

Capitis porrò partem poſtremam occiput vocatam, vulneratam inuenimus: vulnere quidem punctim facto, abſque tamen vlla cranij fractura, ſciſſura, rimáve aliqua, nec oſsis intrò intruſione. Erat autem plaga ſecundum dextrã capitis partem ad occiput, propè ſuturam obelæam. Tum verò quum ad ægrum viſendum accerſiti fuimus ego, & Deſiderius alter chirurgus (quod ſexto ab inflicta plaga die accidit) ægrum inueniſſe nos grauiter conflictatum, febre acuta incenſum, caput ſecundum frontem maximè grauitérque dolẽtem, dolore quidem ad oculorum radices pertingente: indicium ſanè cerebro & eius membranis communicati mali, ſi quid Auicennæ creditur. Bilioſa item vomẽtem puerum inuenimus: quo ſigno coniectauimus, ex Hippocratis atque Galeni ſentẽtia, cerebro eiúſque membranis communicatam noxam. ſiquidem vbi præciditur cere-

Fen 1. 3. tract. 2. ca. 7.

Lib. 6. aphoriſ. 50. & Gal. in com.

Vbi supra.

brum, iis necesse febrem & bilis vomitum superuenire: quod Hippocrates dixit. Quo in loco Galenus id accidere testatus est, non solùm vulnerato cerebro, sed & dura membrana circumstante: quæ quum in multis partibus sit cerebro agnata, citissimè ei communicat proprios suos affectus. Eò factum est, vt id quum perspiceremus, mox cerebri integentem membranam læsam esse, vel cerebrum ipsum, iudicium fecerimus. Nec ægro solùm vomitus & febris inerant, sed & inquietudo & angustia: tum dolor in crure dextro, cum motus voluntarij impotentia, & resolutione diminuta, conuulsione in manu sinistra apparente. hæc namque consideratu haud minus digna quàm necessaria sunt, de vulnerum euentis rationem reddenti, vt Hippocrates lib. 2. Prædictionum, qui Prorrheticon inscribitur, edixit. Quin & præter hæc phlegmonosus tumor parti vulneratæ accesserat iam tum quum ad ægrum vocati fuimus: natus vtique tum ob grauem partis vulneratæ dolorem (omnis namque vehemens dolor,

Gal. in arte med. & lib. 5. aph. com. 53. & lib. 3. meth. med.

auctoribus Galeno atque Auicenna, fluxionem ad partem dolentem com mouet) tum etiam ob sanguinis influxi retentionem cõculcationemque in loco angusto & calore extraneo ad suppurationem deducti. quæ phlegmone vulneribus capitis adueniens graue certè periculum portendit. Il-

Auic. fen 1. 3 tract. 2. cap. 7.

lud insuper de Hippocratis & Galeni sententia asserimus, bifariam vulnera dici lethalia consueuisse: aut quòd necessariò, semper ac ineuitabili or-

Lib. 5. aph. textu & cõ. 2. & lib. 6. aph. com. 18.

dine mortem adferunt, aut vtplurimum. Quin & id quoque affirmamus, ægro huic ea à nobis esse adhibita auxilia omnia, quæ ex artis ratione pro vulneris natura fœdisque affectæ necessaria fore duximus: tum sanguinis missione purgationéque cõgruo tempore adhibitis, tum topicis propriis admotis, scopos curatiuos omnes, tam qui morbo, quàm qui casibus su-

Lib. de vulne. & lib. de vuln. capitis.

peruenientibus debebantur ritè obeuntes: Hippocratis & Galeni præcipuè, tum & Guidonis Cauliacensis methodum sequentes. Amplius verò, & id cum Galeno lib. 5. aphorismorum com. 2. & lib. 4. meth. med. & 13.

Gal. lib. 3. 4. & 6. meth.

eiusdem tractationis, tum lib. de inequali intemperie, dicimus, vulnera atque vlcera morbósque alios prætereà multos, non solùm periculosa &

Guido tractatu de vuln. capitis.

sæpenumero lethalia ex sua ipsorum natura haberi debere, sed etiam casuum superuenientium, & humorum ad partem affectam confluentium prauitate. Quum itaque vulneri huic praui acciderint casus, conuulsionis, febris, biliosi vomitus, resolutionis, doloris atque delirij, accedente etiam humorum calidorum & acrium copioso ad partem confluxu, parte ipsa (vti antea diximus) ob ictus plagásque sat multas debili existente: cui dubium esse potest, in tanto tantarum causarum concursu, quin vulnus multò grauius ac periculosius quàm suapte natura esset, effectum fuerit? His omnibus verè ac necessariò præmissis, dicimus præfati iuuenis vulnus, etsi essentia sua propriáque natura è numero necessariò lethalium non fuerit, quum simplex esset vulnus, absque cranij fractura, rima, scissurâve, quę vtplurimum salubria magis quàm lethalia esse solent: nihilo secius tamen ad ipsum vulnus mortem pueri esse referendam, accidentium quæ vulneri superuenerunt merito dicimus, spasmi videlicet, resolutionis, phlegmones, delirij: quæ vulneribus capitis euenientia, illísque copulata, vtplurimum

mum lethalia esse solent, vulneráque lethalia reddere. quod & Hippocrates atque Galenus lib.5.aphoris. com.2.& rursus lib. sexto aphoris. com. 50.& lib.7. eiusdem tractationis com. 14.& Celsus lib.5. capite 26 affirmarunt. Id quod huic euenisse adolescenti euentus ipse monstrauit, qui omnibus ritè adhibitis, vndecimo die casuum sæuitia, atrocitate ac magnitudine mortuus est: plaga alioqui per se minimè lethali, lethali tamen ab his reddita. Accidit autem non rarò (vt Hippocrates lib. 2. Prorrhetici scitissimè dixit) vt vulnera quædam in locis vilibus ac non malis sint, & nulla re grauia videantur: sic tamen dolore affligãt, vt respirare ægri non possint. Et nonnulli in vulnere, quod graue nulla re erat, delirio & febre insequentibus, mortui sunt: vt idem ipse tum eo ipso loco, tum septimo Epidemiorum pluribus in testimonium citatis historiis affirmat. Nec id mirari oportet neque formidare, quòd corporum temperaturæ, & corpora hominum, ipsique adeò corporum habitus plurimum inter se differãt: vel eiusdem Hippocratis vbi suprà testimonio, vímque maximam vel in perdendo, vel in seruando ægro habeant. Quæ causa est, cur à grauibus pe néque lethalibus vulneribus nonnulli euadant: à leuissimis & nullius momenti alij moriantur. Fortes namque, & ætate florentes & animosi bonóque corporis habitu præditi, à grauibus vulneribus aliisque morbis sæpe euadunt: imbecilles, pueri, senes, timidi, à minimis non rarò succumbunt, vt experientia docet. Vires namque vbi valentes sunt, auctore Galeno, omnia contemnunt ac tolerant: vbi infirmæ sunt, abs quouis offenduntur. Hæc pro veris ratísque habenda censemus, ad laudem Dei. Lib.10.meth.med.

OBSERVATIO SECVNDA.

IOANNES Baptista Neapolitanus acri vir ingenio, rerúmque multarum experiens, quum ventriculo ac capite, grauitatéque corporis totius laborare se diceret, maioris mali metuens, de industria helleborum sumit: quòd in eo libro qui Hetrusca lingua conscriptus, inscriptionem habet, GLI CAPRICCI DI FIERAVANTI, *scriptum inuenisset, hellebori vsum ad arcenda totius corporis mala peridoneum esse, magnísque laudibus eius medicamenti vsum efferret idem auctor. Ab accepto helleboro in vita discrimen venit: liberatur à me magna cura.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

O N esse prorsus libris fidendum, nisi quis summo iudicio quæ in illis leguntur ad seuerum vt dicitur vnguem excutiat, doctissimè à Damasceno in Aphorismis dictũ est: Operari (inquit) secundum libros absque perfecta ratione & solerti ingenio, molestum est; quòd videlicet ingenium solers ac perspicax Apho.2.& 3.

iuuet artem, vt idem ait: hebes verò ac torpidum contrarium omnino efficiat. Nisi enim quis & morbi & hominis naturam atque speciem, ætatem, priuatum etiam morem, quem ἰδιοσυγκρισίαν vocant, regionem, temporis statum, & cætera huiusmodi accuratè cõsideret, quæ ad morborũ curationem necessaria esse, tum Hippocrates, tum Galenus dixerunt, prorsus ab scopo rectóque medendi fine aberrabit: quum non omnes naturæ (vt bellè dixit Galenus) eadem medicamenta postulent, & quod vni salutare est, alteri sit noxium futurum: quòd inter corpora atque medicamenta analogiæ quædam sint ac sympathiæ, tum etiam antipathiæ atque dissensus. Vnde fit vt quod vni salutare est, alteri sit morbosum: quod & ipsa experientia docet: eóque magis si quod in auctoribus ipsis præscriptum remedium inuenias quod periculo non vacet. tum enim magna cautione res tota expendenda est: quòd subiecti nobilitas timidum in operando medicum iure optimo efficiat, vt rectè à Galeno dictum est. Hoc si æger hic intenta mente expendisset, nõ se in periculum præcipitem haustu hellebori nigri dedisset. Nullo namque adhibito iudicio, sola lectione contentus, auctoríque fidens (qui magnis helleborum extollens laudibus, ipsum non ægris solùm exhibendum, sed & sanis, temerè profectò magis, quàm prudenter & ex arte, scripserat) helleborum sumpsit ad drachmæ pondus, vt quam percipiebat in ventriculo atque corpore toto grauitatẽ discuteret. Mox verò ab epoto helleboro grauitas in ventriculo maior oriri cœpit, angustia persentiri, turbatio, nausea ingens animi deliquiis comitata, mox vomitus creber, difficilis, æstuosus consequitur, singultus inde, corporis lassitudo, & conuulsiui quidam motus, & quod omnium perniciosissimum erat, strangulationis metus. adeò enim difficilè trahebat spiritum, vt præfocari sibi in momenta singula videretur.

Lib 2. de rat. vict. acut. tex 38. & Gal. in com. & lib. de comp. med. secundũ locos, & pluries alibi.

Auic. fen. 10. 3. can. tract. 1. cap. 4.

Lib 1. aph. com. 1.

CVRATIO.

Accersor ipse, ægrum inuiso, de præteritis interrogo: quæ quum ex vero nunciata mihi ab ægro fuissent, instántque periculum viderem, bona spe esse illum iubeo, animum vt resumeret hortor, me officiosi in eo curando medici parteis acturum bona fide profiteor, & mox sedula cura ad præsto. Medicari enim in valde acutis si expedit, eadem die oportet. procrastinatio namque in huiusmodi periculosa est, vt rectè Hippocrates dixit. Quum enim vrgeri ægrum his symptomatis viderem, maximéque ructibus, murmurillis & intestinorum doloribus, succurrendum clysteribus duxi, ad educendum quod erat à medicamento commotum nec euacuatum: tum & ad flatus qui plurimi suberant discutiendos. Itaque clysterem protinus indi iubeo, cuius hæc fuit compositio: ℞. Maluarum, althææ, brancæ vrsinæ, mercurialis & parietariæ, ana M.j. hyssopi, origani & calamenti, ana M.ß. (flatus enim discutiunt, pituitam attenuant & dolorem sedant) florum chamæmeli, & meliloti, ana P.j. caricarum pinguium numero x. seminum lini, althææ, & fœnograeci conquassatorum, ana ℥ ß. seminum anisi & marathri, ana ʒ iij. florum nenufaris P.ij. (sunt enim alexipharmacum hellebori, vt Conciliator & Matthiolus tradunt) furfurũ P.j. fiat omnium decoctio in iure omasorum & capitis castrati ad ℔ j. & colетur. In colatura adde catholici ℥ j. hieræ Galeni de sedecim rebus, cassiæ

Lib. 4. aph. 10.

Cõcil. lib. de venenis cap. 35. Matth. cõ. in lib. 6. Diosc. ad caput 33.

cum

cum melle, ana ʒ iij. olei violati & de lilio, ana ℥ iij. mellis rosati colati ℥ ij. Misce: fiat clyster. Bis eodem die impositus fuit, excreta pituitosa, & atrabilaria excrementa multa cum flatibus emissa, à quibus alleuari se æger sensit. Potionem huiusmodi parari & exhiberi iubeo ad noxam medicamenti retundendam. ℞. Aquæ mellis recenter factæ cum melle electissimo ℔ j. radicis aristolochiæ rotundæ ℥ j. cinnamomi electi conquassati ʒ ij. fiat omnium leuis ebullitio, & coletur. Colaturæ adde florum nymphææ siccorum & tritorum ʒ ij. ex hoc decocto mane & vesperi sumere iubebam ℥ vj. Vbi verò adhuc remitti ventriculi dolor visus non est, absinthium Romanum in tenuissimum puluerem redactum, & ex vino dilutum, sumendum iussi triduum totum, à quo sanè mirificam sensit opem. Quin & cumini & anisi semina contrita ex vino generoso cum floribus nymphææ tritis deuoranda dedi, ad flatus qui in ventriculo plurimi suberant discutiẽdos. Cuius potionis beneficio ructibus multis & sonoris flatuum bona pars discussa fuit, ventriculúsque detumescere cœpit, angustiáque sedari. Partem hanc linimento roborare forinsecus studeo in hũc modum: ℞. Cerati Galeni stomachum confortantis ℥ iij. galangæ, mastiches, anisi, cumini, caryophyllorum, nucis myristicæ, calami odorati, macis, ana ℈ ij. florum nymphęæ tritorum, coralli rubri, rasuræ eboris, ana ʒ ß. olei de absinthio & de mastiche, & anethi, ana ℥ ß. Misce: fiat linimentum, quo inungi totam ventriculi regionem calidè iubebam, dato insuper lineo panno duplici, fumigato thure, mastiche, caryophyllis & anethi anisíque seminibus. Quod ad victus rationẽ pertinet, pinguium carnium iure hominem cibabam, carnéque pinguiore. id enim ad retundendam medicamenti acrimoniã quam infert peridoneum est. Butyro recenti crudo ex panis buccella parum igni torrida excepto, saccharóque prima mensa vti iubebã, interdum etiam ex melle despumato excepto. Mel enim detersorium est. Ventrem interdum linteolis igne calefactis, interdum verò sacculis ex milio, furfuribus, anisi seminibus, & chamęmeli floribus interpunctis, & supra calidum laterem vino meraco respersum calefactis fouebam: à quo præsidio mirè iuuabatur. Secunda mensa, coriandri & anisi semina saccharo intecta sumere ex meo præscripto solebat. Vino generoso in pastu vtebatur, mirificéq; vires delassatas ab eo refici sentiebat. Quin quum conuulsiuis quibusdam motibus exagitari hominem deprehendissem, prospiciendum ei symptomati operæpretium duxi, vnctionémque ceruici toti admoui ex mollibus lanis. Constabat vnctio oleis chamæmeli, lumbricorum, liliaceo & vulpino calidis. Hácque methodo Dei benignitate intra paucos dies saluti æger non sine multo labore restitutus fuit. Nec mirum sanè in tam grauia hominem incidisse symptomata, quum helleborus sanas carnes habentibus, auctore Hippocrate, periculosus sit: quòd plerumque conuulsionem accersat, propter operationis vehementiam, vt ait Gal. Inde admoneri possumus, quàm infidum sit scriptis auctorum credere, præsertim eum qui neque iudicio nec ratione medica vires medicamentorum expendere valeat: quod hic æger malè cautus & sibi parum prospiciens periculo suo didicit. Proinde præceptum id Galeni lib.

Optima potio ad helleborum sumptum.

Lib. 4. aph. 16.
Lib. 4. aph. com. 16.

4.meth.med.exaratum perpetuò medicis obseruandum & in ore habendum est, Naturæ familiaria semper exhibenda: quæ quum prodesse plurimum possint, nocere certè nequicquam valent. Id tenendum perpetuò censeo.

OBSERVATIO TERTIA.

FLORVS à Porcelleto, iuuenis annorum XVI. filius Domini à Fos, à cane rabioso demorsus, nulla adhibita per primos dies cura, postea in vitæ discrimen incidit, vulnere grauiore effecto. Curatur à me magno labore.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QVANTA hominibus ex brutis animantibus mala accidant, rabiosi canis inter cætera exitialia venena morsus indicat. is enim (nisi rectè ab initio summáque cautione tractetur) tam sæua inducere symptomata solet, vt planè res ipsa atque euentus miraculum omne superent. Quid enim spectari admirabilius quicquam vsquam potest, quàm nulla percepta ex morsu, præter doloris & vulneris sensum, noxa, post aliquod tempus in rabiem agi hominem, melancholicum effici, visis ac pauoribus nocturnis perterreri, aquam expauescere, instar canum latrare, mordere etiam domesticos, suos non agnoscere, conuelli, siti deficere, ac tandem miserabiliter mori? Annon hæc admiranda maximè, & animaduersione digna habenda sunt? Quoniam verò mihi nunc de demorso à rabioso cane, déque curatione adhibita agendum est, prius de canum rabie quid ipsa sit, vnde oriatur, & quid ipsa pariat, quibúsque signis deprehendi rabies possit, enarrandum mihi fuerit: postea de curatione adhibita in hoc ægro accuratè tractabimus, quo fine observationem concludemus. Ergo canum rabies nihil prorsus aliud est, (*Fen 6. 4. tract.4 capite 5.*) auctore Auicenna, quàm immutatio seu conuersio temperamenti sui in malignam quandam intemperiem venenosam: quæ sanè euersio accidit cani, aut aëris, aut ciborum potuúmque quibus vescitur vitio, & inquinamento aliquo malo. Ex aëre quidem, quum calor in eo vehemens humores in feruorem agens adurit, fitque nimio æstu & squalore furens canis: vel quum etiam frigus immodicũ sanguinem cogens, densánsque ac congelans, difflari prohibet, coactionéque ac dẽsitate niger efficitur sanguis, & praua qualitate infectus, vnde rursum in rabiem efferantur canes. Fit id vel autumno vel vere, (*Vbi suprà.*) vt Auicẽna ait: autumno quidem, ob æstatis quæ præcessit ardorem: vere autem, ob hyemem gelidam præcedentem. (*Lib.6.cap.36.*) Dioscorides plerunque flagrantissimis æstibus in rabiem efferari canes interdum & per vehementissima frigora scribit: quod & Paulus confirmat. (*Lib.5.cap.5.*) Ex cibis verò rabiosi fiunt canes, quum cadauerum vel carnes vel sanguinem lambunt ac deuorant: præsertim si morticinæ carnes putridæ iam,

flaccidæ,

flaccidæ, vermibus scatentes fuerint. Quòd si eorum animalium sint carnes eæ, quæ pestilẽtia, fulminéve, aut venenosorũ morsibus interierint, plus in rabiem faciliúsque efferantur. Potu etiam putrescentium aquarum gigni in canibus non rarò rabies solet: quòd hæc omnia atrabilarios succos adaugeant, sanguinem inficiant, & putredine mala coinquinent, aut saltem seminario venenoso sui generis imbuant, quæ rabiei causa sit. Eóque magis ab his causis in furorem canes aguntur, quantò alter alterò suapte natura magis atræ bili obnoxius fuerit: vnde qui eorum cursu celeriores, corpore agiliores, habitu extenuatiores, & pilo aut ruffo aut nigro colorati fuerint, ij vt in rabiem incidant natura proniores sunt. Hęc rabiei canum natura, eæ causæ. Illud verò præterea sciendum, non canes modò efferari in rabiem, sed & pleraque animalium, vulpes, mustelas, simias, lupos, atque etiam mulos, vt Auicenna scribit. Camelos verò & equos in rabiem agi, Aristoteles lib. 8. de historia animaliũ auctor est: vt mirari subeat quidnam sibi Galenus voluerit, dicens nullum reliquorum animalium rabie capi, solos canes eo affectu corripi, vt lib. 6. de locis affectis cap. 5. monumentis testatum reliquit: quum experientia constet, quas diximus animantes præter canem non rarò in rabiem agi. Nisi hac tantùm ratione Galeni dictum à calumnia vindicemus, vt id voluerit, non in tantam rabiem reliqua animantia atque canem efferari, quum in huius animantis rabie tanta sit humorum corruptela, vt solum eius sputum, si humanum corpus contigerit, rabiem excitare poßit, vt idem eodem loco affirmauit: reliquorum verò animantiũ non tam vehemens rabies sit. Tametsi textus series planè id indicet, nullum reliquorum animalium præter canẽ rabie corripi, vel quòd id non animaduerterit Galenus, vel quòd indignam censuerit affectionem eam in reliquis animantibus, quæ rabiei nomine insigniretur, quum paria inde nasci symptomata non videret, quæ in canis rabiosi morsu contingere solent. Hæc pro Galeno. Vnde autẽ digreßi sumus redeuntes, quid rabies canis in nobis pariat, si quẽ rabiosus canis momorderit, & quibus signis rabiosum fuisse canem deprehendatur, quod promisimus, promendum: posteaquam quid rabies sit, & vnde oriatur abundè dictum à nobis est. Ergo vbi demorsus quis à rabioso cane est, nihil molestiæ sentit, præterquam ex vulnere dolorem, vt Dioscorides, Paulus, atque Auicenna sensẽre, & ipsa quoque experientia docet: post dies aliquot, cogitationes corruptæ turbatíque somni, mœror, metus atque tristitia iræ coniuncta apparere incipiunt, & tacita quædam obmurmuratio: abhinc conuulsiui quidam motus, lucis fuga & horror, singultus, sitis, orísque siccitas cõsequuntur: oculi & facies plerumque rubent, raucescit vox, sudor in facie, angustia in toto corpore obrepit: tandem verò re ad extremum deducta, aquæ metus, dum eam spectant, & dum admouetur, quam ὑδροφοβίαν Græci dicunt. Nonnulli ex demorsis à rabioso cane non aquam solùm, sed & omnem humorem prorsus refugiunt. Plerique canum ritu delatrant, & obuium quemque dentibus appetunt, morsúque suo in alios eandem affectionem contagio transferunt. Hæc præcipua demorsorum à cane rabioso accidẽtia, quorum causa iusta aßi

[Margin notes: Fen 6. 4. trac. 4. c. 6. — Galenus à calumnia vidicatur. — Diosc. lib. 6. cap. 36. Paul lib. 5. cap. 3. Aui. fen 6. 4. tract. 4. cap. 7. — Quid rabiosi canis morsus in homine pariat.]

stæ assignari potest, veneni è saliua canis inflicti natura. infectis namque & veneno occupatis partibus vniuersis hæc omnia accidunt. Verùm metus aquæ non sic perinde certa reddi ratio vt aliorum symptomatum potest. Quidam ab immodica siccitate id fieri tradunt, sed quorum sententia euentui non respódeat: magis namque aquam exiccati appetere quàm refugere deberent, vel naturæ ordine ipso, aquæ potu ad depellendam siccitatem inducti, contraquàm fieri videamus. Rufus verò (citante Paulo) talem melancholiæ speciem ipsis oboriri pronuntiauit, veneno quidem humorem atrabilarium imitante. Vt enim melancholicos videmus alios alia timere, (vt lib. 3. de locis affectis Gal.) sic demorsi à rabioso cane aquam metuunt, vel quòd canis qui momorderit speciem se in aqua videre arbitrantur, (quod à plerisque demorsis existimatum Paulus retulit) vel quòd summergi in aqua ac præfocari debere falsò arbitrantur, ideóque exosam habent, & ab ea tanquam à re exitiali refugiunt. At qui eò mali peruenerunt, in deploratis habendi sunt, nec quemquam, præter vnum aut alterum, superuixisse Paulus testatur. Ante verò quàm hoc symptomate occupentur, seruari posse multos experientia docet. Quibus verò signis rabiosum canem deprehendere liceat, & qua probatione vsi morsum à rabioso cane inflictum fuisse agnoscamus, iam dicendum nobis est. Rabidi canis notas atque indicia prodidit Galenus lib. de Theriaca ad Pisonem in hæc verba: Si audieris canem, qui aliquem momorderit, gracilem corpore, & siccum, oculis rubentibus, cauda demissa, spuma ex ore fluente, præterea lingua foras porrecta, & tanquam bile colorata, obuium quemque insiliisse, citráque ratioñe cucurrisse, deinde rursus subitò consistentem, cum ira quadam magis furenti non ipsi præuisos momordisse: hæc, inquam, si in eo sic habere audieris, statim rabiosum canem fuisse intelligas. Hæc Galenus. Ex incessu item in furorem actum canem deprehendere est. incedunt enim lento & segni gradu, demissis auribus, capite graui & terram spectante: obuios non modò homines nullo delectu, sed & feras quascunque quæ sese illis offerunt morsu impetunt. Quin & domesticos & proprium etiam dominum mordent: quòd quum insaniant tum in rabiem efferati canes, plurimóque atrabilario succo redundent, præsertim secundum caput (vnde & oculi rubent, & toruùm aspiciunt, & demisso in terrã capite progrediuntur) efficitur vt sensus omnes hoc succo inficiantur, proindéque & domesticorum & domini etiam obliuiscantur, nec eos amplius agnoscant: eóque fit vt eos morsu impetant. Quod & hominibus furore percitis euenire interdum videmus, qui non solùm parentes, filios, vxorem, domesticos cædunt: sed & sibiipsis manus adferunt, mortémque consciscunt. Quæ sanè signa non solùm à Galeno præcitato loco, sed & à Paulo & Auicenna referuntur. Sed si fortè rabiosum fuisse canem ignoremus, momorderit tamen aliquem de quo solliciti scire velimus, num rabidus fuerit qui momordit canis, his notis certissimis discernere id poterimus. Supra vulnus morsu factum nux trita imponatur, aliquandiu vulneri hærens consistat, postea gallinæ aut cani edenda proiiciatur: quòd si eam renuunt & auersantur, rabiosum fuisse canem certissima coniectu

[Margin notes: Vbi suprà. — Cap. 6. — Lib. 5. cap. 3. — Signa rabidi canis. — Paul lib. 5. cap. 3. Aui. fen 6. 3. tract. 4. cap. 5. — De discrimine morsus rabiosi canis à nó rabioso.]

coniectura est:tum etiam & maximè si saniè aut tabido sanguine è vulnere effluente buccella panis intingatur, edendáque cani offeratur: eam si renuit canis, & ab ea refugit, canem rabiosum fuisse indicio est: sin minus, minimè rabiosum, vti Auicennæ sententia est & Pauli. *Vbi suprà cap. 8. Paul. lib. 5. cap. 3.*

Nunc verò his prælibatis ad curationem quam in ægro nostro fœlici successu exercuimus, ipso orationis transcursu propius veniemus. Ergo æger hic quum à rabioso cane esset demorsus in altero crure propè malleolū, mox à suis ad Pagum trium Diuarum (quas vulgò *Les sainctes Maries* vocant) missus est: quòd vulgi opinione locus hic demorsis à cane rabido sacer sit, eóque ægri accedant, vt se mari abluant: quod salutare plerisque creditum est. Illic dies nouem integros manet: redit Arelaten vulnere grauiore reddito: ipse quoque toruùm aspiciens, taciturnus ac cogitabundus, vt planè melancholici affectus iam notæ aliquæ sese proferrēt. Vbi autem de singulis assidentes rogassem, & rabiosum fuisse canem ab his qui eum furentem iugularant, intellexissem: celeriter tanto malo prouidēdum, ne in hydrophobiam æger incideret, ipse iure merito statui. Itaque vulnere perspecto, quum liuens perspexissem, & multo tabo infectum cacoethe & putre, ad magna confestim auxilia properandum optimum censui: quòd in talibus medicari eadem die expediat, & procrastinatio periculosa sit. Itaque quòd adstricta aluo æger esset, mollem clysterem iniici iubeo, in hunc modum: ℞. Maluæ, althææ, amborum cum suis radicibus, matrum violarum, brancæ vrsinæ, mercurialis, melissophylli (morsibus enim canum, autore Dioscoride, plurimum valet) cuiusque manipulum, florum chamæmeli, meliloti, & rorismarini, ana pugillum vnum: epithymi vnciæ dimidium, furfuris macri P. j. Fiat omnium decoctio in iure capitis castrati & omasorum ad ℔ j. & coletur. In colatura adde catholici ℥ j. confectionis hamec ʒ iij. olei violacei ℥ iiij. sacchari rubri ℥ j. Misce: fiat clyster. Sequuta vacuatione, candens ferrum protinus vulneri admoueri iubeo. id enim auxilij ad veneni vim frangendam potentissimum est, & admoueri debere in canum rabiosorum morsibus, Galenus in hæc verba prodidit, de rabidi canis morsus curatione sermonem instituens: ,, Cauteriis, inquit, admodum candentibus locum adurere solemus, & aliis vti ,, medicamentis quæ extrahendi vim obtinent, nec virus intra carnem ma- ,, nere sinunt. Paulus item atque Aëtius locum vulneratum itidem lationibus cauteriis inurendum senserunt: quo præsidio nullum certè in venenosis morsibus præstantius adferri solet. Vbi verò cauterio admoto veneni vis è vulnere bona ex parte adempta esset, ad crustæ amotionem properandum censui, pinguium & putrefacientium admotione, butyri recentis ex oui luteo & suilla pinguedine, interdum basilicum vnguentum admiscuimus. Interea verò dum vulneri prospicimus, antidotis aduersum veneni vim pugnare nobis visum est: tum etiam quòd plethoricus iuuenis esset, & cacochymia etiam laboraret, missione sanguinis & purgatione vtendum commodum visum est. Nec metuebam quin intrò venenū misso sanguine & purgatione adhibita conuerteretur: nam & marina aqua perfusum vulnus nouem totos dies, & cauteriū adhibitum bonam multámque

Curatio de morsu à rabioso cane.

Lib. 3. cap. 101.

Lib. de ther. ad Pisonem.

Paul. lib. 5. cap. 1. Aët. lib. 6. cap. 24.

támque veneni partem exhauserant, vt metus non esset, ad interna pelli venenum, satis vtpote iam ad externa attracto, & candenti ferro extincto.

Quãdo in venenosis affectibus. sanguinis missione & purgatione abstinendum sit.

In venenosis namque affectibus, vbi veneni seminarium humoribus inter mistum contagio totum corpus inficit, tum profectò nec sanguinis missio, nec purgatio adhiberi debent: ea scilicet ratione, ne intrò à vi medicamenti venenum trahatur, quum pharmacum solutiuum à circumferentia ad centrum, hoc est, ab externis ad interna trahat. Itaque in rabiosi canis & aliorum animantium morsu, præcipua ea cura medico esse debet, vt trahentibus & virus euocantibus medicamẽtis foras venenum trahatur, & vulnus quàm diutissimè patens & hians teneatur: quod Auicenna his verbis explicauit: Oportet, ait, vt in principio rei vulnus coalescere non finas, immò dilates & aperias. Et paulò post de euacuatione loquẽs: Non oportet, inquit, vt properes in diebus primis ad euacuantia, sed occupare in extrahendo ad exteriora. nam euacuatio quandoque adiuuat ad hoc vt venenum penetret ad profundum, & prohibet attractionem eius ad exteriora: quoniam ipsa cùm trahit humores ad interiora, tunc trahit cũ eis venenum. Hactenus Auicenna. Ex quo sanè loco edocemur in pestilẽtibus, contagiosis, & aliis à venenoso humore prodeuntibus morbis, nõ esse temerè euacuandum, ne intrò trahatur venenum: sed prius foras esse euocandum venenum, ne spargatur seminarium venenosum in vasa: posteà verò tutò vacuãdum, præsertim in rabiosi canis morsu, vt rectè Auicenna monet, & Fracastorius atque Fernelius suis quique monumentis traditum reliquere.

Fen 6.4. tract.4.ca. 9.

Iam verò ad institutum redeuntes, curationis in hoc ægro adhibitæ quod reliquum est absoluamus. Euocato foras veneno quibus diximus præsidiis, nempe lotione vulneris ex marina aqua, cauterio adhibito, & cataplasmate sequenti admoto, cuius esset vis foras euocare venenum, sanguinem detraximus, ad immodicam plenitatem tollendam, mox syrupos ad atrã bilim, octo continuos dies dedimus, dein soluens medicamentum atræ bili vacuandæ maximè appositum, & ex certis dierum interuallis repetita vacuatione. Mox verò antidotis à tota substantia canum rabiosorum morsibus proficientibus totos quadraginta dies vsi sumus. Vlcus porrò apertum sexaginta ferè dies continuimus, detergentes quod putre & saniosum inerat: tandem glutinantibus, & cicatricem obducentibus, vbi in tuto iam res esset, post septuagesimum diem vlcus sanauimus.

Apozema ad atrabilarium succum & veneni vim.

Horum præsidiorum hæc fuit forma: Ad atrabilarium succum, & veneni vim retundendam, hoc apozemate sum vsus: ℞. Borraginis, buglossi, amborum cum suis radicibus, lapatij acuti cum toto, ana M. j. summitatum fumariæ, lupulorum, & fraxini, ana M. ß. melissæ M. j. (peculiariter enim morsibus canum aduersatur Dioscoridis testimonio) betonicæ tantundem (nam & hæc quoque venenis aduersatur, vt Diosc. lib. 4. cap. 1. asserit) seminum citrei mali, acetosæ, & cardui benedicti, ana ʒ ij. polypodij querni recentis non corrosi, & parum contusi ℥ j. passularum exacinatarum numero xx. epithymi ℥ ß. trium florum communium, cuiusque P. j. cancrorum fluuiatiliũ numero vj. fiat omnium decoctio in aqua hordeacea recenter facta, ad ℔ ij. & coletur. Colaturæ adde succorum fumariæ,

Lib. 3. cap. 101.

lupulorum, & pomorum redolentium, ana ℥ iiij. aceti ℥ iij. Fiat syrupus cum saccharo clarificatus, & aromatisatus cum puluere theriacali Guidonis ʒ j. pro quatuor matutinis, reiterando aliis tribus aut quatuor. Vbi octo continuis diebus syrupum sumpsisset, iámque coctionis notæ in vrina sese proderent, probéque attenuati crassi humores viderentur, ad soluens medicamentum properaui, iuxta Hippocratis sententiam, qui concocta, non cruda medicanda præcepit. Lib.1.aph. 22. Medicamen porrò tale fuit: ℞. Foliorum senæ Orientalis mundatorū ʒ iij. epithymi ʒ j.ß. anisi & cinnamomi electi, ana ℈ ij. trium florum communium, foliorum melissæ & betonicæ, ana P. j. fiat decoctio ad ℥ iiij. & coletur. In colatura dissolue rhabarbari selecti, in sero lactis caprini per noctem infusi cum tantillo cinnamomi, & manè fortiter expressi ℈ iiij. confectionis hamec primæ descriptionis ʒ ij.ß. theriacæ electæ, pulueris theriacalis Guidonis, ana ℈ ij. syrupi rosati ex infuso rosarum, syrupi de pomis, ana ℥ j. Fiat potio: biliosa & atrabilaria multa deiecta sunt. In crastinum theriacen antidotum cum puluere betonicæ dedi, ex saccharo exceptis omnibus. Hoc autem cataplasmate ad venenum euocandum sum vsus: ℞. Cæpas albas numero iij. excauentur modicum, & cauitas tota theriaca impleatur, & operculo addito, sub prunis coquantur, donec mollescant, pistentur, & setaceo cribro transmittantur: postea adde pulueris vtriusque aristolochiæ, cuiusque ʒ iij. galbani, bdellij, myrrhæ, ana ʒ ß. pulueris cancrorum fluuialium ʒ v. Misce in formam cataplasmatis, & vulneri superdetur. Amota ab vlcere eschara, mundificatiuo ex resina parato cum puluere cancrorum fluuiatilium, & radicis aristolochiæ vtebar fœlici successu: & supra vulnus tale emplastrum apponendum iussi: ℞. Galbani, sagapeni, opopanacis, ana ʒ ß. euphorbij, iridis Florentiæ, aristolochię rotundæ, gentianæ radicis, ana ʒ j. pulueris cancrorum ʒ ij. ceræ quantum sat est, terebinthinæ ℥ ij. Misce: fiat emplastrum. Miram profectò vitiosi puris copiam è vlcere educebat, nec sigillari vulnus sinebat. Sum interdum etiam emplastro diachalcite-os ex rosaceo liquato vsus. Postea verò ad veneni noxam intentus, puluerem hunc confeci, quo quadraginta totos dies æger vsus est: ℞. Cineris cancrorum fluuiatilium ℥ x. radicis gentianæ ℥ v. olibani ℥ j. Misce: fiat puluis tenuissimus, cuius dosis erat ʒ ij. ex aqua buglossi. Cancros verò in vase rubri æris (vulgò *Cuyure* vocant) ex sarmentis vitium vri iussi, ex Aëtij Lib.6.cap. 24. præscripto. Quin ad præcautionem, vbi prope curationis finem ventum esset, epithymum ex lactis caprini sero vtendum dedi: interdum catholico medicamento & confectione hamec vsus sum: & vlcus sæpe ex vrina impubis iuuenis sani elui: trahit enim cum fortitudine venenum, vt Auicenna conceptis verbis testatur, capite de curatione morsus canis rabidi. Fen 6. 4. Aëtius hippocampum proprietate sua terrori aquæ prodesse, & ad eius amorem deuoratum inducere testatur. Vbi suprà. Sed eo in hoc curando ægro vsus non sum, quòd in terrorem aquæ Dei misericordia non incidisset. Hæc curationis tam sæui mali instituta ratio à me fuit: ipséque æger sanitati restitutus, Deo seruatori opt. max. summas gratias egit: cui sit laus, honor & benedictio in omne æuum.

Cataplasma venenū euocans.

OBSERVATIO QVARTA.

IOANNES de Luque Arelatensis, tres totos menses dysenteria graui correptus, & ad extremum periculi deductus, sanguine continuò è intestinis manante, cum ingenti virium defectione, torminibus & insomnia, incauta etiam victus ratione seruata: quũ pertæsus mali, haud satis medici præscriptis obtemperaret, dum moriturus sperabatur, præter omnium expectationem seruatus est.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

VARIOS qui in corporibus hominum accidere solent euentus demonstrare volens Celsus, haud rarò euenire literis testatum reliquit, vt ferè quos ratio non restituit, temeritas adiuuet: quòd eadem omnibus conuenire non possint. (Lib. 3. cap 9.) Eò fieri sæpe videmus, vt in quibusdam corporibus accurata medicinæ ratio parum valeat, quum sint quædam corpora quæ medendo ægrescant, in deteriúsque labantur, vt quotidiana experientia docet: interdum etiam accidere, vt operosa medicorum manu neutiquam curato morbo, ipse per se, vel naturæ ope, vel etiam contra naturæ ordinem sanetur, nulla obseruata victus ratione, nullo consilio aut arte, nullis artis præceptis seruatis: sed temeritate potius quadam & audacia insolenti artísque contemptu. Id à me in plerisque ægris obseruatum est, quorum catalogum retexere immensum esset, sed in hoc præcipuè quo de nunc agimus, qui quum diutino quidem tempore sese medico obsequentem præstitisset, nec tamen proficeret in melius, fortunam experiri decreuit, ea omnia quæ morbum grauiorem effectura essent, incunctanter obiens, salutem adeptus est. Laborabat hic quidem dysenteria graui & molesta, quæ, auctoribus Galeno & Aëtio, exulceratio intestinorum est, serpendo interdum depascens. (Gal. lib. 6. de loc. aff. cap. 2. Aet. serm. 9. cap. 43.) Affectio hæc in hoc ægro ab humorum acrium vitio nata erat. Plurima namque bile, vitiosísque humoribus æger redũdabat, quòd & calidissimi hepatis esset, humores plus æquo nimium assantis & adurentis, & ex incauta victus ratione seruata, cruditatibus multis inde genitis, redundãs corpus, ingenti vitiosorum humorum copia premebatur: vnde onerata facultas, quod molestum erat excernere cupiens, dysenteriam grauem excitauit: acribus nimirum in intestina delatis impetu humoribus, & acrimonia sua intestina abradentibus, tandémque vlcus creantibus ingens. Tentat enim natura, suis semper viribus vsa, quod alienum est excernere, vt lib. 2. de feb. diff. scitissimè Galenus dixit; (Cap. 5.) nimirum exonerari eo satagens quo veluti sarcina premitur. Quum enim facultas aut nimia humorum copia grauatur, aut acredine irritatur, ad excretionem eorum quæ vel copia grauant, vel molesto sensu irritant excitatur: indéque fluxionum varia genera fiunt. Hæc dysenteriæ in hoc viro præcipua causa fuit, humorum vtique

acrium in toto redundantia, & virtutis expultricis opera in intestina magno & celeri impetu delapsio. Quæ verò symptomata ægrũ potissimum infestarent dicemus, inde ad curationem à nobis institutam progressuri. Multa, grauia, ac periculi plena erant quæ hunc ægrum symptomata infestabant: inter quæ præcipuum erat, frequens deiectio, cum summa virium imbecillitate coniuncta, crebra & magna cruoris cum intestinorum ramentis ac etiam carunculis effusio, tormina & acerbi in intestinis dolores, assidui, ac sine vlla quiete ægrum affligentes, vt & somnum omnino eriperent, & ad animi defectionem vsque miserum ægrotantem deducerent: erántque dolores hi non solùm in crassioribus intestinis, sed & in tenuibus etiam: quod & locus doloris, & excretionum modus indicabat. Nam & supra vmbilicum dolores acriores infestabant (ingens planè in dysenteria malum) & sanguis excrementis valde permixtus erat, indicio ipsum è longinquis ario partibus emanare, vti Auicenna rectissimè dixit.

Fen 16. 3. tract. 1. ca. 3.

Alterum symptoma, nec minus verendum, assidua vigilia, & inappetentia grauis, quæ quum assiduè ægrum infestarent, ad miram virium imbecillitatem deduxerãt. Siquidem exiccat totum corpus vigilia, vt 7. meth. à Galeno proditum est: inedia autem præsertim longa vires maximè conuellit, vt Galenus decimo & duodecimo meth. med. prodidit, & pluries alibi: præsertim vbi dolor, vigiliæ, & immodica vacuatio coniuncta sunt, vti in hoc ægrotante accidit.

Vide et à Galenum lib. 6. de loc. aff. ca. 2. & Aetiũ serm. 9. ca. 43. de dysenteria.

Hæc præcipua quæ curam ad se aduocabant symptomata fuere, quorum est à nobis reddenda ratio. Crebræ deiectionis causa erat, humoris in intestinis contenti, & ad ea è toto defluẽtis tum copia, tum acrimonia facultatem expultricem irritans. Excremẽta namque vel sui copia vel acrimonia, ceu stimulo quodam, prouitare facultatem vel sopitã solent: vt lib. de feb. diff. secundo capite vltimo dixit Galenus.

Crebræ deiectionis causa.

Itaque quum & multa & valde acria in toto excrementa superessent, veluti sarcina quædam facultatem grauantia, nimirum crebram inde nasci deiectionem consequens certè fuit, ad quam vires deiici erat omnino necesse. Lædunt nempe vires vigiliæ, dolor & immodica vacuatio, vt 12. meth. prolatum à Galeno est: quæ etiam multo magis à dolore perpetuo & sæuo, à vigiliis etiam & inedia conuellebantur.

Virium deiectionis causa.

Sanguinis verò cum intestinorum ramentis & demum etiam carunculis effusio, vlceris in intestinis magnitudinem & erosionem membranarum intestina vestientium declarabat: vt à Galeno lib. 1. de loc. aff. habetur.

Sanguinis excreti & ramentorũ prodeuntiũ causa.

Doloris autem assidui & torminum, tum partium affectarum intemperies præter naturam calida & phlegmonosæ similis, tum & soluta vnitas ab erosione originem ducens, in causa erat. Est namque dolor tristis sensus affatim incidens, & naturæ molestiam inferens, vt in Timæo Plato, & lib. 1. de sympt. causis à Galeno proditum est. Fit autem maximè vel à partis intemperie & subita alteratione, vel eiusdem vnitate soluta, vt in arte medicinali Galenus. Itaque quum ab humoris acrimonia vlcus in intestinis creatũ esset, & pars affecta intemperie graui, & subita alteratione immutata, consequens certè fuit vt dolore perpetuo æger ea parte premeretur. Tantus autem tám que acerbus erat dolor, vt quiescere hominem non fineret neque noctu neque in-

Torminũ & doloris causa.

Cap. 80.

m 2 terdiu.

terdiu. Vigilias autem parere intensum dolorem, præter experientiæ fidem, ratio ipsa demonstrat. Nam quũ dolor (vt antea dictum) tristis quidam sensus sit subitò & violenter incidens, quò grauior is fuerit, eò magis naturam torquet. Vnde fit, vt afflictæ parti mederi natura studens, spirituum copiam eò mittat in doloris subsidium; sintque spiritus, quamdiu perstat dolor, vehementer agitati atque commoti. quæ sinè commotio, expansionem animæ facit ad corporis partes: id autem vigilia est, vt auctor definitionum medicinalium rectè definiuisse est visus. Quum enim somno sit contraria vigilia: sit autem somnus, auctore Galeno, animalis facultatis quies: erit profectò vigilia eiusdem facultatis motio siue expansio quædam à principio, id est cerebro, ad corporis partes. Quò fit, vt quo molestior ingruerit dolor, eò vigiliæ intensiores persistant: ad quas dissoluto virium robore, spiritibúsque inanitis, animi deliquium sequitur: vt in hoc ægrotante experiētiæ fide didicimus, qui tum à dolorum acerbitate & vigiliis multis, crebráque deiectione, in animi deliquium crebrò incidebat.

Lib. 1. de sympt. cau. cap. 8.

Inappetentiæ causa.

Inappetentia verò qua premebatur, symptoma erat euersionem stomachi consequens: quæ in magnis fluxionibus plerumque accidere consueuit, pereunte vtique suctionis in ventriculo sensu, eo præsertim nimio humore madēte: vt in diarrhœa & dysenteria euenire fere semper videmus. Experimur namque per eos affectus sopitam feréque prostratam esse sensificam ventriculi facultatem, vnde anorexia maxima consequatur: qua efficitur, vt sine alimento sensim contabescant homines, & in perniciem dedantur. quod in hoc laborante sumus fide bona experti, qui inappetens effectus, in dies squalidior, extenuatior, & penè cadauerosus reddebatur: ita ἀτροφίῳ laborans ad extremum periculi deductus planè est. Hæc symptomatum in hoc ægro perceptorum ratio.

CVRATIO.

Qua verò methodo in eo curando vsi sumus iam nobis promendum est. Vir hic quum multos iam dies ruri manens affectu hoc laborasset, antequam me ad curam accersiuisset, grauiter tum certe habebat quum primùm hominem inuisi: inprimísque ad rectam curationem de omnibus interrogandum duxi, vt de omnibus certior fierem: sic enim Hippocrates iubet. Vbi verò iam dies totos quindecim laborasse hominem absque vllo auxilij genere deprehendissem, contumaciorem futurum morbum asſidentibus significaui: sunt namque ab initio morbi vocandi medici, ne si seriùs aduocentur, æger ob morbi celeritatem pereat: quæ docta Hippocratis libro de arte sententia est. Nec solùm quam diu laborasset interrogandum duxi, verumetiam qua esset ratione vitæ vsus scire volui, & quanam maximè parte ventris doleret, num supra, num infra vmbilicum. id enim scire in hoc morbo maximè interest, vt quænam intestina exulcerata sint, num tenuia, num crassa, scire valeamus: quòd pro sedis affectæ ratione alia atque alia præsidia præscribere oportet medicum. Exulcerata namque tenuia intestina ebibitis curantur, crassa clysteribus magis, vt Galenus & Auicenna senserunt. In primis verò excrementa qualia essent, quis excretionis modus, an cum dolore & desidendi cupiditate, an multò post dolorem excretio sequeretur, an subitò, inquirendum putaui. Deprehendi

Lib. 4. de rat. vic. acut. textu 51. & 2. li. textu 8.

Gal. 1. de loc. aff.

Auic. fen 16. 3. trac. 2. cap. 7.

tiendi autem excrementa fæculenta, cruenta ac biliosa excerni, idque interuallo aliquo post dolorem pungitiuum: quod quum fit, exulcerationem supernè consistere Aëtius arbitratur: Quum, inquit, superficies intestinorum (Serm. 9. cap. 43.) perfectè fuerit denudata, exulceratióque supernè consistit, fæculenta ac cruenta biliosáque excernuntur: vbi autem altius penetrarit vlceratio, etiam sordes pelliculas admixtas habentes expelluntur. Quod in hoc ægrotante experiri mihi licuit: multa namque fæculenta, putida, biliosa cruore multo admixto excernebat, summo cũ dolore, supra & infra vmbilicum. Ad hunc igitur vocatus prædictione vtendum in primis mihi commodum visum est, ne si ars malo victa esset, aut ignorasse aut fefellisse videri possem: prædixíque in præcipiti hominem versari, nec nisi grandi cura seruari hominem posse, quòd iamdiu inualuisset morbus, contumaciórque factus esset: boni tamen medici me partes acturum sum bona fide pollicitus. Mox ad remedia conuersus, detergere primùm vlcus à sordibus & putrilaginibus quibus scatebat nitor, partim subditis clysteribus, partim ebibitis: dein frequenti deiectioni, sistentibus, & vlcus agglutinantibus medeor. Torminibus & acribus doloribus partim discutientibus, partim anodynis resisto, soporiferis etiam datis ad dolorum alleuationem & somni conciliationem. Vires deiectas optimo cibo aliísque præsidiis instaurare satago: appetentiam exsuscito: vigiliis, somniferis medeor. Hi scopi mihi in curando hoc ægro propositi fuêre, quorum omnium hæc ratio fuit: ℞. Hordei cum cortice P. j. seminum lini & fœnogræci conquassatorum, ana ℥ j. florum chamæmeli & meliloti, ana P. j. furfuris macri P. ij. fiat omnium decoctio ad ℔ j. in colatura dissolue vitellorum ouorum num. ij. mellis rosati ℥ iij. sacchari rubei ℥ ij. Misce: fiat clyster. Hoc bis eodem die elui intestina iussimus: móxque insequenti die potionem hanc dedimus: ℞. Myrobalanorum citrinorum ʒ ij. seminum plantaginis, acetosæ, & sumac, ana ʒ j. florum borraginis, buglossi, rosarum, ana P. j. fiat omnium decoctio in sufficienti quantitate aquæ chalybeatæ ad ℥ iiij. & colentur. Colaturæ adde rhabarbari electi cum tota substantia subtiliter puluerisati, & modicum torrefacti ʒ ij. syrupi cydoniorum & rosati ex infusione rosarum, ana ℥ j. Misce: pareturpotio. Hac assumpta varij generis excrementa educta sunt, biliosa præsertim & ramétosa. Post aliquot dies iterum rhabarbarum torrefactum dedi ex succo cydoniorum & bolo Armenio ad ʒ j. ex coriandrorũ seminibus torrefactis ad ʒ j. ß. coriandro namque inest proprietas vehemens continendi cibum in ventriculo, vt auctor est Auicenna. (Fen 16. 3. tract. 2. ca. 2.) Doloribus ventris hoc fotu atque vnctione prouidi: (Fotus optimus.) ℞. Absinthij, menthæ, plantaginis, summitatum lentisci, rubi, & caudæ equinæ, ana M. j. centinodiæ M. j. ß. florum chamæmeli & meliloti, ana P. j. rosarum rubearum P. ij. granorum myrti contritorum ℥ j. seminum sumac, plantaginis & coriandri, ana ʒ vj. caryophyllorum ℥ j. corticum granatorum, furfuris, ana P. ij. fiat omnium decoctio in aqua chalybeata & vino rubeo crasso, & cum filtris infusis & expressis fiat fotus ventri & stomacho ante cibum. ℞. Oleorum mastiches, cydoniorum, & rosati, ana ℥ ij. mastiches, olibani, coriandri præparati, rosarum rubearum,

menthæ ficcæ, ana ʒ j. feminum fumac & plantaginis, ana ℈ iiij. coralli rubei, caryophyllorum, boli Armenij præparati, ana ℈ iiij. ceræ quantum fat eft. Fiat vnguentum mediocre, quo vngatur tota regio ventris poft fotum, calidè defuper ponendo pannum lineum duplicatum &, fumigatum olibani polline, granis myrti & ftyrace calamita. Quum verò adhuc grauius fluxio perftaret, dolórque imum ventrem premeret, adftringentibus clyfteribus obuiam eundum putaui in hunc modum: ℞. Summitatum rubi, plantaginis, cupreſsi, oliuæ, lenufci, & centinodiæ, ana M. j. feminum fumac, plantaginis, & portulacæ, coriandrorum præparatorum, cymini parum torrefactorum & conquaffatorum, ana ℥ j. amyli torrefacti ℥ ß. gallarum, nucum cupreſsi, groffo modo contritorum, ana paria ij. furfuris P. ij. fiat omnium decoctio in aqua chalybeata ad ℔ j. In colatura adde axungiæ renum hirci liquefactæ ℥ ij. boli Armenici præparati ʒ ij. fucci plantaginis ℥ iiij. mucaginis tragacanthæ ℥ j. mellis rofati ℥ ij. Mifce: paretur clyfter, qui mirificè adftringit & glutinat vlcus, fluxionémque fiftit. Aliquot eiufmodi clyfteribus vfi fumus, fed maximè clyfmatibus ex lacte caprino, cum lapidibus ignitis extinctis in dicto lacte, & abiectis, addito bolo Armenio, fucco plantaginis & hircina pinguedine, à quo eximiè iuuabatur. Per os fequentes pilulas dedimus, quoniam à potionibus abhorrebat: ℞. Trochifcorum de fpodio cum femine acetofæ, trochifcorum de electro (de Karabe Pharmacopolæ vocant) ana ℈ ij. granorum myrti, arillorum vuarum torrefactorum, ana ℈ ij. puluerentur omnia fubtiliter, & cum fucco cydoniorum formentur catapotia fub auroram deuoranda. Ventri autem tale admouimus emplaftrum. ℞. Maffæ emplaftri contra rupturam ℥ iij. emplaftri diaphœnicon ℥ ij. mafticheſ, olibani, coriandri præparati, boli Armenij præparati, fanguinis draconis, ana ℈ iiij. lapidis æmatitis ʒ ij. fucci plantaginis ℥ iiij. vini rubri craſsi ℥ iij. olei myrtillorum & cydoniorum, ana ℥ ij. Mifce cum cera & terebinthina manibus inunctis vino rubro craſso: fiat magdaleon, ex quo fuper alutam extenfo emplaftrum fiat, & ventri admoueatur. Puluerem hunc fingulis diebus affumere ægrum iubebam: ℞. Gigartorum vuarum & granatorum exiccatorum, & modicè torrefactorum, ana ʒ ij. coralli rubri, rafuræ eboris, cornu cerui vfti, lapidis æmatitis, omnium lotorum cum aqua plantaginis, & fubtiliſsimè puluerifatorum, ana ℈ iiij. coriandri præparati, boli Armenici præparati, ana ʒ j. feminum fumac & plantaginis, ana ℈ ij. Mifce: fiat omnium puluis fubtilis. dabam eius pulueris ℈ iiij. ex aqua decoctionis lyfimachiæ: mirificè namque dyfentericis prodeft, vel Diofcoridis teftimonio. Quum autem noctu & vigiliis, & doloribus torqueretur, potionem fequentem ad fomnum conciliandum, dolorem fedandum, & fluxum cohibendum propinari iubebam: ℞. Philonij perfici ʒ j. fumat ex aqua plantaginis cum fyrupi cydoniorum vncia. mirificè iuuari fe à potione dicebat: fedabatur nanque dolor, & fluxio fiftebatur, fomnúfque fuauis obrepebat. Alio item puluere fluxionem cohibente fum fœliciter vfus: ℞. Boli Armenici præparati, margaritarum electarum, coralli rubri, lapidis æmatitis, ana ℈ j. coriandri præparati, pulueris rofetæ nouellæ, ana

Lib. 4. cap. 9.

læ, ana ℈ j. Misce: fiat omnium puluis subtilis: detur ex succo cydoniorum cum aqua plantaginis excepto. Dies totos decem hoc puluere vti iubebam. Quin quum & tinesmus etiam grauis infestaret, & dolor in ano molestus, huic symptomati sic occurrendum putaui: ℞. Myrrhæ electæ, croci, styracis calamitæ, ana ʒ j. opij ℈ ij. bdellij, aloës, ana ʒ ß. ceræ citrinæ liquefactæ quantum sat est. Fiant balani (suppositoria seplasiarij vocant) in anum indito vno ex illis, sedabatur confestim dolor, & tinesmus remittebat. Fotu etiam ad anum vsus sum, ex verbasci & corticum pini, atque rosarum & lentium decoctis, in vino rubeo crasso, & cum stuppis infusis & expressis, ano admotis. Interdum verò recremento ferri (quam Scoriam vocant, & stercus ferri) ad ignem incenso, & in acetum infuso, nidorem excipi ad anum iubebam in sede perforata ad id apposita, vehementer namque restringit cohibétque profluuia ventris, vel auctore Dioscoride. Hoc etiam sum cataplasmate vsus, cuius est vis sistere, dolorem sedare, & vlcus agglutinare: eius hæc est descriptio: ℞. Farinæ fabarum, hordei, & lentium, omnium torrefactarum, & in aqua chalybeata decoctarum ad conuenientem glutinositatem, cuiusque ℥ ij. cymini torrefacti ℥ j. ß. thuris masculi ʒ iij. micæ panis albi in vino nigro crasso incoctæ, & sine expressione pistatæ ℔ j. croci ʒ ij. pulueris myrtillorũ & gigartorum, ana ʒ iij. mucaginis tragacanthi, & cydoniorum, ana ℥ ij. olei myrtillorum quantum sat est; carnis dactylorum & cydoniorum in vino rubro decoctorum, ana ℔ ß. Vniantur simul ad cataplasmatis formam, & ventri admoueatur sæpe remutando. Quum verò pulueribus ad ventriculum roborandum vti nollet, ab eorum vsu iam tædio affectus, electariũ tale confeci: ℞. Pulueris boli Armenici præparati ℈ iiij. margaritarum selectarum, coralli rubei loti, ana ℈ ij. pulueris rosatæ nouellæ (fluxionibus namque alui plurimum valet) pulueris diarrhodon Abbatis, ana ʒ ß. conseruæ symphyti maioris, corticis citri conditi, ana ʒ j. Excipiantur ex sacchare in aqua rosarum dissoluto: fiat electarium in tessellis ponderis ʒ ij. vnam in aurora, alteram ante cœnam deuorare iubebam. Interdum olibani lucidi grana aliquot ante cibum sumere imperabam. Sed dum hæc à me operosa manu tractantur, mulier medica quædam anno sa (sunt enim, auctore Galeno, & mulieres medicæ quædam) mirabile consuluit remedium. Iussit pomum integrum & sanum excauari, impleríque cauitatem cera vel alba vel citrina selectißima, & indito operculo prunis admoueri pomum, donec omnifariam liquesceret cera, & pomi substantiæ intermisceretur: túmque pomum eiusmodi sic paratum esitare ægrum iubebat ante omnem cibum: & profectò optimè contulit. Nam quum dies aliquot hoc esset clam me remedio vsus, mihíque postea rem omnem detexisset, & ecquidnam mihi de tali adhibito remedio videretur, rogasset: Ingenuè quidem respondi, non malum mihi omnino auxilium videri: propterea quòd, etsi eius generis esset quod intra corpus assumi non consueuerit (dicente vtique Serapione, auctore inter Pœnos haud ignobili, ceram non esse ex medicinis quæ ingrediuntur in corpus, sed ex illis quæ extrà apponuntur) tamen virtutẽ habere emplasticam, qua agglutinare vlcera intestinorum

Lib. 5. cap. 54.

Lib. 6. de loc. aff. ca. 5. de vteri affect.

Lib simpl. parte 2. c. 10. de cera.

Lib.2.cap. 78.decet.

posset,& pinguitudine sua lenire, quin & dysentericis opitulari, ex Dioscoridis potissimum sensis intrepidè affirmaui. Cera,inquit Dioscorides, datur in sorbitione dysentericis:& exiccandi vim habere prodidit lib. 7. de simplicium facul. Galenus. Quamobrem haud citra rationem id adhibitum fuisse confiteri haud veritus sum:tametsi non putabam eius medicamenti vim ad vlcerata intestina pertingere posse, quòd crassitie sua & emplastica vi intrò assumptum, in primis hæreat partibus, magis quàm se ad ima detrudat,glutinis modo sese affigens partibus, ita vt depelli inde haud facilè queat. Nec me propterea remedium improbare velle, quòd esset à mulicrcula excogitatum,quum & Galenus ipse veritus minimè sit, nec dedecori sibi fore putauit,à plebeio homine inuentam fumariæ herbæ vim,ad stomachum roborandum & ventrem lubricandum, in monumenta sua referre,& tanquam exploratum probare: vt libro septimo de simplicium facultatibus capite de fumaria affirmauit:& libro de compositione medicamentorum secundum genera quarto, Tharsei chirurgi emplastra quædam, & Mantiæ Pharmacopolæ etiam describit:vti rursus septimo & nono de medicamentis secundum locos, Pamphili & Antonij Pharmacopœorum confectiones quasdam. Itaque mirum non esse etiam à plebeiis interdum efficacia inueniri remedia. Laudare me magis tamen id remedij,si intra cotoneum malum cera liquanda imponeretur, quàm intra pomum, vt simul & adstrictoria & glutinatoria facultate auxilium munitum esset;nec tamen non etiam in pomo vtile esse diffiteri,vt mollior e pomi substantia facilior in ima aditus atque transitus ceræ præberetur, essétque ipsi pomum veluti vehiculum quoddam. Sed tandem, vt semel finiam,quum omnibus his summa cura adhibitis non tamen sanesceret æger,vt qui medendo ægresceret,pertæsus malorum,malle se mori dixit, quàm tandiu tot malis torqueri,tot remediis non ex sententia proficientibus onerari. Itaque sibi omnia licere putans, in libertatem sese volens ac sciens asserit,nec vllis se vult in posterum medicinæ aut Medici legibus obligare, nec medico nec iatrolipta egere,ac veluti manumissus in omnem se licentiam dat. Cibaria omnis generis omnia,& quæ sibi cupita essent apponi iubet,illis impensè vescitur,caulibus, alliis, cæpis, caseo, piscibus,frixis,elixis,assis,vt appetentia ferebat:nec in delectu solùm ciborum peccabat æger,sed & in ordine,tempore,assumendi modo, & quantitate atque mensura. Ea tamen deprauata victus ratione vtens,sanitati restituitur,vires demortuas recuperat, firmitatem assumit, & qui cadauer viuum erat,rediuiuus efficitur athleta,obducto intestinorum vlcere, firmata aluo, nec amplius fluxa:& dum se rusticæ vitæ confert, cui assuetus in pago fuerat, integræ valetudini restituitur: vt verissimum id sit quod initio diximus,euenire sæpe,vt quos ratio non restituit,temeritas plerumque adiuuet.

OBSER

OBSERVATIO QVINTA.

IOANNES Vitus causarum Patronus, vlcere vesicæ grauissimo affectus, & calculo in vesica, vnà cum sæuissimis symptomatis, quum in vita discrimen esset perductus, moriturúsque speraretur: liberatur præter spem nutu Dei, multis adhibitis auxiliis: postea tamen relapsus, miserè vitam ducit, calculo in vesica nóxam inferente.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

EGER hic temperamento calido & humido secundum naturam, humido tamen calidum superante, calidi hepatis & renum: frigidi tamen tum ventriculi tum cerebri, parum sui obseruans, valetudinariæ artis præcepta negligens, affatim se obuiis quibusque cibis implere solitus, caseo & cerealibus plurimum vtens, vinóque generoso vsus, incauti prorsus & inordinati victus: multa congessit in venoso genere cruda, lenta, viscidáque, quæ tandem ab hepatis & renum calore calfacta atque exassata, atque in vesicam delapsa, tum etiam inibi incrassata, tenuíque absumpto in tophi duritiem abeuntia, concreuerunt: vnde lapis in vesica genitus est. Nec lapis solùm in vesica concreuerat, sed & vlcus quoque eòdem loci ingeneratum fuerat: calculo, inquam, ruditate & asperitate sua vesicæ vrináriæ tunicam exedente. Vtriusque verò pathematis signa suberant euidentissima, ex quibus nō coniectura solùm artificiosa veritati propinqua certum erat de iis affectibus proferre iudicium, sed certa methodo tum de affectibus prædictis, tum de sede affecta sententiam ferre licebat. Vt enim in morbis sedes affectas noscamus (quod in curatione, auctore Galeno, primas partes tene- Lib. 1. de loc.aff. re creditur) quænam actionum læsa in corpore sit inuestigare primùm oportet: qua inuenta, facilè quænam pars primario affectu læsa sit scire in promptu erit: quum fieri prorsus nequeat vt cuiuspiam partis actio læsa sit, illæsa manente quæ ipsam efficit parte, vt docta Galeni sententia est. Lib. 1. de loc.aff. Itaque quum in hoc ægro vrinæ excernendæ actio læsa esset, vt in quo vrina & ægrè, & crebrò, & summo cum labore ac cruciatu emitteretur, dolórque in perinæo ac grauitas multa cum ponderis perceptione appareret, vrinæque continēdæ actio ad vesicam pertineat: arguere necessarium fuit, partem eam vno aliquo affectu præter naturam teneri: quúmque & lapidis & vlceris certissimæ sese notæ offerrent, (quæ paulò post dicturi sumus) coniecimus, nec vana coniectura, & calculum & vlcus in vesica subesse: quod & rei euentus certa experientia clarum fecit. Vt autem de re tota certiores fieri possemus, pathognomica & propria signa attentius contemplari in animum induximus, quòd sine his nequicquam de affectu quopiam iudicium ferre possimus. Erant autem huiusmodi signa atque symptomata, ex quibus affectus præfatos deprehēdimus. Sunt autem

notæ quæ

notæ quædam affectibus propriæ, quædam verò partes affectas indicant: fieríque etiam interdum poteſt vt ex vno indicio ſimul & locus & diſpoſitio deprehendantur. Locorum affectorum, vt Gal. ait, & ab actione læſa, & excrementis & poſitu, & doloris proprietate, & propriis accidentibus ſumuntur notæ: ſicuti affectuum, ab excrementorum ſpecie, loci natura, doloris proprietate & propriis accidentibus. Ex his igitur deprehendimus & veſicam vrinariam in hoc ægro affici, & affectus modum qualiſnam eſſet, nempe calculus vnà cum vlcere. Lapidem indicabant pondus & grauitas in regione veſicæ percepta. ſiquidem inter genitalia & podicem ſponderis aggrauantis, quà fundus veſicæ eſt, ſenſus percipiebatur. Vrina aquæ ſimilis per initia, in qua ſabuloſa multa ſuberant: poſtea verò confuſæ, craſſæ, purulentæ, graueolentes prodire cœperunt, ob pus multum in his contentum, ſubſtantis vlceris efficax ſignum: (ſiquid Galeno & Auicennæ creditur) dolor inter meiendum grauis & acerbus, mictio crebra & guttatim facta, conatus & compreſsio multa, inſtar eorũ qui tineſmum patiuntur: pudendi attrectatio & ſcalptus, cum eiuſdem erectione: (erat enim intentus penis) quibus ſi anteactæ vitæ rationem creando calculo aptam adiungas, certam habebis calculi notionem. Vlcus verò declarabant puris egreſsio in vrina cum fœtore multo, acrimonia in imo perinæi percepta, aſsiduus dolor crucians, ſanguis cum vrina per interualla emiſſus, cortices laminarũ inſtar, ac furfuracea multa in vrinis cõſiſtentia: quæ quum adſunt, ex his vlcus aut in renibus, aut vreteris, veſicáve ſubeſſe exiſtimare oportet. In hoc autem laborante locus ipſe affectam veſicam planè demonſtrabat. His ſignis atque ſymptomatis & huius laborantis affectus & ſedem item affectam certa methodo deprehendimus: quorum nunc eſt nobis ſymptomatum reddenda ratio, vt tandem ad curationem veniamus. Doloris porrò cauſa intemperies ingens partis affectæ, ſolutáque vnitas erat: hæ namque præcipuæ doloris cauſæ Galeno ſtatuuntur. ſiquidem quum à lapide conſiſtente humorúmque copia veſica ſubitam reciperet alteratione, lapíſque aſperitate ſua & duritie vnitatem ſolueret, conſequi neceſſarium fuit vt ingens inde crearetur dolor. Crebræ verò mictionis & ſtranguriæ ratio, erat irritata expultrix facultas, quę vrinæ purulentæ acrimoniam ferre non potens, ad excretionem impellebatur. Quum enim ab intẽperie veſica fit imbecillior, tum propria ipſius actio, auctore Galeno, læditur, quæ eſt vrinę excretio, ad quam animal excitari ſolet, quum vel à multitudine contentæ in ipſa materiæ veſica grauatur, vel à mordacitate cõuellitur. (hæc namque ipſiſsima Galeni verba ſunt) Itaque quum aſsiduè à puris plurimi intrò contenti acrimonia quaſi conuelleretur veſica, nec noxam eam ſuſtinere poſſet, eo quo premebatur exonerari cupiens, ad crebram vrinæ expulſionẽ mouebatur: quæ profectò cum cruciatu maximo atque dolore ingenti emittebatur, nimirum acri, mordaci & abundè calido exiſtente humore, qui tranſitu per neruoſa & magno ſenſu prædita loca, magnum item inferebat dolorem. Cur autem inter meiendum & plurimum premeretur, & tineſmum quaſi quendam pateretur, in promptu cauſa eſt, quòd à lapide in imo veſicæ conſiſtente in

Marginal notes: Lib. 1. de loc. aff. & lib. 2. ca. 3. — Lapidis notæ. — Lib. 6. de loc. affect. cap. 4. — Fen 19. 3. — Lib. 2. de loc. aff. ca. 1. & in arte medic. cap. 80. — Lib. 6. de loc. aff. capit. 4. — Vbi ſuprà immediatè.

ftente inteftinum rectum item comprimebatur.fupra namque rectum inteftinum fita vefica eft,vt experientia docet, & Anatomicorum omnium concors fententia eft. Nimirum igitur fi à calculi grauitate compreffum rectum inteftinum meiendo tinefmum inferret. Pudendi verò attrectatio & fcalptus,partim ex dolore, partim ex pruritu qui ea in parte innafcitur prouenire folet. Eam namque partem, quæ dolore infeftatur attrectare blando motu folemus ad lenimen doloris,vel quòd attrectatione blanda, portio rei noxiæ difcutiatur,vt in frictione & fcalptu euenit, vnde minus dolent ægrotantes:qua ratione fieri videmus, vt manu ad partem dolentem admota,& ibi aliquandiu retenta,dolor remittatur : vt millies in plerifque dolore tentatis experti fumus. calor namque manus affectam partem attrectantis difcufforium quid habet.Erigitur porrò coles eo in affectu,ob fpiritum flatuofum multum neruo cauo impactum, & ab humore incalefcente fublatum, qui erectionem facit. Vrinæ verò tenues quæ apparere per initia in hoc affectu folent, humorum in vafis cruditatem demonftrant:ex quibus craffefcentibus, & à calore nimio exficcatis gigni calculi folent,vt & Galeni,& Pauli,atque Auicennæ fententia eft. Purulentæ autem tum prodeunt vrinæ & graucolentes, quum in vefica puris copia fubeft,cuius pars cum vrinis emittitur:idque non fine cruciatu,ob humoris à calore putredinali concept m acrimoniam,quæ dolorem grauem atque moleftum parit. Corticum & fediminis furfuracei cum laminis in lotio apparentium, caufa erat exefio veficæ ab humore acri illius fubftantiam erodente,tum & à lapide, afperitate fua idipfum efficiente. Itaque quum exefionis tot effent caufæ,quid mirum fi cortices,fquamæ,furfures in vrina apparerent? Attulimus accidentium quæ in hoc ægro confpiciebantur caufas:nunc curationis modum quo vfi fumus referamus.

Gal. lib 1. de loc. aff. & lib. de renum affectorum dignot. & remedio.

Paul. lib. 3. cap. 45.

Auicé. fen 18. & 19. 3.

CVRATIO.

Primùm omnium,quoniam falubrem victus rationem in morbis curandis præcipuam curationis partem effe nouimus, dicente Galeno, non in fanis folùm prauum victum ægrotandi adferre occafionem, verumetiam multo magis in laborãtibus,ex erroribus in victu admifsis grauiores fieri morbos:& fit inter curationis inftrumenta opportunus victus, nobilifsimum ac maximè neceffarium inftrumentum,vt idem met Gal. lib. experimentorum affirmauit:hanc commodè falubriterque inftituendã in hoc ægro in primis duximus.Itaque in optimo ac moderato cubiculi aëre, aliquatenus ad ficcum inclinante, ægrum verfari iufsimus, ab omni ventorum impetu, Boreæ præfertim,ægrum arcentes.fiquidem Aquilonij flatus veficæ affectibus noxij deprehenduntur, vel Auicennæ fententia. Ab implentibus cibis & obftructionem parientibus, vifcidófque ac craffos humores gignentibus temperandum omnino iufsimus, nempe à cerealibus, frumentaceis, leguminibus, lacticiniis, cafeo, pifcibus, nifi faxatilibus:ab acribus quoque eduliis abftinere confuluimus, tum & ab vrinam cientibus,ne maior humorum copia ad veficam detruderetur, noxam immedicabilem adferens. Iuribus emollientibus & humorum acrimoniam falfedinémque temperantibus vti iubebamus,nempe paruarum pullarum cohortalium pinguiore iufculo(pinguia namque in veficæ & renum vlceribus hum

Lib. 2. de diff. feb. ca. vlt.

Fen 19. 3 trac. 1. cap 2.

bus humorum acrimoniam probè retundunt, & exulceratam partem læuigant) in quo maluæ turiones ferè semper incoquerentur. Vesicæ namque mirè vtilis malua est, nedum folio sed & semine, vti apud Dioscoridem est videre. Nonnunquam verò cichorij domestici latifolij & hortensis (vulgò scariolam vocant) folia, interdum etiam portulacæ indebam. ea namque, si Dioscoridi creditur, vesicæ doloribus auxilio est, fluxiones mulcet, renes & vesicam adiuuat, etiamsi erosionem sentiant. Cucumeris quoque satiui semina suo tempore iusculis imponi iubebam, quòd (auctore Dioscoride) vesicæ exulcerationibus subueniant. Cremore ptissanæ, ex amygdalino lacte excepto, tum & furfurum colatura (quam muliercularum vulgus *du Ressedar* nuncupant) vti eum sæpe iussi. vim namque detersoriam habet, dolores lenit, ventrem emollit, & thoracis, renum, ac vesicæ affectibus perquàm idonea est: vti sæpe à me non in hoc solùm, sed & in multis aliis experimento probatum fuit. Butyro recenti multo ex saccharo temperato vti hominem suadebam, quo profectò mirificè iuuabatur. Vinum delegeram colore quidem fuluum, substantia ac viribus lene, non acutum nec potens vinosúmve. Decumbere ægrum strato potius duriore quàm molliore, & stragulis laneis potius quàm plumeis, ne magis renes incalescerent, iubebam: & ne resupinus cubaret vetabam. Quieti vt se totum daret suadebam: motus namque calculosis, & in vesica vlcus patientibus valde nocet, vt & ratio & quotidiana experientia monstrat. Ab omnibus animi perturbationibus, ira præsertim atque moerore, abstinendum omnino consului. Hácque instituta victus ratione, ad curationis reliquum per medicatas potiones & externa præsidia sic processi. Quoniam verò in renum & vesicæ affectibus clysteres plurimum prosunt, vt Auicennæ sententia est, his vti ægrum plurimum iussi. Erant autem partim emollientes ac detersorij, partim flatuum discussorij & dolorum sedantes. ℞. Maluæ, bismaluæ, parietariæ (detergendi namque vim efficacem habet, auctore Galeno) blitis, mercurialis & acanthi, cuiusque M.j. seminum melonum cum corticibus contusorum (sic enim magis detergunt) ℥j. seminum maluæ, althææ, & cucumeris satiui, cuiusque ℥ß. florum chamæmeli & meliloti, cuiusque P.j. furfuris macri, hordei cum cortice, singulorum P.j. fiat omnium decoctio ad ℔ j. & coletur: in colatura dissolue catholici ℥ j. cassiæ cum melle ʒ vj. mellis & olei violacei, ana ℥ ij. sacchari rubei ℥ j. Fiat clyster, quo sæpe vti ægrum iubebam. Medicamentis soluentibus delectu, attrahentibus, & materiam ad sedes affectas detrudentibus non sum vsus, quòd in renum & vesicæ affectibus id prohibitum sit. experimento namque compertum est à medicamentorum delectu soluentium vsu grauiter affici qui vel calculo vel vesicæ vlceribus laborant. Itaque clementioribus tantùm & lenientibus vti consultius visum est. ℞. Carnium prunorum dulcium in aqua hordei decoctorum, pulpæ sebesten, floris cassiæ fistularis cribro setaceo transmissæ, ana ℥ j. ß. tamarindorum electorum in aqua violarum præinfusorum, & cribro setaceo transmissorum ʒ vj. terebinthinæ Venetæ cū aqua hordei lotæ ℥ ij. pulueris glycyrrhizæ ℥ ß. anisi ℈ iiij. medullæ carthami ℥ j. Misce cum syrupo rosato infusionis.

Lib.2.cap. 3. de materia, ex Matthiolo.

Lib.2.cap. 117.

Lib.2.cap. 128.

Fen 4. 1. cap.17.

Lib. 6. de simpl. facul.

Opiata optima.

fuſionis roſarum,& ſyrupo violaceo:fiat in modum opiatæ,de qua capiat ℥ j.ß. cum decocto hordei,glycyrrhizæ,ſeminum melonum & cucumeris & florum cordialium. Hac vtebatur bis térve in menſe ad alui ſubductionem,à cuius vſu impensè iuuabatur. Syrupis alterantibus & decoctis ſumus identidem commodè vſi,nempe ſyrupo violaceo,melle roſato colato,ſyrupo ex glycyrrhiza,ſyrupo de portulaca,ad ardorem vrinæ compeſcendum,ex decocto betonicæ,portulacæ,maluæ,mercurialis,& capillorum veneris,adiectis ſeminibus maluæ,melonum, cucumeris ſatiui, & papaueris albi,floribúſque communibus,exceptis. Dabámque ex certis dierum interuallis vel caſsiæ bolum, ex ſaccharo cando & puluere glycyrrhizæ exceptũ,vel gummi abietis vnciæ dimidium, ex ſaccharo item apparatum. Ad vlcus veſicæ vrinæque ardorem compeſcendum,hac quę ſequitur ſum opiata magno ægri leuamento vſus: ℞. Quatuor ſeminum frigidorum maiorum,ſeminum maluæ,ſeminum cydoniorum, portulacæ,bombacis,granorum alkekengi,gummi Arabici,tragacanthi,glycyrrhizæ,ana ʒ iij. ſeminum papaueris albi,& myrtillorum,ana ʒ ij. pinearum mundatarum,amygdalarum dulcium delibratarum, & in aqua roſarum infuſarum,ſacchari candi,penidiorum,ana ℥ ß. foliorum caudæ equinæ, cornu cerui vſti,corticum interiorum caſtanearum, ana ʒ ij. Cum ſyrupo capillorum fiat in modum opiatæ,de qua ad vnciam vnam ieiuno ſtomacho ſumere iubebam ſemel tertio quoque die: & mirificè ſe leuatum ab hac ſentiebat. Diutius autē his remediis eſt vſus,quòd diuturnus ac contumax eſſet morbus. Iniectionibus quoque ad doloris ſedationem & vrinæ acrimoniam retundendam ſum fœliciter vſus: interdum ſerum lactis ad deterſionem cum pauco melle iniici per rectum ſyphonem oblongum iubens:nonnunquam verò lac cum ſaccharo,aliâs hordei decoctum cum hippuri,vt partim detergeretur vlcus,partim exſiccaretur, per æneam fiſtulam iniici præcipiebam,adiectis paſtillis halicacabi cum opio, vbi ſedandi doloris ſcopus propoſitus erat:mucaginémque tragacanthi, & ſeminum cydoniorum ex aqua roſacea exceptorum admiſcebam. Tum verò vnctionibus congruis perinæum lumbóſque fouebam vnguento albo Galeni,vnguento roſaceo Meſuei,ceratóque ſantalino, adiecta mucagine ſeminum cydoniorum,tragacanthi & maluæ:& ad ventriculum roborandum,electuario Diarrhodon vocato,& aromatico roſato,cũ momento coralli rubei loti & raſura eboris,cortice citri condito, vti ægrum iuſsi. His remediis alleuari quidem æger miris quibus torquebatur cruciatibus aliquamdiu viſus eſt. Verùm quum & calculus ſubeſſet,qui aſperitate ſua veſicam vellicans vlcus creabat, & æger parum ſui obſeruans, ordinatum victum non ſeruaret: poſt menſes ſex relapſus (tametſi mitius quàm antea affectus) in eundem morbum eſt: viuítque infœlix ac miſer. ſiquidem non viuit qui viuit morbis obnoxius. Nec hunc curari vnquam poſſe, non prius ſublato calculo, ſperandum minimè eſt: ſubtrahi verò nonniſi ſectione poteſt, vt rectè à Galeno in arte medicinali dictum eſt. Deus autem opt max. ægro ſalutem clementia ſua largiri dignetur. Hic verò ſe tandem empyrico cuidam committens, qui acutiſsimis iniectis,

& febrem & acerbos dolores excitauit, intra triduum infœliciter mortuus est.

OBSERVATIO SEXTA.

NOBILIS Felicia Bauda, Nicolai ab Aqueria Patritij Arelatensis generosa vxor, phthisi ad sanguinis reiectionem subsecuta, pulmonibusque vlcere affectis tota tabefacta, maxima cura ingentique labore integrè sanata, è mortis faucibus erepta restituitur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

HIppocrates medicorum scientissimus morbos quosdam è semine genitali prouenire, quòd simile inferat in fœtu morbosam qualitatem, quam ipsum à parétibus emissum præ se tulerit, libris de genitura, de pueri natura, & lib. de aëre, aquis & locis, constantissimè affirmauit: eò fieri ipse ait, vt à sanis parentibus sanum, à morbidis morbosum semen prodeat, quòd ab omnibus corporis membris genitale procedat semen. Quamobrem consequi necessarium est, vt à morbosis parentum partibus morbosum prodeat semen: quæ causa est (vt ipse dixit) cur cæsij cæsios, distorti distortos generent. Vnde Auicenna, Sunt, inquit, morborum quidam qui in semine hereditantur, vt leuce, quam Albaras album ipse vocat, manantia vlcera, podagra, phthisis, elephas. Hæc eò à me in præsens dicta sunt, vt morbi in hac præstanti muliere originem adferre possem, quæ quum pari affectu lassos ex antecessoribus suæ stirpis plurimos habuisset, alterúmque parentem, cui omnino similis ipsa figura & corporis structura euaserat, phthisi correptum habuisset: mirum profectò non fuit ex vitiato parentum semine filiam labem hanc contraxisse. Est enim phthisis non minus contagiosus, quàm ex semine profluens morbus, vt non in hac solùm, sed in innumeris aliis experiri mihi licuit. Vidi ego Monspelij, quum adhuc iuuenis medicinæ darem operam, Franciscum Fortianum, diuitem hominem honoratúmque ciuem, multa familia onustum, phthisicum multos annos miseram vitam duxisse: tandémque eo morbo vita functum, sex illi succedentes liberos in eundem quoque morbum in medio ætatis flore incidisse, eodémque mortis genere quo pater decessisse. Annon prauam in semine & morbidam excretionem, qualitatémve occultam aliquam tabificam semen inficientem, quæ in posteros similem labem intulerit, adfuisse meritò credendum est? Sic est profectò: parentum vitia in filios vi seminis genitalis deriuari videmus: nec vitia solùm, sed & notas occultiores, si quæ in membris quibusdam insint, quin & parentum gestus, motus, formam ferè semper filij referunt: tanta est in genitura vis atque potestas. Hæc itaque generosa mulier nobili viro nupta, quum annum ætatis circiter decimumoctauum attigisset, formáque patrem referret, scapulis alatis, longo collo, angusto

Fen 2. pri. doc. 2. cap. 18.

angusto pectore, excarnis & tenui corporis habitu, derepente absque causa aliqua externa, quæ morbo occasionem dederit, in sanguinis ex ore reiectationem copiosam cũ valida tussi incidit. Erat autem sanguis tenuis, floridus, spumosus, absque dolore, copiosè tamen, ore reiectus: acrimonia sat multa in faucibus asperáque arteria percepta, ob biliosi sanguinis ad eas partes è pulmonum venis confluxum. Vnde quum & caliditate sat multa, & acrimonia sanguis emanans præditus esset, nimirum si parẽ dispositionem iis partibus inferret ad quas impetu ferebatur: præsertim quòd ruptum in pulmone vas esset, vnde sanguis calescens & impetu latus ad os per tracheam arteriam ferebatur. E᾽ pulmonibus autem manasse, qui reiiciebatur sanguis, & screandi modus, & sanguinis substantia atque color plenè indicabant: siquidem & citra dolorem vllum in thoracis partibus perceptum educebatur, & confertim atque cum tussi valida. erat autem sanguis substantia tenuis, colore floridus, spumosus, calens, qualem, quum reiicitur è pulmonibus, prodire Hippocrates affirmauit: Quicunque, inquit, spumosum sanguinẽ expuũt, his è pulmone eductio fit. Quem locum enarrans Galenus, sanguinis spumosi expuitione, carnosam pulmonum substantiam vlceribus esse affectam indicari ait: præsertim si & plurimus, & bene coloratus, & citra dolorem excernatur. Affecti namque pulmonis indicia esse hæc, testatur eô loci Galenus: quod & Paulus, & Auicenna comprobarunt. Ad hanc igitur ægram vocatus, quum de singulis, pro solenni meo more, interrogarem, (quod ad morbi cognitionem efficiendum Hippocrates iussit) quæsiui num ex alto cecidisset, num clamore valido vocẽ intendisset, num quid in pectus graue incubuisset. Quæ quum omnia abesse intellexissem, screatus modum sanguinísque copiam atque colorem fuissem intuitus, è pulmonibus manare sanguinem iudicaui, rupto vtique in pulmone vase aliquo amplo. Nec mea me opinio falsum habuit: siquidẽ & multa sanguinis confertim reiecti copia, & floridus color ruptum in pulmone vas indicabant. hisce namque signis id deprehendi auctores medicinæ omnes testantur. Ruptionis porrò vasis causa fuit, tum venarum in hac ægrotante raritas (vasa namque tenuia, rara, imbecilliáque ægra hæc omnia habebat, vt erat ipsa reliquo corpore tenui ac raro, vt habitum eum à primordiis generationis à parentibus nacta erat) tum etiam natiua quædam ad rupturam pronitas, & vitium simile à parentum semine in fœtu illatum. vnde in eundem affectum filia incidit in quem pater inciderat, morbosa qualitate in semine impacta, vnde morbosus quoque fuit genitus fœtus. Atque ea ratio est cur phthisicus phthisicum, podagricus podagricum generet, vt suprà de Hippocratis mente dictum à nobis est. Erat itaque hic affectus in nostra ægrotante, nempe vlcus pulmonis disrupto vase, ad quod vlcus & puris sputum & tabes consecuta ordine sunt, vt est Hippocratis mens. A sanguinis sputo, puris sputum: à puris sputo phthisis. Erat autem vasis ruptio per ἀναστόμωσιν magis quàm per διάβρωσιν, nempe à copia sanguinis & acrimonia adaperto vase, non eroso. Quum enim ab erosione ruptura fit, grande tum periculum imminet, nec curari nisi summo negotio huiusmodi vlcera queũt. Affectui huic fe-

E᾽ pulmonibus reiecti sanguinis nota.

Lib. 5. aph. 13.

Paul lib. 3. cap. 31.

Auic. fen 10. 3. tract. 3. cap. 5.

Lib. 4. de rat. vict. acut. 51.

Lib. 7. aph. 15. 16.

bris comes erat, quæ internarum partium graues affectus subsequi solet. Spirandi etiam difficultas aliqua percipiebatur: vigilia, sitis, inappetentia ægrum vexabant, tum & valida tussis, qua exagitatus sanguis, & adaperto vase in pulmone per os erumpebat. Extenuatio adhæc temporis lapsu & virium deiectio consecuta sunt. Hæc præcipua quæ ægram diuexabant symptomata, quorum est à nobis, antequam curatiuam methodum subtexamus, reddenda ratio. Quòd ad sanguinis sputum, puris sputum super-
Lib. 7. aph. com. 15. uenerit, id, auctore Galeno, malignum fuisse sanguinis sputum, & è pulmone procedere indicabat. neque enim ad omnem sanguinis ex ore reiectationem purulentum subsequi sputum est omnino necesse. A puris au-
Lib. 7. aph. com. 16. tem sputo, phthisis, hoc est, vt interpretatur Gal. totius corporis cum febre parua extenuatio, consequi vtplurimum solet, quòd ali desinat corpus, & in dies emacietur, vnde contabescere ipsum sit necesse. est enim
Lib. de tabe. tabes, auctore Galeno, viuentis corporis ex siccitate consumptio. Quãobrem quum & à febri & ab vlcere, à tussi, vigiliis, inedia, atque sanguinis excreatu siccari hoc malo affectos in dies contingat, quid mirũ si contabescant? Febris autem, quæ huius morbi symptoma & casus esse solet, ob id oritur, quòd à sanguine feruidiore & acuto inflammari cor soleat, hoc est incendi, ita vt febrem creet: maximè quum exulcerato pulmone non sat perfrigerari cor possit. exulcerati namque pulmones haudquaquam liberè cordi suppeditare aërem refrigerij cordis materiam possunt. Vnde calefacto corde incendi febrẽ est omnino necesse, quum, definien-
Fen 1. 4. cap. 1. te Arabe Auicenna, sit febris calor extraneus accensus in corde, procedens ab eo, mediantibus spiritu & sanguine, in totum corpus. Hæc igitur febris in hoc affectu causa fuit. Spirandi difficultas à pulmonum læsione
Lib. 6. de visu part. cap. 9. proueniebat. est enim pulmo respirationis organum, ita afferente Galeno. Quamobrem quum fieri nequeat vt cuiuspiam partis actio lædatur,
Lib. 1. de loc. aff. illæsa quæ ipsam efficit parte, (vt Galeni mens fuit) cõcludere inde oportet, læso respirationis instrumento, lædi quoque & eius actionem oportere qui enim fieri potest vt exulcerato pulmone respirandi actio non vitietur, soluta vtique vnitate partis atque etiam intemperata? Vigilia porrò ad tussim validam & crebram, tum ad siccitatem necessariò sequebatur: vtrumque enim vigilias inducere solet, vt concors est medicorum omnium sententia. Sitim qua premebatur ægra, & à caloris copia, nempe febri, & ab humoris inopia, siccitate vtique immodica, ortum habuisse ne-
Lib. 1. de sympt. facul. ca. 30. mo inficiari poterit. eæ enim ambæ sitis causæ à Galeno statuuntur. Inappetentia ob suctionis defectum, & ventriculi ad pulmonem affectum con
Lib. de alim. & lib. 6. Epid. sect. 6. sensum, oriri videbatur. conspirabile enim est vniuersum corpus, vt dixit Hippocrates: & vno membrorum læso, facilè reliqua in consensum & participatum trahuntur. Valida tussis ad sanguinis confluentis motum è
Lib. 5. de sympt. cau. cap. 3. pulmonibus sequebatur. est enim tussis, definiente Galeno, vehementissima efflatio, qua plurimus spiritus foras erumpens, impetu suo extrahit exploditque ea quæ in thorace pulmonibusve hæserunt. Extenuationẽ autem & virium deiectionem ad hæc temporis tractu insecuta esse quis miretur? Extenuatio enim defectum cibi, virium autẽ defectio ad extenua-

tionem consequi solet. Quamobrem quum & anorexia valida laboraret ægra, nec nisi cibum modicè caperet, & vigiliis & tussi valida premeretur, annon à tot causis extenuare potentibus attenuationem corporis insecutam esse confiteri oportebit? Extenuationem autem virium defectio comitatur, quòd in extenuatis & exiguus sanguis & spiritus pauci, & debilis calor omnino insint, quorum merito deficere vires consequens est. virium namque robur in spirituum, sanguinis, & caloris natiui copia situm est, vt pluribus in locis voluit Galenus. Lib. 9. metho. & lib. 11. Redditis iam symptomatum in hac ægra causis, curationem subtexamus.

CVRATIO.

Curationis modus hic fuit: Vbi primùm accersitus reiecti sanguinis copiam colorémque annotaui, & ex pulmonibus manare certũ habui, mox celeri manu succurrendum putaui, priusquam cruentum adhuc vulnus phlegmonẽ excitaret. nam vbi ea semel inuaserit, exigua spes est eius postea glutinandi: etsi in longius trahere tempus possit, vt Galeni mens lib. 5. meth. med. fuit. Itaque præmisso leni & mollitiuo clysteri, mox sanguinem detrahi iubeo non cõfertim nec semel, sed per vices: sic enim, auctore Galeno, Vbi suprà. melius sanguis auertitur. Itaque primùm è media dextri brachij vena sanguinis vncias tres detraho, post tres horas iterum vncias quatuor demo, in crastinum verò vncias rursus quinque aufero: quoad mihi sanguis sisti nec amplius fluere visus est. Silentium omnifariam triduum totũ impero, vt ne verbum quidem proferret, sed quæ vellet nutu designaret: (sic enim Galenus præcipit) Lib. 5. metho. med. ne magno vteretur respiratu inhibeo, & vt ne resupina cubaret, sed veluti sedens puluinari elato, quò facilius respiratio procederet, consulo: posca diluta & tepida colluere os, vt si quis in viscere thrombus latitaret, resolutus expueretur; quod posca facere solet. Vinculis & frictione extremorum ad reuulsionẽ sum cõmodè vsus, brachiorum & crurum. In perpetua quiete locóque obscuro manere ægram iussi, & vt ne minimùm corpus exagitaret prohibui. Adstringentes potiones, & glutinandi vasis vim habentes dedi, & forinsecus ad pectus vnctiones glutinantes & modicè adstringentes admoui: victum tenuem, sed qui viribus sufficeret, & refrigerandi atque compescendi sanguinis vim haberet, præscripsi. Postea verò quum à sanguinis sputo puris sputum sequeretur, ad detergẽtia & mundificantia pulmones, demum ad siccantia & glutinantia vlcus me conuerti, quoad ægræ sanitas fuit integrè restituta. Horum omnium hic fuit modus. Clyster emolliens talis fuit: ℞. Maluæ, bismaluæ, matrum violarum, bliti, ana M. j. prunorum paria v. caricarum pinguium numero xij. seminum melonum cum cortice contusorum ℥ j. seminum anisi & marathri (ob flatus plurimos quibus ægra abundabat) ana ʒ j. hordei cum cortice, furfuris macri P. j. fiat omnium decoctio ad ℔ j. in colatura dissolue catholici ℥ j. cassiæ cum saccharo ʒ v. olei violacei ℥ iij. sacchari rubri ℥ j. fiat clyster. Ad sanguinem sistendum hac sum vsus potione: Potio sanguinem sistens. ℞. Lapidis æmatitis subtilissimè triti, & cum aqua plantaginis loti ʒ j. coralli rubri similiter puluerati & loti, boli Armenij præparati, ana ʒ iiij. terræ sigillatæ (illam enim, etsi caremus quæ germana sit, contingit tamen quosdam è proceribus habere, & tum amicorum ope illius

copia ægræ facta est, & in hoc casu præstantissima est) ʒ j. ß. pulueris diaireos simplicis (cum adstringentibus enim pectoralia quædam misceri debent, quò eorum vis ad pulmones pectoralium ope feratur) ʒ j. Misce: fiat omnium puluis tenuissimus. dabam ʒ j. ß. pro vice ex aqua hordei, decoctionis plantaginis & centinodiæ. Sum etiam interdum trochiscis e karabe fœliciter vsus. Vnctio ad pectus: ℞. Olei rosati myrtini & violati, ana ℥ ij. gummi draganthi, amyli, ana ℥ j. axungiæ hirci ℥ j. ceræ albæ quantum sat est. Fiat linimentum: adde mannæ thuris ℈ iiij. croci ℈ ij. vngatur regio pectoris vt decet. Dedi etiam ad sanguinis feruorem compescendum, ad bilim sanguini intermistam vacuandam, & à supernis reuellendum, potionem hanc: ℞. Corticum myrobalanorum citrinorum ʒ ij. ß. iuiubarum, sebesten, ana ℥ ß. seminis plantaginis. ʒ ß. trium florum cordialium in fine decoctionis positorum, florum rosarum rubearum, ana P. j. fiat omnium decoctio ad ℥ iiij. & coletur: colaturæ adde rhabarbari electi cum toto subtilissimè puluerati (sic enim magis quàm dilutũ adstringit, & in reiectione sanguinis plus conuenit) ʒ j. ß. syrupi rosati de rosis siccis ℥ ij. syrupi rosati solutiui ℥ j. ß. Misce: fiat potio breuis, quam propinari cum debito regimine iussi. Nec scammoniata medicamenta adiicere volui, quod nonnulli magno errore faciunt, ne agitatis humoribus sanguis erumpat, acrimonia medicamenti vas rumpente. Clementioribus enim in hoc affectu, non vehementibus aut conturbantibus est omnino vtendum, vt myrobalanis, rhabarbaro, fistulari casia, rore Syriaco, syrupo rosato ex infuso rosarum sine scammonio, nec ad fortiora transeundum, nisi in vehementer robustis & rusticis, censeo. Cucurbitulas sine scarificatu hypochondriis, dum manaret sanguis, admoueri iussi, & confectione sequenti sanguinem compescui: ℞. Conseruæ rosarum antiquæ, conseruæ symphyti maioris, ana ℥ j. carnium cydoniorum saccharo conditarum ℥ j. ß. pulueris margaritarum electarum, coralli rubei, boli Armenici præparati, & lapidis æmatitis, ana ʒ j. Misce, & ex syrupo rosato & de berberis fiat opiata, de qua ad ℥ j. sumere mane iubebam. Cæterùm quum à sanguinis sputo plerumque puris sputum subsequi soleat, sanguine vtique in pulmonibus extra vasa putrefacto, & à calore putredinali in pus verso, efficitur vt phthisis inde consequatur, exulcerato ab acrimonia sanguinis pulmone, vnde & puris sputum, & totius corporis consumptio sequitur: túmque partim cum leuiter adstringentibus expectorantia & detersoria præscribere debemus. Id præstant medicamenta quædam tum simplicia tum composita: vt ex simplicibus, symphyti radix, ex aqua mulsa epota, vt Diosc. iubet, quod & ego in hac vtilissimum fuisse obseruaui: item ficus siccas ex hyssopo montano & saccharo cando, post leuem ad ignem ficuum cocturam, mirificè profuisse deprehendi. Confeci item ex betonicæ foliis siccis, melle electissimo exceptis, linctum, à quo mirum quantopere pectus à vitiosis & putridis humoribus purgaretur. Cancros item fluuiatiles in iusculis incoctos sumere sæpe iubebam, item pistacia & pineas nuces aqua prius calente madefactas, & sacharo respersas, nonnunquam verò ex melle deuorare iubebam. Ex compositis verò hæc:

Lib. 4. cap. 9. ex Matthiolo.

hæc: ℞. Terebinthinæ Venetæ in aqua hordei lotæ ℥ iij. caricarum pinguium in aqua mellis coctarum,& debitè in mortario marmoreo pistatarum numero xij. medullæ carthami ℥ j. carnis passularum sine arillis ℥ j. ß. pulueris glycyrrhizæ ʒ j. ß. radicis iridis Florentiæ ℈ ij. boli Armenij præparati ʒ j. Ex syrupo capillorum & de hyssopo fiat in modum opiatæ,de qua bis in hebdomada ad vnciæ dimidium ieiuno ventre sumere iubebam. Item, ℞. Sacchari candi,penidiorum,ana ℥ ij. sacchari electissimi ℥ iij. nucleorum pini mūdatorum,& in aqua hordei calida præinfusorum,& debitè pistatorum ℥ j. pulueris diaireos simplicis ℈ iiij. olei amygdalarum dulcium recēter facti ℥ j. Fiat in modum pastæ regalis, qua vtatur instar linctus omni hora extra pastum. Eclegma sanum & expertum cum pulmone vulpis ex artis præceptis præparato interdum præscripsi, sed eo vsa non est ob ingratum saporem. Ad pectus vnguentum admoui, vt sequitur: ℞. Vnguenti resumptiui ℥ iij. butyri recentis non saliti ℥ ij. mucaginis tragacanthi ℥ j. croci, pulueris iridis Florentiæ, ana ℈ ij. Misce cum oleo violato: fiat linimentum ad pectus, calidè desuper ponendo pannum lineum duplicatum,& fumigatum thure & styrace calamita. Ad expectorandam saniem è pulmonibus potiones sequētes dedi: ℞. Hydromellis simplicis recenter parati cum melle electo ℔ j. ß. addendo passularum pinguium exacinatarum ℥ j. caricarum pinguium numero x. radicis iridis Florentiæ ʒ j. Bulliant omnia simul aliquot ebullitionibus, & colentur: colaturæ adde sacchari candi, penidiorum, ana ℥ iij. cinnamomi electi conquassati ʒ ß. (roborat enim omnia membra aromaticitate sua) fiat hydromel, de quo mane & sero sumere iubebam vncias octo vel nouem. magna enim medicamenti copia dari debet, vt ad pulmones vis perueniat. Interdum ex agarico trochiscato cum terebinthina, thure & mastiche catapotia conficiebam, in introitu lecti sumenda, à quibus alleuari se plurimum ægra sentiebat. Tandem verò probè priùs purgato corpore, ad lactis asinini vsum perueni, & ad sacchari rosacei crebram sumptionem. Quibus remediis menses ferè duos vsa, integræ sanitati restituta est, pinguicula & nitida effecta, solidato vlcere: vnde iam decem totos annos à morbo reuocata, fœlix & fœcunda, ac multa prole beata, saluberrimè degit, nutu & beneficio præpotentis Dei, qui quorum vult miseretur, sanans omnium languores: qui sit benedictus in secula.

OBSERVATIO SEPTIMA.

NOBILIS Catharina Martina, accessione comitiali vitio ventriculi derepente suborta, eáque grauissima, vt casus in attonitum morbum timeretur, ob miram totius corporis plenitatem, præsertim cerebri, magna adhibita cura intra biduum curata fuit.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

IRA profectò haberi debent quæ natura in morbis etiam difficillimis, vbi robur nacta est, efficiat. non enim succumbit, sed validè aduersus vim morbi insurgens, quod molestat foras pellere nititur. Eò fit, vt in comitialis accessione miro succussu & motu agitari membra videamus, vt quod cerebro impactum est noxam adferens excutiatur. Quum enim, auctore Galeno, morbus comitialis, cõuulsio sit omnium corporis partium, quæ perpetua non sit, sed quæ ex temporum interuallis recurrat, mentis ac sensuum oblæsione comitantibus: atque in cerebro, ceu sede affecta, consistat, impediente humore animalem spiritum, qui in ventriculis eius continetur, quominus possit exire: efficitur profectò, vt magno conatu neruorum principium concutiatur, vt à se expellat quicquid fuerit id quod in eius ventriculis contentum, vel aliunde eò delatũ, noxam adfert. Qui verò comitiali accessione prehẽduntur, eos toto corpore conuelli, præsertim secundum extrema, videas, sensuum externorum functionibus destitutos: vt nec videant, nec audiant, nec loquantur, toruùm aspiciant: conuulsis vtique oculis, distorto ore, ob partium ad faciem attinẽtium conuulsionem, súntque cum stertore spiritum reddentes. neque enim citra stertorem respirare possunt, quòd aëri per angusta tum & inæqualia loca pituita referta transitus sit: nempe trachea arteria crasso humore secundum laryngem impleta, vnde stertentem reddi sonum necesse est, præsertim si effatu digna humoris morbum creantis copia fuerit, & angustum spatiũ per quod spiritus foras effertur. Tum enim quum cauo loco pituita à cerebro defluens contineatur, multúsque spiritus illi admistus, & foras per expirationem emissus, agitatum in humore illo efficiat, (adiuuante natiuo calore, qui facultatum omnium vehiculum, quæ noxia sunt depellere solet) efficitur, vt inter respirandum stertens sonus appareat: qui quò maior fuerit accessionis impetus, & humoris obstruentis copia amplior, eò maior percipietur. Siquidem, quod Galenus dixit, stertorem fortis apoplexiæ indicium esse: sic ad epilepsiam translata significatione, dicere meritò possumus, stertorem magnam & fortem indicare comitialis morbi vim, per quam respirationis functio impediatur. Vnde stertorem nasci necessarium quidem est. Stertor enim (qui nihil aliud prorsus est, quàm sonans spiritus foras emissus, & in aspera arteria perceptus) à duabus potissimum causis prouenire intelligitur: vel ab interclusa impeditáque respiratione, humore crasso spiritus transitum impediente, vaporéve plurimo caliginoso, vt in iis qui à fumo præfocãtur est videre: quò morbi genere periisse Plinium Veronẽsem Plinius Nepos testatur: (eum enim dum ad Vesuuij montis portentosam nubem flammantem spectandam accessisset, crassiore caligine spiritu obstructo, multo cum stertore vix præ meatus angustia spiritum ducentem, animam efflasse scribit) vel tandem à nimia asperæ arteriæ siccitate & corrugatione cum virium imbecillitate summa, stertor prouenit, vt in his qui morti proximi sunt, & in lethalibus peripneumoniis,

Lib. 3. de loc. aff. ca. 5.

Lib. 6. aph. com. 51.

moniis, aut pleuritidibus spectare licet: in quibus videas ægros moribundos cum stertore multo spiritum ducere, tandémque emori: quòd per inæqualia & siccitate exasperata loca deferatur spiritus, corrugata iam & adstricta aspera arteria, natura imbecilliore reddita iámque fatiscente. Vnde in acutis febribus, in internarum partium inflammationibus, iis præsertim quæ ad respirationis membra attinent, vbi morti proximi ægri sunt, cùm stertore respirare eos videmus, quod est summa cum difficultate spiritum trahere, tandémque abolita in totũ respiratione, & natura labori non sufficiente, concidere ipsam videmus. Sed de stertore qui in comitialis morbi accessione prouenit tantisper nobis sint dicta. Quòd verò per huiusmodi accessiones lædatur mens, internísque sensus omnes plerumque, in causa est principis partis cerebri læsio: quod quum maximè afficiatur, obstructis nimirum ipsius ventriculis, quæ libera semper & peruia esse oportet, fit nimirũ vt principis partis affectæ principes item actiones lædi fit necesse. Quarum quidem actionum noxa affecti cerebri certissimum testimonium præbet: quum, auctore Galeno, fieri nequeat vt cuiusquã partis functio lædatur, illæsa quæ ipsam efficit parte. Quid mirum igitur si vitiato animali spiritu, qui in cerebro residet sensus & motus ductor, & interni & externi sensus oblædantur omnes, fiántque contra voluntatem tum in animali conuulsiui motus? Hæc certè causa est cur ratio, mens, cogitatio, memoria in his qui comitiali tenentur minus rectè procedat: quòd facultas cerebri eiúsque instrumentum, animalis spiritus, à vi morbi occupata, & ad depellendam noxã intẽta, minus suis functionibus obeundis sufficiant. Quamobrem deprauatè fieri omnia est necesse: vnde fit, vt & aliena loquantur, & visis agitetur, & eorum quæ per accessionem acciderunt immemores, domesticos etiamdũ ab accessione leuati minimè agnoscant: quod ego in plerisque sum non sine magna admiratione expertus. Tum verò lassitudo mira, corporis confractio, & virium imbecillitas ab accessione resurgentibus ob id accidit, quòd in pugna dum se leuare tanta noxa natura nititur, multa fiat natiui caloris & spirituum resolutio: vnde decolores, imbecilli, prostrati prorsum aliquandiu manẽt. Hæc præcipua quæ in hac ægrotante apparuerunt symptomata: si illud addidero, finem faciam, accessionem hanc in præfata ægrotante magis per consensum à ventriculo & vtero multa pituita refertis, quàm per proprietatem & primigenium affectum in cerebro prouenisse: quòd modus & ratio curationis, atque etiam celeritas, nunquam postea redeunte affectũ, vbi mandantibus membris prospectum est, plena fide monstrarunt. Vbi enim per primigenium affectum in cerebro malum procedit, præsertim in declinante ætate, vel nunquam, vel difficillimè certè & longo temporis tractu curari affectus solet: vti Hippocratis mens est dicentis, Comitiales ante pubertatem mutationem accipere: si verò ad vigesimumquintum annum morbus infestet, commori ægrotantes. indicátur enim maxima & secundum habitum in parte principe læsio, vbi tamdiu perstat affectus: tum verò vel omnino non curantur, vel certè difficillimè. Cur verò sub accessionis finem spuma multa in ore appareat, facilis redditio

Lib. 1. de loc. aff.

Lib. 5. aph. 7.

causæ est.

causæ est. Fit enim id vbi naturæ impulsu atque conatu quæ in cerebro continebatur materia eius ventriculos obstruens, deorsum labitur, eo canali deducta ad os, quod ex medio cerebri ventriculo in palatum desinés, recrementa deriuat, & Græcè πύελος, vel χοάνη, Latinè, infundibulũ, A natomicis colatoriũ dicitur. Hac ergo parte detrusa materia, & spirituosæ substãtiæ admixta, spumã facit: siquidẽ, auctore Galeno, omnis spumæ generatio ex duarũ substantiarũ mixtione cõficitur, spirituosa altera, altera humida. Fit autem earũ mixtio, ambabus in multa perfractis, & multis mutuo cõplexu paruis ampullis ab ipsis procreatis. Hãc verò spirituosæ substantiæ cum aquea cõfractum ac mixtionẽ, facit interdum motus violẽtus, vel vtriusque, vel alterius tantùm; nonnunquam verò & fortis calor: vt in mari ventis agitato experiri licet, vbi propter ictum fortiorem, motúmque impetu factum, furibundum & spumans mare videre est: vti etiam in lebetibus caloris ratione spumam attolli videmus. In animalium autem corporibus quum adsunt ex morbo comitiali conuulsiones, vehementia motuum, & magna in humore cum spirituosa substantia agitatio spumã creare solet. Atque spumæ quæ multa in ore ægrotantis huius apparebat hæc præcipua causa fuit. Enarratis itaque huius ægræ symptomatis, & eorum redditis causis, superest vt curationem appingamus.

Gal. lib. 9. de vsu par. cap. 3.

Lib. 2. aph. com. 43.

CVRATIO.

Quoniam verò morbus grauis & acutus erat, grauibúsque symptomatis comitatus, & à quibus ob eorum sæuitiã metus erat ne in apoplexiam decideret ægra, tum ob materiæ cerebri ventriculos implentis copiam, & lentorem, tum ob accessionis epilepticæ magnitudinẽ & durationem, (in perpetua namq; e accessione totum fere diem mansit) opitulandum celeri manu vt ægrã à periculo vindicaremus visum est: iuxta illud Hippocratis, Medicari in valde acutis, si expedit, & materia turget, eadem die oportet. procrastinatio enim in talibus mala. Ob id confestim reuellendam à principe parte materiam, euacuandámque, tum roborandum caput, & prohibendum ne quid denuò influeret: denique ab accessione graui releuandam ægram opportunis & efficacissimis medicamentis duximus. Itaque clysteri acri deducendum humorem, & ad inferna trahẽdum curauimus, mox secta externa in cubito vena, quam cephalicam vocant, à capite reuellere: quæ ambo præsidia eodem die expleta sunt, & in crastinum datum soluens medicamentum: neque enim morbus inducias dabat, vt expectata coctione in plures dies medicamentum differretur: sed quia multitudine sua & vehementi obstructione turgebat materia, & principem partem cerebrum occupabat, celeriter succurrendum parti principi fuit. Sunt enim plerumque principum partium morbi vel omnino lethales, vel ei periculo proximi: in quod discrimen ne incidant ægri, magna prouidentia medico curandum est. Qua autem ratione ægram ab accessione leuauimus, paulò post dicemus. Horum omnium hæc fuit ratio. Clysteris descriptio vt sequitur erat: ℞. Quatuor remollitiuorum (constipata namque aluo erat, quum insultu epileptico apprehensa est) ana M. j. hyssopi, betonicæ, sampsuchi, melissæ, centaurij minoris, ana M. ß. seminum anisi, anethi, marathri, & rutæ, ana ʒ iij. florum chamæmeli, rorismarini, stœ

Lib. 4. aphor. 10.

rini, stœchados, & sambuci, ana P. j. agarici in panno lineo raro ligati ʒ iij. polypodij quercini conquassati ℥ j. furfuris macri P. ij. fiat omnium decoctio ad ℔ j. & coletur. In colatura dissolue hieræ Galeni ℥ j. electarij Indi maioris ʒ iij. mellis violati, mellis anthosati, ana ℥ ij. salis gemmæ ʒ j. olei liliorum ʒ iij. Misce: fiat clyster: detur incontinenti vt factum fuerit. Immisso clysteri ingens excrementorum pituitosorum copia cum flatibus multis educta est. Inanito ventre, sanguinem detrahi iubemus, tum pro affectus instantis magnitudine, tum pro imminentis periculi ratione. nam & ingens affectus erat, nempe epilepsiæ grauissima accessio, & apoplexiæ metus suberat. Quamobrem quum & ægra succulēto & bene habito corpore esset, & viribus & plethora abundaret, optimum mittere sanguinem visum fuit: iuxta Hippocratis præceptum, in acutis affectibus sanguinem detrahi imperantis, si vehemens sit morbus, & infirmus ætate floreat, viribúsque abundet. Quæ quum omnia in præfata ægrotante adessent, saluberrimum visum fuit, ad exonerandam naturam ea qua premebatur sarcina, venam secare. Itaque de cephalica sanguinem haurimus, quòd ea dissecta magis à capite reuellat. Sed quum præ carnis copia, & venæ apertæ tenuitate, non satis sanguis flueret, rursum aperta mediana, quæ tumentior apparebat, sanguinem copiosè, pro ratione tamē virium, detrahimus, nempe in vniuersum ad vncias duodecim: móxque à misso sanguine leuior recurrere accesio cœpit. In crastinum potionem sequentem in aurora damus: quòd morbus (vt antea dictum) inducias non daret, & vehementia symptomatum insolentissimè premeret, & turgeret nimia copia infestans in principe parte humor, vnde cōfestim euacuare coacti sumus: ℞. Hieræ Galeni ℥ ß. diaphœniconis, electarij Indi maioris, ana ʒ j. agarici trochiscati in oxymelite scillino infusi & expressi ℈ iiij. oxymellis scillitici ℥ j. (vtilissimum namque in huiusmodi affectibus est) aquæ decoctionis hyssopi & betonicæ & florum cordialium quātum sufficit. Misce, paretur potio: quam dari de summo mane iussimus: etsi ægrè atque summa cum difficultate eam ægra sumpserit, conuulsis vtique mandibulis, vt vix aperiri os posset. Ingessimus tandem, deducto ore speculo chirurgico: eáque deuorata, commoda euacuatio secuta est, aquosæ & spumosæ pituitæ multæ. In crastinum à pharmaco theriaces antidotum & mithridatij vnà cum conserua florum rorismarini & stœchados dedimus, ex saccharo confecto bolo: sed quoniam deuorare non poterat, in potionis formam dedimus, ex aqua decoctionis hyssopi & melissæ. Interea verò dum reuulsioni & euacuationi intēdebamus, insultus epileptici cui erat præsenti manu succurrendum obliti non fuimus. Prospicitur autem accessioni huiusmodi, frictionibus vehementibus & asperioribus extremorum, acclamationibus, & contentione moderata membrorum, quæ motibus cōuulsiuis nimium & diu defatigabantur, vnde virtutem deiici necesse quidem erat: quo casu æquum est tam violentos motus vtcunque refrænare: (nam omnino prohibere ne fiāt impossible sanè est, quoad detrusa sit his motibus in inferna quæ noxam inferebat materia) tum verò admotis ad nares & in os inditis quæ leuandi ab epileptico insultu vim haberent. Itaque naribus ru

Lib. 4. de rat. vict. acut. 16.

Curatio accessionis epilepticæ.

Rutæ & eius succi vis in accessione comitiali. Lib.3.cap. 45.

ribus rutam virentem tusam ex aceto maceratam appono,& intra os ingerendam,fricandúmque palatum conor,modò ex ruta, modò ex castoreo. Comitialibus namque ruta maximè prodest,vel Dioscoridis testimonio:quin succum rutæ,ceu præsens quoddam remedium, releuandis ab accessione infirmis exhibere cum melle scillitico multa & diuturna experientia mihi comprobatum est:quod & in hac magna cum vtilitate fecimus,vti & in aliis multis. Ex quo enim bis succum sumpsit, nunquam amplius accessione tentata fuit, vtique discusso à rutæ potentia caliditatéque humore.quod & ipsum in puerulis recêns natis, & accessione comitiali prehensis sum bona fide expertus. Quin quum à ventriculi vitio pathema hoc inferri sciremus,vomitum prouocare vtilissimũ fuit: quod & nos fecimus,vomitorio dato ex oxymelite cum aqua decoctionis seminum raphani & atriplicis, à qua potione commoto ex penna oleo intincta gutture,ingentem aquosæ pituitæ copiam ore reiecit. Vbi verò iam restituta sibi ægra nobis visa est,nec amplius accessione infestari,ad præcautionem quæ sequuntur præscripsimus,ne videlicet in morbum relaberetur. solet enim morbus per temporum recursus quosdam redire, nisi cautè sibi ægri prospiciant. Hæc igitur ad præuisionem præscripta ordinauimus: ℞. Catholiconis ʒ vj. diaphœniconis ʒ ij. ex saccharo fiat bolus:capiat ante omnia. In crastinum hoc apozemate capitali vti cœpit per sex dies: ℞. Radicum acori,vtriusque radicis enulæ campanæ & pæoniæ maris,ana ℥ j. cyperi,calami odorati, ana ℥ ß. corticis citri sicci,visci quercini,ana ʒ vj. melissæ,hyssopi montani, betonicæ, sampsuchi, rutæ,ana M.j.herbarum capillarium communiũ,ana M.ß.mercurialis tantundem, iuæ arthriticæ,primulæ veris(hæc duo ad arthritidem qua identidem laborabat ægra) ana M.ß.medullæ carthami ℥ ij. agarici trochiscati in panno lineo raro ligati ℥ j.seminum anisi & marathri, ana ʒ ij. granorum pæoniæ decrescente luna collectorum ℥ ß. seminum melonum cum cortice contusorum ʒ iij.florum rorismarini & stœchados,ana P.j.florum buglossæ & genistæ,ana P.ij.epithymi ℥ ß. fiat omnium decoctio in aqua fontana ad ℔ ij. & coletur. Colaturæ adde oxymellis scillini ℥ iiij. mellis rosati colati,syrupi de betonica recenter facti, ana quartarium ß. Misce: fiat apozema clarificatum,& aromatisatum cum nucis moschatæ, pulueris diamoschi dulcis,ana ʒ j.pro quatuor dosibus,reiterãdo aliis duabus. Finito syrupo potionem hanc dedimus: ℞. Decocti præscripti apozematis ℥ iiij. addendo agarici albi & fœminei in prædicto decocto cũ pauco zinziberis infusi ℈ iiij. diaphœniconis, electarij de citro solutiui,ana ʒ j. ß.syrupi rosati ex infusione rosarum sine scammonio ℥ ij. Misce,fiat potio:detur cum debito regimine. ℞. Conseruæ rosarum & anthos,ana ʒ j. theriacæ veteris & probatæ ℈ ij. ex saccharo albissimo fiat bolus,quem capiet in crastinum medicamenti in aurora,quinque horis ante cibum. ℞. Conseruæ acori colati, conseruæ florum rorismarini, stœchados, & buglossæ,ana ℥ j. conseruæ florum saluiæ & cichorij, ana ℥ ß. myrobalanorum emblicorum saccharo conditorum numero I. pulueris diamoschi dulcis ʒ j. ß. corticis citri conditi ℥ ß.granorum pæoniæ suo tempore collectorum,

lectorum, visci quercini, ana ʒ j.ß. cineris cranij hominis ℈ v. pulueris coralli rubei loti, & rasuræ eboris, ana ʒ j. pulueris nucis myristicæ, & interioris cinnamomi electi, ana ℈ ij. Misce cum syrupo conseruationis acori & melle scillitico: fiat in modum opiatæ, de qua capere iubebam alternis diebus ieiuno stomacho ad quantitaté nucis comestibilis, colluendo os pauco vino aqua buglossi diluto: iubebámque dormire ab accepto medicamento, & abstinere à cibo horis quatuor. Ab hoc medicamento mirificè iuuari se ægra testabatur. Catapotia ad auersionem materiæ à cerebro & ventriculo in hunc modum præscripsimus: ℞. Pilularum assaieret ʒ ij. aloes in succo hyssopi ter lotæ ʒ iij. agarici trochiscati ʒ ij. pilularum cocciarum Rasis ʒ ij. masticbes, nucis myristicæ, cineris cranij hominis, granorum pæoniæ, ana ℈ j. trochiscorum alandahal G. v. Misce, & cum melle scillino fiat pasta, ex qua formentur pilulæ sex pro drachma. Capiat semel in mense ℈ iiij. & quandoque capiat pilulas tres ponderis ʒ ß. eundo dormitum longè à leui cœna.

Ad repressionem vaporum, ne in caput ferrentur, à cibo sequenti puluere vti iussimus: ℞. Coriandri cum aceto infusionis mastiches præparati ℥ ij. anisi similiter præparati ℥ j. granorum myrti ʒ ij. pulueris diacitoniten sine speciebus ʒ iij. cinnamomi electi ʒ ij. pulueris coralli rubei loti, margaritarum electarum, ana ʒ j.ß. rasuræ eboris ʒ j. sacchari rosati tabulati ad duplum omnium. Misce: fiat puluis, quo vtatur in fine pastus, absque vllo potu desuper.

His remediis, vnà cum optima victus ratione illi præscripta, ægrã integræ sanitati restituimus, vt nunquam postea relapsa sit, quum sit iam elapsus sextus ab inuasione insultus epileptici annus. Ad laudem Dei opti. max. qui Medicinam in salutem languentium creauit, cui sit honor & gloria in omne æuum.

OBSERVATIO OCTAVA.

CLAVDIVS Aymargus vinitor, vulnere in capite secundum ossa bregmatis accepto à lapide incusso, sine fractura scissuráve aliqua, conuulsus & resolutus moritur xiiij. die, inuenta sanie sub meningibus dissecto cadauere.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

VINITOR hic robusto & bene habito secundum naturã corpore, cum forte-fortuna contentionem cum suæ sortis vili homine habuisset (siquidem iuxta prouerbium ab Hesiodo prolatum, & ab Aristotele ex eodem auctore relatum, Lib. qui opera & dies inscribitur. Aristoteles lib. moraliũ 2. & octauo, & lib. rhet. 3.

Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, καὶ τέκτονι τέκτων
Καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονέει, καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ. Id est:

Odit ita fabrum faber, figulóque molestus

Est figulus: mendico protinus inuidet alter
Mendicus: cantor cantorem liuidus odit.)

& rixa grauis inter eos oborta fuisset, mox ad manus contentiosi venêre, túmque incalescente ira, quum ligone alter hostem impeteret, alter lapide accepto ferire insurgentem in se tentaret, accidit, vt iacto lapide incussum sit huic ægro contusum in capite vulnus secundum os bregmatis parte sinistra, quam partem Sinciput Latini, anatomici Os coronale vocare in vsu habent. Accepto vulnere, concidit æger, & sine sensu stupidus aliquandiu manens, à suis exsuscitatus resurgit: in ædeísque deductus (namque intra pomœrium vrbis contentio inciderat) accersito chirurgo vt curam susciperet, optimè ab vxore & domesticis tractatur. Qúmque dies aliquot sine vllis verendis symptomatis constaret æger, præter dolorem, quem tamen ingentem ex vulnere percipere se aiebat, existimatum est vulnus lethale non esse, immò nec periculosum. Quamobrem ne vocare quidem medicum sunt dignati, tum quòd pauperes essent, sumptúsque reformidarent, tum quòd leuius illis vulnus videbatur, quàm vt medici operam exigeret. Tandem verò quum post septimum augeri febris dolórque cœpisset, & æger per noctem aliena loqui, contrahíque digiti manus viderentur, de accersendo medico consilium cœperunt. Accedo vocatus, vulnus intueor, vulnerati faciem, aspectũ, verba attendo: video hominem balbutientem, & grauatè atque aliena loquentem, contractísque manuum digitis atque conuulsis brachia attollere non posse cerno, sed veluti resoluta iacere. Tum his spectatis lethalibus signis, domesticis in præcipiti rem laborantis esse denuntio, atque moriturum breui præsagio: me tamen quæ ad officij mei rationem pertinerent bona fide expleturum. Qúmque de iis quæ à chirurgo facta essent interrogarem, inueni missum fuisse illi per initia sanguinem, purgationem autem non adhibitam. Itaque quum eam in capitis vulneribus plurimum

Hipp. lib. de vlcerib. Gal. lib. 4. meth. medendi. valituram, ex Hippocratis & Galeni doctrina, scirem, constaréntque adhuc satis vires, medicamentum purgans præscribo: quod fœliciter & sine vlla molestia operatum est. Sed nihilo secius perstare symptomata illa grauia non desinebant, resolutio conuulsioni coniuncta, atque delirium: quibus pro ratione mederi studeo, resolutioni quidẽ oleis & linimẽtis calidis neruos roborantibus. siquidem ex oleo chamæmelino, liliorum, & lumbricorum inungi spinã calidè iubeo, datis insuper mollibus & pinguioribus lanis: ex vnguento etiam Agrippæ & de althæa vocato, adiecta styrace calamita & liquida, & myristica nuce, ceruicem totam imbuo, & pannis lineis calefactis sæpe fouendam partem iubeo. Siquidem frigidum, auctore

Lib. 5. aph. 18. Hippocrate, inimicum neruis, osibus, dentibus, spinali medullæ: calidum vtile & amicum. Delirio somniferis medicamentis, & clysteribus deorsum humores reuellentibus prospicio. Sed nihil proficientibus omnibus, quòd in lethalibus morbis irrita esse soleant quæ in auxilij vim ad-

Lib. de lege. hibentur (sunt enim natura repugnante, vt Hippocrates dixit, omnia vana) æger in deterius lapsus, mortem obiit decimoquarto die ab accepto vulnere. Dissecari cadauer sui iussere: è regione vulneris inter cranium

& duram

& duram meningem sat multa puris copia inuenta est, mēbranáque ipsa prætumida & decolorata qua parte vulnus insederat, etsi nulla tamen in cranio subesset fractura scissuráve aliqua, sed sola ex ictu concussio. Vnde factum est, vt ex ictus violentia & contusione venulæ pericranij sanguinem fundentes & ruptæ, saniei genitæ materiam præbuerint. siquidem sanguinem extra vasa deductum putrescere necesse est, vt Hippocrates affirmauit. (Lib.6.aph. 20.) Sed quomodo ad meningas vsque sanies penetrarit, quum nulla esset in osse fractura aut rima, magis mirum videri potest. Sed tamen mirari desinemus, si intellexerimus conspirabile esse vniuersum corpus, vt rectè ab Hippocrate traditum est, (Lib. de alimento.) & ab ictus violentia incusso in caput lapide graui, non solùm externas partes quæ in capite sunt, sed & internas quoque per consensum atque viciniam affici. Neque enim solùm existimandum est venulas quæ in pericranio sunt ecchymosim facere in huiusmodi capitis contusionibus, sed & eas quæ intra cranium duram meningem vestiunt: quòd dura meninx pericranio adligata sit, & ab ea per suturas, pericranij ortus sit, vt in anatome corporis est videre. Itaque quum ab ictu concussæ & ruptæ duræ meningis venulæ fuerint, ab illis saniem prodiisse, quæ dissecto cadauere intra cranium apparuit, firmissima ratione existimandum est: vt verissimum sit quod ab Hippocrate lib. de capitis vulneribus dictum est, vulnera capitis etiam exigua periculo non vacare, ideóque nec negligenda esse. Nam sæpe sola capitis cutis contusa (vt eodem loco testatur Hippocrates) aut ferro discissa, aut alio quopiā teli genere, nisi diligenter & quadam cū reuerētia tractetur, sanguinis coactione non expurgata, languenti quidem mortis periculū, medico verò magnum negocium facessit: quod in hoc ægro, & Arduyno Ferrerio (de quo Obseruatione prima huius tertij libri dictum abundè à nobis est) & in filio quadrimo Ludouici Petri mercatoris Aueniōnēsis, & plerisque aliis experiri mihi licuit. In quibus sanè cū contusione vulneribus sine fractura maiora pericula insequi plerunq;, quàm cū fractura in mille ægrotis obseruaui: ideóque maiori esse cautione ac diligentia curanda, quàm quæ cū fractura notabili sunt. quod nos experiētia docuit, cui est perpetuò fidendū. (Contusa vulnera capitis periculosiora, quàm quæ cum fractura.)

OBSERVATIO NONA.

NOBILIS Antonius Porcelletus, sanctæ Sedis Apostolicæ Prothonotarius, phlegmone hepatis diu vexatus, tandem moritur, multis ac grauissimis symptomatis conflictatus.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

RINCIPVM partium morbos vel omnino exitiales esse, vel saltem magnos, & ad curandum difficillimos, vnum est ex públicè in medicina cōfessis, & est à Galeno lib. 4. meth. med. proditum. magnos siquidem affectus fieri, vel ob af-

flictæ partis præstantiam, vel propter affectus magnitudinem, vel ob κακοήθειαν, id est malum morem, seu malignitatem dicere malis. Et profectò affectus huius præstantissimi viri vtroque nomine magni nomen mereba tur. Siquidem hepar princeps pars, totíque corpori necessaria (nimirum naturalis in corpore facultatis principium, & sanguinis officina) affecta erat: & affectus ipse ingens, nempe phlegmone eam partem obsidens, & quæ symptomata coniuncta erant, ipsius cacoethíam planè indicabant.

Signa. Hepar verò affectum fuisse in hoc viro plurima indicabant, primùm dolor in dextra præcordiorum parte sub nothis costis perceptus, auriginosus faciei color ad fuscum inclinans, párque in vniuerso corpore color, grauitas dolori coniuncta tota præcordia retrahens, vt præ doloris & grauitatis perceptæ magnitudine manum sæpe hypochondrio admouere co geretur. sic enim minus premi se dicebat, minúsque grauitate vrgeri, manu quidem viscus aut partem dolentem attollente, vt pondere minus gra uaret. Dolor verò adiugulum vsque protendebatur, tussis exigua & sicca sine vllo sputo frequens erat, ingens fastidium & inexhausta sitis hominem premebant, lingua valde rubens, quæ morbi progressu nigra tandem & scabra effecta est: febris non exigua neque intermittens comes erat, spi randi difficultas summa, vt quum multum spiritum trahere intrò vellet, interpellare respirationem cogeretur: tumor ad tactum durus, rotundus & circumscriptus, dolénsque ea in parte apparebat, inflammationis in gib bis hepatis consistentis indicium. Quæ enim in simis hepatis inflammationes consistunt, haudquaquam tactu percipi queunt, quòd ad ea loca tactus pertingere nequeat: sed per alia potius accidẽtia, quàm per tactus indicium inuestigare ea oportet. maius namque fastidium, nauseam & vomitum biliosum, sitímque, quàm gibbæ partis inflammationes adferunt,

Lib. 5. de loc. affect. cap. 6. nec tactu discerni possunt: quæ docta Galeni sententia est. Hisce signis atque symptomatis iecur phlegmone tentari certò deprehendimus.

Causæ. Causæ generationis affectus huiusmodi ab externis inchoando fuere, in primis vita deses & ocio marcescens: lautus & plenior victus, à quo quum & sanguinis copia gigneretur, nec satis difflarentur humores, aut etiam exer citio discuterentur, effectum est, vt congesto plurimo in parte sanguine, eóque bilioso, neque difflato, tumor omnino in viscere, cum calida ipsius intemperatura supra iustum naturæ modum, obortus sit. Atque hæ duæ causæ ex internis præcipuæ fuerunt phlegmones generationis in hepate, mala scilicet partis temperatura, nempe iusto calidior, cum affluxu sanguinis biliosi sensim in parte congesti, obstructis à nimio humore hepatis meatibus. Quamobrem minimè mirum, si in tumorem phlegmonosum viscus abierit. Nec verò symptomatum enarratorum causas inuestigare difficile fuerit: omnia namque affectus naturam, velut vmbra corpus se-

Lib. de symp. diff. cap. 1. quuntur, vt rectè Galenus affirmauit. Doloris igitur in dextra præcordiorum parte percepti causa, intemperies calida visceris, & soluta in eo continuitas, ab infarcto humore tensionem faciente, censenda est. hæc enim

In arte medicinali ca. 80. duæ præcipuæ doloris causæ Galeno statuuntur. Auriginosus faciei & totius corporis color ad bilis plurimæ effusionem, obstructis vtique visceris meati

ris meatibus, sequebatur. talis namque foras efflorescit in corpore color, qualis fuerit humorum natura: quum sit color humorum intus latentium, si quid Galeno creditur, certissima nota. Itaque quum sanguis plurimus bile infectus in vasis redundaret, nec à sanguine bilis secerneretur, ob visceris imbecillitatem atque obstructionem, similem foras efflorescere humoribus intrò latentibus colorem fuit necesse. Hic enim in facie potissimum apparens affectus hepatis maximè demonstrat: & expertus quidem medicus iocinorosos omnes & stomacho laborantes ex colore facilè deprehendit, non indigens significatione alia, aut pauca, vt rectè Auicenna affirmauit. Grauitas dolori coniuncta, & tota quasi præcordia retrahens, ad humoris impacti molem grauitatem inferentem, referenda meritò erat. Vbi enim humor alicubi impactus, nec difflatus moram fecerit, necessariò grauitatem facit: quæ profectò humoris aggrauantis perpetuò signum est, vt idem Auicenna fen prima tertij, tractatus primi cap. duodecimo annotauit. Ad iugulum verò dolor protẽdebatur ob membranam hepar inuoluentem ad caput eius. inflammatione namque tentato iocinore tensionẽ omnino fieri necesse est, atque grauitate quæ sursum sunt consensione quadam trahente, iugulum quodammodo trahi, & in participatum doloris venire oportet: etsi id perpetuò non fiat, in hoc tamen ægro talis doloris species apparebat. Exiguæ, siccæque, & sine sputo tussis, septi transuersi læsio causa erat: laborante namque vel magnis obstructionibus vel phlegmone hepate, præsertim si gibba ipsius afficiantur, contingitur septum transuersum extrema sui parte, vnde & tussis & respirandi difficultas oriuntur: vt rectè Auicenna dixit, qui & pulmones & septum transuersum consentire in nocumento ad hepar phlegmone tentatum scripsit. Ingens fastidium quo premebatur, ad vẽtriculi per sympathiam affectum ad hepar referendum erat: consentit enim maximè ventriculus affecto iocinori, vt & ratio & quotidiana experientia monstrant. Sitis inexhaustæ plurimæ erant causæ, tum caloris intrò concepti copia, & vaporum inde exhalantium, & linguæ humidum calore ac nidore suo absumentium abundantia, tum verò febris conclusæ & continentis acrimonia, & doloris acerbitas: à quibus omnibus ingẽtem creari sitim consequens omnino fuit: quum fieri sitim dixerit Galenus, vel caloris copia, vel humoris inopia. Linguæ rubedinis quæ apparebat facile est causam inuenire, nempe vaporem sanguineum linguam inficientem: qualis namque fuerit succorum intus conditorum natura, talem foras efflorescere colorem oportet. Quum itaque sanguis copiosus in viscere collectus, isque flammeus esset, nimirum si linguam pari colore infecerit: tandem verò temporis progressu aucto igneo calore, in nigritiem cũ summa asperitate color linguæ demutatus est, absumpto nimirum omni humore, & à calore febrili deassato. Febris porrò, internæ phlegmones comes & accidens erat. neque enim citra ingentem febrem atque periculosam fieri internorum inflammationes possunt: quum sint hæ febres quæ internas inflammationes consequi solent, omniũ deterrimæ & maximè lethales, si quid Galeno credi-tur. Tumoris verò circumscripti causa erat, impactus in viscere secun-

Lib. 1. aph. com. 2.

Fen 14. 3. trac. 2. cap. 2.

Fen 14. 3. trac. 3. cap. 2.

Lib. 1. de simpl. facul. ca. 30.

Lib. 4. aphor. com. 55.

dum gibbas ipsius partes sanguis, partem ipsam distendens, & in altiorem molem attollens. Symptomatum in hoc ægro apparentium recēsitis causis, curationem attexere consequens videtur. Nam etsi ea non profuerit, [Lib. 11. metho. med.] non sunt tamen ob id infamanda præsidia (vt ait Galenus) quæ plurimis fuerunt saluti: nec si non pro ratione curatio cesserit, culpandus medicus, [Lib. 1. Præf. textu 4.] qui lethales morbos curare non posit, quòd in sua manu positum non sit (vt rectè Hippocrates sensit) morbos omnes curare.

CVRATIO. In hoc curando omnem adhibuimus operam, vt sanari methodo posset: [Lib. 11. meth. med.] sed quibus desperata ægris salus est, his (vt Gal. ait) nullum neque auxilium neque tempus est opportunum. Nos tamen omnia ea adhibuimus remedia quibus seruari ægrum posse sumus arbitrati: nempe vbi primùm vocati sumus, quòd aluo tum adstricta esset, clysteres emollientes præscripsimus. Sanguinem è interna dextri brachij vena detraximus, quòd in internorum inflammationibus è directo partis affectæ sit exhauriendus [Lib. 4. de rat. vict. acut. 67. & Gal. ibid. & lib. de sanguinis miss.] sanguis, vt ab Hippocrate & Gal. traditum est. Syrupis præterea refrigerantibus & detergentibus vsi fuimus, syrupo, inquam, de cichorio cum rhabarbaro, de endiuia composito, ex decocto cichorij, endiuiæ, scariolæ, hordei: quin & in progressu syrupis leniter aperientibus sum vsus, syrupo capillorum, & de duabus radicibus, quòd in gibba inflammatio constitisset, ex decocto radicum graminis, & petroselini & seminum frigidorum. Parti verò affectæ, ad repellendum ab initio oleis repellētibus, postea vnguentis & cataplasmatis sum vsus: nempe oleo rosato, myrtino ex pauco aceto, cerato santalino, vnguento rosaceo, in incremento: tum ex absinthio, palmulis, vuis passis cū suis gigartis, in aqua & aceto coctis, additis chamæmeli & meliloti atque rosarum floribus, spica nardi, schœnantho, farina hordei, oleo rosaceo, & de absinthio cataplasma cōfeci, & parti affectæ admoueri iussi: interdum etiam additis caricis pinguibus, styrace calamita, iride, omnibus in sapa coctis (quòd durities effatu digna subesset) cum seminis lini farina, & oleis chamæmelino, anethino, & amygdalarum dulcium, adiecta nardi spica, schœnātho & absinthio. Sed nihil omnia profuerunt, in deterius semper labente morbo: vnde superata virtute (quòd antequam medicum accersiuisset plures iam dies morbus inuaserat) ægrum concidere necessarium omnino fuit. Neque enim fieri potest vt vehementissimum morbum principis partis imbecilla virtus superet, [Lib. 10. meth. med.] quæ vel à minimis (vt Gal. ait) succumbere solet, tantum abest vt magnis obsistere queat: præsertim quum morbus altas iam radices egerit. Vnde illud rectissimè à poëta Nasone dictum est:

Principiis obsta: nam serò medicina paratur,
Quum mala per longas conualuere moras.

Atque hic infœlix huius morbi exitus fuit.

OBSER

OBSERVATIO DECIMA.

MARTHA ab Stricto mulier probatiſſima, Marini cauſidici præſtantiſſimi vxor, ſcirrho hepatis grauiſſimo malè affecta, in aquam intercutem tandem incidit: qua diutiſſimè laborans, & in deterius ſemper lapſa, gãgrana & ſphacelo in crure dextro obortis, cum ſæuiſſimis ſymptomatis, febri acuta, animi deliquio, mentis alienatione, clamoribus validis & doloribus contorta, miſerè moritur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

IECVR atque lienem ſcirrhis eſſe opportuniſsima & maximè obnoxia, à Galeno ſcitiſsimè dictũ eſt, quod viſcera hæc ob eorum ſubſtantiæ mollitiem facilè obſtructionibus tentari ſoleant. (Lib.13.meth.med.) Vnde fit vt ſi craſsi & lenti ſucci huic parti, nempe iocinori, incumbant, vehementérque in ea impacti ſint, nec inde pellantur, facilè ſcirrhos pariant. hæc namque pars lutoſum quippiam continet, vt 13. meth. ait Gal. Fit namque ſcirrhus ex humore lento & craſſo inſolubiliter induratis partibus infixo, vt lib. 2. artis curatiuæ ad Glauc. à Galeno proditum eſt, (Cap.19.) & à Paulo itidem confirmatum. (Lib.4.cap.32.) Quamobrem quum mulier hæc & calido eſſet & ſicco totius corporis habitu, hepárque calidum haberet, tum verò incauta & inſalubri victus ratione vteretur, glutinoſis præſertim & craſsis cibis plurimum vtens, effectum eſt, vt obſtructionibus multis ſecundum hepar laboraret, percepta etiam in hypochondrio dextro grauitate ac tenſione, nec omnino locus doloris expers erat. Quæ quum ægra per initia neglexiſſet, vtpote quæ omnium maximè à medicamentis abhorreret, effectũ eſt vt in ſcirrhum obſtructio deſierit. Erat autem ſcirrhus haud exquiſitus ille quidem, quòd doloris vtcunque particeps eſſet. Exquiſitus autem ſcirrhus tumor præter naturam eſt inſenſatus durúſque: non exquiſitus verò non omnino ſenſus expers eſt, difficulter tamen omnino ſentitur. (Gal. lib. 2. artis cur. ad Glauc. cap. 19.) Qui porrò inſenſilis eſt, curam non recipit: qui verò ſenſum aliquem habet, nec incurabilis omnino eſt, ſi ab initio commoda adhibeãtur remedia, nec facilè etiam curationem admittit, præſertim ſi hepar principem partẽ obſideat. Ab initio namque curari quidem poteſt, & ſanaſſe ſe ſæpius Galenus teſtatur: vbi verò induruerit, & plurium dierum ſpatio radices egerit, hoc eſt occalluerit, inſanabilis omnino affectus relinquitur, nec potuiſſe à ſe curari, aut vidiſſe alium qui curauerit, teſtatur Galenus. (Lib. 2. ad Glauc. cap. 21.) Nimirum igitur ſi curationem in hac muliere non admiſerit induratus in hepate tumor, quòd iamdiu conſtitiſſet, nec ab initio quæ admouenda quæque ſumenda fuerant, neque aſſumpta neque admota neglectu & incuria fuere: tum etiam quòd affectum huiuſmodi iam aqua intercus complexa fuiſſet: quæ (tradente Galeno) illico ad ſcirrhum ſequi conſueuit, & ex neceſsitate accidit, niſi ab initio magna dili- (Lib. 5. de loc. affect. cap. 6. & lib. 2. ad Glauc. cap. 21.)

gentia tractetur. ac proinde fieri meritò dixit Galenus, vt pereant quamplurimi in tempore longo: nonnulli verò breui tempore, quibus alui proluuies superuenerit. Quum igitur haud prius medicum ægra hæc aduocarit, quàm aqua intercutẽ fuerit correpta, attritis iam viribus, intumescente plurimùm ventre, attenuatóque corpore: fieri profectò haud potuit, vt sanitatem cõsequeretur, tum quòd insanabilis per se esset affectus, tum quòd nullum præsidij genus imbecillæ vires admitterent, eorum dico præsidiorum quæ & affectui & parti affectæ debebantur. Neque enim hepar veluti splen fortia medicamenta perferre potest, vt auctor Galenus est, & vires imbecillæ medicamenta soluentia, quæ vacuandis crassis & lentis humoribus idonea sunt, minimè admittunt: nisi ea dosi minima exhibeantur, quæ tamen sic exhibita aut nihil aut parum opis conferunt. Quæ sanè causa fuit, cur à medicamentis leuamen ægra nõ senserit, quòd fortioribus exhibendis locus non dabatur, mitiora affectum non leuarent. Aegris enim qui insanabiles sunt nullum neque auxilium neque tempus est opportunum, (vt præcedente Obseruatione de Galeni sententia attulimus) sátque tum fuerit vt se medicus à culpa immunem præbeat, si & ægrotantem moriturum prædixerit, & nullo fuerit vsus generosiore medicamento: vt in eiusmodi casibus cauendũ doctè Galenus monuit, quod & nos eius præceptum sequẽtes fecimus. Porrò cur ad hepatis scirrhum aqua intercus sequi soleat, in promptu ratio est, quòd per validas intemperies & tumores in parte obortos propria hepatis facultas deiici omnino soleat: (omnis namque vehemẽs intemperies, auctore Galeno, vires exoluere ac deiicere solet) quo fit, vt quum in hac muliere maximè intemperatum esset hepar, ad frigidam intemperiem præter naturam lapsum, cum affluxu vitiosæ substantiæ, lentæ, glutinosæ ac crassæ, minus potuerit hepar suo munere fungi, imbecilliore in eo reddito natiuo calore: vnde necessarium fuerit sanguinem crudum, aquosum, ac minimè alendo corpori idoneum gigni, qui tandem in ventris caua spatia detrusus, eius aquæ intercutis speciem genuerit, quæ ascites dicitur, quæ & ipsa haud omnino à tympanitide absoluebatur. A quosam namque substantiam perpetuò flatus sequitur, raróque est inuenire aut asciten sine tympanite, aut hanc sine illa: sese enim mutuò ambæ consequuntur. Profectò omnes diuturnos hepatis affectus hydrops ferè subsequi solet. Sed secretioris indaginis illud fuerit, cur iam gangræna & sphacelus in hac ægra secundum femur superuenerint: neque enim in eius generis affectibus perpetuum id esse solet, immò rarum quoque. Eius tamen euentus nec omnino difficile fuerit causas inuenisse: atque tametsi gangræna fortes inflammationes sequi solet, quî factum sit, vt quum nulla præcessisset neque adesset in crure inflammatio, tamen in eo gangręna suborta sit, atque subinde sphacelus, huius sanè symptomatis hæc iusta reddi ratio potest, quòd quum ab hydrope fœmora, crura, ac pedes intumescerent (apposito quidem, sed non vnito ad partes alimento, vnde tumorem subcarnosum consequi necessarium fuit) isque tumor à pituitoso & aqueo in partes humore à natura derelicto insurgeret: effectum est, vt tum ab humore illo partes implente, tum ab

Lib. 2. ad Glauc. cap. 21.

Lib. 11. meth. med.

Lib. 12. meth. med.

Lib. 6. de symp. cau.

Gal. lib. 2. ad Glauc. cap. 27.

tum ab obstructione quam is inferebat humor, natiuus partis calor imminutus valde fuerit, & ad eam etiam partē sanguis ferri prohibitus, quòd ob tumorem scirrhosum in hepate consistentem, vasáque delationis sanguinis occludētem, sanguis bonus deferri minimè potuerit. Vnde factum tandem est, vt insigniter refrigerata parte, gangræna enata fuerit: quę nihil prorsus aliud est, quàm partis alicuius mortificatio, nō tamen integrè facta. Nam quum integrè mortificatur pars, non iam gangræna, sed sphacelus, & membri mors atque corruptio est. ita namque sphacelum definiuit Galenus, vt sit corruptio substantiæ vniuscuiusque partis, quæ corrumpi dicitur: tametsi Græci & gangrænam quoque sphacelum nominabant, de eiusdem Galeni sententia. Itaque in hac muliere gangræna & sphacelus in crure ob id nata sunt, quòd à frigido humore, conculcato & oppresso natiuo calore, partémque deserere coacto, mors membri sit insecuta: præsertim quòd ægra ob morbi diuturnitatem, & tenuem totius corporis secundum naturam habitum, exiguo esset natiuo calore, eóque ob raritatem cutis facilè difflabili & dissolubili. Quid mirum igitur si exiguo existente in toto natiuo calore, & in crure insuper eodem ipso conculcato, prorsúsque extincto, gangræna primùm, mox verò sphacelus subsecuta sint? Atque hæc præcipua tanti in hoc morbo symptomatis causa fuit: indéque & reliquorum symptomatum huic morbo coniunctorum causas reddere haudquaquam difficile fuerit. Febris namque accidens morbi erat, incensionem & putredinem humorum tum biliosorum tum pituitosorum indicans. Animi deliquium tum virium imbecillitatem & spirituum exolutionem sequebatur, tum verò vaporum ex aqueo humore in ventre cōtento sursum exhalationem, & vnà flatuum magnam agitationem, à quibus omnibus coaffici cor, & dissolui vitales spiritus, viresque deiici consequēs quidem erat. Alienationis porrò causa erat, vigilia immodica, qua ægra præ cruciatu & angustia maxima torquebatur, tum & vaporum acrium sursum in caput elatorum copia: clamosi dolores quibus angebatur, tum ad humorum vitiosorum molem & flatuum copiam, tum ad partium vehementem intemperiem referendi meritò erant. Hæc affectus & symptomatum cum eo complexorum ratio fuit: nunc breuibus quæ circa curationem moliti simus, etsi ea minimè profuerunt, enarrabimus.

Gal. lib. 2. ad Glauc. cap. 17.

Lib. 7. aphor. com. 51.

Vbi suprà.

CVRATIO.

Quum serò ad hanc vocati essemus, viribus iam fractis & attenuato corpore, nullus mittendi sanguinis scopus habendus fuit, tum quòd & aquæ intercutis iam initium esset, tum quòd vires id auxilij non admitterent, & morbus frigidus venæ sectionem non pateretur. Tantum quod vnum facere licebat, quum affectus euacuationem effatu dignam postularet, hanc autem vires imbecillæ non sustinerent, epicrasi vocata vtēdum censui, pro Galeni præcepto: nempe sensim quod vitiosum erat vacuādo, sensim verò & paulatim inuicem quod vtile erat reponendo. hunc namque vacuationis modum ἐπίκρασιν Græcè vocant. Itaque partim emollientibus & flatus discutientibus clysteris, partim syrupis magistralibus, pituitam & aquosos humores atrabilariósque & crassos soluentibus, vsus sum. Apozematis item meatus reserantibus & infarctu liberantibus, humorúm

Lib. 9. meth. med.

morúmque crassitiem attenuantibus,& lentorem incidentibus, vti ęgram complures dies iussi. Electariis, conditis, opiatis viscus roborantibus & deobstruentibus itidem sum vsus: ad hæc fotibus emollientibus, & partim etiam leniter adstringentibus (quod in hepatis affectibus faciendum Galenus atque Auicenna iubent) ex althææ, maluæ, bryonię,& liliorum radicibus, adiectis absinthio, eupatorio, cichorio, palmulis, spica Indica, schœnantho, mastiche,& floribus anthemidis & meliloti, tum & seminibus apij, petroselini, aliísque multis ad induratum hepar conferentibus, vnctionibus, cataplasmatis, emplastris: & ad aquas ducendas medicamenta accommoda præscripsi, exigua quantitate exhibita: nempe brassica marina in absinthij & passularum decocto immissa,& bullita ad ʒ ij. Succum etiam radicis ireos recentem ex hydromelite & syrupo byzantino interdum propinaui. Et ad gangrænam sua quoque præsentanea admouimus remedia, incisuras ex nouacula, lotiones ex aqua salsa, vnguenta varia & efficacia: sed quę à morbi magnitudine superata nihil contulerint, deficientibus viribus ad mortem ægra deducta.

Gal. 8. de med. secundũ locos. Auic. fen 14.3. tract. 3. cap. 3.

OBSERVATIONVM MEDICInalium libri tertij finis.

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM, FRANCISCO VALLERIOLA MEDICO AVCTORE, LIBER QVARTVS.

OBSERVATIO PRIMA.

MARGVARETA uxor Bonafidei Bruneti Pharmacopœi Arelatensis, iuuencula optimo corporis habitu prædita, vtero grauis in octauo gestationis mense constituta, pleuritide acuta in sinistro latere cum febre graui, tussi molesta, & spirandi difficultate corripitur. Vno die miraculo curata, non misso sanguine, non cucurbitulis adhibitis, vllâve purgatione, duobus tantùm illi præscriptis clysteribus emollientibus, sputo eodem die cruento plurimo & cum facilitate emanante: sudore interim copioso sub noctem secuto, postridie sana euasit, absque dolore, absque febre (quæ tamen vehementissima in ea erat) & absque vllis symptomatis relictis, à morbo integrè curata remansit: tantum naturæ robur in bene habito corpore & florenti ætate potest. Obseruatum Arelate anno M. D. LXI. *sub finem mensis Aprilis.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

RECTISSIME illud ab Hippocrate dictum est, naturas, morborum medicatrices esse. Sic se profectò res habet, hominis natura internus est ac præcipuus morborũ medicus. Ea suis semper viribus vsa, quæ noxia sunt expellere nouit, quæ vtilia vsui seruare, vt rectè Galenus sensit. Ea sibi vias ad noxia pellenda facit. Etsi enim indoctæ sint hominum naturæ, & quæ sine doctore operentur, vt lib. de alimento prodidit Hippocrates, & com. 5. in lib. 6. de popul. morb. Galenus: sapientissimam tamen eandẽ esse, vt quæ malum sentiens mederi magnopere gestiat, id per se agens, ne temeritate magis quàm consilio, & vt facilitate magis quàm violentia medeatur, vt lib. de arte

Lib. 6. de pop. morb.

Lib. 1. de natur. facul. & lib. 1. de diff. feb. cap. 5.

de arte idem auctor prodidit. Eadem ipſa ſalutis hominum cauſa omnia facit, vt lib.6.de popul.morb.com.5.dixit Galenus, quòd ipſa prorſus ſufficiat, vt 9.de placit. Hipp.& Plat.& lib.1.de natur.facul.à Galeno proditum eſt. Quorſum hæc tanta de naturæ in nobis poteſtate atque præſtantia? in id ſcilicet vt ſciamus eam primùm languoribus mederi, dum ſudore, vomitu, ſoluta aluo, & reliquis vacuationibus hominem ſanat: vt de ca doctè Galenus prodidit. Quod & in hac noſtra ægrotante factũ experientiæ fide didicimus, quæ quum graui pleuritide eſſet affecta, ſiniſtri præſertim lateris (quæ vel Auicennę teſtimonio periculoſior eſſe ſolet) nihilo ſecius tamen naturæ robore, hoc eſt facultatis rectricis potentia, intra biduũ ſolius naturæ ope curata integrè fuit, duobus tantùm adhibitis emollientibus clyſteribus. Eius vnius ductu factum eſſe experti ſumus, vt mox primo die ſputum copioſum cum facilitate prodierit: ſecundo die ſub noctem copioſiſsimus ſudor vniuerſo è corpore manarit, vnde mox & febris & dolor ſedari integrè viſa ſunt, & infra quartum prorſum mulier ſanata: vt veriſsimum illud ſit quod eſt à Galeno proditum, illos duntaxat morbos externo egere auxilio, quos ob magnitudinem natura vincere non poteſt. Sed quod magis in hac mirandum, quòd quum & graui morbo premeretur, & in octauo eſſet geſtationis menſe, quo menſe geſtatio oneroſa, moleſta ac perdifficilis (vel auctore Hippocrate) eſſe ſolet, tum matris ratione, grauiter ob pueri intus conditi perturbatos motus affectæ, tum vteri incõmodius ſe habentis, ac quodammodo ingeſtabile onus reſpuentis: tamen tot periculoſis motibus grauata, omnia ſuperarit, ſaluis & matre & fœtu. non enim vi morbi abortiuit, ſed in nonum menſem partum fœliciter ſeruauit. Hic profectò ſummi Dei potentiam admirari licet, qui quos vult è ſummis eripit malis ſola bonitate ſua, opis alienæ non egens: vt hanc liberaſſe ſolo nutu ſuo, & naturæ robore quo prædita ægra erat, teſtari ipſe plena fide oculatus teſtis poſſum. Sed quod de eadem ipſa mox dicturus ſum, fidem prorſus omnem ſuperare videtur, quòd quum biennio poſt, nempe ſub annum ſexageſimumtertium ſupra ſeſquimilleſimum, Februario menſe, in eiuſdem lateris pleuriticum dolorem incidiſſet, grauis vtero ſeptimo ſuæ geſtationis menſe, eiúſque morbi ſæuitia in vitæ diſcrimen deducta eſſet, decimoquarto die integrè liberata fuit, ſputo copioſo & bene cocto procedente, ſudore confertiſsimo ac multo manante, ſaluo fœtu incolumis remanſit. Sed tamen non citra ſummam diligentiam & remediorum opem. nam quum de vita ægra periclitaretur, morbíque magnitudo & virium robur, vnà cum plethora maxima, ſanguinis miſsionem poſtularet: contrà verò à mittendo ſanguine tum geſtatio in vtero, præſertim in ſeptimo menſe, tum aſsidentium & propinquorum repugnantia dehortaretur: quod vnum in huiuſmodi oppoſitis indicationibus reliquum medico erat præſtiti, nempe vt ſignificarem aſsidentibus in præcipiti rem ægrotantis verſari, niſique mitteretur ſanguis, & matrem & fœtum perditum iri, præſtaréque, quum de ambobus periculum præſens ſit, vt ſeruetur mater, ſi fieri poſsit, minus ſollicitis de puero. maius namque malum eſt matrem & fœtum ſimul perire, quàm alterum eorum

tantùm.

Com. 5. in 6. de popu. morb.

Fen 10. 3. tract. 4. ca. 1.

Lib. 1. de loc. aff.

Lib. de oct. partu.

cautum. Neque fallere me, periculū fore, vt misso sanguine mulier abortiret. Mulier namque vtero gerēs sanguine misso ex vena abortit, & magis si fœtus sit maior, vt rectè Hippocrates dixit. Nihilo secius tamē Thucydidis consilium in ea re sequi nos oportere prædixi, qui, quum nonnisi vnica subest ad curandum via, neque alia salutis ratio est, & quæ vnica videtur, ea dubia est, necessum tum esse vel aliquid agētes periclitari, & aduersos periculis ire: vt rectè x. meth. Galenus consuluit, & ante eum prodidit Celsus, expedire anceps quàm nullum remedium experiri. His rationibus cum marito propinquísque contendens, deliberandum illis reliqui quid fieri vellent. Tandem communi omnium assensu in eam sententiam itum est, vt mitti illi sanguis deberet, etiam si periturus esset fœtus. Missus itaque mulieri ex sinistri brachij interna sanguis, non quidem pro morbi aut plenitudinis ratione, sed quantum alleuando dolori sat esse visum fuit, idque leniente clysteri præmisso. Tum verò eclegmata expectorantia, & sputum promouentia, decocta ad idipsum accōmoda, fotus, vnctiones ad latus, emplastra, & omnis generis præsidia ad morbum leuandum, tum verò & ad fœtum in vtero conseruandum præscripsimus. Tantum verò profecimus, vt Dei ope adiuti, naturęque robore freti, prodeuntibus die 7. 11. 14. copiosissimis sudoribus, integrè liberata fœtu saluo mulier fuerit, quæ moritura in horas sperabatur: ad laudem illius qui solus languores sanat Dei opt. max. cuius sit nomen benedictum in secula.

Lib. 5. aph. 31.
Ex lib. 10. Meth. medendi.
Lib. 2. cap. 9.

OBSERVATIO SECVNDA.

PVER monstrosus annorum circiter quindecim Arelate visus anno 1561. mense Iulio, cui in vtroque pede septem inerāt digiti (pollex namque pede in vtroque duplex erat) & in vtraque manu digiti sex. In sinistra verò manu annularis & medius coniuncti absque vllo interstitio erant. Pedes verò admodum latos perinde atque manus puer habebat.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

MONSTRA esse definiuit Sext. Pompeius, naturæ modum egredientia, súntque propriè monstra quæ contra naturam fiunt: vt si homo cum bruti capite pedibúsve nascatur. Nec verò quæ præter solitum naturæ ordinem producuntur, diuersique seminij naturam sapiunt, monstra tantùm dici merentur, sed & ea etiam vniformem referentia speciem, quæ forma prodeunt multimembri, vtpote pedibus multis, manibus, capitibus, corpore toto. bicorporea namque quædam monstrosa gigni ipsa experientiæ fides docet. etenim Auenione puer à me bicorporeus totus ab imo ventre in pectus visus est, qui & quatuor cruribus totidémque brachiis onustus videbatur, vno tan-

tùm capite eóque prægrandi. Igitur non solùm quæ alienam quandam ab ea vnde genita sunt speciem referunt, monstra censeri debent, sed & ea quæ speciei suæ similia, aut deficiunt aut abundant à congruo situ, figura, magnitudine, numero. Monstra porrò generari Aristoteles tradit, tum, inquam, quum naturæ & seminis genitalis in procreando fœtu ita motus soluũtur, vt motuum huiusmodi peruersione, à semetipso degeneret quod ita genitum est: vt interdum tanta sit motuũ huiusmodi solutio, vt demum ne homo quidem, sed animal tantùm aliquod existat, ab hominis natura alienissimum, quod procreatum præter naturæ ordinem est. Sed cur id? quia quod genitum est generanti nusquam simile euadit, sed extraneum & maximè alienum, quòd quæ subest gignendo fœtui materia, à semine formante non euincatur: solutis formatricis potentiæ motibus, seruato tamen generis non singularis motu. vnde fit vt in eiusmodi casibus animal extraneum quoddam non homo generetur. Si namque generantis vis in cõceptu integra maneret ac seruaretur, tale quid gigneret quale ipsum est. In id namque omne agens naturale agit, vt effectum sibi simile reddat, qui sanè generationis finis vel præcipuus est: quod quum efficere nequeat, impeditis aut alioqui vitiatis naturæ in generando motibus, efficitur vt monstrifici haud rarò prodeant partus. Vt puerum arietis capite natum accepisse se à quibusdam Aristoteles testatur, & vitulum capite pueri, & ouem bouis capite natam. Quid monstrosa illa de quibus Plinius grauissimus auctor lib. naturalis historiæ septimo cap. 3. & 4. scripsit taceam? Alcippen mulierem elephantum peperisse, & inter initia Marsici belli, ancillam quandam serpentem enixam. Quid prope Troglodytas, quosdam sine ceruicibus, oculos in humeris habentes nasci? Quid Indiæ gigantes, quina cubita in longitudine excedentes, & Arismaspos vnoculos, & Cynocephalos canum capitibus deformes? Ludibria hæc sunt ludentis naturæ, quæ vel ad materiæ copiam aut defectum, ad situs in vtero peruersionem, ad formatricis naturæ vitium & impotentiam, ad locellorum viciatam figuram, positúmve, aut impedimentum in illis aliquod, sunt meritò referenda. Atque hæc sanè efficiunt vt in gignendo naturæ motus soluantur, indéque monstra fiant: vt in hoc ipso quo de nobis in præsens sermo est, cui ob exuberantem materiæ copiam à semine genitali formatricéque facultate minimè regulatam ac ordinatam, excessus in numero partium tam in pedibus quàm manibus factus est. Septem namque in vtroque pede digiti inerant, sed malè formati: pollex duplex erat vtroque in pede: in vtraque manu digiti sex, sed in sinistra annularis & medius sine interstitio copulati. Vitium hoc tum materiæ redundantis copiam, tum malam formationem sequebatur: siquidem & in numero & in formatione peccatum erat. Auctus numerus, materiæ redundantiam sequebatur: sinistræ manus deformitas, qua duo simul digiti coniuncti erant, formatricis facultatis in pangendo membro errorem certissima fide arguebat. Profectò admiranda hæc sunt, & in altissimis naturæ recessibus recondita, à quibus à Dei laudandam potentiam mirificè erigimur.

Lib. 4. de gener. animal. cap. 3.

Vbi suprà immediatè.

OBSER

OBSERVATIO TERTIA.

ANTONIVS Crestinus Arelate manuariis operis victum parans, hydrope ascite correptus, ita vt præ vasto ventris tumore moriturus in momenta singula putaretur: cui quum ob extremam pauperiem victui necessaria deessent, nec quid ori porrigeret nisi mendicato haberet; perforato vi naturæ vmbilico, & sensim egressa per multos dies aqua, videntibus cunctis, méque ob rei miraculum accersito, vt si quid opis misero homini adferre possem, incunctanter præstarem: post pauca medicamenta, sed efficacia, & è naturæ sinu magis quàm officinarum arte deprompta, integrè curatur, superuixitque annos totos quatuor: tandem verò inopia cogente, & rerum necessariarum defectu, quinto post anno, tabe & squalore mortuus in xenodochio est.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

PAVPERES diuitibus à plenitudinis morbis minore nego-
cio liberari scitissimè ac lõga serie explicauit Galenus: quòd Lib. 11. me
diuites dum deliciis diffluunt, dum ventrem saburrant, dum tho. med.
desides agunt, in plenitudinis morbos incidũt. in quos quum
incurrerunt, ægrè ac perperam ob eorum molliciem, relictis præcipuis auxiliis, & incauta victus ratione vtentes, curari possunt: medicis præsertim gregalibus istis plus æquo nimium illis applaudentibus, dum seduli videri volunt, nulla non hora temere aliquid præscribentibus, vt plurima se præstitisse credi possint: sic noxam adaugentibus, magis quàm morbum curantibus. Contrà verò pauperes, quum ob vitæ inopiam plurimum laborare cogantur, minúsque excrementorũ colligere, & ob tenuem victum, plurimámque exercitationem, qua manuariis operis exercentur, minus obstructionibus & à plenitudine morbis obnoxij sint: efficitur, vt siquando in morbos incurrant, faciliùs minoréque labore à medicis curentur: quin citra medici opem nonnunquam solo naturæ ductu à grauissimis liberantur morbis: vt huic nostro ægrotanti misero, cuius nunc historiam narramus, euenisse asseuerare adiuratissima & oculata fide possum. Vn-
de Hippocrates, plerosque sine medicis, non tamen sine medicina cura- Lib. de ar
tos esse testatur. Hic itaque æger quum in hydropis eam speciem incidis- te.
set quæ ascites dicitur, aquáque plurima distentus venter admodum tumeret: effectum est, vt ad excretionẽ sibi viam natura fecerit, aperto vmbilico foras prominente: foráſque prodeũte aqua, detumescere ventrem fuit omnino necesse. Itaque quum id mihi renuntiatum foret, & ad opem misero ferendam accersitus essem: accedo lubens, aquæ prodeuntis mo-
dum compesco, ne affatim efflueret: (id enim in eiusmodi affectu letha- Lib. 6. aph.
le esse Hippocrates affirmauit) ægrum bona spe esse iubeo, polliceórque 27.

me omnes officiosi medici in eo partes impleturum, vt quàm fieri posset sedula manu curaretur. Victum exsiccantem illi præscribo, ab iurulentis, elixis,& humidis hominem arceo,& vt parcisimo potu vteretur suadeo. in hoc namque curãdo affectu id est præsentaneum remedium, vt parcissimè ægri bibant. Dabam autem potens & generosum vinum, idque merum, non cum cibo, sed accepto eo modicum quid bibere sinebam. Ille verò dicto audiens imperata faciebat, & minus quàm iussissem potabat. Assis vtendum præcepi, & nautico pane, ex anisi & marathri seminibus inspersis vti iubebam,& passulis exacinatis. in roborando namque hepa-

Lib. 8. de med. secundũ locos. te, auctore Galeno, mirificas vires habent. Sæpe etiam bucellam panis assi, sacchăro ac cinnamomo respersis, paucóque mero irroratam, dari iubebam, ad vires refouendas, quæ ex morbo collapsæ erant. Qúmque talem instituissem victus rationem, quotidie aquam bis moderata copia effluere ex vmbilico sinebam, foraménque turunda occludebam, quum

Emplastrũ optimũ ad hydropẽ. satis aquæ effluxisse visum fuerat. Ventri emplastrum ex bubulo stercore & caprillo, in aceto & lixiuio prębullitis, adiecto sulphure, alumine, sale, lauri baccis & ebuli succo, cum pice nauali omnibus subactis, imponebam: à quo profectò mirificam sensit æger opem. quod ego experientiæ fide edoctus in plerisque fœlici successu magnum præsidium attulisse testari possum,& mihi in huiusmodi affectibus familiare esse solet. Semen ebuli ad drachmæ pondus interdum dedi ex decocto absinthij, interdum ex vino potenti: quandoque etiam brassicæ marinæ decocto vsus sum, & diacurcumam nonnunquam dedi certis dierum interuallis. Quin & sacculis ex milio & sale torrefactis, & ad ventrem admotis, sum etiam vsus: & hepati cerata accommoda admoui. Tantum verò hac ratione profecimus, vt intra mensem integrè curatus æger fuerit, & ad operas consuetas rediens, victum sibi incolumis & vegetus pararit: superuixitque à curatione annos quatuor, aut paulò amplius. Postea egestate compulsus, inanitus & tabefactus, in xenodochio mortuus est. Et profectò si ad victum necessaria illi suppetiissent,& congrua victus ratione vsus esset, vitam ille incolumem in longiores moras protraxisset. Sed sic visum Domino fuit, cuius sit nomen benedictum in secula.

OBSERVATIO QVARTA.

ANDREAS Gondardus sacrificus, septuagenarius senex optimi habitus magnarúmque virium, ex paralysi dextra partis sola sanguinis missione & purgatione, lenique ad ceruicem vnctione, integrè sanatus.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

IRA esse quæ natura potens sub robore nixa in morbis curandis facit, tum ex his quæ Obseruatione prima huius libri à me dicta sunt, tum ex his quæ in hac ipsa de sacrifico hoc dicturus sum euidentissimum fieri potest. Quis non enim paralysin in septuagenario sene immedicabilem esse iure dixisset? qui sanè affectus quum suapte natura, vel etiam in iuuenibus & bene habitis, curatu difficillimus est ac contumax, vixque vnquam curatur: in sene tamen eóque septuagenario curatum esse mirabile profectò haberi potest. Res autem vt tota pateat, historiam recensebo. Erat sacerdos hic homo Gallus, corpore quadrato & ensarco, feréque temperamento proximo, optimi & viuidi coloris, (suauis namque in facie color ex albo & rubeo mixtus cōspiciebatur) musculoso & bene carnoso corpore erat, venis latis & sanguine plenis: ita vt ex totius corporis habitu ad calidum & humidum à temperamento labi videretur, humido tamen calidum superante. Hic quum Arelaten venisset, vt in fano Diui Antonij, quod ea in vrbe celebre est, parochum ageret: (erat enim ad id muneris probè factus homo, nec vt inter eius ordinis homines insciens sacrarum literarum) quum, inquam, menses aliquot Arelate constitisset, sub hyemis initium capite grauari cœpit, vnáque cum summa membrorum confractione & impedito sermone lingua balbutiens fieri: quæ symptomata quum æger neglexisset, derepente sub noctis medium cum oris tortura in dextræ partis resolutionem incidit, crure, inquam, dextro ac itidem brachio resolutis. Accersor ipse, ægrum video prostratum in cubili, facie rubicundissima, crure & brachio voluntario motu destitutis, atque etiamnum sensu: magis tamen motu quàm sensu. De anteacta vita interrogo: intellexi plus æquo nimium sibi indulgere, plusculúmque genio deditum, præsertim in potu assumendo. erat enim vini huius generosi Arelatensis amans, quo quum nimiū se implere solitus esset, effectum est vt inde læsis neruis in paralysin inciderit. Vinum namque, auctore Galeno, si immoderatius ingeratur frigidos morbos excitat, tremorem, conuulsionem, paralysin, apoplexiam, commata, comitialésque. Nimirum igitur si læsis à vini potentia neruis, cruditatibus item multis per cibi intemperantiam genitis, adiuuante adhæc ætate senili, in huiusmodi affectum inciderit. vitium enim quo sensum & motum amittunt partes, paralysis, id est, neruorum resolutio dicitur, vt Galenus dixit. Fit à multis & variis causis, ictu, percussione, casu ex alto, præsertim si secundum ceruicem aut caput ictus inciderit: sæpiùs verò ab intemperie frigida & humida cerebri, cum affluxu pituitæ crassæ & lentæ neruis impactæ, & obstructionem pariente, quo minus animalis spiritus sensus & motus delator, in partem sese infundere ac insinuare possit: vnde necesse est eo in affectu sensus ac motus in parte amissionem fieri. Si namque sensus tantùm lædatur, stupor affectus is, non paralysis dicetur: quum verò vtraque amittuntur, tum verè resolutio est. Gignitur porrò quum tendines neruíve musculis inserti

Lib. de morb. cau. cap. 3. & li. 5. de symp. caus. cap. 2. & lib. 3 de temper. & 5. aph. cō. 5.

Lib. 4. de sympt. cau. cap. 5.

Causæ.

inserti laxantur, emolliuntur, aut nimium extenduntur. debent enim secundum naturam modicè tendi, quo aliquanta contractione facta partem cui tendo inseritur trahere queant. At quum illapso humore vel ab ictu, casúve aut vulnere, neruus laxior, frigidior, & humidior redditur, aut animalis spiritus obstructione impediente non permeat, sensus & motus

Signa.

læsionem consequi est necesse. In hoc verò ægro affectum hunc à copioso sanguine pituitoso, multáque pituita lenta ac crassa meatus obstruente, & neruis impacta, prodiisse pro explorato habendum est: vti ex anteacta vita, faciei rubore, cacochymia & plenitate, sputo multo, membrorum mollitie & nimia humiditate, muci abundantia, & ad motus segnitie deprehẽdere licebat. His signis morbi effectricem causam cognoscere erat. Sedes affecta non solùm spinæ initium fuit, sed & inferior quoque spinalis medullæ pars, à qua nerui crurum ac pedum oriuntur. Quin & cerebrum quadantenus lædi oris tortura indicabat. neruos enim qui per faciei partes sparsi sunt, à cerebro demitti, & si faciei pars aliqua oblæsa sit, tum in ipso cerebro resolutionis dispositionẽ consistere, rectè à Galeno di-

Lib. 3. de loc. aff. ca. 10.

ctum est. Cognito morbo, eius causis, ac sede affecta, prædicẽdum putaui, morbũ cum suapte natura tum ætatis ratione immedicabilem fore: me tamen quæ artis essent omnia impleturum, ne non meo functus officio esse viderer: etsi sanatum iri morbũ minimè putarem, ob eas quas paulò ante recẽsuimus causas. Sed interdum euenit vt curetur is de quo medicus desperarat, vt in hoc ægro euenit, cuius curationis modũ iam subnectemus.

CVRATIO.

Ad hunc vocati, vt primùm ex his quæ retulimus signis & symptomatis morbi speciem, causam & sedem affectam agnouimus, mox succurrendum rati; quæ sequuntur præsidia fœlici successu adhibuimus. Primùm quidem noxiam materiam opportunis auxiliis vacuantes, iustam victus rationem præscribentes, & læsis partibus roborantia & calfacientia admouentes, cum pari exsiccatione pituitæ in neruorum radicibus impactæ. Hæc in vniuersum methodus qua in hoc ægro curando vsi sumus: atque horum omnium hæc fuit ratio. Clyster emolliens & mediocriter vacuans: ℞. Maluæ, bismaluæ, matrum violarum, blitis, mercurialis, & brancæ vrsinæ, ana M. j. foliorum hyssopi, centaurij minoris, & saluiæ, ana M. ß. agarici in petia rara ligati ʒ iij. (:minum anisi, anethi, carui, & rutæ, (vehementer namque calfacit, & crassum humorem attenuat) ana ʒ ij. seminum melonum cum cortice contusorum ʒ iij. polypodij quercini conquassati ℥ j. florum rorismarini, & stœchadis, ana P. j. furfuris macri P. ij. fiat omnium decoctio ad ℔ j. In cuius colatura dissolue catholiconis ℥ j. electarij Indi maioris ℥ ß. olei rutæ & anethi, ana ℥ ij. mellis anthosati ℥ j. salis gemmæ ℈ ij. Misce: fiat clyster, quo iniecto mira aquosæ & spumosæ pituitæ copia educta est. Tum verò eo ipso die post duas ab accepto clysteri horas è media sinistri brachij vena sanguinem ad reuulsionem (erat enim dextra in hoc viro pars resoluta) detraho, idque moderatè, ad vncias tantùm sex septémve, neque enim aut ætas prouecta, aut morbi ratio maiorem sanguinis eductionem exposcebat, quum & ætas inclinata iam, & frigidus morbus esset. Misso sanguine, & vno die ægro quiescere iusso, altero post die, antequam calfacientes & attenuantes syrupos propinarem,

spinarem, pilulas leues deuorandas propino, vt quæ in primis hæserant venis deiicerentur, nec vi syruporum cruda detruderentur in habitum corporis. Pilulæ porrò huiusmodi fuêre: ℞. Pilularum assaieret & cocciarum, ana ʒ ß. agarici trochiscati ℈ j. mastiches, diacrydij, ana G. j. Misce, & cum aqua saluiæ fiant pilulę numero septem: capiat tribus horis post leuem cœnam, vt melius à capite trahere possint. In posterum diem sequens apozema, neruos calfaciens, & pituitam attenuãs sumere iussi, octo totis continuatis diebus, & mox à syrupo electuarij diamoschi tabellam deuorandam dabam. Syrupi præscriptio huiusmodi fuit: ℞. Radicis pæoniæ maris (multum namque in omnibus capitis affectibus frigidis valet) ℥ j. radicis acori veri (id est calami odorati, qui verus acorus est) radicis galangæ maioris, radicis enulæ campanæ, ana ℥ ß. summitatum hyssopi, saluiæ, sampsuchi, primulæ veris, chamædryos, chamæpityos, ana M. ß. cubebarum & sesceleos, ana ʒ ij. seminum iuniperi ʒ iij. glycyrrhizæ rasæ & contusæ ℥ ß. rasuræ ligni sancti ℥ iiij. Infundantur radices & lignum Indicum in aqua & vino albo, & sensim lento igne decoquantur, postea additis herbis & seminibus fiat decoctio: addendo in fine florum rorismarini, saluiæ, stœchados, & buglossæ, ana P. j. syrupi capillorũ, mellis rosati, mellis anthosati, ana ℥ iiij. sacchari quantum sat est. fiat syrupus clarificatus, & aromatisatus cum cinnamomi electi ʒ iij. nucis moschatæ ʒ j. ß. pro quatuor aut sex matutinis. Syrupus hic sudorem mouebat, quem ego naturæ motum adiuuans, stragulis bene cooperto ægro promouebam: sunt enim sudores in huiusmodi affectibus vtilissimi. Finito syrupo, & coctione iam in lotio apparente, pilulas sequentes dedi: ℞. Pilularum cocciarum & fœtidarum, ana ℈ ij. trochiscorum alandahal, mastiches, ana G. ij. formentur pilulæ cum aqua saluiæ. sumpsit debito obseruato regimine. In crastinum pilularum quæ fœliciter operatæ sunt, conseruã anthos cum mithridatio antidoto in aurora dedi, quinq; post horis ægro abstinere iusso. Postea opiatam talem confeci, qua alternis diebus vtebatur ad quantitatẽ castaneæ magnæ, aqua saluiæ desuper epota. ℞. Conseruæ anthos & stœchados, ana ℥ j. ß. conseruæ acori colati ℥ j. conseruæ saluiæ ℥ ß. gingiberis cõquassati ʒ iij. pulueris diamoschi dulcis ʒ j. mithridatij electi ʒ ij. pulueris nucis moschatæ ʒ j. granorũ pæoniæ & iuniperi, ana ℈ ij. cerebri leporis assati ʒ j. Misce, & cum oxymelite scillino fiat in modũ opiatæ: capiat vt suprà dictum est. Mirificè se ab hac iuuari æger testabatur, quòd, vt affirmabat, calorẽ infundi mẽbris iucundũ ab hoc medicamẽto sentiebat, à quo maximè iuuabatur. Ad topica demũ me conuerti, vbi prius errhinis vti ægrũ iussi ex decocto sampsuchi & betæ nigræ, cũ agarico & momento gingiberis, addito in colatura succi anagallidis purpureũ florẽ gerentis ℥ j. Primùm loca affecta & neruorũ radices circa dorsi spinã inungi iussi sequentibus oleis, vt à leuioribus inchoarẽ, vt fieri sanè debet: ℞. Oleorũ chamæmeli & liliorũ alborum, ana ℥ ij. olei de cheyri & laurini, ana ℥ j. inungatur ex eis calidè tota dorsi spina, desuper datis lanis mollibus & pinguibus; fumigatis sequenti suffitu ad exsiccandum: ℞. Olibani, mastiches, sandaracæ Arabum, ana ℥ j. ß. gummi hederæ & nigellæ torrefactorum,

Confectio ad paralysin optima.

ctorum, ana ℥ j. benioini, styracis calamitæ & rubeæ, ana ℥ ß. coriandri, macis, nucis moschatæ, ana ʒ j. florum anthos & stœchados, ana P. j. fiat suffumigium omnibus grosso modo conquassatis, quo lanæ plurimum suffiantur, & calidæ toti ceruici admoueantur post prædictam vnctionem. Sed alia efficaciore vsus sum, à qua plenè fuit hic vir Dei adiutorio liberatus. Vnctio hæc est: ℞. Saluiæ, sampsuchi, lauri, betonicæ, rorismarini, & primulæ veris, ana M. j. radicis acori veri, radicis ireos recẽtis, ana ℥ iij. oleorũ vulpini, de nuce Indica, & rutacei, ana ℔ j. olei de terebinthina ℔ ß. vini potẽtissimi ℔ j. aquæ vitę ℔ ß. coquãtur simul ad vini consumptionẽ, & colẽtur. Colaturę adde serapini, opopanacis, bdellij, ana ʒ ij. castorei ℥ ß. macis, nucis moschatæ, styracis calamitidis, benioini, ana ʒ iij. piperis lõgi, pyrethri, ana ʒ j. axũgię cati pinguioris, axũgiæ serpentis & anseris, ana ℥ j. medullæ cruris vaccæ ℥ ij. succorum ebuli, saluiæ, & melissæ, ana ℥ iiij. ceræ propoleos ℥ ij. Misce, & cum cera quantum sat est in præfatis oleis liquata reducantur omnia ad formam vnguenti mediocris consistentiæ, quo vniuersam dorsi spinam inungi calidè iubebã, desuper admotis lanis mollibus, vt suprà fumigatis. Ab hoc medicamento motum brachio & cruri affectis restitutum fuisse, inducta sanitas fidem indubiam fecit. mox enim vbi dies totos viginti vnctione vsus fuisset, assumptis interea vsualibus pilulis & cõfectionibus suprà scriptis, optimáque victus ratione seruata, integræ valetudini, recuperato sensu & motu, restitutus est. Quod ego profectò pro miraculo habeo, & Dei potentiæ magis, quàm medicamentorum viribus factum arbitrari oportet: quòd & ægritudo ipsa suapte natura incurabilis fermè sit, præsertim in senibus, & quòd in tanta ætate conualuerit à tanto morbo æger, id Dei immensæ potentiæ adscribendum: qui sit benedictus in secula.

Prestantissimum vnguentum.

OBSERVATIO QVINTA.

LEODVNA nobilis mulier, ingenti hypochondrij dextri dolore cum tumore insigni & circumscripto affecta, cum magna spirandi difficultate & ventris tumore, diu ægrotans tandem integrè sanatur, medicis quibusdã subesse in hepate apostema asserentibus, quum nullum tamen esset. Hæc multis auxiliis curatur, sanguinis missione, purgatione, fotibus, vnctionibus, & aliis.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Lib. 1. de med. secundum locos lib. 3. 5. 7. meth. & li. 1. de loc. affect.

IN recta affectuum curatione à partibus laborantibus non minimam sumi indicationem, atque pro harum varietate remedia quoque excogitari, vnum est ex publicè in medicina confessis, & est à Galeno millies in mille locis proditum. Non enim solùm affectus naturam, & hominis temperiem, cœli aërisque statum consi

cõsiderare oportet:verùm multò magis sedem affectam, quum pro illius alia atque alia natura,positu,sensus acrimonia,aut hebetudine, principatu aut vilitate,diuersa sit sumenda de medendo indicatio: vt concors est omnium sententia.Quæ in id à me in præsens adducta sunt, vt ostendam in hac generosa muliere curanda defectu agnitionis sedis affectæ, non satis tutò per initia in curatione progressum fuisse:quum qui primò ægram inuisit,existimans hepar affectum fuisse,nulla tamen in eo existente noxa, ad id curationis scopum omnem dirigebat. Nec tamen ea via proficiebatur quicquam:non enim curabatur morbus, sed in deterius semper abibat,vtique non satis cognita parte affecta.Quum verò ægra me ad curam adhibuisset, grauitérque & doloribus & ventris tumore & spirandi difficultate laboraret,persuasa se in hepate phlegmonosum tumorem pati (sic enim à medico erat diuulgatum) in desperationem fermè abierat. Quam ego tamen accurata manu tractans,bene sperare iussi, súmque illam verbis vt potui blandis solatus,nec pati illam secũdum hepar phlegmonosum tumorem indicaui:sed tãtùm in musculis suprapositis obstructionem ingentem,à crasso,glutinoso,& plurimo succo, qui partem obsederat, & in vastum tumorem attollebat.Quibus autem rationibus sim inductus vt ita sentirem,breuibus explicabo.Vt primùm ad hanc vocatus, quid mali esset quod tam anxiè ægrã torqueret,& quæ sedes affecta esset, intenta meditatione scire volui:locum tango, inuenio in hypochondrio dextro tumorem oblongum,qui se ad vmbilicum vsque proferebat. Tumor porrò insignis erat,durus,& cum dolore tensiuo coniunctus,seséque mox tactui offerebat:color in facie rubicũdus,viuidus,roseus,ex albo & rubeo mixtus,per omnem morbi decursum eodem in statu permanens, vrinæ optimæ consistentiæ,coloris atque contentorum apparebant: pulsus magni & citati.Ex quibus omnibus deprehendi non iecur in hac,sed solùm musculos abdominis suprapositos morbo teneri. Vbi namque hepar afficitur, vitiatum in facie colorem apparere necessariò oportet. ex colore namque plurimos secundum hepar laborantes deprehendisse Galenum, ipsemet testis est lib. 5. de locis affectis cap. 7. Quin & Auicenna optimum medicum ex colore deprehendere hepaticos solere fen 14. tertij. can. trac. 2. capite item secũdo dixit.Color enim est ex rebus quæ vtplurimum affectus hepatis indicant. hepaticorum namque color ad citrinitatem, & albedinem cum fusco quodam virore plerumque inclinat, vt Auicennæ sententia est,& experientia ipsa declarat.Quamobrem quum in hac laborante color optimus esset,viuidus ac suauis:tumor verò oblongus,ac ferè per totum ventrem ad vmbilicum vsque extensus: certissima fide nedum coniectura artificiosa deprehendi,musculos rectos epigastrij qui hepati superincumbunt tumore illo præditos esse.Rectorum musculorũ tu,,mores(ait Gal.) oblongi,atque per totum ventrem extensi videntur,vm,,bilicum,veluti ipsi quoque musculi,comprehendẽtes. Quapropter haud ,,obscura est eorũ dignotio, vtpote quos & positus & figura declarat. Hæc Galenus,cui innixus depromere ausus sum, musculos tantùm in hac laborante qui hepati superiacent,non hepar,laborare: quod & curationis à nobis pro

Lib. 5. de loc. affect. cap. 6.

nobis proposita ratio,& symptomatum quæ morbo coniuncta erant significatio indicarunt. Contractus porrò fuerat in hac ægrotante tumor is ex infarctu humorum crassorum ac lentorum in partem decumbentium, ex inordinata & incauta victus ratione genitorum: vnde factum est, vt quum vasa talibus succis referta essent, nec copiam ferre possent, expultricis facultatis beneficio sese veluti exonerantia, superflua hæc in eam partem reiecerunt. Tentat enim natura suis semper vsa viribus quod alienum est expellere, vt Gal. lib. 2. de feb. diff. cap. v. adstruxit. Hæ igitur affectus causæ tum proximæ tũ remotæ fuere. Symptomata verò præcipua dolor, tensio, ventris protuberans tumor, inappetentia, sitis, & totius corporis grauitas: quæ omnia affectus magnitudinem consequebantur. Ingens enim humorum in partem confluxus dolorem, tensionem, & tumorem pariebat, ob intemperiem & solutam partis continuitatem. hæ namque doloris

In arte medic. ca. 80.

causæ Galeno statuuntur. Inappetentia ob ventriculi consensum, & vasorum impletionem, defectúmque inanitionis fiebat. Sitis vaporum sursum elatorum cum caliditate quapiam ascensum, & siccitatem quæ à vigiliis fiebat, sequebatur: tum quòd per interualla febri corriperetur. Grauitatem corporis humorum redundantia pariebat. Sed iam omnibus his rite discussis, & ad curationem cognitu necessariis, curationem qua vsi sumus subtexamus.

CVRATIO. Lib. 2. aph. 22.

Curatio porrò ea fuit quæ morbis à plenitudine debetur. Quicunque namque morbi à plenitudine fiunt, (inquit Hippocrates) euacuatio sanat. Itaque variis euacuationum generibus vtendum in hac muliere curanda censuimus: tum verò ad partem affectam topicis auxiliis admotis, quę tumorem discutere & duritiem emollire possent, sicque ægram pristinæ sanitati restituimus. Primùm enim quoniam plethorico habitu prædita mulier erat, succulentóque corpore & bene carnoso, demendam plethoram sanguinis missione, tum ad humoris in partem decumbere parati atque

Hipp. lib. 2. de natu. hom. Gal. lib. 2. ad Glauc. cap. 13.

fluentis reuulsionem, optimum duximus: quòd pro Hippocratis & Galeni sententia, à tentata fluxione parte quàm longissimè reuellere, non autem ad eam trahere oporteat: deriuare autem per proxima. Fluentium namque humorum retractio medela est, vt ait Hippocrates, eorum autem qui iam membrum obsederunt, deriuatio. Fieri autem vtrumque euacuationis genus per communes venas debere, idem auctor prodidit. Itaque præmisso leni clysteri ex emollientibus, internam dextri cubiti venam secare iubeo. neque verò affatim & copiosè sanguinem demo, sed modicè & per vices: sic enim melius sanguis reuellitur. Extraxi pro redundantis sanguinis copia & virium tenore, quãtum opportunum visum est, nempe ad vncias sedecim: quòd & magnus esset sanguinis confluxus, & plenior corporis habitus, ipsáque ægra robore valido prædita. Mirificam profectò à sanguinis missione sensit opem: nam & minui dolor confestim cœpit (qui antea grauissimus & intolerabilis erat) & detumescere locus visus est. Mox verò à misso sanguine apozematis congruis antecedentem materiam ad euacuationem præparare sategimus, sequente post coctionem humorum solutiuo pharmaco. Horum hæc fuit ratio: ℞. Borraginis, buglossi,

vtriusque

vtriusque cichorij, acetosæ, omnium cum suis radicibus, cuiusque M. j. agrimoniæ, summitatum lupullorum, fumariæ, lapatij acuti cum toto, ana M. ß. capillorum veneris, ceterac, hyssopi, fœniculi, melissæ, (crassos nam que hæc humores attenuant) cuiusque M. ß. seminum melonum cum cor tice contusorum ℥ ß. seminum acetosæ, endiuiæ & portulacæ, ana ʒ j. seminum petroselini, & apij, ana ℈ ij. vuarum passarum exacinatarum numero xx. prunorum dulcium numero xij. glycyrrhizæ rasæ & contusæ ʒ vj. polypodij querni conquassati ℥ ß. trium florum communium, florum thymi (hos ego flores cum thymi summitatibus epithymi loco vsurpare soleo, quòd plus epithymo nostrate in ducenda atra bile valeant) P. ij. fiat omnium decoctio in aqua hordei recenter facta ad ℔ ij. & coletur. In colatura dissolue syrupi endiuiæ compositi, syrupi de duabus radicibus, syrupi capillorum, ana ℥ ij. ß. sacchari quantum sat est. Fiat syrupus clarificatus, & aromatisatus cum cinnamomi electi, santali citrini, ana ʒ j. pro quatuor matutinis. Finito syrupo, concoctione in lotio apparente, sequẽs præbui medicamentum cholagogum & phlegmagogum. ℞. Agarici albi & fœminini ʒ j. rhabarbari electi ʒ j. ß. gingiberis, schœnanthi, mastiches, cinnamomi electi, ana ℈ ß. Infundantur simul in aquis endiuiæ, buglossi, & hyssopi cum pauco mellis rosati: stent in infusione per noctem, & mane fortiter exprimantur. Cui expresſioni adde electarij rosati Mesuei, diaphœniconis, ana ʒ ij. syrupi rosati ex infusione rosarum sine scammonio ℥ j. Misce cum decocto præcedẽtis apozematis, fiat potio breuis: quam vbi sumpsisset, mediocris sequuta est variorum excrementorum sine vlla noxa excretio, facili cum tolerantia & alleuatione. In crastinum clysterem ablutiuum ex decocto hordei, furfurum & seminum lini & melonum, adiecto modico catholicone & oleo violaceo, atque melle rosco, sumere ægram iussi, & ad topica vt sequitur curationem sum prosecu tus. Quoniam verò in musculis rectis qui hepati superincumbũt affectum consistere diximus, erátque summa in parte durities, emollientibus & discutientibus vtendum cum leniter roborantibus, ob viciniam ad hepar, optimum diximus: nec verò repellentibus tum vtendum, quòd propè iam in statu morbus consistere videretur, aut saltem in incrementi medio. Itaque hoc fotu partem fouendam, tum verò vnguine vngendam duximus, vt & vna eadémque opera impactum humorem crassum attenuando discuteremus, & duritiẽ quæ multa apparebat emolliremus. Horum hęc fuit nostra præscriptio methodica: ℞. Maluæ, althææ, amborũ cum radicibus, cuiusque M. j. radicum bryoniæ & iarri, ana M. ß. absinthij M. j. origa ni M. ß. seminum lini, althææ, fœnograeci, conquassatorum, ana ℥ j. seminum anisi & anethi, ana ℥ ß. florum chamæmeli, meliloti & rorismarini, ana P. j. fiat omnium decoctio in duabus partibus aquæ fontanæ & tertia vini albi potentis, (ad penetrationem maiorem) & cum filtris infusis & expresſis fiat fotus ad partem tumentem ante cibum. Mirificè iuuari se hoc fotu ægra nobis asseuerabat, quòd & tumorem emolliret, & dolorem subinde leuaret. Mox à fotu sequenti vnguine partem vngebamus: ℞. Vnguenti dialthææ ℥ iiij. emplastri filij Zachariæ ℥ ij. ceræ propoleos,

fæcis

fæcis olei de lilio, cuiuſque ℥ j. axungiæ anatis & gallinæ veteris, ana ʒ vj, ammoniaci pinguis in ſapa diſſoluti, bdellij, maſtiches, ana ℈ iiij. ſtyracis calamitidis, benioini, radicis iridis Florentiæ, ana ʒ j. Miſce, & cum pauca cera oleo irino liquata fiat vnguentum mediocris conſiſtentiæ, quod à fotu admoueri calens iubebam, deſuper appoſito pittacio lineo duplicato, & fumigato olibano, ſtyrace & benioino. Vbi dies totos xij. his eſſet topicis remediis vſa, cœpit omnifariam aboleri tumor, & dolor ſedari. Sed quoniam nondum exactè curatus affectus videbatur, & ventris tumor adhuc perſtabat, ad ampliora præſidia & efficaciora properandū fuit, nempe ad vacuationem ſudorificam, vbi prius corpus exactè tum per catapotia, tum per ſyrupos purgaſſemus. Catapotia conſtabant ex pilulis de hiera ſimplici, agarico trochiſcato, puluere rhabarbari, cum puluere ſenæ præparatæ, adiecta maſtiche, & granis aliquot diacrydij: adiecimus interdum pilulas de fumo terræ. Syrupum magiſtralem confeci ex decocto præcedentis apozematis, adiiciendo foliorum & folliculorum ſenæ Orientalis ℥ ij. medullæ carthami ℥ j. epithymi ʒ vj. rhabarbaro in clarificatione & aromatiſatione ad ℥ ß. & ſaccharo quantum ſat viſum eſt: ex quo ſyrupo ad perfectionem cocto, ſumere iubebam ℥ iij. ex decocto florum & fructuum, ſemel decimo quoto die, & fœliciter operabatur cum multa facilitate. Potio chinæ radicis. Potionem chinæ radicis parauimus, ſelectæ quidem recentis ac ponderoſæ in talleolas diſſectæ, cuius ℥ j.ß. quotidie in ℔ aquæ fontanæ x. vſquequò ad dimidias rediret, incoqui iubebam & percolari. Eius decocti ℥ viij. de mane ſumebat, calidè ſtragulis operta, conciliatóque ſomno: indéque ſudor manabat exuberantiſsimus, à quo & ſcirrhoſus tumor & ventris quoque ſubſedit omnino. Admouimus tamen ventri emplaſtrum ex ſtercore bubulo & caprillo in aceto feruefactis, cum cymino, aniſi & anethi ſeminibus, & terebinthina. Mirabile ſenſit ex hoc cataplaſmate lenimen. ſenſim enim detumeſcere in dies venter videbatur. Ad latus item emplaſtrum ex diachylone ireato cum emplaſtro de meliloto ſub finem admouimus, adiectis ſtyrace, ammoniaco, bdellio, laſerpitio Indico, iride Illyrica. Quibus rite peractis integrè curata fuit ęgra, viuítque ſuperſtes & bene habita, ad laudem Dei præpotentis, cui honor & gloria.

OBSERVATIO SEXTA.

EADEM Leoduna, morata & nobilis mulier, aliquot poſt annos grauida effecta, integréque iam tumore illo hypochondrij dextri liberata, ex puerperio difficili in epilepticas acceſsiones derepente incidit: graues quidem illas, & crebrò recurrentes, purgationibus à partu plus æquo nimium fluentibus: ſanatur tamen nutu Dei, magna & ſolerti adhibita cura.

OBSER

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

HAEC ipsa generosa mulier qua de praecedente Obseruatione egimus, iam sana effecta, foecundissima quum esset, vterum gestare coepit: quúmque partus tempus aduenta sset, grauissimi dolores mulierem inuadunt: & quòd contētus intrò infans vegetus, & magna corporis mole, tum etiam magno capite esset, grauem intulit partum. Quúmque & nimiū diu mulier saeuissimis partus doloribus torqueretur, & magnis conatibus ad expellēdum infantem niteretur: effectum est, vt adapertis vasorum osculis quae in vtero sunt, & forti enixu plus nimio patentibus, ingens sanguinis profusio sequuta sit: ita vt & vires collaberentur, & in mortis discrimen parturiens mulier deducta sit. Sed tamen quum Dei praepotentis auxilio infans è bulga matris prodiisset, & profusio perstare, & in epilepticam accessionem incurrere aegra coepit, conuulsione affatim oborta cum mentis alienatione, & sensuum tam internorum quàm externorum oblaesione, spumáque multa circa os consistente, conuulsis oculis & toruùm aspicientibus, stertore magno in faucibus percepto, qui grauem metum attoniti morbi venturi inferebat. Nec verò semel, aut leniter, sed per modica horarum aliquot interualla eodem die recurrere graues omnino accessiones solebant: ita vt prae grauitate accessionum earúmque crebritate in praesens vitae discrimen aegra deducta sit: viribus vtique à difficili partu, & à nimia sanguinis & spirituum dissolutione exhaustis, penéque deficientibus: tum verò ab accessionibus comitialibus nimium diu vexatis. Quibus tantis symptomatis quum vix aegra sufficeret, nec quae prodesse poterant, ob complicatos contrarios affectus aut potius symptomata commodè exhiberi possent, de moritura aegra coniecturam faciebamus. Sed quod in huiusmodi repugnantiis efficiendum iubet Galenus, vt ei quod magis vrget intenti (reliquo tamen non neglecto) eò consilium dirigamus, id mihi praestādum meritò putaui, & qua sim in hac curanda methodo vsus exponam. Lib. 3. 7. & 10. meth. & lib. 1. ad Glauc. cap. de cura feb. cū accidentibus.

CVRATIO. Itaque quum magnam in muliere humorum corruptelam cum summa virium imbecillitate coniunctam cernerem, contrariásque indicationes sibi inuicem pugnantes, vt quod esset affectus remedium id omnino cum virium tenore pugnaret: incertam ac dubiam esse curandi rationem vnà cum Galeno sum arbitratus, qui in huiusmodi repugnantiis incertam esse succurrendi rationem, & aliâs insanabilem omnino affectū relinqui, aliâs spatio & aegrè, idque si magnum nactus sit medicum, nono methodi affirmauit: consiliíque tum esse, vbi indicationes ita sibi aduersentur, vt paulatim quod vitiosum est vacuetur, & paulatim inuicem quod salubre est pro eo reponatur. Hanc nos rationem secuti, ita in curatione processimus, vt ab eo symptomate à quo non leue periculum aegrae mulieri instabat (erat autem nimia sanguinis profusio vires deiiciens, quae praecipuè curam ad se aduocabat) ei primùm intenti curando fuimus, accessione epileptica interim non neglecta. Sic enim vbique iubet faciendum Galenus. vbi namque à quoquam affectuum non leue periculum instat, ad id quod vrget dirigi pri- Lib. 3. 7. & 10. meth. & lib. 1. ad Glauc.

rigi primum curantis consilium debet, vt conceptis verbis lib. 7. meth. medendi est à Galeno proditum. Itaque sanguinis profusionem, vinculis ad supernas partes adhibitis, tum & cucurbitulis subtus mammas appositis, vt iubet Hippocrates, tum potionibus adstringentibus, tum fotibus & illitionibus ad muliebres locos admotis, compescuimus, tum verò etiam succis medicatis intra vterum per metrenchytas, id est vterinos clysteres, iniectis. Horum omnium hæc fuit obseruata à nobis methodus. ℞. Lapidis hæmatitis ℈ iiij. pulueris boli Armeniæ, coralli rubei, margaritarum splendidarum, cuiusque ʒ j. feminum plantaginis, coriandri præparati, seminum sumac, ana ℈ ij. Misce: fiat omnium puluis tenuissimus, ex quo drachmam, & interdum sesquidrachmam ex decocto centinodiæ & syrupo cotoneorũm dari iubebam; quòd quæ ad matricis affectus dantur vberiore dosi dari debeant, ob partis situm & distantiam. Sum quoque & pastillis ex electro vsus. Quin quũ his non satis sisteretur fluxio, Philonij Persici ritè confecti drachmam propinare ex succo plantaginis visum fuit: quo profectò auxilio in sanguinis profusione sistenda vndecunque sit nullum præsentius medicamentum inueni. nam & somnum conciliat, & vasa occludit, & sanguinem incrassat, quibus intentionibus in sistendo sanguine opus est. Fotu verò sequente sum vsus: ℞. Summitatum lentisci, rubi, plantaginis, foliorum cupressi, oliuæ, & sanguinariæ seu polygoni, ana M. j. rosarum rubentium P. ij. granorum myrti ℥ j. ß. nucum cupressi contritarum numero vj. gallarum tantundem, corticum granatorum P. ij. Fiat omniũ decoctio in aqua chalybeata & vino rubeo crasso, & cum filtris infusis & expressis fotum locis muliebribus fieri iubebam: & post fotum locos vnguento comitissæ vocato, adiecto plantaginis succo, innungebam. est enim profectò, si quod aliud, in hoc affectu leuando appositissimum, & in compescendo sanguine efficacissimum. In vterum porrò succum plãtaginis, Galeni imitatus exemplum, per vterinum clysterem iniecі, à quo iniectu miram se sentire opem paupercula ægra dicebat. Nec verò interea dum hæc molior, epilepticarum accessionum sum oblitus, etsi non omnia fieri ad vnguem poterãt quæ res postulabat. Potionibus enim superius descriptis interdum pæoniæ grana atque radicem, tum & visci quercini, tantillúmque pulueris diamoschi dulcis addebam: vt vna eadémque opera vtrique affectui consuleretur, vt fieri in tanta repugnantia poterat. Iubebam etiam naribus rutam ex aceto imponere, & in os castoreum dare, clamoribus ægram excitari, & pilorum vellicatu, & quibus poteramus modis, donec ab accessione resurgeret, intenti eramus. Neque hîc de euacuando scopus vllus erat: vacuationem enim non admittebant imbecillæ vires, etsi id requirere quæ accessiones tantas pariebat materia videretur. Sed quum omnium indicationum prima & potissima sit quę de viribus sumitur, vt nono methodi & pluries alibi dixit Galenus, ab hac erant primitus indicationes sumendæ, & tum reficiendæ vires quæ ab immodica sanguinis profusione collapsæ erant: totóque eo tempore quo vires reficimus, nihil quicquam eorum quæ euacuant propinare debemus, vt Galeni nono methodi sententia est: quod à me in hac curanda ægra accuratè

Lib. 5. aph. 50.

Philonij Persici vis.

Lib. 5. metho.

curatè obseruatum est, vt quoniam vires defectæ maximè erant, iis roborandis scopum omnem direxi. Roborantur autem (vt Galenus dixit) vnicuique eorum ex quibus vires constant similia exhibendo. virium namque custodia similium exhibitionem indicat. Quoniam verò virium substantia tum ex spiritu, tum ex carnosa specie, tum solidis ipsis completur, ex iis quæ similia sunt moliri cuique suam custodiam conuenit. spiritui ex respiratione & transpiratione: solidorum generi, ex solido nutrimento: carnoso generi, per ea quæ in medio humidorum ac solidorum corporum sunt instaurare sategi quod dissolutum virium erat. Spiritum quidem aëris optimi perfrigerati & odorati inspiratu fouebam. Quoniam enim æstas erat, difflari cubiculi aërem patētibus fenestris iussi, inspergique in cubiculo rosas, myrti folia, & pomorum redolentium aceruos, nempe citriorum atque limonum, tum & irrorari pauimentum rosaceo aceto ex aqua excepto: vnde mira fragrantia exiliebat. Pessimè namque facere superstitiosi quidam medici solēt, qui nec aërem cubiculi in quo iacet æger vnquam difflari sinunt, nec lumina aperiri ad noui aëris ingressum permittunt: vnde putrida qualitate infectus aër, vtpote conclusus neque difflatus, situm contrahit, & ex ægri expirato aëre malè affectus inquinatur: ingens profectò malum. Ad hunc ego modum spirituosam ægrotæ nostræ substantiam foui. Solida autē membra solido quidem sed cōcoctu facili alimento reficere studui: iusculis ex perdicum & caponū carnibus confectis, tum & succo carnis extracto, carnibus quidē ad veru positis, & inter assandum mucronato cultro punctis, expressóque inde manante succo, & deuorari iusso. Quin ex veruecum cordibus extrahi succum iussi, qui in huiusmodi virium defectionibus instaurandis miras profectò & excellentes vires habet. ex quo enim cor cæteris animantis partibus solidiore carne constat, qui inde extrahitur per eliquationem succus, ad instaurandum vires tanto potentior est, quanto solidior pars & robustior fuerit, vnde eruitur succus is. Præterea quum membrum omne sibi simile sympathia quadam & tacito naturæ consensu roborare dicatur, efficitur vt extractus è corde succus cor hominis cæca proprietate quadam confirmare, plusquam è reliquis partibus eductus, videatur: quòd & experientia ipsa confirmat. Extrahendi autem huiusmodi succi ratio hæc est: Accepto veruecis corde aut hœdi, finditur medium, & probè aqua eluitur, vt qui intrò conclusus est sanguis detergeatur, & quicquid sordidum in eo est auferatur: vltimo loco aqua rosacea probè confouetur, & in talleolas oblongas dissecatur, inque vitreato vase testaceo cum caryophyllis aliquot imponitur sine vllo liquore: probéque operculato vase pasta, vel luto sapientiæ, in calentem furnum extracto pane inditur, quoad calore contabescens in succum eliquetur ac dissoluatur: inde post extrahitur, & aperto vase sumitur inuentus in vase succus, & ægro propinatur. Mirum profectò quantopere reficiendis ex inanitione viribus valeat: prout & quæ ex ouorum vitellis, vino, saccharo & cinnamomo sorbitio paratur, quam Italorum vulgus Sambaion vocat. Qua & ipsa vti ægram moribundam, & viribus exhaustam, iussi, vnde mirificam sensit opem: spiritibus vtique

Lib. 11. meth. med.

Superstitiosorum quorundā medicorū mos.

Succus è corde veruecis præstantissimus.

& natiuo calore sanguinéque auctis ac instauratis. Vitelli nãque ouoru m nullo negocio in sanguinem vertuntur, multóque amplius vinum, quum, Lib.1.aph. com.18. auctore Galeno, omnium velociter & maximè nutrientium vinum sit. saccharum verò dulcedine sua à natura facilè complectitur, & gratum est: prout cinnamomum aromaticitate sua cor & membra omnia confirmat, vt lib. de viribus cordis docuit Auicenna. Nimirum igitur si viribus destituta ægra miram ab hac sorbitione senserit opem. Potu etiam congruo humiditatem exhaustam reficiebam, propinato vino rubro & generoso, probè tamen diluto. tali namque vino egent qui refectione indigẽt, quòd eiusmodi vinis insit & citissimè implere corpora euacuata, quale hoc erat, & exhaustos spiritus reficere, & indigentiã reparare: quæ docta Galeni sententia est. Lib.1.aph. com.11. Vbi verò iam præfatis auxiliis ægram confirmassem, restinctúsque omnino esset sanguinis fluxus, subsistere à medicamentis epilepsiam curantibus iussi, quoad confirmatior esset facta: quod quum euenit, nempe post mensem, tum ad præcautionem, ne denuò in accessiones comitiales incideret, concocta, & ad excretionem syrupis congruis præparata prius pituita, lenibus sed repetitis vacuationibus ægram absque noxa purgaui. Constabant syrupi ex oxymelite primùm simplici, dein scillino, cum syrupo de betonica ex decocto hyssopi, betonicæ, saluiæ, chamædryos, & chamæpityos, radice acori, enulæ campanæ, & pæoniæ cum eius seminibus, & visco querno, floribúsq; libanotidis & stœchados, omnibus ex aqua exceptis, & nuce myristica & cinnamomo ad aromatisationem adiectis. Purgaui ex agarico & rhacomate, additis gingibere, sal gemma, schœnantho & cinnamomo, & infusis omnibus in aquam hyssopi & buglossi cum pauco melle rosaceo. Expressioni horum adieci diaphœnici drachmas duas, & ex decocto præcedentis apozematis excepti omnibus potionem paraui, quæ fœliciter operata est, multa educta spumosa & aquosa pituita. Pilulis item cocciis cum agarico & puluere fenæ præparatæ sum interdum vsus, & confectione quæ sequitur, ex qua mirificam sensit ægra opem: ℞. Conseruæ acori conquassati ℥ j. conseruæ florum saluiæ, rorismarini & stœchados, cuiusque ℥ ß. myrobalanorum emblicorum saccharo conditorum numero ij. corticis citri conditi ʒ vj. cineris cranij hominis ʒ j. ß. cineris cuculli ʒ j. pulueris diamoschi dulcis ℈ ij. pulueris diamargariti frigidi ʒ ß. granorum pæoniæ ℈ ij. syrupi conseruationis emblicorũ quantũ sat est. Ducantur in modum opiatæ, ex qua alternis diebus ad ʒ iij. vtebatur ieiuno stomacho. Errhinis eã post purgationem vti iussi ex decocto sampsuchi & agarici, cum tantillo gingiberis, addito succo anagallidis purpureum florem gerentis, & succo betæ nigræ. His remediis Dei benignitate adiuta curata integrè est, vt triennium totum & eo amplius sine vllo accessionum recursu incolumis manserit: sed postea tamen incauta victus ratione seruata, & sibi nimium fidens, in easdem accessiones, sed leuiores tamen, relapsa est: iuxta illud Hippocratis, Lib.4.aph. 7. Quibuscunque morbi comitiales fiunt, ante pubertatem mutationem accipiunt: quibus autem vigesimoquinto, commoriuntur. Viuit tamen nũc vegeta & bene habito corpore, etsi in easdem accessiones quandoque incurrat:

curratur: sed ab eis citissimè liberatur, tantum in ea naturæ robur & temperamenti bonitas valent. Sit benedictus Deus in secula.

OBSERVATIO SEPTIMA.

NOBILIS iuuenis Cæsar à Sata patritius Arelatensis, optimæ spei adolescens, ab immorigero & rustico famulo domus suæ, quòd malè obitæ rei rusticæ increparetur ab herili filio, quatuor acceptis secundum dorsum & latera vulneribus à sica inflictis, duobus intra peritonæum secundum thoracem penetrantibus vulneribus, post duos exactos menses moritur, nullis proficientibus auxiliis summa cura misero ægrotanti exhibitis. Dissecto parentum & magistratus iussu cadauere, vt de nece pro testimonio diceremus, admiranda & incredibilis puris copia in thorace secundum sinistram illius partem inuenta est, totam penè thoracis alteram partem implens, vt ferè amphoræ tertiam partem & eo amplius æquaret, vasis multis & capacibus extracto pure impletis. Erat autem æger facie tabida, oculis cauis, decolor, emaciatus, perpetua tussi oppressus, nullo aut exiguo procedente sputo, difficulter spirans, vt vix quum scalas ascenderet, aut longius progrederetur, spiritum ducere posset, inappetens & insomnis. Ille verò tandem ad extremam virium deiectionem deductus, magno omnium luctu & dolore, infæliciter moritur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

RECTÈ quidem Galenus ea vulnera quæ intra peritonæum penetrarunt non paruum periculum adferre, libris quarto & quinto methodi medendi affirmauit: siquidem quum læsum peritonæum est, præsertim si in thoracis cauitatem vulnus descendit, nec coalescere potest facilè, quòd membranosum neruosúmque sit, nec ritè expurgari talia vlcera possunt. Vnde efficitur vt vel in fistulam desinant non coalescentia, vel omnino insanabilia relinquãtur: quod plerumq; fit, & in hoc iuuene quo de nũc agimus, & in multis aliis, experti sumus. Hic itaque iuuenis quum sica mucronata & bene acuta percussus fuisset secundum dorsum, spatio medio inter sextam & septimam costas sinistræ partis, descendit in ima telum peritonæo perforato duobus locis. Reliqua duo vulnera quibus item percussus iuuenis fuit minimè peritonæum attigerunt, quòd secundum musculos externos obliquè telum adactum fuisset, breuíque hæc duo vulnera quòd in cauitatem pectoris non descendissent, curata fuêre, læsis vtique externis tantùm musculis. At verò quum reliqua duo grauiora penitus essent, peritonæo vtique pertuso, maius nobis negotium fecêre. Nam post quatuor ab acceptis vulneribus dies,

bus dies, horror grauis, acuta febris, anxietas, insomnia, grauitas in parte percipi, vt decumbere in alterum latus minimè posset, dolórque oriri cœperunt: inflammationis vtique indicia in suppurationẽ tendentis: inquiente nimirum Hippocrate: Quum pus gignitur, dolores & febres gigni magis quàm genito pure. Pus namque ex sanguine ortum habet, qui semimalam habet (vt quispiam dixerit) transmutationem: quòd mala simpliciter quæ est, cum putrefactione fit olida, sicuti quæ simpliciter optima transmutatio est, nutritio ipsa partium animalis est: at quę pus generat, medium inter has obtinet locum, neque à solo calore extra naturam, neque à solo secundum naturam facta. mixtus enim quodammodo ex vtrisque est inflammationis calor: quæ docta Galeni com. 47. lib. secundi aphorismorum sententia est. perinde atque dolorem fieri extenta simul & calefacta præter naturam inflammata particula. Febrem verò corde concalefacto ex sanguinis ebullitione atque exustione, qui vbi ex toto assatus fuerit, residuum eius fit pus: quemadmodum ex lignorũ exustione cinis. Diximus quibus indiciis deprehẽsum à nobis sit inflammationem internam in hoc iuuene in suppurationem tendere. Euentus autem rei rem plena fide con firmauit. Nam mox post vigesimum diem purulẽtus æger factus est: quem affectum indicabant assidua & non intermissa febris, sed quæ interdiu remissior, noctu vehementior esset, sudor frequens, tussicula sicca sine notabili sputo, oculorum cauitas, pallidus faciei & labiorum color, rubentibus tamen sæpe maxillis, præsertim hora vna post acceptum cibum: quo tempore intendi febris videbatur, & calere magis summæ circa arterias partes reliquo corpore apparebãt. Ad extremum verò & curuari vngues, & tumere pedes cœperũt, quum iam morti proximus esset. his namque indiciis purulẽtos indicari debere nos Hippocrates docuit. Eos verò communiter purulentos, auctore Galeno, appellare licet, quicunque pus obtinent intus in corpore vniuersum, siue conditum ante in parte affecta inflammatione, siue etiam post eruptionem: verùm medici propriè eos solos atque potissimùm qui in thorace ac pulmone pus collegerunt, suppuratos seu purulentos vocare in vsu habent. Nisi enim contentum in thorace pus excreatu vacuetur, tabidos interire ægrotantes necessarium quidem est: vt Galenus rectissimè dixit. Quod & huic misero iuueni accidit, qui post duos ab acceptis vulneribus menses tabidus mortuus est, ingenti inuenta inter thoracem & pulmones copia puris: vt nisi spectator ipse fuissem, vix certè crediturus eram tam ingentem puris copiam intrò contineri posse, vt quæ mensuram viginti sextariorum æquaret. Sed vndenam tanta puris copia gigni potuit? Neque enim verisimile haberi debet ex affuso sanguine tantam copiam genitam fuisse, quum vix è vulneribus duobus penetrantibus & punctim factis libra vna effundi intra cauum pectoris potuerit: tametsi ex sanguine qui malam habeat transmutationem pus gigni antea de Galeni sentẽtia dixerimus. Censendum verò pus intra thoracẽ contentũ à sanguine quidem putrefacto ortũ habuisse. neq; enim aliter fieri potest. Tantam vero copiam quanta in hoc iuuene inuenta est, non à sanguine solùm putrefacto, sed & ab ichoribus qui quotidie è vulnere in

[Margin notes: Lib. 2. aph. 47. — Purulentorum indicia. — Lib. 2. prę sag. ca. 11. nouæ vers. vel textu 60. Gal. in eo. com. eius partus. — Vbi sup. à immediatè.]

nere in internas partes effluebant, genitam fuisse: corrupto etiam nimirum quod ad partem destinabatur alimento,& in prauam qualitatem à calore putredinali partis demutato,pus fiebat. Vnde magna tandem aggesta puris copia,quũ quotidie aliquid iam genito puri adiungeretur, effectum est vt post diutinum tempus sensim congestione facta,nec vllo pacto euacuata,ingens puris copia creuerit,quæ respirationem mole sua impediēs, ægrum miserè tandem in mortem deduxerit. Hic infœlix nobilis huius adolescentis meliore certè fortuna dignissimi finis,hic exitus flebilis fuit. Nos verò pro testimonio vrbis Præfecto respondimus, & lethalia fuisse quæ se in imum thoracem insinuauerant vulnera,& mortem illis esse meritò adscribendam:quum quæ pertuso peritonæo intrò in thoracem penetrant vulnera, plerumque lethalia esse, auctore Galeno, consueuerint. Sit laus Deo. Lib.4.& 5. meth. medendi.

OBSERVATIO OCTAVA.

BLANCHA nobilis iuuencula, Iacobi Romerij patritij Arelatensis filia, vt moribus sic virtute insignis, febre continente graui corripitur: sequitur decimoquarto decretorium, largo sanguinis fluore è naribus manante, tanto vt domus vasa vix excipiendo sanguini satis forent. plus quàm enim libras xij. sanguinis diebus sex emisit, vt nullis remediis sisti posset. Inde restincto sanguine, alui fluor ingens ægram corripit dies viginti: perstat somno graui, sed non tamen veternoso oppressa: liberatur integrè præter omnium spem nutu Dei.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QVAE in morbis haud rarò contingunt, talia sunt interdum vt fidem superare omnem videātur. Quis enim credere possit vnquam in decretorio continentis febris, sanguinis è naribus emanatione facto, tantam profusionem sanguinis prorupisse, vt sex diebus per interualla frequentia tanto impetu sanguis manarit, vt vasa vix excipiendo sanguini forent, præsertim in attenuata iuuencula rari habitus? Etsi scio à Celso proditum in tenuioribus corporibus sanguinem, in crassioribus carnem magis abundare: quòd tenuia corpora immutatiuam facultatem imbecilliorem quum habeant, sanguinem in carnem commutare haud plenè valeant: contra verò crassiora plus carnis quàm sanguinis obtinent, sanguine quidem altricis facultatis munere in carnem commutato. Itaque mirum videri non debet si in hac iuuencula calidi & sicci temperamenti, latis venis, biliosus sanguis plurimus in vasis redundaret, qui tandem efferuescens, & in putredinē actus, febrem continentem acerbissimam crearit. continētis namque febris materia intra vasa contineri dicitur, vel Galeni testimonio. Quamobrem quum & Lib.9. metho. med.

plurimus in vasis esset reconditus biliosissimus sanguis: & occasione accepta prohibitæ transpirationis (vbi enim incaluisset iuuencula nimio motu,& mox frigidam auram captans refrixisset, facta est & cutis stipatio, ac subinde prohibitæ transpirationis nata occasio) quum, inquam, accepta prohibitæ transpirationis occasione putruisset conditus in venis sanguis, febrem nimirum generauit, quæ in ἀνυρξίαν vocatam minimè desineret, ob assiduam effumationem, & modicam putrentis humoris difflationem; vnde plurium dierũ febris genita est. hæc enim prorogationis continentium febrium causa, auctore Galeno, esse solet.

Lib. 9. metho.

Sed quod magis mirandum sit, cur, inquam, per decretorium morbi tanto impetu latus sit sanguis, vt ad duodecim ferè libras ascenderit? Quis enim non stupeat tantum sanguinis citra mortem manare potuisse, quin & restincto sanguine alui fluore accedente, dies totos viginti ægram diuexasse? Quæ tanta virtus in corpore iuuenili & tenui? quæ tãta facultas corporis rectrix, vt tam effrænes, tam citas, tanto impetu actas vacuationes ferre potuerit ac superare? Mira profectò hæc sunt, & in imis naturæ recessibus recondita. Neque enim aliter fieri potuit, quàm vt tacito quodã & arcano præsidio, naturæ quidem probè cognito, incognito nobis, facultas interior corporis tantum morbi impetum, tot effrænes vacuationes, vi morbi potius quàm iusto naturæ decretorio factas, sustinuerit ac tãdem superarit. Nam & ægra iam sine pulsibus, exanimis, moribundáque in horas relicta, reuixit tamen mirabili Dei cõsilio, qui quos vult saluat: quíque (vt primi Regum secundo habetur) mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit: quòd (vt Sapientiæ 16. proditum est) Dominus est qui vitæ & mortis potestatem habet, deducítque ad portas mortis & reducit. quod in hac iuuencula Dei admirabili potentia factum experiri licuit, quę quum iam viribus exhausta, viuénsque cadauer dici posset, & iam morti proxima, rediuiua tamen tanquam è orci faucibus erepta, suis nutu Dei restituta est. Qua verò simus in hac leuanda ægra methodo vsi mox expromam.

CVRATIO.

Quum insignem hanc iuuenculam grauissima & ardentissima febre corripi cernerem, eáque indesinente, essémque tertio morbi die vocatus: à morbi essentia primùm atque viribus ægræ, tum ab aëris constitutione (erat enim Autumni initium) sexu, ætate, ac cæteris coindicantibus indicationes sumere mihi pro Galeni sententia visum fuit.

Lib. 9. & 11. meth. & lib. 1. artis cura. ad Glauc. & pluries alibi.

Itaque quum & morbus acutus esset, ægráque & ætate floreret & viribus abundaret, pro Hippocratis præcepto lib. 4. de rat. victus acut. textu 16. iubentis in talibus affectibus sanguinem detrahi, quum sit ardentissimarum febrium & continentium præsens auxilium sanguinis missio, & frigidæ potio, vt pluribus in locis Galenus: mittendum sanguinem protinus iussi, emollita prius leni clysteri aluo.

Lib. 1. aph. com. 23. & li. 9. meth.

Dein tribus interpositis diebus, trãsactóque septimo, in quo nullum decretorium factum est, medicamentum leue propino, assumptis prius syrupis aliquot alterantibus, & sanguinis feruorem reprimentibus cum leui detersione. Constabant porrò ex decocto oxalidis (cuius vis maxima est in sistenda putredine humorum) portulacæ, lupi salictarij, adianthi, cichorij, adiectis seminibus frigidis: decocto quidem ex aqua

ex aqua hordei parato (quod mihi in huiusmodi febribus & siccis temperaturis facere solemne est) additis syrupis, violaceo, capillorum & oxysaccharo composito. Assumptis syrupis,& coctionis signis in lotio conspicuis,leue neque exagitans medicamentum dedi: quod in continentibus febribus & acutis obseruare plerumque soleo, id multo salubrius expertus quàm scammoniatis medicamentis humores exagitare. Paratum porrò medicamentum erat decocto prunorum,vuarum passarum exacinatarum,tamarindorum carne, seminibus frigidis, glycyrrhiza, & hordeo floribúsque communibus:quo in decocto rhabarbari selecti ʒ j.ß. in aqua endiuiæ per noctem macerati,cum tantillo cinnamomi iniecti, adiecto melle aëreo & syrupo è rosis parato. Inde biliosorũ magna copia eiecta summa cum facilitate fuit. In crastinum verò hordeaceam aquam cum syrupo violarum propinari iussi, & lenem clysterem ad detersionem eorum quæ à medicamento superfuerant infundi. Quum verò vndecimum ægra attigisset,modicus è nare dextra fluere sanguis cœpit:indicium criseωs decimoquarto futuræ, si quid Hippocrati creditur. est enim in decretoriis vndecima contemplabilis.Quod ego intuitus,omne naturæ negocium relinquendum sum iure optimo arbitratus, nec tum quippiam tentandum morbo ad statum vergente: dicente Hippocrate, Quum morbi consistunt ac vigent, quietem habere melius esse.Itaque ab vndecimo in decimumquartum intendi febris,symptomata augeri,deliria,vigiliæ,visa rubicunda & splendentia ob oculos apparere,rubor in genis cõspicuus & clarus, scintillantes oculi,nares prurigine tentari cœperunt:fluxuri mox è naribus sanguinis indicia certa, si quid Auicennæ creditur, quod & euentus ipse plena fide monstrauit. siquidem decimoquarto sub vesperam manare sanguis è nare dextra incepit, mox è ambabus, tanto impetu vt momento temporis vasa duo stannea sanguine sint impleta, túmque ægra sibi melius habere visa, exonerata vtique eo quo veluti sarcina premebatur. Vnde neque restinguendum derepente fluorem illum, quòd decretorius esset,& nisi superfluat,sisti nullo pacto debet,ne contra naturam agere videamur: quæ concors est medicorum omnium sententia. Verùm quum minimè sponte sisteretur,& vires iam conuelli viderentur, retundendum modicè eum impetum operæpretium duxi. Itaque ex oxycrato naribus frontíque ac collo cum pittaciis lineis admoto manantem sanguinem compesco,& iusculis ægram reficio, túmque quadantenus sisti sanguis ad horas aliquot visus est:sed sub auroram multo quàm antea profusior manare cœpit,atque calentior. Adsum vocatus,& maioribus præsidiis obuiã eundum statuo.Itaque vinculis artus deligo,brachia inquam & crura,extremúmque manus & pedis digitum,quę ligata magnum ad sistendum sanguinem momentum habent, cucurbitulas ambobus hypochondriis admoueo,collum vniuersum puluere rubeo adstringente chirurgis communi,additis leporis pilis minutissimè incisis,lapide hæmatite & corallo rubeo,ex oui albo dilutis, & lineis pannis exceptis, imbuo: vt sanguis sursum repens, cohibitis & occlusis per quas ferebatur venis,sisteretur.Fronti puluisculum ex aloë,pilis leporis,cortice thuris, & gypso, ex succo

Lib.2.aph.24.

Lib.2.aph.29.

Fen 2. 4. trac. 1. cap. 5.

Auicenna fen 2.4.

Gal.lib. 3. de crisib.

ex ſucco plantaginis & oui albo exceptis admoueo, atque intra nares turundas eodem medicamento illitas infero. Potionem do ex puluere coralli rubei, lapidis hæmatitis (qui mirificam in ſiſtendo ſanguine vim habet) terra Lemnia & margaritis, in tenuiſsimum pollinem omnibus redactis, & ſyrupo myrteo & aqua decoctionis equiſeti potionem paro. Porrò hæc omnia profuere plurimum: nam ad biduum ſanguis ſiſti viſus eſt. Sed præſidiis iis à corpore amotis, fluere rurſus ſanguis cœpit. Quo viſo quum perituram ægram metuerem, ſi perſtaret tanta ſanguinis manatio, à qua

Lib. 1. aph.

vires mirificè conuellebantur, maioribus inſtandum duxi: quòd, pro Hippocratis ſententia, extremis morbis extrema remedia ex vſu ſint. Itaque naribus turundas ex chalcitide vſta & ſucco plantaginis impono, & potionem ex Philonio Perſicò ad drachmam vnam cum ſyrupo myrteo & aqua peculi roſarum propino: quo vno remedio interno, & externo alio protinus ſiſti ſanguis cœpit, nec amplius fluere perrexit: ſiue quòd fluxum iam per ſe natura ſiſteret, ſiue quòd antidoto Perſico refrigerato ſanguine & venis occluſis, ſomnóque conciliato (quæ omnia Philonium Perſicum egregiè præſtat) reſtingui omnino ſanguinem oportuerit. Et profectò in ingentibus ſanguinis manationibus, quacunque parte erumpat ſanguis, & præſertim in immodicis mulierum purgationibus, ſi in tempore modóque adhibeatur, præſentiſsimum eſt remedium, & quod nunquam me feſellit. Sit autem doſis drachma vna, aut ad ſummum ſcrupuli quatuor in nimio menſium fluxu: maiorem enim tum quantitatem dari oportet. Chalcitis item naribus admota (vt dixi) mirabile ſolet eſſe auxilium. Vbi verò iam plenè ſiſteretur ſanguis, viribus inſtaurandis operam dedimus, quę adeò defectæ erant, vt ægra potius viuens cadauer, quàm vitali aura ſpirare dici poſſet: ita attenuata, ſine pulſu penè, ſine voce, ſine motu, decolor, tabida iacebat, cauis oculis, rugata fronte, pendulis genis, liuentibus buccis, vt gelidæ mortis imaginem eſſe dixiſſes. vicit tamen omnia naturę robur. Nam poſt dies à ſanguinis manatione ſeptem, virtus refici, & omnia

Nota mirabilem morbi huius & naturæ pugnam.

in melius procedere viſa ſunt, febre tamen perpetuò manente. Sed ecce dum natura ſuas ipſa partes agens ſeſe exerere nititur, & ab hoſtis inſidiis vendicare, inſurgit denique morbus febre aucta, & mira ac repentina alui proluuie oborta ſub quadrageſimum circiter diem, acri quidem & mordacisſima bili per inteſtina vi morbi potius quàm naturæ ductu erumpente. Vnde quum iam à ſanguinis tanta manatione & morbi grauitate atque diuturnitate mirè affecta ægra eſſet, & in ſummum vitæ diſcrimen perducta: nouo hoc ſymptomate oborto ne ſuccumberet miſera iuuencula valde metui, feréque pro deplorata habendam duxi: nec tamen propterea de-

Lib. 3. de criſib.

ſerendam, ſed aduerſus vim morbi tantam pugnãdum: quòd, auctore Galeno, generoſi medici ſit non terreri à ſymptomatis grauibus quæ morbis circa decretoria accidere ſolent, ſed tum magis fidenti animo eſſe, & præſenti manu opitulari. Quod & ipſe in hac ægra faciundum duxi, admotis & adhibitis præſidiis omnibus per quæ ſeruari illam poſſe fiducia erat. Itaque iubeo vt iuſcula ex aqua pluuia fierent, quòd ea tenuior ſit, & aliquid adſtrictionis continet, & in decoquendo iure rhois culinarij ſemina indebam. ad

bam. adstringentem namque facultatem sat multam id semen habet. Interdum & cotonei mali purgati frusta coniiciebam: & quum fluxus alui validior factus est, ex aqua chalybeata parari iuscula imperaui, admixta nonnunquam oryzæ farina & coriandri seminibus (continendi namque cibi vim maximam, auctore Auicenna, coriandrorum semina obtinent:) veruecinos pedes (quòd glutinosum præstent alimentum) indebam non raró. In summa omnis victus ratio refrigerãs & adstringens, humoréſque incrassans, à me symptomatis ratione instituta fuit. Potiones dedi ex terra Lemnia, pastillis ex spodio cum semine acetosæ, coralli polline, & coriandrorum, exceptis omnibus ex aqua decoctionis menthæ & portulacæ, adiecto syrupo cotoneorum, interdum etiam myrteo. Quin & syrupum AEgyptiæ spinæ, quem ribes vocant (& erat tunc nobis ad manum, recens Alexandria AEgypti allatus) ante cibum dedimus. Ventri fotus admouimus ex decocto plantaginis, menthæ, rubi, lentisci, cupressi, caudæ equinæ & bursæ pastoris, adiectis malorum punicorum putaminibus, rosis, coriandri & rhois culinarij seminibus, ac caryophyllis, omnibus in aqua chalybeata & vino crassiore incoctis. Post fotum ex cerato stomachico Galeni, & emplastro è palmulis Mesuei (Diaphoenicon vocant) adiectis caryophyllis, mentha sicca, coriandro & corallo rubente, ventrem vniuersum inunxi ante cibum. Emplastro quoque mastichino, & contra rupturam sum in hac fœliciter vsus. Tantúmque hac curandi ratione profecimus, vt Dei gratia adiuti, operoso & iugi labore ægram ab orci faucibus eripuerimus: sensímque instaurata virtute, in melius proficere indies iuuencula cœperit, quæ pro deplorata habita moritura in horas sperabatur. Sed id longissimo temporis tractu effectum est: quòd quæ longo tempore extenuantur corpora, longo ad refectionem tempore indigent, vt docta Hippocratis sententia est. Tandem verò iuuentæ robore & congruo victu in integram sanitatem nutu Dei redacta est, nupsítque postea, & nunc iam post decimumoctauum annum vegeta & constans, multáque prole beata fœliciter viuit. Pro quo tanto beneficio summo & optimo Deo bonorum omnium largitori gratiæ meritę & summæ habendæ sunt: cui sit laus perennis, honor & gloria. Lib.2.aph. 6.

OBSERVATIO NONA.

IVVENIS Tharasconensis quidam Eleonoræ Labianæ bono ratissimæ fœminæ filius, cui Lodoico nomen, dum æneum tormentum manuarium (vulgò Pistolet *vocant) globulo plumbeo farctum, & puluere tormẽtario plenum, malè cautus adornat, clauiculásque eiectorias concinnat, imprudenter ad pectus conuerso telo, dissultantibus clauiculis, ictum excipit mirificum, globulo in viscera adacto, atque igniuomo impetu intruso tribus sub ventriculo digitis. Paucis post diebus emisso per anum globulo, nulla noxa in intestinis relicta, aut vllo visce*

lo visceram, perfectè agglutinato vulnere, miraculo potius quàm naturæ ductu, sanatur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Mirabilis historia.

VAE in dies hominibus extra omnem fidem eueniunt, admirationem magnam parere ob rarum eorum euentum solent. Quis enim credat adacto in viscera globulo plumbeo, vi ignis & tormentarij pulueris magno cum impetu excusso, (quæ vulnera ferè semper lethalia esse solent) incolumem euasisse hominem, nulla præsertim in visceribus læsione relicta? Admirabilia profectò sunt hæc, & supra hominis captum, extráque omnem fidei aleam posita: verissima tamen & oculata per me fide comperta, vt refragari nemo quisquam possit. Hic itaque iuuenis tractandorum armorum eius generis haud satis experiens, dum æneum tormentum manuarium puluere & globulo infarctum ad iactum concinnat, côuerso in pectus seu ventris regionem fistulæ æneæ ore, rotula dissultante, ictum excepit tribus sub ventriculi regione digitis. Impactóque globulo, quum ferè mortuus procidisset in terram, à suis adiutus, aduocatísque medico & chirurgis, locóque vulneris spectato, quum intrò constitisse globulum appareret, nullo exitu sese vsquam prodente, quà foras manare globulus potuerit, iudicatum est moriturum ægrum: quòd grauibus symptomatis conflictaretur, ventris graui dolore, tumore, pondere, cum singultibus & animi deliquiis. quæ symptomata huiusmodi vulneribus superuenientia periculũ graue portendere solent, & plerumque mortem. Nihilo secius tamẽ succurrere tẽtant, tutius arbitrati, pro Celsi sententia, anceps quàm nullum remedium experiri. Itaque ad sedandum dolorem parato clysteri ex lenientibus & dolorem sedantibus, floribus inquam chamæmeli, meliloti, seminibus lini, althææ, fœnogræci, & aliis multis fæces educere tentarunt: quibuscum flatus quoque multi, sed non citra dolorem, emissi sunt. Vulneri congruentia apponunt topica medicamenta, qualia in huiusmodi vulneribus adhiberi debent: ab initio nempe dolorum sedatiua, & suppurantia, ob contusionem, quę magna in talibus vulneribus constare solet. non enim adstringentia aut reprimentia, vt in reliquis vulneribus, sed magis chalastica & suppurantia conueniunt, ob eam quæ à globulo fit contusionem. Quæ enim

Hipp. lib. de vuln. capitis. Gal. lib. 3. meth.

contusa sunt suppurare citò oportet, pro Hippocratis & Galeni sententia. Missus ab initio iuueni sanguis, & in circuitu vlceris admota reprimentia, omniáque ex artis præceptis methodo curata. Quúmque post aliquot dies grauitas ingens & pondus secũdum imum ventrem perciperetur, fotibus dolorem sedare opus fuit, atque linimentis, tum & clysteribus eiusdem facultatis. Quúmque clysterem reddidisset, sentire se in ano nescio quid graue dicebat æger, putánsque flatum esse, globulum conatu emisit per podicem: sensimque postea mundificato & probè deterso vulnere, tandémque agglutinato, in pristinum bonæ valetudinis statum æger deductus est: quod Dei potentiæ admirabili magis quàm naturæ viribus adscri

adſcribendum meritò eſt. Nam ipſe ſolus eſt qui omnia poteſt Deus, benedictus in ſecula.

OBSERVATIO DECIMA.

MIRAE vulnerum obſeruationes atque curationes, dum in eo conflictu qui ad Diui Aegidij pagum die vigeſimaſeptima Septembris habitus eſt, ſub annum reſtitutæ ſalutis milleſimum quingenteſimum ſexageſimumſecundum, vulnerati cæſique multi eſſent: & qui eorum grauibus acceptis vulneribus curati ſint, dum victi ſeſe in Arelaten vrbem reciperent, ſummáque charitate à ciuibus eſſent accepti.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

DE vulnerum admirabilium ratione tractaturus, non aliunde auſpicatius principium ſumpturus ſum, quàm ſi Dei in his potentiam admirer, & cum Pſalmographo rege atque propheta dicam: Mirabilia opera tua Domine, & anima mea cognoſcet nimis: ipſe eſt qui ſanat omnes infirmitates noſtras, qui redimit de interitu vitam noſtram, coronans nos in miſericordia & miſerationibus: cuius miſerationes ſuper omnia opera eius. Huius vnius potentiæ & miſerationi referamus acceptum, quòd ij de quibus dicturus ſum, ab hoſtibus lethalibus plagis vulnerati, propéque ad internecionem cæſi, incolumes euaſerint. Ne id nobis adſcribamus, ne gloriemur lethalia nos vulnera noſtro marte curaſſe, quaſi ad id vires noſtræ ſuffecerint, & non potius gratia Dei, qua freti atque adiuti tantum opis in tam miſero & luctuoſo caſu miſeris mortalibus tulerimus. Incipiamus ergo ea narrare quæ legentibus admirationem paritura ſint: in quibus recenſendis fidem obſtringo meam, nihil me quicquam obſeruationi huic inſerturum quod non ipſe oculata fide viderim, perſpexerim, manibúſque tractauerim. Abſit enim à me vt veritati mendacio imponere velim. Res vt à me viſæ ſunt plena fide ſynceráque explicabo, & vbi res popoſcerit, teſtes chirurgos qui vnà mecum in curandis ægris non inſtrenuam operam nauarunt adferam: etſi res ea quę omnium oculis expoſita fuit, teſtibus minimè egere videatur, ipſa ſibi fidem abundè per ſe faciente.

Pſal. 138.
Pſal. 102.
Pſal. 144.

In eo itaque miſerando conflictu quum ordines ducerent Hiſpani aliquot duces ſtrenui cum ſuis turmis atque manipulis, & pro inſita Hiſpanis militari virtute aduerſus hoſtes fortiter ſtarent, malè mulctati ſunt & grauiſsimis vulneribus affecti: ſiquidem quum pauci inter multos, aut potius ſoli hoſtium impetum ſuſtinerent, fuſis fugatíſque reliquis exercitus militibus ac ducibus, nec terga hoſti dare vellent, obſtinato animo pauci aduerſus multos, rari inter denſos militũ cuneos ſtare auſi ſunt. Sed (proh dolor!) bona eorum pars cecidit, & qui ſeruati ſunt, ſeruati quidem non

fuiſſent, ni ſe mortuos proſtratóſque effinxiſſent. Quos inter duo Hiſpani duces haud minus moribus quàm militari virtute conſpicui fuere: alteri Alonſo nomen erat, alteri Manrico, è interiori Hiſpania ambo, quam vulgus Caſtiliam vocat. Strabo, Ptolomęus & Plinius Tarraconenſis Hiſpaniæ partem dicũt.

Alonſi Hiſpani tribuni militum mira curatio.

Alonſo duci fortiſsimo ſeptem in capite gladio militari (*cotelas* vulgò vocant) inflicta vulnera fuere, galea criſtata in terram deiecta, ipſóque etiam proſtrato: quorum quidem vulnerũ quatuor cum inſigni cranij fractura ad duram vſque meningen deſcendente erant, reliqua ſine fractura ad caluariam vſque: idem in brachiis octo vulnera exceperat, quatuor in vtroque, è quibus duo circa cubiti articulum & metacarpium conſiſtebant: rurſus in cruribus ſex vulneribus erat confoſſus: vt in ſumma vno ſupra viginti vulneribus dilacerum corpus eſſet: quæ ipſe ſingula dinumeraui, loca ſedéſque affectas contẽplando, & vulnerum magnitudinem numerúmque ſpectando. Vt planè dum ad eum curandum publico decreto veniſſem, vnà cũ aliis vulneratis tractandis, quorũ numerus ad ducentũ ſexaginta aſcẽdebat: in ſtuporem verſus, nec quà curationem inciperem, nec quà deſinerem, ſatis mihi cõpos eram: tam multa, tam grauia incrant in enecto ferè homine vulnera. Nam quum à ſanguinis incredibili profuſione, quæ à tot vulneribus emanarat, & à frigore perpeſſo, & coacto ſanguine, viribúſque penè extinctis, deficere æger in momenta ſingula videretur: priuſquàm capitis vulneribus manum admoueremus, reficiendæ nobis ægri iam moribundi vires fuere. quòd omnium indicationum prima & potiſsima ſit quæ à viribus ſumitur, ita tradente Galeno.

Lib. 9. metho.

Itaque iuſculis è capi contuſis carnibus paratis, tum vino aromatite intrita panis in eo infuſa, ac vitellis ouorum ex vino exceptis, ſaccharo & cinnamomo reſperſis, parato ex his ferculo, vires defectas reparare ſtudeo. Qua victus ratione (quum exanimis eſſet, & viuens potius cadauer, quàm homo) mirè intra biduum refotus recreatúſque fuit. Nec verò interea dum hæc obimus vulnerum obliuiſcimur: ſiquidem calente vino ex roſis deterſis vulneribus, fuere illa ſtuduimus quæ futura indigebant, & topicis admotis vnguinibus, faſciis vulnera molliter & abſque dolore quoad fieri potuit tractauimus. Capitis porrò vulnera quum forationem terebellis expoſcerẽt, nec eam vires deiectæ ſuſtinere poſſent, in tertium diem diſtulimus id muneris aggredi: túmque terebellis, ſcalpris & volſellis, malleóq; diffracta & intruſa oſſa ſuſtulimus, ne duram meningem comprimerent. Sed quum à vulneribus iis quæ in cubito & metacarpio conſiſtebant, ob vehementiſsimos dolores & conuulſiuos motus quibus torquebatur, peſſimè haberet, iis maximopere inſiſtẽdum omni cura duximus. vnde enim à quoquam graue periculum imminet, ab eo exordienda curatio eſt, vt bellè Galenus docet.

Lib. 3. & 4. metho. & plures alibi.

Quod & nos fecimus, dolorem quidem cataplaſmate ex farinis ſedantes, & oleo multo calente tum ſimplici tum chamæmelino & lumbricorum vocato ceruicem vniuerſam ad caudam vſque illinentes, mollibus ſuperiniectis pinguibus lanis, ne conuulſio procederet, quæ infeſtare iam ægrum incipiebat, & quæ, auctore Hippocrate atque Galeno, vulneribus ſuperueniens, lethalis plerumque eſſe ſolet. Interea verò

Lib. 5. aph. 4.

verò mollibus clyſmatibus vētrē purgabamus, quòd ſoluētia medicamēta deiectæ vires nō ſufferrent: etſi in huiuſmodi vulneribus neceſſariā eſſe purgationē eam quæ medicamētis fit Hippocrates & Gal. dixerint. Adauctis tamē ſen ſim viribus, catholiconē cū rhacomate & ſyrupo roſaceo dare auſi ſumus, fœliciterq; ſucceſsit. Tanta autē cura in hoc curando vſi ſumus, vt propè ęgro aſsideremus. Vulnera capitis omnia ex roſaceo melle, & Cōciliatoris vnguēto, quod ad detergēda capitis vulnera mirabile eſſe ſolet, vt & capitali puluere & emplaſtro demū ex betonica vtētes, Dei gratia adiuti perſanauim⁹, cū verò reliqua quę in crurib⁹ & brachiis cōſtabāt, ſua cuique auxilia admouētes, magna omniū admiratione ac plauſu, Deo gratias reddentibus cūctis. Atq; hæc Alōſi grauiter vulnerati curatio fuit.

Lib. de vulne. cap. Gal. lib. 4. meth.

Collega illius porrò Manricus, & dux quoque ipſe fortiſsimus, ſæuiſſimè vulneratus ſecundum thoracem, coſtas, faciem, brachia, caput, proximus morti erat, biduúmque conſtitit ſine voce ac ſenſibus, planéque ἄσφυγμος, id eſt ſine pulſibus, vt vermiculans & interſectus vix in eo appareret pulſus. Cui & ipſi quum facto de morte prognoſtico, manum vix admouere vellemus, quòd deplorati à medicis non ſint contingendi: (auctore Hippocrate) iuſsi tamen, manum tanquam deplorato admouimus: vires primùm refouentes, quæ penitus conciſæ erant, præ nimia ſanguinis profuſione & frigore. Nam fugiens acceptis vulneribus ſeſe præcipitem in Rhodanum dedit, in quo horas plus minus tres aut quatuor latitauit, nunc caput exerens, nunc condens, quoad à ſuis ſub noctem adiutus, fluuium fere totum natatione meauit. Quis hæc credat? attamen veritate ipſa veriora hæc ſunt. Nam vno impulſu plus minus centum vulnerati ſeſe in Rhodanum proiicientes, natatione virili ſalutem ſibi quæſierunt: quorum tamen multi viribus deficientes, medio in alueo ſubmerſi perierunt. Multi tamen euaſerunt, quos nudos Arelatenſes ciues charitate plauſibili ac pia in altera Rhodani ripa vrbi proxima ſemienectos exceperunt, quibus potuere præſidiis confouentes: quos inter hic ſtrenuus dux tribunus militum erat. Hunc itaque curandum ſuſcipientes, hunc ſeruauimus ordinem. Primum omnium panniculis lineis mollibus & ſtragulis congelatum ferè hominem tepida caliditate fouimus, motum dantes, & enectam virtutem inſtaurantes iuſculis & contuſis ex cinnamomo paratis, odoribus item bonis ſpiritus diſſolutos fouentes, ex aqua florum citri roſacea, vino odorato & caryophyllis inuicem mixtis tempora, pulſus brachiorum, naréſque madefacientes, linteiſque hoc liquore imbutis ſæpe ad nares admotis ſpiritus penè extinctos refecimus ac recreauimus. Vbi ſeſe exerere vires viſæ ſunt, tractāda vulnera ſumpſimus, quum prius etiam in primo aditu eadem quo poteramus modo procurabamus, neceſſariis ad vulnera datis auxiliis, quo tempore ſcilicet æger ſine voce ac pulſibus moriturus ſperabatur. Reſumptis porrò viribus, quæ punctim inflicta erant vulnera turūdis longioribus intrò datis, & roſaceo melle cum terebinthina ex aqua vitæ lota illitis deterſimus, quo præſidio mirabiliter ſe iuuari æger dicebat. Erat enim ſecundum pectus vulnere punctim facto, & intra cauum pectoris diſciſſo peritonæo, grauiter ſauciatus: tum &

Manrici militū Hiſpanorum tribuni hiſtoria.

secundum latus dextrum inter sextam & septimam costas vulnus acceperat secundum dorsum cum grauissimis symptomatis ad haec vulnera insequentibus: nempe grauissima spirandi difficultate, tussi molestissima, cordis palpitatione, & animi deliquiis: quibus omnibus curã ad se trahentibus, pro cuiusque ratione prospeximus.

Hydromel.

Spirandi namque difficultati hydromelite ex hyssopi, foeniculi, prasij, & capillarium herbarum decocto confecto, adiectis vuis passis pinguibus, caricis, glycyrrhiza, myxis, xyli semine, & maluae cum melle electo, prospeximus: quo saepe in die laborantem vti iubebamus, lambendo, idque calidè. Nam frigida pectori inimica,

Lib. 5. aph.

tusses commouentia & dolorum inferentia esse solent, pro Hippocratis sententia.

Linctus.

Linctibus quoque & vnctionibus ad pectus sputum promouere & tussim sedare conabamur. Constabant linctus ex puluere glycyrrhizae, hyssopo montana, caricis pinguibus ex hydromelite coctis, puluere diatragacanthi & diaireos, pulmone vulpis ex arte parato, saccharo cando, penidiis & syrupo capillorum atque hyssopi. Ad pectus inunctionem admouimus ex oleo violaceo, liliorum, butyro recenti, pinguedine gallinae, croco & radice iridis Florentinae, omnibus cera alba exceptis. Quin & eclegmatis vice oleum amygdalinũ è dulcibus amygdalis exceptum, & saccharo cando vocato admixtum sumere saepe iubebamus. Sed quod in hoc viro admirandum fuit, id iam dicere pergam. Is quum secundum thoracem, tum & secundum dorsum inter costas duobus vulneribus punctim factis, idque ab hasta mucronata (vulgò *hallebarde* vocant) grauiter vulneratus esset, nec vlla aut exigua puris copia foras prodiret, post vicesimum diem ingens puris proluuies è ventre per anum prodiit, fluxu ventris oborto: quum nulla tamen à pectore in intestina via communis subsit, qua excerni contentum in thorace pus & emitti possit. Sed cõspirabile

Lib. 6. Epid.

& confluxile est vniuersum corpus, vt rectè Hippocrates dixit, & ipsa sibi natura vias facit ac praestruit, quibus nedum per aluum, sed & per ossa quandoque saniem pellat: vt minimè mirandum sit in hoc aegro per ventrem è thorace pus copiosum emanasse. Quod & prius in Ioanne à Lugduno

Ioannis à Lugduno vulnerati curatio.

Montis-maioris secus Arelaten monacho annotaueram, qui grauissimo vulnere in pectore accepto, acuto spathae mucrone in cauum pectoris penetrante, quum prae puris intrò contenti copia in praefocationis periculum esset adductus, erumpente tandem die decimoquarto tum per vulnus, tum per ventrem ingenti puris copia, ab impendenti discrimine leuatus est, & post diutinum tempus vtcunque sanatus, vlcere in fistulam desinente: viuitque adhuc decimosexto post acceptum vulnus anno, sed malè habitus & tabi proximus: sed viuit tamen, & munia quae sanus obire solebat, obit. Vt ergo ad aegrum nostrum redeamus, quum multa puris copia aluo effluxisset, pauca per accepta vulnera, alleuatum se sensit, paulatímque probè detersis vulneribus, quae nos saepe lotionibus syphone recto immissis ex decocto myrrhae, aristolochiae rotundae, absinthij, & agrimoniae vino exceptis, interdum prius ad detersionem hydromelite iniecto, nonnunquam verò vino & melle, adiecta aqua vitae (quae in huiusmodi eluendis & detergẽdis exsiccandísque vulneribus admirabilis est) vul-

nera elu

nera eluere, detergere, tandémque exiccare moliebamur. Tantúmq; hac curandi ratione Dei misericordia profecimus, vt sanata sint prorsus vulnera thoracis & costarum. Reliqua verò quæ in facie erant sutura sicca labia iungentes, & glutinatoria post detersoria adhibētes, facilè curauimus, sicut & quæ in capite quæ sine fractura erant, & quæ in brachiis, etsi magna forent, persanata omnia sunt nutu Dei, qui quos vult seruat. Mira sunt hæc profectò, at mirabiliora quæ nunc proximè enarrabo.

Eodem in conflictu miles quidam è peditibus fortis ac generosus, dum fortiter pugnat, ictum excipit ab æneo tormento (vulgo *Arquebuse* vocato:) ingreditur globulus plumbeus secundum tempus sinistrum, paulo altius egreditur ex altero latere è regione opposito, diffracto vtrinque cranio & dilacerato: sanatur tamen is miraculo. Nam post acceptum vulnus Nemausum cōcessit, & ibi curatus fuit. Qui ad me postea veniēs, vt à me consilium posceret, quum nondum plenè curatus esset, omnia vt acciderant bona fide recensuit, vidíque hominem ita vt prænarraui affectum, & illi in curatione adiutor ac propitius fui. Hic cæcus & surdaster remansit: viuítque nunc sanus & incolumis, nisi quòd iis duobus sensibus visu & auditu priuatus est. Sentiendum verò nec cerebri membranas nec cerebrum ipsum læsum fuisse: sed globulum rupto cranio superficie tenus, in alterum oppositum latus impetu esse deductum. Mira profectò sunt hæc, & quæ ferè captum superent humanum: & nisi à me visa pertractatáque fuissent, vix essem fidem daturus. Quòd autem cæcus & surdus remanserit, id factum putarim, quòd ab ictu & contusione pars aliqua sanguinis à commotione cerebri in opticos & auditorios neruos inciderit, obstructionem pariens, vnde & cæcitas & surditas oborta sint. Mira militis cuiusdam historia.

Massiliensis miles quidam robustus bellator, ac sui ordinis vexillifer, eodem in conflictu ictum excipit ab æneo tormēto, globulo per medium thoracis immisso, & per dorsum è regione prodeunte: atque hic itidem miraculo sanatus. Curam illius ego & Claudius Laydetus chirurgus sumpsimus. Quúmque globulus intra constitisset, tumorémque in dorso inferret, hūc dextrè Claudius chirurgus præfatus sectione facta euulsit, & laqueis impositis ad detersionem (vulgo *setones* vocant) cæterísque ex arte peractis, integrè sanatus fuit nutu Dei, qui solus mirabilia facit. Hic, quod maximè mirandum, nulla aut exigua spirandi difficultate nec symptomatis verendis vllis, affectus curatus fuit, sed longiusculo tempore: viuítque adhuc incolumis, & suarum rerum satagens. Historia alia.

Miles alius è Borbonij pago secus Arelaten, gladio militari (quem vulgò *Cotelas* vocant) secundum ceruicem vulneratus, dum ipsum fugientem equites eodem in conflictu persequerentur, vulnus mirabile accepit. nam ab aure in aurem secundum ceruicem, inter primam & secundam vertebram, dissecta ceruix fuit, ita vt collum in anteriora prolapsum substerniculo indigeret. Hic ferè mortuus in xenodochium Arelatense cum reliquis sauciis perductus est, & nostræ curæ à proceribus & decurionibus commissus. Hunc nos quum tam grandi vulnere affectum vidimus, planè in cōsternationem animi quasi quandā deducti sumus: vulnus tractamus, Alia historia.

quid bone Deus? ad vertebram vsque ferè vulnus attingebat, iugulares venæ dissectæ, latitudo vulneris vasta, vt ab aure in aurem vulnus protenderetur: profunditas verò tanta, vt integra manus passa intra vulnus conderetur. Hunc etsi vix euasurum prædixissemus, quòd, auctore Galeno, magnæ discisiones mortem inferant, nihilo secius tamen tentandam curationem duximus. nam robustissimus erat iuuenis, florenti ætate, & virium plenus. Itaque vulnus non alia ratione sui poterat ob distantissima labia, quàm vt sutura sicca quam vocant labia coniungerentur: quod & nos fecimus, pannis laneis coccineis glutino adstringente illitis, & vbi glutinum inaruisset, filis sericeis duplicatis, inuicem hinc inde commissis, labia vt potuimus coniunximus, introq; spleniis datis, vnguine detersorio primùm illitis, nempe Conciliatoris vocato, mox etiam lotionibus ex œnomelite, decoctionis agrimonij & radicis iridis, paucáque myrrha & vitæ aqua, quæ profectò in omnibus vlceribus detergendis & glutinandis mirabili experimento valet, vt à me millies expertum. Vbi verò abundè mundificatum vlcus esset, glutinantibus vtentes, & lotione ex vino acerbo decoctionis foliorum hederæ, equiseti, & plantaginis vlcus ad coalitionem deduximus. In quo mirum id fuit, quòd quum distantissima vlceris labia essent, & magna intus facta discisio, vt nunquam coalescere posse dixisses: tanta tamen est naturæ vis atque potentia in coniungendis quæ dissident, vt natiuo quodam amore caro carni (etiam tum quum vacuitas intermedia magna subest ac cauitas) agglutinata fuerit, sensim genita in vulnere materia ex affluente sanguine. Vnde fit vt regenerari caro possit, modò adducta sint quæ dissident chirurgica manu, quod per suturam fieri solet. Hic tandem nutu Dei curatus fuit, viuitque nunc superstes quarto post anno quàm vulnus tam grande accepit. Adolescens tamen quidam pari vulnere post vndecimum mortuus est.

Lib 6. aph. com. 18.

Aqua vitæ.

Alia historia.

Claudius Allobrox eodem in prælio ad caput vulneratus, quum è lapicida militiæ se adscripsisset, ingens accepit militari gladio vulnus, abscisso & diffracto vniuersim cranio secundum suturas petrosas, nempe ab altero latere in alterum latus discisso vtrinque cranio vsque ad suturam lambdoiden. Sed & hic (mira res!) nunquam febriuit, nec vllum symptomatum passus est quæ pati sic vulnerati solent. Ossa diffracta terebellis, vncinis & scalpro sustulimus: mox rosaceo melle, & Conciliatoris vnguine, ac puluere capitali, & emplastro betonicæ intra duos menses hominem integræ sanitati restituimus. Hũc Claudius Laydetus chirurgus tractauit.

Alia historia.

Alter è Nicea vrbe primipilus ac strenuus miles, eodem in conflictu in domestica cruris parte vulneratus bellico tormento (*fauconeau* vulgò vocant) cum ingenti fossilis maioris fractura, globulo ingressum supra genu faciente, & in syluestrem partem prolato, atque inde euulso, magna cura seruatus, longóque temporis spatio curatus à nobis fuit Dei gratia.

Alia historia.

Ferdinandus Par peditum ductor, Arelatensis ciuis mihi perfamiliaris, ad fossam Marianam dum fortem militem agit, in conspectum hostium positus, vulnus accepit ab æneo tormento in tarso pedis, pede in vtrumque latus transfixo, & foras globulo prodeunte. Is grauissimè & periculosissi-

mè labo

mẽ laborauit, ingẽtibus doloribus ob partis naturam obortis, quum pars illa tota ossea nerueáque sit, ac tendinum plena: vnde nimirum acerbissimi dolores oborti sunt, & ossa multa diffracta, quæ auferre necessariũ fuit. Quin & cariosa nonnulla ob pus retentum fuere. Tumor magnus & phlegmonosus in toto pede suberat, vigiliæ immẽsæ ob perpetuos dolores, & conuulsiui motus plurimi. Hunc nos post vniuersalia diligenti & solerti cura tractauimus, pro eo quo illum prosequebar amore. Nam fotibus ex betonica, malua, sampsucho, saluia, libanotide, adiectis anthemidis, meliloti, & rorismarini atque stœchados floribus, cum furfure omnibus in vino decoctis: (aqua namque locis neruosis plurimum nocet) interdum verò ex oleo calente, locum fouebamus, à quo mirificè iuuabatur: emplastro postea superdato ex farinis orobi, lentium, fabarum & seminis lini ex oxymelite exceptis, quod in cataplasmatis more admouebamus. Intus verò laqueo immisso, & detersoriis vnguẽtis illito, vlcus purgabamus, tum & lotionibus ex aqua vitæ, in qua flores & cacumina libanotidis immaduissent, multisque aliis ad neruosa vulnera accommodatis vsi fuimus: tãdem verò ægrè post sex menses curatus magna sanè difficultate fuit. Claudus mansit, vt nonnisi scipioni innixus progredi valeat, ita pes totus imbecillus relictus est, ob tendones dilaceratos, & tarsi ossa diffracta. Viuit tamen alioqui vegetus & sanus, & rebus suis intentus.

Iacobus famulus Domini à Meianes Patritij Arelatensis, in eo conflictu qui ad Cistertium oppidum habitus est, vulnus accepit ab æneo tormento in brachio dextro inter cubitum & humerum, malèque ab chirurgis qui in exercitu aderant, aut certè ob rerum indigentiam negligenter tractatus, Arelatem venit, toto iam brachio in sphacelum conuerso, cum fœtore mirabili, nigredine, mollitie, frigiditatéque summa, ipsóque ægro crebra animi deliquia patiente. Vnde concilio vnà mecum chirurgorum coacto, conclusimus nullam esse aliam curationis viam, quàm si sphacelatum membrum secaretur. Nam quum nonnisi vnica subest salutis via, etsi ea periculosa sit & dubia, oportet, Thucydidis consilium sequentes (vt Galenus ait) aduersos periculis ire, & id incunctanter obire: quod & nos fecimus: nouacula primùm supra carnem demortuam brachium secantes, mox serra ferrea os detruncantes, cauteriisque sanguinis fluorem compescentes, hominem sanitati post mensem Dei gratia adiuti restituimus.

Historia alia.

Lib. 10. metho.

Quæ in eodem conflictu Cistertiensi acciderunt memoratu & obseruatione digna, Desiderius Testeius chirurgus, homo doctus & fidei exploratæ, qui præsens semper in exercitu erat, vt vulneratis mederetur in castra deductus, mihi perquàm familiaris & amicus, hæc ex vero retulit à se nedum visa, sed manu sua tractata atque percurata, nempe quæ mox à me subscribẽtur. Nobilis quidam, (cui vulgò nomen *Le Cadet du mouslier*) circa sternum parte sinistra thoracis inter sextam & quintam ex veris costis vulnus excipit æneo tormento, globulo in thoracis medium adacto, & per dorsum egrediente duobus digitis prope spinalem medullam, multis circulis ferreis complicato globo ex thorace ferreo circulis ferreis intertexto, (quod vulgo *Cotte de maille* vocant) quorum circulorum circiter duo

Historia alia.

ter duodecim cum globulo prodiere, multíque alij in musculis intercostalibus & dorsi constitere, multíque etiam intus in thorace conditi vnà cum pure egrediebantur: intra annum curatus, sed ægrè spirans remansit.

Historia alia. Miles quidam loci à Senas eodem in conflictu ab æneo tormento magno, (cui vulgò nomen *Mosquet*) vulneratus, cuius globulus pila palmaria lusoria parua maior erat: vulnus in brachium sinistrum incidit, cum ossium confractione, dilaceratione tanta musculorũ, vt vix digito vno contineretur in se brachium, quin vniuersim decideret. Vocati chirurgi in ea sententia fuere, vt abscindendum omnino brachium ducerent. Curatur tamen à Desiderio intra mensem citra sectionem, seruatis magna ex parte brachij motibus.

Historia alia. Miles alius quidam qui sub Castelleto duce stipendia merebat, æneo tormento vulneratur, globulo per medium os iniecto, egrediente verò propè coronariam suturam parte sinistra circa ossa petrosa & tempus sinistrum, diffracta superiore mandibula. Curatur tamen is summa difficultate, degítque nunc sanus, vt aiunt.

Historia alia. Baiulus quidam Arelatensis, factus miles, ictum mucronato gladio præ longo (vulgò *Estoc* vocant) accipit tribus sub vmbilico digitis parte sinistra: adigitur ensis magno impetu in thoracem medium, egresso mucrone in dorsum inter tertiam & quartam costas prope spinalem medullam. Curatur tamen præter omnium opinionem ab eodem Desiderio & Ioanne Anglesio chirurgis: viuítque nunc sanus & incolumis, Dei bonitate adiutus. Hæc inter cætera admiranda, vel quæ conspeximus ipsi atque curauimus, vel quæ ab chirurgis probatæ fidei accepimus, digna relatu duximus: vt nemo quisquam in rebus arduis desperet, vti in leuibus non nimis confidat, quum interdum mori eum cernamus quem medicus euasurum certus ferè erat, & euadere eum non rarò de quo medicus desperarat: (quæ docta Celsi sententia est) existimétque medicus mirabilia etiam in arte contingere atque monstrosa, vti in naturæ operibus, tantámque esse artis vim vt difficillimis etiam prospiciat, ad laudem Dei optimi maximi.

OBSERVATIONVM MEDICINALIUM LIBRI QUARTI FINIS.

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM, FRANCISCO VALLERIOLA MEDICO AVCTORE,

LIBER QVINTVS.

OBSERVATIO PRIMA.

NOBILIS Gabriel à Varaderia Patritius Arelatensis, vir non minus auita nobilitate quàm virtutum & morum candore insignis, pagi diui Andeoli dominus, optimi temperamenti, boni habitus, succulento corpore, plurimis ac grauibus actionibus assuetus, laboribúsque exercitus: quum per ver præcedens, æstatémque subsequentem plurimum se exercuisset, variis obitis in diuersa loca profectionibus: effectum est, vt ab nimio motu agitatis humoribus (si quidem mouent excrementa, auctore Galeno, Sol, venus, balneum, motus) & in Lib. 5. de sympt. cau. cap. 5. *cutem prorumpentibus, in phlegmonem magnam secundum dorsi spinam inciderit. Qua ægrè suppurata, necdum persanata, quum se viæ praproperè nimis credidisset, & se corporeis laboribus exagitasset, ad Diui Ægidij pagum profectus, febre continenti atque graui æstuosáq; ibi corripitur, cum iugi biliosorum humorum vomitu, tanta copia vt vix credi possit. Æstus, labor, inquietudo, corporis confractio, animi deliquia hominem valde premebant: mox iterum grauis in dorsi musculis dolor, tumor ingens, rubor ac tensio cum renixu apparent, phlegmones alterius instantis primordia. Misso sanguine, perpurgatóque corpore, adhibitis congruis vt pòst dicetur ad phlegmonem auxiliis, in suppurationem tendit. Interea per consensum ad inguina, humoris portione in dextrum inguen decumbente, bubo apparet cum ingenti dolore. Discutitur porro bubo congruis remediis. Suppurata tandem altera phlegmone post multos dies, atque dissecta, ingens intus cauitas apparet, (siquidem magnum locum influens sanguis compleuerat) puris mira copia: quod quum liberè effluere non posset, sinu deorsum consistente, ad puris effluxum sectione iterum opus fuit, ita iubente Galeno.* Lib. 5. metho. sub finem. *Cauitas adhuc magna suberat, & ingens puris vndique*

manan

manantis copia. Ad curam plures accersiti tum medici tum chirurgi: quos inter quum chirurgorum alter iterum secandum vlcus pronunciasset, in suas partes chirurgum alterum doctrina conspicuum traxit, qui & ipse in eam inclinauit sententiam, sine sectione cauitatis totius curari agrum minimè posse: quin & ad labia vlceris exterenda, quæ paulùm intumuerant, candenti ferro opus esse intrepidè ac constanter affirmabat. Nobis contrà sentientibus, cuncta prius tentanda, & pro Lib. 4. metho. *Galeni doctrina, natura familiaria semper exhibēda, antequam ad extrema illa præsidia veniatur: nec nisi summa vrgente necessitate, quum reliqua non prosint, ad sectionem properandum, præsertim tantam quantam fieri in hoc ægro oportebat, quam sine magno discrimine atque ægri periculo obiri non posse sciebamus. quòd magnæ discissiones* Lib. 6. aph. com. 18. *mortem vtplurimum adferre soleant, ita asserente Galeno, ad sectionem præsertim reluctante ægro: cuius animum consulendum esse,* Lib. 4. metho. *vbi de sectione aut vstione agendum est, Galenus docuit. Itaque aduersus chirurgi sententiam nos deterioribus vtentes per syphones rectos, mox cauitatem implentibus & sarcoticis, ac tandem epuloticis, hominem citra sectionem integrè Dei nutu curauimus. Id vt intelligatur, nihil quicquam absolutè & asseueranter in re medica atque medicis consultationibus proferendum, ne obiici id possit, Bonum quandoque dormitare Homerum.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Hlegmonem frequentissimè accidere, & febrem aliáque symptomata periculosissima excitare, doctè quidem ac verè à Galeno dictum Lib. 13. meth. med. est. Veteres affectum hunc φλεγμονήν, quasi inflammationem dicas, vocauere, quòd magna in affe- Phlegmones signa. cta parte inflammatio ob sanguinis confluxum excitari soleat, appareátque supra inflammationem in particula tensio quæ tactu deprehendatúr, vnà cum renixu, tumore, dolore, qui pulsationis sensum ob arteriarum compressionem inferat. Quin & rubore perspicuo pars phlegmone tentata efflorescit, sanguinis inibi contenti testimonium euidentissimum. Nam qualis fuerit succorum intus conditorum natura, talem foras efflorescere Lib. 1. aph. com. 2. colorem necessarium quidem est, ita tradente Galeno. Ex his itaque quæ nunc protulimus signis, constat vel luce meridiana clarius, generosum hunc Dominum phlegmone in dorso proximè ad spinalem medullam Phlegmones generatio. (vti antea dictum est) laborasse, quum isthæc omnia adessent. Gignitur porrò in corporibus phlegmone ex sanguinis influxu copiosioris quàm pars postulet. Copiosior porrò sanguis influit vna quapiam aut pluribus particulis eum mittentibus, excipiente influentem sanguinem ea quæ laborat

borat parte. At verò quæ demittunt particulæ interdum vt copia nimia redundantem, interdum vt qualitate molestum, nonnunquam vtroque modo humorem propellunt. Quin neque non sæpe fit vt pars quæ affligitur morboso calore affecta sanguinem ad se trahat, etiam si non aliunde ad eam transmittatur: sic verò phlegmone nascitur. Nam quum calida fluxio in partem quampiam procubuerit, primùm maiores venæ arteriæque implentur ac distenduntur, ab iis minores, quoad ad minimas peruētum sit. In iis verò vbi valenter impacta fluxio est, nec adhuc sistitur, partim eius per ipsarum ora, partim per tunicas veluti excolatum foras transmittitur: tum verò spatia ipsa vacua fluxione implentur, tumétque pars, & quæ antea diximus symptomata patitur. Atque hæc est phlegmonarum omnium cōmunis generatio, vt millies in mille locis est testatus Galenus: ac proinde in hoc viro ad eum modum genita est phlegmone. Cui generationi ex præincipientibus causis magnam occasionem præstitit immodicus motus, profectiones variæ ac crebræ æstuosa æstate obitæ: quo factum est vt per æstum attenuato sanguine, atque concalefacto exagitante motu, & in feruorem sanguinis massam deducente (siquidem motus omnis corpora calefacit, qui immodicus sit & vehemens, vt lib. de morborum causis Galenus) propulso foras sanguine, phlegmone genita sit: magna pręsertim in venis existente sanguinis copia cum viarum latitudine, quæ fluxioni humorum viam præstruit. Cur verò in præstanti hoc viro genita denuò altera phlegmone sit, in promptu causa est, quòd quum prior nondum perfectè curata esset, & adhuc in vasis calentis sanguinis copia subesset, seséque præproperè in viam dedisset æger, exagitatis à motu humoribus, & incauta etiam victus ratione seruata, obuiis quibusque cibis & salsis & acutis vsus: effectum sanè est, vt facultas corporis rectrix ea qua premebatur humorum mole sese exonerans, sanguinem superuacuum in imbecillas partes detruserit, qui nouam phlegmonem excitarit: præsertim quòd ab initio æger & assidentes exhauriri secta vena sanguinem passi non sint, qui præcipuus scopus in huiusmodi morbis à plethora ortis haberi solet. Itaque minimè mirum si denuò relapsus sit æger tam sibi parum prospiciens: vnde nec id quoque mirari oportet, febre grauissima symptomatisque pernitiosissimis oppressum ægrum fuisse, quòd recidiua, sua radice, vt Auicenna ait, deterior esse soleat: viribus vtique à priore morbo fractis, quæ nouo morbo ferendo non sint. Erat autem febris magna, vtique acuta & continens, ob sanguinis feruorem atque putredinem in plethorico corpore: angustia & anxietas vehemens, ob humoris motum & vaporum multorum ad cor exhalationem, quòd in locis cordi vicinis putredo magna subesset: quamobrem vno loco consistere quum æger minimè posset, quieti locum quærens, angustia maxima premebatur. Spiratio crebra atque difficilis, quòd cor calore æstuans maximo refrigerio indigeret: quúmque facultas imbecillior esset quàm vt magnam vno impetu inspirationē facere posset, eséque instrumenti inobedientia, velocitate ac crebritate satagere necessitati refrigerij cordis natura tentabat, vt libris de causis respirationis, & de difficili spiratione, multísque aliis locis nos bellè docuit

Lib. 13. metho. & lib. de inęquali intemperie, & lib. de tum. pręter nat.

Lib. de morb. cau. cap. 2.

Fen 2. 4. tr. c. 1. cap. 95.

lè docuit Galenus. Sed inter cætera quæ tantam febrem comitabantur symptomata, iugis ac perpetuus vomitus non in postremis erat habẽdus. siquidem à febris initio ad septimum vsque diem assiduus vomitus atque ingens erat, quo biliosissima educebantur, vt verius bilis mera dici mereretur. Erat enim quod vomitu educebatur copiosum, citrinum, summo amarore præditum, vt colore quidem suo omnia inficeret quæ humorem excipiebant vasa, & vix deleri tinctura posset: tanta verò amaritudine humor constabat, vt omnia ægro amara quæ sumeret appererent, & præ ingrato sapore percepto ab omnibus eduliis abhorreret. Vigiliæ quoque cum leui delirio hominem infestabant, ob cerebrum calefactũ & acrium vaporum sursum delationem: sitis inexhausta, ob febris magnitudinem. siquidem fit sitis, auctore Galeno, vel caloris copia, vel humoris inopia: & ob easdem causas linguæ ariditas maxima cum nigredine apparebat, exusto humido rorido, vnde lingua humectior redditur, & vapore acri & assato plurimo sursum lato. Hæc symptomata præcipua quæ febrem comitabantur, quæque non leue periculum minabantur. Recensitis itaque morbi essentia, causis, signis atque symptomatis, quid superesse aliud videtur quàm vt curationem qua in tanto affectu leuãdo vsi sumus subnectamus? quod mox sum aggressurus, si modò prius euentus cuiusdam qui in morbi progressu accidit meminero, ne quicquam præteriisse videri possim. Itaque quum tumor phlegmonosus iam secundo in dorso appareret è regione renum vnà cum renixu, rubore, tensione atque dolore, præsentis phlegmones indicia, multúsque intrò conditus lateret sanguis: effectum est vt eius portione ad inguen dextrum delata per venas quæ eò tendunt, bubonem in inguine dextro excitarit, per consensum vtique ad glandosas illas partes translata materia: sed qui tamen opportunis auxiliis discussus fit intra biduum, vt postea dicemus. Hoc symptoma quinto die ab inchoata phlegmone superuenit, non parũ negocij ægro & assidentibus facessens, quod tamen (vt dixi) facilè curatum fuit.

Lib. 1. de simpl. facul. ca. 30.

CVRATIO.

Nunc verò totius morbi curationem laboris profectò ac molestiæ plenissimam subnectamus: hinc sumpto initio, maximos, validissimos, grauissimósque morbos eos Hippocrati dici qui cum periculo sint coniuncti, vt Gal. cõ. 3. ad primũ de vulgaribus morbis de mente Hippocratis dixit: nec immeritò, quoniam qui in vitæ discrimen ægrum adducunt, id magnitudine sua & grauitate facere omnino oportet, morbo vtique naturam superante. Vnde ratione optima magni dicendi sunt & validi, quòd difficulter à natura vincantur, & magnum naturæ ac medico negotium faciant. in quorum albo morbus hic vehementia sua ac grauitate numerãdus venit, vt qui ægrum in maximum vitæ periculum adduxerit. Hunc itaque virum sic laborantem accurata vt sequitur methodo tractauimus. Inspecta enim morbi magnitudine, febris vehementia & acutie, præsenti auxilio sanguinis missionẽ succurrendum, pro Hippocratis & Galeni doctrina, censuimus. In acutis morbis (ait Hippocrates) sanguinem mittes, si & æger ætate floreat, & viribus abundet. Quæ quum omnia in ægro hoc adessent, secta protinus vena, dum phlegmones alterius generationem videremus, succur

Lib. 4. de rat. vict. acut. textu 16. & Gal. in comm.

succurrendum in tempore duximus: quod inchoantibus morbis, si quid mouendum videatur, mouendum tum sit, vt docuit Hippocrates. Secta vena, post sex horas clysterem immisimus ex refrigerantibus herbis, seminibus frigidis, catholicone, cassia cum sacchato, oleo & melle violato. Lib.2.aph. 29. Quum verò iugi vomitu premeretur, dare tum medicamentum veriti fuimus, quod & nihil profuisset indignato ventriculo, & humores agitando nec vacuando maiorem attulisset noxam: vnde solenne mihi est & longa obseruatione probatum, dum vomitu & indignatione ventriculi ægri tentantur, nunquam propinare soluens medicamentum, nisi prius vomitu materia vacuata, & roborato externo aliquo vel vnguine vel fotu ventriculo, vt medicamentum continere possit. Itaque syrupis alterantibus agendum dies aliquot tutius duximus. Constabant decocto vtriusque cichorij, vtriusque buglossi, oxalidis, lupi salictarij, fumariæ, portulacæ, calendulæ, & capillarium, adiectis syrupo endiuiæ composito, oxysacchato, syrupo de cichorio: dabamus mane & vesperi. Concocto humore potionem dedimus ex rore Syriaco (mannam vocant) diluto rhacomatis, & syrupo rosaceo solutiuo, ex decocto præcedentis apozematis exceptis. Nam fortiora dare ausi non sumus, tum ob febris acutiem & malignitatem, ne nimis exagitarentur succi (quod in talibus febribus obseruãdum perpetuò est, nisi vbi materia turget) tum quòd æger facilis esset solutionis, & à minimo medicamento copiosè moueretur. Vnde perperam facere videntur qui in febribus ardentibus & continuis diagrediata (vt barbarè loquar) propinant medicamenta, corpus valde exagitantia, vires conuellentia: siquidem, auctore Galeno, lædunt vires omnia vacuantia præsidia, vt lib. nono methodi medendi conceptis verbis tradidit. De quorum custodia maximè solliciti esse debemus, quum prima indicationum omnium ea sit quæ de viribus sumitur: vt eo ipso loco ab eodem auctore proditum est. Dato itaque medicamento leui, quum febris grauis esset, vt potè symptoma initiantis alterius phlegmones, quæ iam manifestè apparebat, ad eam conuersi tota mente incubuimus, repercussiua ab initio admouentes, ex oui albore, oleo rosaceo, & pauco aceto. Quum verò intumescere magis cerneremus, nec discuti posse iis quæ post initium admoueramus discutientibus remediis, ex farina hordei, oleo chamæmelino & aliis multis: ad suppurantia nos conuertimus, cataplasmate admoto ex farina frumenti, seminis lini & fœnograeci, ex decocto maluarum, althææ, anthemidis floribus, & furfure, adiecto oui vitello, oleo liliaceo & chamæmelino: suppuratóque abscessu, nouacula secandum duximus, quòd magnam puris intrò substare copiam sciremus, ob ídque sectione magna opus esse. Aperto abscessu, ingẽs puris probè concocti copia effluxit: sed quam nos primo apparatu inhibuimus, ne vniuersim prodiret, dissolutionis virium metu: quæ res apud chirurgos in magna obseruatione est, & à chirurgiæ præceptoribus & magistris traditum. Vbi verò sensim magna puris quantitas effluxisset, nec tamen vacuari commodè tota posset, ob sinum in imo demissum cui effluxus non erat, & magna puris copia ibi condebatur: secandam cauitatem duximus, vt liberè sanies effluere posset, iuxta Galeni senten

,, sententiam lib. 3. methodi, inquientis, Si cauitatem vlcus altè reconditam
,, sub cute habet, considerare oportet verum ea in superiore parte sit, ita vt
,, sanies ex ea prona effluat, an in inferiore, sic vt illic sistatur. Ei igitur cui
,, effluxus patet, eadem quæ aliorum curatio est: cui effluxus non est, huic
,, ipsi moliamur effluxum quòdam oporret, aliàs tota cauitate dissecta, aliàs
,, in fundo tantùm aperta. Nos itaque hoc Galeni consilium sequentes, quum locus ad secandum periculosus non esset, & cauitas in imo multa cui effluxus nō erat, cauitatem quidem in fundo totā secuimus. Sed quum post dies multos, vtrinque, hoc est & ad latera; & ad supernam infernámque vlceris partem multæ latebræ & sinus apparerent (quod ingens sanguinis copia magnā phlegmonem in carnosa dorsi parte progenuisset) detergeri vlcus commodè non poterat, etiam multis adhibitis ad detergendum auxiliis. Habitóque de ea re cōcilio, coactis in vnum medicis tribus, totidémque chirurgis, vt quid facto opus esset consultatione medica disquireremus: chirurgorum alter denuò secandas cauitates illas omnes, tum quæ ad latera, tum quæ supernè infernéque ad os caudæ consisterent, asseueranter pronunciauit, nec aliter vlcus vnquam coalescere posse: in cuius sententiam & chirurgus alter doctrina & vsu pollens pedibus iit. Alter verò (nam tres, vt mox dictum, chirurgi erant) illis non vsquequaque assentiebatur, sed id remedij pro extremo habendum; & tum explēdum quum cætera non contulissent. Quod & à nobis medicis rem alta indagine perscrutantibus conclusum fuit, ægrum inquam sine magno vitæ discrimine tot sectiones, tam amplas, tam altè petitas non passurum: quòd magnæ discissiones (vt rectè Galenus dixit) mortem adferre soleant bona ex parte, tum quòd sectionibus iis ægri animus repugnaret, qui priorem grauatè admodum pertulisset, & se alias non passurum asseueranter prædixerat, malléque se mori quàm tot sectionibus excarnificari. Vbi verò de secando aut vrendo agitur, consulendum animum ægri, & pro eius ductu exercendum opus Galenus apertè pronunciauit: quum quidam sint qui longiori tempore citra sectionem curari malint, alij qui nihil non subire sunt parati, modò citius sanentur. Quúmque æger hic sectioni maximè reluctaretur, & curari se malle longiori tempore citra sectionem nobis confirmasset, essétque sectio ipsa & ambigua & difficilis atque periculosa, præsertim æstiua tum atque æstuosa existente temporis conditione (nempe intra Caniculam) febrísque grauis & molesta ægrum vrgeret, adessent dolores & vigiliæ, & metus præsens sectionis futuræ, non obeundam, sed potius abiiciendam iure optimo censuimus: dicente nimirum Auicenna, in fortibus temporibus à fortibus medicationibus esse cauendum, nempe sectione, vstione, vehementérque soluentibus medicamentis, æstate media & hyeme, vt conceptis verbis idem auctor fen quarta primi cap. primo doctissimè affirmauit. Sumus & alia quoque ratione moti, quominus sectiones tantas admitteremus, quòd spes erat cauitates illas detersa prius sanie qua imbuebantur, per se naturæque ductu, ab arte adiuta natura, impleri posse & reuniri: quòd vnio tam naturæ amica est, vt etiam dissidentia & maximè distantia cogere possit, cognatione ea quæ carni cum carne

Lib. 6. aph. com. 18.

Lib. 4 meth. med.

Fen 4. primi cap. 1.

est,ob similitudinē quâ facilè coalescere disiuncta à se & hiantia possint. in habentibus namque symbolum, vt Aristoteles ait, facilis est transitus. Eò fieri videmus vt & cuti cum subiecta carne,& carni cum carne natiua quædam consensio sit & amicitia naturalis:vt quæ vlcera aut carne aut cute denudata sint ægerrimè sanentur,facillimè in quibus incolumis seruata cutis est,qua integantur.Quin & præcisa si in locum reponatur suum, spiritu & natiuo calore fota coalescit. Magna igitur superpositæ carnis & cutis in vlceribus habenda ratio est,tum ob id profectò quòd celerius glutinatur vlcus,tum maximè quòd intericcta cute carnéque non dissecta à plurimis arcetur nocumentis,quæ nuda caro & vlcus denudatū non perferat.Nam & ab ambiente aëre nudatum cute vlcus amplius & grauius afficitur:quum,auctore Hippocrate,vlceribus frigidum mordax sit, cutem obduret,dolorem insuppurabilem faciat, liuorem obducat, rigores febriles, conuulsiones distentionésque pariat, & detracta cute aut carne ab inductis medicamētis magis lædatur æger,difficiliúsque ad cicatricem ducatur,quòd sit cutis veluti propugnaculū subditæ carni. [Lib.5.aph. 20.] Quin & hiulca caro atque dissita si molliter puluinis & instîtis subditę carni à qua discessit apprimatur,facilè agglutinatur & coalescit, ob naturæ germanitatem & consensum genuinum atque natiuum. Quod & in hoc ægro & in multis aliis experimento probatum sæpenumero fuit. Atque hæ nos omnes rationes induxerunt ne sectiones tantas in hoc viro fieri pateremur:quod sine illis curatum iri ægrum,etsi longiore tempore, tutius tamen putaremus:quod & euentus ipse probauit.Nam deterso prius & mundificato vlcere his quæ post subiiciam auxiliis,iniectionibus inquam,lotionibus,vnctionibus,ad sarcotica properantes,& dissidentes partes fasciis puluinísque desuper datis committentes,vlcus tantum fœlici successu agglutinauimus,& citra sectionem ad integram sanitatem perduximus.Quibus autem in eo sanando vlcere maligno,profundo, sinuoso & sordido præsidiis vsi sumus, iam tempus est promere, vt obseruationi huic finem tandē imponamus optatum. Primùm post vniuersalia & totius habita ratione ad procurationem vlceris venientes,quoniam & sordidum, & cauum, & sinuosum erat,detersione & impletione indigebat:at quoniam impleri cauitas nequit non prius deterso vlcere, (vt Galeni & omnium auctorum mens est) [Lib.3.methmed.] detergendum prius vlcus fuit. neque enim impleri aut agglutinari vlcus potest nisi purum sit,vt Galenus ait. [Vbi suprà immediatè.] Ad mundificandum itaque ichores ac sordes,quorum onustum vlcus erat, variis processimus auxiliis,à debilioribus ad fortiora progressi. ℞. Decoctionis hordei integri ℔ ij. mellis rosati colati ℥ iiij. Misce,fiat iniectio intra vlcus per syphonem rectum:absque mordicatione detergit & eluit vlceris ichores. Verùm quum & crassa sanies sordida multa inesset, maiore detersione nobis opus habere visum est.Itaque hoc altero fortiore vsi sumus,nempe AEgyptiaco vnguēto præfato decocto admixto,adiecta portiuncula aquæ vitæ, nempe ℥ ij. Interdum & post dies aliquot vbi hoc secundo decocto vsi essemus,nec satis pro voto detersio procederet,hac iniectione nobili & efficaci vtendum censuimus: [Nobile remedium.] ℞. Ligni sancti subtilissimè puluerati,corti-

cis eiusdem, ana ℥ ij. aristolochiæ longæ, centaurij minoris, absinthij, agrimoniæ, caudæ equinę, foliorum oleæ, myrti, pimpinellæ, & consolidæ maioris, ana M. j. corticũ thuris, myrrhæ, sarcocollæ, ana ℥ ß. vini rubei odoriferi ℔ iij. mellis despumati ℥ iiij. fiat omnium decoctio: ex cuius colatura fiat iniectio intra vlcus, addendo hora iniectionis aquæ vitæ electæ ℥ j. pro qualibet vice: vbi id animaduersione dignum & obseruatione visum est, aquam vitæ cum præfato decocto potentissimam esse & efficacissimam in detergendis sordidis vlceribus sine morsu, iisdémque exiccandis, & ad glutinationem promouendis. Quin si cum præfato decocto adiiciantur aquæ vitæ electæ libræ duæ, & in alembico vitreo in balneo Marię distillētur, mirabilem inde elici liquorem ad vlcera sordida & caua tum detergenda tum glutinanda: quod crebrò experimēto nobis exploratum est. Mira namque profectò aquæ vitæ vis est in detergendis vlceribus & glutinandis, præsertim neruosarum partium, vt diuturna obseruatione nobis est comprobatum, vt qua nihil præstantius. Quum verò carnem regenerare vellemus in hoc vlcere, altera hac iniectione vsi fuimus, cuius est vis & modicè detergere, & carne cauitatem implere, vnde sarcotica dici meritò potest: ℞. Foliorum plantaginis M. ij. agrimoniæ, herbæ roberti (quæ Dioscoridis geranium est) foliorum pentaphylli, ana M. j. summitatum absinthij numero iij. vtriusque consolidæ, caudæ equinæ, ceterac, hyperici, ana M. ß. betonicæ M. j. fiat decoctio in aqua: in fine coctionis adde vini rubei adstringētis ℔ ij. rosarum rubearum, foliorum myrti, ana P. ij. hordei integri P. ij. de colatura cape ℔ iiij. in quibus adde farinæ fabarum ℥ j. farinæ orobi ℥ ß. thuris, mastiches, sarcocollæ, resinæ pini, ana ℥ j. myrrhæ & aristolochiæ rotundæ, ana ʒ vj. iridis Florentinæ ℥ ß. mellis rosati colati ℥ iij. Misce, & ex hoc liquore fiat iniectio intra vlcus. detergit enim commodè, & carnem generat, vt ex ingredientium natura intueri licet, & docuit euentus. Hoc sequenti vnguento post iniectionem intra vlcus cum turundis, spleniis ac liciniis vtebamur commodè: ℞. Succi plantaginis ℥ iiij. succi agrimonij ℥ ij. succi absinthij ℥ j. vini rubei ℥ iiij. olei rosati omphacini ℔ j. coquantur simul ad vini & succorum consumptionem, in fine addendo farinæ fabarum ℥ ij. ß. farinæ orobi ℥ j. ß. thuris, masticches, sarcocollæ, resinæ pini, ana ℥ j. myrrhæ electæ, iridis Florentiæ, & aristolochiæ rotundæ, ana ℥ ß. terebinthinæ in vino albo lotæ ℥ iij. mellis despumati ℥ iiij. ceræ quod satis est: fiat vnguentum, quo linamenta liciniáque impleta, vlceri imponi iubebamus. Puluere itē sarcotico hoc post completam vlceris detersionē intra vlcus vsi fœliciter sumus: ℞. Aloës electæ ʒ ij. thuris & corticis eiusdem, myrrhæ, sarcocollæ, ana ʒ j. radicis iridis Florentiæ ℈ iiij. fiat omnium puluis tenuissimus, admouendus cauo vlceri ad impletionem cauitatis. Quin & fotu exsiccādo vlceri accommodato, & ad cicatricem inducendam idoneo, post præfata vtendum duximus. ℞. Foliorum plantaginis M. ij. absinthij M. ß. foliorum oleæ, lentisci, summitatum rubi, ana M. j. foliorum betonicæ M. ß. florum chamæmeli, meliloti, hyperici, anthos, stœchados, rosarum rubearum, foliorum ac granorum myrti, ana M. j. fiat decoctio in sufficienti quantitate aquæ,

Aquæ vitę mira vis.

Iniectio optima.

Vnguentũ ad detersionem & glutinationē vlceris efficax.

Puluis sarcoticus.

Potus ad vlcera glutinanda.

aquæ, addendo in fine vini rubei adstringentis ℔ iiij. Fiat fomentum parti affectæ ante applicationem apparatus bis in die. Quin & altero hoc, quum primum non satis prodesse videretur, vsi sumus. ℞. Centaurij minoris M. j. rosarum rubearũ P. j. ß. myrrhæ grosso modo contritæ ʒ iij. aluminis rupini ℥ j. bulliant omnia simul in vino rubeo crasso pro fotu cum filtris infusis & expresis, vt decet. Fotum hunc cõsequebatur iniectio adstringens & epulotica: ℞. Foliorum plantaginis & hederæ recentium, ana P. j. rosarum rubearum P. j. granorum myrti conquassatorum P. j. ß. foliorum & florum centaurij minoris P. j. aluminis rupini ℥ j. corticum granatorum ℥ j. ß. Fiat omnium decoctio in vino rubeo. Coletur, & de colatura iniici in vlcus cum syphone recto iubebamus, probè iam mundificato vlcere: quæ sanè mundificatio cum præordinatis iniectionibus, tum verò maximè sequenti vnguento celerrimè omniũ perfecta est. miram namque in detergendis ab ichoribus & sorde vlceribus vim habet: constat autem his: ℞. Succi apij ℔ ß. (mirabile est in detergendis vlceribus) mellis electi ℥ iiij. farinæ hordei ℥ ij. farinæ orobi ℥ ß. myrrhæ electæ ʒ ij. terebinthinæ ℥ j. ß. decoquantur omnia simul. Fiat vnguentum, quo licinia imbuantur, & in vlceris cauitatibus indantur: optimè vlcera & citra morsum purgat. Ad carne implendum vlcus hoc sumus emplastro vsi: ℞. Lithargyri auri ℥ vj. olei rosati omphacini ℔ j. ß. aceti rosati ℔ ß. coquantur simul lento igne, perpetuò cum baculo seu rudicula palmea agitando, donec acquirat colorem nigrum, ad bituminis & cerati consistentiam. Fiat magdaleon, ex quo fiat emplastrum supra vlcus apponendum. In fine verò curationis emplastro diachalciteos cum emplastro è pompholyge vsi sumus: in quo tanto curãdo vlcere cauo nihil magis profuisse post illius detersionem deprehendimus, quàm vt puluinis paulò crassioribus vndique ad vlcus admotis, quã cauitates suberant, carnem dissitã & hiulcam fortiter instit is pressis subditæ carni appremeremus. id enim glutinationem maximè procurat, siquid aliud, vt nos experientia docuit. Nec verò in præsens ea recensebo præsidia quæ ad febrem & eius symptomata præscripsimus, syrupos, decocta, epithemata ad cor, vnctiones ad hepar refrigerandum, somnifera data, & cætera huiusmodi: quæ quoniam triuialia sunt, & in communi vsu posita, non est quòd recensere ea tanquam magni momenti auxilia debeamus. Hæc fuit curatio laboris & sollicitudinis plena, quam nobis laborans hic exhibuit: in quo curando omnes profectò ingenij neruos, omnia artis præsidia, quibus citra sectionem curari morbus posset, sedula manu adhibuimus. Id vt constet, præstare longiore quidem tempore morbum curare, modò tutò id fiat, quàm breuiore & cum discrimine vitæ: etsi quidam cœtus nostri, ex chirurgis dico, constanter asseuerarint citra sectionem curari nunquam morbum posse, cuius contrarium euentu ipso fœlicissimo perspeximus: ad laudem Dei, qui solus mirabilia magna facit.

Iniectio epulotica.

Vnguentũ detersoriũ.

Emplastrũ epuloticũ.

OBSERVATIO SECVNDA.

QVIBVS mulieribus Arelate exectus sit infans chirurgica manu, matre salua.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

DE infœlici ac miserando mortui partus extrahendi modo ac ratione dicturus, à deploratione humanæ calamitatis congruè incepisse videbor. Miseret profectò atque pudet æstimantem, vt cum Plinio dicam, quàm friuola sit animalium superbissimi origo, quum plerumque abortus causa fiat odor è lucernarum extinctu: & qui viribus fidit suis, qui fortunæ munera amplexatur, & se quidem non alumnum tantùm eius sed partum existimat, tanti tamen perire potest. Is demum profectò vitam æqua lance pensitabit, qui semper fragilitatis humanæ memor fuerit. Nam quæ fragilitas, quæ miseria maior, aut miseranda magis, quàm à viua matre enectum infantem vi illata è intimis visceribus frustillatim extraxisse? Sed hæc est muliebris naturæ conditio, vt in dolore pariat, & in partu de vita sæpe periclitetur: quod iis maximè euenit quibus est ferramentis chirurgica manu educendus fœtus: rem sanè atrocem & spectatu grauem. Sed ad id tamen sæpe vel inuiti cogimur, vt seruetur mater, vi partum educere: quod in ægrè parientibus, vel ob fœtus magnitudinem, vel ob virium matris infirmitatem sæpe est experiri. Quo sanè miserando affectu pleræque Arelatenses mulieres laborare solent, vt pręter partus difficultate mortuo intus fœtu, extrahi eum oporteat. Quædam namque prægnantes sunt (ait Hippocrates) quæ non ritè pariunt, sed intus fœtum perdunt: quem vel concisum, vel integrum, si fieri possit, educere oportet. Eductionis porrò modum tum ipsemet Hippocrates, tum Paulus AEgineta, tum & Auicenna doctissimè tradiderunt. Sed antequam ad tantum opus progrediamur, spectandū id primum est, superstésne mulier futura sit, an minus, vt Paulus scitissimè annotauit: & si quidem seruari mulier potest, tunc manum admoliri oportet: sin contrà, attingi non debet. Quæ seruari non potest, his signis deprehenditur, diu in partu multúmque laborauit, defecta virtute est, pulsu paruo, languido, inordinato, inexpugnabili dormiendi necessitate consopitur, deiecta & resoluta decumbit, vix excitari potest: & si excitetur clamoribus, vix respondet, rursúsque soporatur. His signis morituræ deprehenduntur, à quibus manum abstinere oportet, nec eas attingere. Quæ verò seruari queunt, horum quæ prædiximus nihil patiuntur, sed constantes & forti animo degunt, bono pulsu præditę, viuaces & robore plenę: his admouenda salutaris manus est in hunc modum: Resupinam in lecto mulierem collocare oportet decliui positu, cruribus valde elatis atque disiunctis, quę mulieres vtrinque fortiter contineant, aut mulieris pectus vinculis lineis mollibus lectulo firmare oportet, vt ne corpus, attrahentis chirurgi manum se

Lib. 7. natural. hist. cap. 7.

Lib. de partus mortui extractione.

Vbi suprà Paul. lib. 6. cap. 74.

Auic. fen 21. 3. tract. 2. cap. 14.

Extrahēdi fœtus mortui ratio.

num sequẽs, vim tractionis dissoluat. Hippocrates linteo caput tegere, ne videns mulier quæ fiunt, néve ferramenta & vncinos spectãs terreatur, iubet: sed præstat instita oculos claudere, quàm caput & os integere, ne in respirãdo vim patiatur. Tum verò chirurgus denudatis & liberis brachiis, manibúsque multo oleo illitis atque petunctis, molliter vuluę alas diducat, & in ostium vteri leni motu & blãdo sensim manus inferat, pertentãs ac disquirẽs pueri situm ac formam, atq; vbinam vncũ quo fœtus extrahatur, defigi cõueniat. Nam non omnes loci idonei sunt in quibus infixi vncini detrahere fœtum possint: præcipui habentur si in caput infans prolabatur, occiput, oculi, sed minus id tutum est, claiculæ & sub costis regiones tutiores, nempe quæ Græci hypochondria vocant: quemadmodum si in pedes descendat, ad ossa super pubem infigere vncinum oportet: vel in costis nothis, hoc est, intercostalibus musculis: benéque firmato vncino sensim trahere non confertim oportet, ne disrumpatur quod vncino arreptum est. Nostri verò chirurgi Arelatenses, qui in extrahendis fœtibus expertissimi sunt & longo vsu periti, manibus in pudendum mulieris iniectis puerum circumuoluunt, & in ostium vsque pudendi demittunt ambabus manibus: nisi vehementer in alto impactus sit infans: quòd si sit, tum vncinis detrahunt. Si secundum dorsum aut latera consistat fœtus, ambabus manibus dirigunt, quoad in caput fœtum conuertant: quod magna certè dexteritate faciunt: quò perfecto vncinis ad clauiculas affixis vi tota enixi fœtum integrum extrahunt. Sic hospitæ diuersorij diui Sebastiani extractus fuit infans, quem mater sanguicula & bene habita tum ob locellorum angustiam, tum ob fœtus magnitudinem & capitis molem enidi non potuit, integérque hac ratione à Ioanne Chapasio chirurgo bene docto euulsus fuit, salua & incolumi matre: sic honoratæ mulieri & prudentissimæ Ioannæ Camaretæ, Francisci Rodolphi coniugi eductus pariter fuit: sic perinde Claudiæ Alberti textoris vxori, item hospitæ diuersorij trium columborũ, & Delphinæ pauperculæ mulieri. Tum verò & multis aliis, quibus in tanto discrimine positis subleuandis non solùm interfui, sed & salutaris præfui. Quoniam verò ab eo opere valde deiectæ viribus & prostratæ mulieres remanere solent, solemne mihi est vt potionibus, & iusculis optimis, vinóque odorato & potenti vires reficere tentem, tum verò & locos fouere ac roborare fotibus cõgruis & vnguentis, iubeóque diutissimè in lecto consistere, ne motu partes affectæ oblædantur, & doloribus ægræ torqueantur. Quin & in totum à frigore cauere eas omni studio inbeo, quo nihil nocentius in eo casu mulieri puerperæ à qua exectus sit infans accidere potest. Itaque post eductum infantem mox calidis pannis lineis fouere locos soleo: & si hæmorrhagia subsequatur (vt ferè semper subsequi solet) decocto rosarum, absinthij, foliorum myrti, & artemisiæ (quæ mirificè locis muliebribus confert) incoctis in vino omnibus, fouere locos soleo, additis in decocto caryophyllis, & vnguine comitissæ vocato locos illinere. Potionem ex puluere diamargariti frigidi & diambræ (qui puluis matricis affectibus magno vsui est) ex aqua buglossi & vino albo tenui deuorandam propino. Quòd si vlcuscula aut rhagadiæ

Vbi supra.

ex vi illata cooriantur, ex vino decoctionis equiseti & centinodiæ cum pauco melle rosato ablui iubeo, mox vnguento è pompholyge illiniri. Mulieri textoris stillicidium vrinæ post eductum infantem accidit, ob resolutum vesicæ colli musculum: quam tamen ego longo temporis tractu fœliciter persanaui, demissa in oleum calens muliere, in quo folia lauri, betonicæ, saluiæ, libanotidis, origani, pulegij, cum floribus chamæmeli, rorismarini & stœchados præbullierant: móxque ab insessu ex oleo lumbricorum, liliaceo & vulpino, in quo catelli pingues ad dissolutionem ossium à carnibus deferbuerant, & expressione facta indebam styracis calamitidis, benioini, opoponacis, olibani, macis, nucis myristicæ, singulorum drachmam, addita aqua vitę ter distillata, & anseris adipe atque cera, mirificum paraui vnguentum: à quo quum totos menses duos vsa esset, integrè leuata est, & denuo plures concepit, & fœliciter gestauit atque peperit quos conceperat: & in pręsens vegeta & incolumis degit, ad laudem Dei gloriosi & excelsi.

OBSERVATIO TERTIA.

EX dente putrido sine vlla vi ac sine ferro euulso, sed solo digito apprehenso, & lenissimo concussu emoto atque educto, ingens secuta hæmorrhagia ex arteria gingiuæ subdita, cui dens innitebatur, sanguine vbertim fluente, vt riuulus è fonte manans videri posset, in vidua anu Docelina Voltana, honesta muliere. Visum Arelate anno restitutæ salutis sesquimillesimo quinquagesimonono, Iulij mensis vicesimanona: & quæ à me breui curata fuit, quum triduum totum perpetua in cruentatione non vocato medico constitisset.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

IN minimis est interdum maxima admirari. Quis enim non valde miretur è dente sine vi vlla emisso sanguinis tantum emanasse, vt ad libram vnã ponderalem vno impetu eiectum sit, & altero die ferè tantum, ídque ex arteria fluente gingiuæ supposita? quæ & ipsa cum erosione laboraret, nimirum si tantus sanguis prodierit. ab eroso namque vase multò copiosior quàm ab aperto fluere sanguis solet, vt omnium medicinæ auctorum concors sententia est: quæ causa fuit vt in hac muliere tantus manarit sanguis. Quem quum leuioribus auxiliis sistere non possemus, maioribus pugnauimus, nempe chalcitide vsta imposita, quæ profectò in sistendo sanguinem mirificam vim habet: nam & vehementer adstringit, & caustica virtute instar ignis fluorem omnem comprimit. Post restinctum sanguinem decocto oleæ, lentisci, rubi, centinodiæ & plantaginis, addito thuris polline, locum erosum fouimus, & melle rosaceo quicquid putre erat sustulimus. Sicque prius mun-

dificata parte, demum exsiccata atque carne impleta, quod puluere sarcotico impleuimus, curata mulier breui fuit: quæ tamen quum annosa esset, imbecillior mansit, sed congrua victus ratione restitutis viribus, pristinæ sanitati fuit reddita. Eadem verò mulier multò post quum ex casu ab alto in vinariam cellam caput defregisset, magno vulnere in fronte & facie accepto, quum ferè destituta moritura crederetur, conualuit præter omnium expectationem: tantum valet etiam in senili ætate naturæ robur. Erat enim octogenaria mulier, exanguis, sicco, squalido ac rugoso corpore, sed viuaci tamen & latentium virium pleno: vnde effectum est vt etiam tantum mali superare potuerit, & ob siccitatē corporis vulnera illa grandia expectatione citius agglutinata sint. Quæ admirationem profectò assidentibus non minimam ingenerarunt. Sit laus Deo.

OBSERVATIO QVARTA.

PETRVS Caprarius puer octennis pleuritide laborans, sanguine misso curatus intra septimum diem, Arelate anno M. D. LX. *mense Augusto.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

GALENVS alter secundum Hippocratem medicinæ magister, dum ex ætate de mittēdo sanguine indicationem sumit, libro de curandi ratione per sanguinis missionem, pueris ante decimumquartum suæ ætatis annum venam secari conceptis verbis prohibet. Nec pueris, inquit, venā secabis vsque ad quartumdecimum ætatis annum. Et libro nono methodi medendi dum mittendi sanguinis scopos tractat, ad naturam & ætatem in primis attendendum esse iure optimo affirmauit. Ex ætatum albo duas tantùm ab ea quæ per sanguinis fit missionem euacuatione summouisse apertè est visus, puerorum inquam & senum: quòd puerorum ætas ad digerendos exhalandósque succos suapte natura propensa sit, senum verò inualidior & infirmior quàm vt vacuationem huiusmodi ferre possit. Quamobrem quum & in pueris substantiæ fluorem dissipationémque ob ætatis eorum mollitiem vereatur, in senibus verò natiui caloris extinctionem: magna sanè ratione tam pueros quàm senes à venæ sectione cohibuisse est visus. At verò si quis rem rectà reputet via, inueniet profectò maiorem à morbi specie & magnitudine, quàm ab ætate de mittendo sanguine sumi debere indicationem. Nam quum ad annum decimumquartum pueris secari venam inhibuit Galenus, de ea sanguinis detractione meritò intellexisse est visus, quæ suis temporibus in vsu erat, quam copiosissimam esse solere nemo est qui ambigat, & metipse testatur Galenus, quum in muliere quadam extenuata ad tres libras se sanguinem misisse testetur conceptis verbis idem auctor, in historia mulieris mensium suppressione laborantis à se curatæ.

Com. 3. ad 6. Epidemiorum sub per textu 29.

Solebant enim Græci in mittendo sanguine audaciores esse, & quàm nūc copiosius sanguinem mittere: quam sanè copiosam vacuationem quum pueri ante annum decimumquartum ferre minimè queant, ob id mitti illis ante id ætatis sanguinem vetuit. Quod & ipsum hac ratione conuinci haud difficulter potest, quòd idem Galenus eodem ipso libro de sanguinis misione, pueris etiam parcè mittere sanguinem audet, vbi morbi ratio postulat. Minus autem detrahimus (inquit) quàm plenitudo commonet, quod ad ætates pertinet in pueris: quod ad corporis habitus in candidis, & quibus mollis teneráque caro est. Qua quidem sententia non omnino non detrahendum, sed parcè & modicè detrahendum pueris sanguinem suadet, minus scilicet quàm plenitudo postulat. Nam etsi vacuatio huiusmodi plenitudini non ex æquo respondeat, quod reliquum est sperat Galenus naturæ beneficio superatum iri. Constat autem pueritiam, auctore Galeno, ab ipso natali ortu in annum decimumquartum porrigi, eáque periodo finiri, vt lib. 1. aphorismorum com. 13. elici potest: quæ sanè ætas ad pubertatis tempus extenditur. Incipit autem pubertas à quartodecimo, desinens in vigesimumquintum, vt idem auctor lib. 3. aph. com. 27. & lib. 5. com. 7. conceptis verbis affirmauit. Non dubium igitur quin & pueris mitti sanguinem ex vsu sit interdum, vt etiam ipsius Galeni testimonio lib. de curatione per sanguinis misionem, asserere non erubescimus, si modò parcè & modicè fiat, & in tēpore, morbi natura id exigente. id enim conceptis verbis præcitata à nobis sententia Galenus affirmauit. Quin & experientia ipsa confirmat id magni esse momenti in curandis puerorum grauioribus morbis, si parcè & modicè sanguis mittatur: vti in hoc quo de nunc agimus octo annorū puero bene habito accidisse experti sumus. Nam quum is Augusto mense in grauem pleuritidem incidisset, esséťque canoso & bene compacto corpore, solidis musculis, viuido colore, grauitérque conflictaretur acutissima febre, dolore sinistri lateris punctorio, difficili spiratione, prædixi parentibus non aliam esse curationi compendiosiorem viam, aut etiam tutiorem, quàm si puero ex eodem latere quo morbus infestabat mitteretur sanguis, alioqui periclitaturum ægrū. Quod quum mihi à parentibus assensum esset, mox è brachij sinistri interna vena sanguinem detraho ad vncias tantùm quinque, ætatis ratione habita. Et iniecto pòst ad vesperum clysteri, rogaui ecquidnam se leuatum puer sentiret: (erat enim supra ætatem scitus & sapiens puer) qúmque se minus grauari respondisset, liberiúsque spirare & minus dolere, bono animo esse iussi. futurum enim vt breui integra sanitate frueretur, quod & Dei beneficio factum est. Nam quum secundo à morbi initio die missus illi fuisset sanguis, tertio spuere copiosè cœpit, quarto sudare, itē & quinto: septimo verò vnà cum sudore è nare sinistra manante sanguine, decretoriè liberatus est, paucis admodum adhibitis auxiliis: fotu, inquam, ad latus ægrum, & vnctione dolorem sedante, eclegmate simplici ad promouendum sputum dato, & syrupo ad eundem scopum accommodato: quæ quoniam triuialia sunt, nec digna quæ præscribantur, silentio transibimus. Quod huic puero salubriter euenisse misso sanguine diximus, idipsum quoque Ar-

duyno

dryno Marino, Antonij Marini filio nouem annos nato, item & Iacobi Bonsoni filio decenni, ambobus pleuritide laborantibus, qui misso sanguinis exigua copia, breui sanati fuere, Dei ope adiuti. Illud vt intelligamus, non perinde esse à mittendo in pueris sanguine abhorrendum, vbi morbus aliquis grauis inciderit: quod nos amplissima dissertatione libro quinto Enarrationum nostrarũ, Enarratione tertia explicauimus: in qua ostendimus, pueris acuto aliquo morbo tentatis & habitioribus, cõmodè mitti ante ætatis annum decimumquartum sanguinem posse. Nec ob ætatis mollitiem, aut substantiæ fluorem desistendum: nam nec ex tantula euacuatione dissoluitur tenera puerorum substantia, nec virium lapsus inde timendus est: & breui si quid imbecillitatis accidat, vi naturæ & natiui caloris, quo plurimo pueri pollent, resarcitur. Sit laus Deo optimo maximo.

OBSERVATIO QVINTA.

ANDRIVA, Antonij Boßicaudij ciuis Arelatensis vxor, ex pleuritide suppurata, tabida effecta, lactis vsu potißimum curatur intra mensem, aut paulò amplius.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Mulier hæc industria & sedula, dum per ingentia frigora hyemis tempore parum sibi cauens frigus imprudenter admisisset, in grauem sinistri lateris dolorem cum acutissima febre, punctorio dolore in latere percepto, spirandi maxima difficultate cum tussi valida & subcruento sputo, incidit. Ad quam tertio die vocatus, quum ex signis & symptomatis, veram esse pleuritidem deprehendissem, hoc est succingentis costas membranæ inflammationem, *Pleuritis quid.* protinus succurrẽdum duxi, quòd acutus & præceps esset morbus. in acutis verò medicari eadem die, vt Hippocrates ait, ex vsu est: tardare nam- *Lib. 4. apho. 10.* que in talibus malum. Itaque quum periculum prędixissem, ægræque suasissem vt sibi confestim detrahi sanguinem sineret (valde enim illa reluctabatur) venã aperio è directo affectæ partis, hoc est interna sinistri brachij vena. Sic enim commodius atque celerius è affecta parte reuellitur sanguis, & impeditur phlegmones generatio: qui vnus scopus in internorum inflammationibus vel præcipuus habendus est, vt celeriter à parte affecta deducamus noxium humorem: quod per venæ sectionem ab eodem latere quo malum infestat perfici quamcelerrimè potest, vt Hipp. lib. 4. de ratione victus acut. textu 67. & Gal. lib. de curandi ratione per sanguinis missionem, doctissimè tradiderunt. Secta vena detraho sanguinis vncias duodecim, quòd vires validæ essent, & morbus magnus. Detracto sanguine dolorem lateris fotu & vnctione lenire satago: fouebam autem maluarum & chamæmeli florum, & furfurum decocto, admota insuper vnctione ex oleo violaceo, chamæmelino, gallinæ pinguedine recenti, croco

ti, croco modico & cera. Quin & emplastro ex fecula campana parato (officinæ emplastrum de meliloto vocant) cum spica nardi & styrace rubea sum vsus: quod in eiusmodi affectibus ad leuandum dolorem magni omnino momenti sit. Tum verò ad promouendum sputum conuersus linctus varios, & syrupos expectorantes paro, nempe ex puluere diaireos, diatragacanthi, diapenidion, saccharo cando, penidiis ex syrupo violaceo & capillorum exceptis. Syrupi verò quibus vtebar erant violaceus, capillorum veneris, de hyssopo, (est enim aggregator bonus, vt Serapio dixit) quos excipiebam decocto herbarum capillarium, summitatum hyssopi, fœniculi, vtriusque buglossi, & florum communium, adiectis papaueris rubri floribus, qui in sputo promouendo & pleuritide leuanda mirificam profectò, & multo experimento comprobatam vim habere deprehenduntur, mihique familiare esse solet id auxilij genus: quo ego innumeros sanasse bona fide testari possum, & mira de eo experimenta Baptista Sardus in suo de simplicium medicamentorum viribus refert. Quin & floris huius siccati drachmæ dimidium cum aqua decoctionis pimpinellæ & scabiosæ dare soleo, adiecto syrupo de hyssopo, si febris magna non fit, aut violaceo, si acutior sit febris. At verò etsi modis omnibus sputi promotione pleuritidem hanc grauem leuare tentarem, facere tamen haud potui quin in suppurationem abiret: qua suppurata ingens sputi purulenti per os copia prodiit. Ob id autem suppurata phlegmone est, quòd in quatuordecim diebus sputo repurgata non fit. Quicunque autem morbo laterali laborantes in quatuordecim diebus non repurgantur, ij ad suppurationem transeunt, vt rectè Hippocrates dixit. (Lib. 5. aph. 8.) Quum verò à die eruptionis in plures dies puris per os reiectio produceretur, de tabe periculum subesse sum iure optimo arbitratus iuxta illud Hippocratis lib. 5. aphorismorum: (Aph. 15.) « Quicunque ex morbo laterali suppurantur, si in quadraginta diebus purgantur à die qua fit ruptio, liberantur: si verò non, ad tabem transeunt. » Quod & huic mulieri euenit, quæ quum vltra eum dierum terminum pus expuisset, tota cōsumpta, attenuata, exanguis, planéque tabida effecta est. Hanc verò quum deterioris potionibus, linctibus, iusculis & aliis omnibus auxiliis iuuare tentarē, & à pectore contentam saniem euellere, etsi aliquantum proficiebam talium medicamentorum vsu, non tamen pro ratione euentus optatus succedebat: túmque ad lactis vsum properandum duxi, quòd neque febris grauis esset, nec in hypochondriis aut visceribus obstructiones vllæ apparerent. Itaque lacte asinæ recens mulcto, & ex pauco melle, interdum etiam saccharo excepto, quum ægram sesquimense potionassem, cui potioni bolum Armenium sæpe miscebam, in integram sanitatem bonúmque corporis habitum deducta est: superuixítque annos totos duodecim. Tandem verò quum puerum fœliciter peperisset, retentis secundis & imperitè vsque euulsis, miserè mortua est. In hac porrò à præfato tabis affectu leuanda rosaceo saccharo sum plurimum vsus, cuius miram vim in phthisi leuanda esse Auicenna, (Fen 10. 3. tract. 5. cap. 6.) narrata tabidæ mulieris historia plenissimè docet. Quod & ego pluries fœlici successu in multis expertus sum: habet enim siccandi, & modicè etiam detergendi vim, atque etiam

etiam glutinandi, vnde mirificè pulmonum vlcera iuuat, & ex consequenti natam inde tabem curat, qua causam tabis adimit. Sit laus Deo optimo maximo, à quo omne bonum.

OBSERVATIO SEXTA.

PRVDENTISSIMVS vir Ioannes Icardus, homo probitate singulari, ac claro ingenio, fani diui Trophimi apud Arelaten Canonicus, in graue sanguinis sputum rupto in pulmone vase incidit, magna sanguinis feruentissimi, acuti & biliosi eiecta per os copia, valida comitante tussi: à sanguinis sputo, exulcerato pulmone, phthisicus fit & suppuratus, cum febre molesta & corporis tabitudine. Curatur integrè summa ac diligenti adhibita cura.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

SANGVINEM quidem suprà ferri & reiici, qualiscunque tandem is fuerit qui excernitur, siue spumosus, siue rubens, flauus, niger, aquosus, aut crassus, malum esse rectissimè Hippocrates dixit: vbi per dictionem *suprà*, Hippocratem solam [Lib. 4. aph. 25.] eam quæ per os fit sanguinis excretionem intellexisse, omissa ea quæ per nares fit, Galenus in Cōmentario aphorismi affirmauit. Nam qui sic educitur [Com. 25. lib. 4.] sanguis, venę alicuius disruptionem aut per ἀναστόμωσιν, aut διαπήδησιν, aut tandem ἀνάβρωσιν significat. non enim egredi sanguis vlla ratione potest, nisi aut adaperto vase, aut rarefacta eius tunica, ita vt quasi transcolatus sanguis, siue sudoris modo transmissus prodeat: postremò quum erosa vena affatim exit. Vtcunque autem foras emanet sanguis ore reiectus, malum id esse constans medicorum omnium assertio est. Itaque quum hic præstans vir quo de nunc agimus, in graue sanguinis sputum derepente inciderit, vndenam erumperet sanguis, & quo vase vel rupto, vel dilatato, est accuratè perspiciendum, vt recta curationis via in hoc curando homine institui possit. Prodire autem sanguinem qui reiiciebatur adaperto in pulmone vase, reiecti sanguinis copia, tenuitas, floridus color, & spuma [Sanguinis à pulmone reiecti notæ.] multa intermista, plena fide indicabant: idque magis quòd citra dolorem vllum in pectore perceptum, is cum molesta tussi egrederetur. Quicūque (ait Hippocrates) spumosum sanguinem expuunt, his è pulmone eductio [Lib. 5. aph. 13.] fit. Quæ signa quum in hoc ægrotante apparerent, loci vnde manaret sanguis indubitatum testimonium præbebant, nempe è pulmonibus educi: his enim signis id deprehendi Auicenna testatur. Vbi enim cum molesta [Fen 10. 3. trac. 3. cap. 5.] tussi sanguis confertim egreditur plurimus, tenuis, clarus, absque dolore, atq; spumosus, indicio est è vase in pulmone rupto educi. A pectore enim qui exit, cum dolore reiicitur, quòd pars ea membranosa sit & neruosa: pulmonum verò caro laxa, mollis & fungosa, vt Gal. lib. 4. de vsu partium

cap.xv.& lib.item sexto cap.x.abundè monstrauit:atque ob id nutrimento indiguit exacto, puro, tenui & spirituoso. Alitur enim pulmo (vt proximè citatis locis testatur Galenus) sanguine exactè puro,flauo,subtili & vaporoso. Quamobrem talis quum ore reiicitur, è pulmonibus educi certo testimonio est.Potest enim,vt Auicenna ait,manare sanguis ex ore, gutture,aspera arteria,pectore,pulmone,stomacho:sed qui à partibus oris reiicitur,vtpote à gingiuis vel palato,sine tussi educitur,& manationis locus sensui conspicuus fit.A gutture reiectus,modica cum tussi & cum sonoro spiritu (quem Rascationem barbara voce Auicennæ interpres vocat) educitur:veluti quum ab aspera arteria maiore cum conatu & stertente magis spiritu educitur.A pectore verò manantem coarguit dolor ea parte perceptus qua venæ in pectore scissio aut apertio fuerit:sicuti à pulmonibus reiectum indicant quæ paulò antè commemorauimus signa. Qui verò ab stomacho manat, vomitu cum nausea & grauitate percepta educitur,& thrumbosus plerumque,niger & crassus emittitur.Sedem affectam in hoc viro deprehendimus,nempe pulmones.At verò quum pluribus modis excerni sanguis ab eo loco possit, aut aperto in pulmone vase,aut nimium rarefacto, aut etiam eroso:à quonam horum reiectio illa sanguinis facta fuerit,inquirendum.Constat autem adaperto vase ob sanguinis & copiam & feruorem atque acrimoniam, sanguinem in hoc viro erupisse, Equidem quum hic vir calidi & sicci temperamenti, calido tamen siccum superante, plurimo sanguine eóque calidissimo & biliosissimo abundaret: (quod & floridus in facie color,& victus lauta ratio qua vsus est,& venarum amplitudo plena fide indicabant) effectum est, vt ab copia & calore sanguinis distenta vasa secundum eorum ora adaperta sint:præsertim quòd huic internæ causæ occasio externa ingens accesserit,quæ affectui creando haud parũ momenti attulerit,nempe vehemens sanguinis ab igne cui se æger applicauerat calfactio.Equidem quum hyemis tempus esset,& se æger ad pagum vrbi proximum contulisset, assedit cœnans ad focum,vbi diu dorso ad focum verso constitit.Quare factum est, vt excalfacto vehementer sanguine in caua vena quæ spinæ dorsi adhæret, eóque attenuato magis, vasa quæ in pulmone sunt & ipsa quoque calido & acri sanguine referta,instar vtris nimium pleni, dilatato eorum orificio,adaperta sint,vnde sanguis effluxerit copiosus & confertim reiectus. Quem sanè effluxus modum ἀναστόμωσιν Græci vocant, sicuti eum qui per resudationem fit διαπήδησιν: eum verò qui ab erosione producitur, ἀνάβρωσιν dici volunt. A qua parte reiectio hæc sanguinis manarit, & quo reiectionis modo,iam demonstrauimus: nempe & à pulmone,& per anastomosin adaperto vase. Quænam causæ affectus huius fuerint iam promendum.Omitto externas illas,casum,saltum,vulnera,ictus,ingentia frigora,clamorem acutum,elatam derepente vocem, intentum cursum, & cætera huiusmodi,de quibus abundè Galenus lib.5.methodi, & Auicenna fen x. tertij locuti sunt:quum horum nulla morbo in hoc laborante occasionem dederit,nisi tantùm ea qua de paulò ante meminimus, nimia & diuturna ad focum sessio.Ex corporeis verò & internis, satis constat plenitatem

Fen 10. 3. trac. 3. cap. 4.

Causæ huius affect.

nitatem nimiam & sanguinis feruorem ac etiam acrimoniam antecedentem, reiectionis huius causam fuisse: vnde haud immeritò & copiosus & affatim reiectus sit sanguis, qui quum è pulmonibus educeretur, maius periculum minabatur. siquidem cui aduenit sputum sanguinis, paratus est vt in vlcus pulmonis incidat, vt rectè Auicenna dixit. Quàm verò grauia [Fen 10. 4. trac. 5. c. 1. 4.] & penè curatu impossibilia pulmonum vlcera sint, exactè 5. methodi explicauit Galenus: quoniam pulmo inter viscera propter anhelitum perpetuo in motu est, quum vtique quietem requirant quæ sunt sananda vlcera: tum etiam quòd exulceratis pulmonibus ne in tabem transitus fiat periculum est. Nam, vt Hippocrates ait, à sanguinis sputo, puris sputum: à [Lib. 7. aph. 15. 16.] puris sputo tabes & fluxus: quum verò sputum retinetur, moriuntur. Ob id rectissimè Auicenna, sanguinis spumosi è pulmone reiectionem, & ma [Vbi suprà] ioris malitiæ & deterioris finis esse affirmauit: quasi nos commonefaciēs, ne affectum contemnamus, sed solerti cura ad eum curandum properemus, ne incurabilis segnitie nostra reddatur. Explicata iam verò morbi essentia, causis, signis, & sede affecta, superest vt curationis modum quo vsi sumus subnectamus: si modò prius id explicauerimus, hominē hunc diutissimè ægrotasse, nempe menses totos sex, vt qui à sanguinis sputo in saniei sputum inciderit, vlcere in pulmone creato: à quo tandem Dei clementia, & qualicunque opera nostra integrè liberatus fuit, subiicienda nunc methodo.

Ad hunc laborantem virum optimum vocatus, vt primùm reiecti san- [CVRATIO.] guinis copiam, colorem, reiectionis modum animaduerti, & ex pulmonibus educi cognoui: nihil antiquius habui quàm vt celerrimè morbo mederer: id à Galeno edoctus, confestim à ruptura vasis curationē inchoan- [Lib. 5. methodo.] dam, antequam phlegmonem excitet ruptio vasis, protinúsque glutinandum: quòd excitata phlegmone in pulmone, exigua spes sit vasis postea glutinandi, aut saltem in longiores moras morbus protrahitur. Ob id autem difficulter curari talia vlcera possunt, quòd phlegmone soluta eluenda sit vlceris sanies, demum glutinandum vlcus: quod magno certè negotio confici potest, ob continuum partis motum (moueri namque perpetuò ad respiratum perficiendum pulmones oportet) nec alia subest ad vlceris detersionem via, quàm per tusses & spuitiones, vt lib. 5. meth. exactè tradit Galenus. Itaque si recta instituatur curatio, non rarò fœlix euentus succedere solet, vt & idem auctor proximè citato loco vel suomet testimonio fœliciter euenisse testatur, & nos in hoc nostro ægrotante testari plena fide possumus. Iubeo igitur mox venam brachij dextri mediam secari, atque per vices sanguinem detrahi, non confertim. sic enim melius sanguis auertitur, & sic etiam Galenus in hæmorrhagiis sistendis auferre sanguinem iubet. Detraho itaque prima vice ad vncias octo, & quiescere in omni silentio ægrum iubeo: post horas sex, iterum vncias sex demo, cucurbitulas hypochondriis citra sectionem affigo, vincula brachiis & cru- [Lib. 5. meth. & com. 3. ad 6. Epid. super textu 29.] ribus admoueo. Oxycrato dilutissimo colluere os impero, & deuorare etiam aliquid suadeo: vti & faciendū Galenus iubet lib. 5. methodi. Quin & potionibus refrigerantibus atque adstringentibus compescendum san-

[Lib. 7. aph. 37.] guinis impetum fategi, vt in huiusmodi profusionibus faciundum Hippocrates iubet. Praescripsi igitur potionem hanc: ℞. Boli Armeniae, lapidis haematitis, ana ʒ j. aquae arnoglossi quantum sat est, syrupi myrtini ℥ ij. pulueris diatragacanthi frigidi (vt ad pulmones deduceretur) ʒ ß. Misce; potio paretur, quam frigidam dare iussi: quod in omnibus sanguinis manationibus perpetuum esse debet, vt Hippocrates rectissimè iussit. [Lib. 5. aph. 23.] Potio autem praescripta ab Auicenna plurimum commēdatur: quam & ipsam non semel exhibui, additis pastillis ex electro, quos officinae trochiscos de Karabé vocant, & summè ab Auicenna in hoc affectu commendantur. [Fen 10. 3. trac. 3. cap. 6.] Sed quum adhuc parum res è sententia procederet, fluerétque sanguis, etsi non pari impetu quo antea, ad fortiora properandum duxi: nempe ad ea quae & eadem opera sanguinem adstringendo sisterent, & tussim compescerent, ac somnum conciliarent. his enim scopis in hoc curando affectu plurimum egemus. Potionem igitur hanc paraui: ℞. Philonij Persici ʒ j. pulueris lapidis haematitis & boli Armeniae, ana ℈ ij. pulueris diaireos simplicis ʒ ß. succi plantaginis depurati ℥ j. aquae decoctionis hordei & plantaginis quantum diluendis omnibus sat est, syrupi capillorum ℥ j. (ad deductionem ad partes affectas.) Paretur potio, quam sub noctis initium, quum se in somnum daturus aeger esset, dari iussi: ex qua mirificè profectò fuit adiutus. Nam & compressa sanguinis ea nocte manatio fuit, & conciliatus somnus, & consecutione quadam sedata tussis, ob vim opij quae medicamento inest. Dedi porrò id medicamenti in vicem theriacae recentis quatuor mensium, quam se illustri mulieri Romanae dedisse Galenus lib. 5. methodi medendi testatur. Quae quum ad manum non esset, illius loco propinandum Philonium iure optimo duxi: Philonium dico Persicum, quod mirificis laudibus Mesueus commendauit, cap. de fluxu sanguinis ab ore: dicens vehementis esse virtutis ad screatum sanguinis ex ore, quod & ipse profectò millies sum expertus. Eclegmate quoque ad sistendum sanguinem tali vsus sum, & contulit: ℞. Tragacanthi, gummi Arabici, sanguinis draconis, boli Armenici, amyli, ana ʒ j. seminis plantaginis & papaueris albi, ana ℈ iiij. pulueris glycyrrhizae, pulueris diaireos simplicis, ana ʒ j. Misce cum syrupo rosato de rosis siccis, & pauco syrupo capillorum ad deductionem in pulmones: fiat eclegma molle, quod contineri in os diutius, sensimque deuorari iubebā. Quin & saccharo rosaceo (conseruam rosarum officinae vocant) vti plurimū iussi, non solùm dum sanguinem screaret, sed & postea quum pus & saniem spueret, vt paulò pòst dicemus. Quantum enim phthisicis conferat, & ad glutinandum vlcus in pulmone valeat, ex historia mulieris deploratae tabe laborantis, quae hoc remedio integrè curata fuit, vel Auicennae praeclaro testimonio constare potest. [Fen 10. 3. trac. 5. cap. 6.] Ad pectus porrò admoueri vnctionem iussi huiusmodi: ℞. Olei rosati, & violacei (ne ab adstringentibus spiratio laederetur) cuiusque vncias duas, axungiae renum hirci ℥ j. amyli, tragacanthi, boli Armenici praeparati, ana ʒ j. croci ℈ ij. cerae albae quantum sat est. Misce; fiat linimentum, quo totus thorax vngatur tepidè, apposito lineo panniculo tenui & duplicato, ne à frigore externo pectus laederetur. His

remediis cum proba victus ratione sisti sanguis cœpit. Quòd verò ad purgationem pertinet, quoniam in eo morbi genere exagitantia & delectu trahentia medicamenta grauem noxam adferunt, abstinendum ab his meritò duximus, & tantùm ad biliosum humorem educendum, qui sanguini commistus erat, & hæmorrhagiam magis excitabat, radice barbara ex tota substantia puluerata, & in aqua plantaginis soluta, vsi sumus ad drachmas duas, adiecta rosacei syrupi ex rosarum infuso parati vncia. Vbi enim viscera adstringendo roborare volumus tum puluerato rhabarbaro magis quàm diluto vtimur, vt Mesuei sententia est: & vbi maiore adstrictione opus est, assum dari vel vstum idem auctor iubet. Plus autem in substantia datum soluit, & soluendo partes corroborat, ob terream & adstringentem in eo substantiam: etsi id non vsquequaque cuidam magni nominis viro, & de re medica optimè merito probetur. Qua de re quum integra dissertatione agere int animum induxerim, in præsens plura non addam, & ad institutum reuersus, vbi iam sanguinis fluor præscriptis remediis cohibitus fuisset: perstitit tamen tussis, febris assidua, spirandi difficultas: ad quæ, post sex aut octo à restincto sanguine dies secutum est puris sputum: quod plerumque sanguinis è pulmone reiectionem insequi solet, vt Galenus conceptis verbis com. xv. lib. septimi aphorismorum affirmauit: inquiens, non omne sanguinis sputum, sequens habere purulentum sputum, sed quod malignum existit: tale autem esse quod est omnino ex pulmone. hæc enim Galeni eo loco verba sunt. Vnde minimè mirum si in hoc viro quum à pulmone sanguis reiectus manaret, si inquam puris sputum insecutum sit postea: hæc enim, vt citato loco ait Galenus, superuenientia sunt. Tum verò merum pus excerni quum viderem, & solutam in pulmone phlegmonem, & vlcus creatum esse iure optimo iudicaui, pro Galeni lib. 5. methodi medendi sententia: atque ad detergentia & saniem expectorantia esse progrediendum ipsa rei natura indicabat: postea verò ad conglutinantia veniendum. quod subscriptis remediis perfeci. Decoctum hoc confeci, quo plures dies vsus est, & optimè contulit. ℞. Summitatum hyssopi, fœniculi, betonicæ (ea enim vel Dioscoridis testimonio ad tabem & purulentam excreationem probè facit, & sanguinem excreantibus plurimum confert) cuiusque manipulum: herbarum capillarium communium, cuiusque manipuli dimidium: prasij viridis duos aut tres simplices thyrsos (suspiriosis namque, tussientibus, & ad tabitudinem redactis, vt Dioscorides ait, vtiliter datur) passularum exacinatarum numero xx. glycyrrhizæ rasæ & contusæ vnciam vnam, caricarum pinguium numero x. (thoracem enim purgant, veteri tussi, & pulmonum vitiis conueniunt, vt Dioscorides auctor est) seminum maluæ, bombacis, & anisi, ana ʒ j. seminum melonum cum cortice contusorum ʒ ij. florum violarum, borraginis & buglossi, florum rorismarini, ana P. j. fiat omnium decoctio in aqua hordei recenter facta ad ℔ ij. & coletur. Colaturæ [illegible] adde

Lib. de me dic. simpl. purg. cap. de rhabarbaro.

Lib. 4. cap. 1.

Lib. 3. cap. 102.

Lib. 1. cap. 145.

adde mellis electi despumati ℥ iij. pulueris iridis Florentiæ ʒ j. Fiat apozema vt artis est: calidum & sensim deglutitum sumere iubebam: quo quum dies octo esset vsus, expuere crassiora & purulẽta magis cœpit, leuaríque qua premebatur spirandi difficultate, & tussi, quam non solùm decocto hoc, sed & syrupis & eclegmatis variis alleuare tentaui. Nam decocto interdum admisceri syrupos expectorantes iubebam, nempe de hyssopo, mel rosaceum, syrupum capillorum. Quin & successu temporis ad syrupum de prasio transij, quòd in detergendo mirificam habeat facultatem: temperaui autem ipsius caliditatem violaceo syrupo: iubebámque ex his syrupis plurimum ore contineri, & sensim deuorari, vt fieri in his affectibus præceptum est. Eclegmata varia in id confeci à leuioribus ad fortiora progressus, quorum primum hoc fuit & lene: ℞. Pulueris diaireos simplicis ʒ ij. pulueris diatragacanthi frigidi ʒ j. ß. penidiorum, sacchari candi, ana ℥ ß. succi glycyrrhizæ ʒ j. ex syrupo capillorum fiat linctus, vt artis est. Item; ℞. Loch sani & experti Mesuei ℥ ij. pulmonis vulpis secundum artem præparati ʒ j. granorum pini mundatorũ & in aqua hordei præinfusorum ℥ ß. pulueris diapenidion sine speciebus ℈ iiij. syrupi de hyssopo & capillorum quãtum sat est. Misce: fiat linctus. Vtebar etiam sequenti confectione ad vires collapsas reparandas, & expectorãdam materiam in pulmonibus contentam, optimi gustus: ℞. Amygdalarum deglibratarum ℥ iiij. granorum pini mundatorum, & in aqua hordei præinfusorum ℥ iij. fisticorum similiter præparatorum ℥ ij. caudarum cãcrorum fluuiatilium in aqua hordei decoctarum (plurimum enim in hoc casu valent) ℥ iij. carnis passularum sine arillis ℥ ij. seminum melonum mundatorum ℥ j. Pistentur omnia fortiter in mortario marmoreo, & cum aqua hordei per setaceum cribrum transmittantur: postea adde sacchari albissimi ℔ ß. sacchari candi, penidiorũ, ana ℥ iij. decoquantur ad conuenientem glutinositatem, continuè rudicula lignea agitando, & in fine adde pulueris radicis iridis Florentiæ ℈ iiij. Misceantur, & fiant globuli, vel tesseræ incrustatæ auri foliis: è quibus vnam aut duas sumere de mane & ante cœnam, & interdum sub conticinium noctis iubebam: & plurimum se leuari sentiebat, & vires refici. Sed quum iam præscriptis auxiliis sanies sat expurgata videretur, & in dies sputum purulentum minueretur, posteaquam detersoriis auxiliis menses totos tres vsus esset, ad vlceris in pulmone creati agglutinationem esse ordine progrediendum methodo à Galeno tradita didicimus. Itaque tum plurimum vt quieti intenderet iussimus, non solùm omni corporis motione interdicentes: sed & ab omni forti spiratione, sermone, atque loquela, perpetuúmque indiximus silentium, non hoc tempore tantùm, quo erat vlceris glutinatio arte perficienda, sed & per omne morbi tempus, vsquedum à principio, quum sanguis ex ore plurimus manaret. tum enim quandiu fluxit ore sanguis, omnimodum silẽtium imperauimus: vt quæ vellet æger, signis tantùm & nutu, non sermone significaret: aut saltem demississima voce, & sine conatu emissa vteretur, vt quinto methodi iubet Galenus, atque post eum Auicenna. Qui quum omnia imperata vltrò ac volens perficeret, (nempe curari cupiens

Lib. 3. & 5. meth. med.

Fen 10. 3. trac. 3. cap. 6.

cupiens) adiecit se omnia quæ à medico imperarentur vel spontaneè esse facturum; etiam si difficillima essent, modò curari posset: quòd, pro Hippocratis sententia, non solùm medicum se suo munere fungentem præstare oportet, sed & ægrum & asidentes: illum quidem in obediendo, hos in rectè administrando quod iusserit. Duo in hoc ægri consensu facillima factu impero; sacchari rosacei, & lactis caprini vsum, quum asinini copia deesset. Suadeo itaque vt lacte caprino recens è vbere animalis mulcto mensem totum vteretur, adiecto saccharo, & sub noctem conserua rosarum vteretur, & interdiu etiam, cui nonnunquam boli Armeniæ drachmam indebam: quibus quum multum diúque vsus esset, & in cibo furfuris colatura, & ptisanæ cremore, quibus plurimũ vti iubebam, iusculísque ad reficiendas vires aptisimis, integrè summi Dei præpotentis gratia liberatus fuit: viuitque nunc superstes & bene habitus, eiusdem Dei miseratione: cui sit honor perpetuus.

Lib.1.aph. 1.

Lactis vsus & sacchari rosacei.

OBSERVATIO SEPTIMA.

NOBILIS quidam syphilide morbo correptus ingentem phlegmonem scirrhosam prope pudenda patitur: fit abscessus cum sinu magno ad coxendicem, gangræna in loco affecto cum summa putredine exoritur, vt sectionibus multis opus fuerit: magno labore curatur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QVAM multa, quàm grauia, quàm dira & periculi plena ex venerea lue homini mala accidant, experientia ipsa, fidissima rerum testis, abundè demonstrat. Vnde euenit, vt ex eo morbo tanquam è Trophonio specu lerna omnis malorum originem ducat: hinc pustulæ in fronte, facie, capite, mento apparentes, totúmque dedecorantes & faciei & corporis habitum nascuntur. Hinc clamosi dolores, hinc tophi tumorésque, hinc pilorũ defluuium, dentium casus & vngiuum, oculorum chemoses & rubedines, interdum etiam & visus amissio. Quid gonorrhœan & fœdam scabiem, malúmque mortuum taceam? quid inguinum abscessus, pudendorum teterrima vlcera, carcinomata, herpetes, scirrhos silentio transeam? Sed quod omnem admirationem exuperat, annon ex syphilide morbo sæpe in elephantiasin transitus fit? id ego asserere sancta fide possum, plurimos me vidisse qui ex lue venerea neglecta, aut potius celata, in elephantem ceciderunt. Hanc ego certissimam pestem in pernitiem hominum qui se totos libidinibus & venereis concupiscentiis dediderunt, à Deo vindice, ad punienda hominum scelera, immissam esse iure reor. Namque interdum à diis immitti morbos, & ab iis opem posci solitam, & Homerus ipse inter Græcos, & inter Latinos Celsus noster doctissimè est testatus. Sed hæc mala nos ipsi nobis vltrò accersimus, impura nostra mente voluptatum illecebris deliniti.

Lib 1.Ilia.

Lib.&cap. 1.

[Margin: monitio, a ducto digna ad uersus eos qui syphylide morbo corripiuntur.]

niti. Sed tamen, vt est in prouerbio, nocet empta dolore voluptas. Quis non enim si virile est illi pectus, non centies mori malit, quàm tot doloribus, vlceribus, abscessibus, tophis, & mille mortis generibus cruciari? præsertim id si animo cogitet, curationé ipsam ipso pené morbo grauiorem fore? Sed quid? cæci sunt qui habenis laxatis sese in præceps dedunt. Miseret profectò atque pudet æstimantem, quàm malè sibi consulant, qui ob momentaneam voluptatem in tantum malorum incauti incidunt. Ex hoc fonte (proh dolor!) graues affectus qui virum hunc oppresserunt enati sunt. Hic namque quum diu multúmque hoc morbo laborasset, nec plenè tamen curatus fuisset, quum sibi tamen sanus videretur, latente vtique morbosa intus excretione, tanquam seminario mali, vnde postea relapsus factus est, recruduítque morbus: dolor grauis & phlegmonosus hominem circa pudenda corripit; incipit apparere cum duritie vastus in crure dextro tumor, crus fere vniuersum complectens. Erat autem dolor grauatiuus potius & tensiuus quàm pulsatiuus, qualis plerunque in tumoribus qui à multis & frigidis succis fiunt, apparere solet. Quum verò multos dies cum dolore non aduocato medico, sed tantùm chirurgo, constitisset, nec ea essent per initia adhibita remedia quæ morbus exposcebat, grauior & sæuior fieri morbus cœpit. Nam (vt rectè Rasius in aphorismis scripsit) Aegritudinem paruam si contemperis, magna fiet. Quidni enim incrementum accipiat morbus, nisi confestim ab initio, pro Hippocratis sententia, quæ nocet materia subtrahatur? vnde rectißimè idem dixisse visus est, quum morbi inchoant si quid videtur mouendum moue. Eò fit, vt si quid ab initio derelictum contemptúmve per incuriam sit, difficulter postea, nec sine discrimine ægri resarciri queat, quòd cum quietem ingrauescente morbo habere oporteat, auctore Hippocrate, tum mouere materiam morbi oporteat, labefactata natura & concoctioni intenta: quo nihil deterius inueniri potest. Ea causa fuit cur tamdiu, tam grauiter, & periculosè æger hic ægrotarit. Nam quæ remedia adhibentur iam à morbi impetu fatigata natura (quod circa statum & decretoria fit) tantum abest vt iuuent, vt plurimum tum certè noceant. morbo namque consistente, neque sanguinis missionem, neque purgationem adhibere oportet, vt rectè Gal. lib. 2. aphorismorum com. 29. scripsit.

[Margin: Lib. 6. aph. 75. — Lib. 2. aph. — Lib. 2. aph. 29.]

[Margin: CVRATIO.]

Itaque quum ad huius viri curationé vocatus, hominem valde & doloribus & vigiliis vexatum cernerem, esséntque adhuc validæ vires, ingénsque cum duritie tumor vniuersum fere crus occuparet, appareréque in pulsu bonitas, & præ dolore nusquam consistere æger posset, de remedio adhibendo cogitans, nullum præsentius remedium ad doloris magnitudinem tollendam sum arbitratus, quàm si ægro missus esset sanguis: dicente Galeno, nullum se maius in maximis tollendis doloribus remedium sanguinis misione inuenisse. Nam etsi tota iam ad partẽ scirrhosa phlegmone obsessam fluxisset materia: (quòd per initia fieri fluxio humoris ad membrum laborans soleat; non morbo increscente, quo tempore tota iam materia fluxit, vt Gal. lib. de totius morbi temporibus discrtißimè explicauit) tamen quòd ea in parte fusa magis ob calorem putrescere incipiens

[Margin: Lib. 1. aph. com. 23. & lib. de venæ sec.]

cipiens

cipiens, & dolorem maiorẽ & calorem excitat, vt proximè citato ex Galeno loco conceptis verbis habetur, ea ratione sanguinem mittere percommodum visum est. Quod quum à me factũ esset, conquiescere ea nocte & placidè dormire æger cœpit. Sed tamen & grauitas in crure maxima, & ingens cum doloris sensu durities apparebat, scirrhosę vtique phlegmones indiciũ. Partem verò quum attrectarem, id vt experirer subesset ne pus contentum, & quasi inundans fluor, quod ad suppurationem vergentibus tumoribus fieri semper solet, nihil molle, nihil nutans aut vndabundum inueni, tametsi in imo pus iam gigneretur: nec tamen ob ipsius crassitudinem, & loci densitatem, & puri superpositam molem carneam appareret: Quibus enim (ait Hippocrates) suppuratio in corpore existens non Lib.6.aph. 41. innotescit, iis ob crassitudinem puris aut loci non innotescit. Quæ causa fuit cur in abscessum nõ abiturum tumorẽ chirurgus arbitraretur: quum tamen & ex doloris & febris magnitudine pus intus gigni deprehendi sanè poterat: dicente vtique Hippocrate, Quum pus gignitur, dolores fiunt Lib.2.aph. 47. & febres magis quàm genito pure. Itaque quum abitionis in abscessum certa sese proderent signa, ex pulsatiuo dolore, qui tum post multos dies ægrum vexare cœpit, ex febris magnitudine, & mollitie quadam in parte perceptis, pus intus gigni, etsi minimè conspicuum esset, ob eas quas paulò antea memoraui causas, pronunciare non sum veritus, esséque ad puris generationem adiuuandam naturam. sequi enim naturæ motum medicus debet, & quà vergit, eo ducere, vt Hippocratis sententia est. Túmque Lib.1.aph. 21. admotis ad partem suppurantibus medicamentis, emollientibus admixtis, probè intentum finem consecuti sumus. Cataplasma autẽ suppuratorium quo vsi sumus tale fuit: ℞. Maluarum, bismaluæ, amborum cùm radicibus, cuiusque manipulos duos (ingens enim erat locus tumore obsessus) capitum liliorum alborum ℥ iij. caricarum pinguium numero xxx. florum chamæmeli & meliloti, cuiusque P.j. seminum lini, althææ, fœnograeci conquassatorum, cuiusque ℥ j. furfurum macri P. ij. fiat omnium decoctio in aqua, postea pistentur, addendo farinæ frumenti, seminum lini & fœnogræci, ana ℥ ij. axungiæ porci sine sale ℥ ij. (emollit enim recẽs & non salita, & vt minus discutit, sic suppurationem promouet magis) vitellorum ouorum numero ij. croci ʒ ij. olei liliorum & chamæmeli, ana ℥ iij. Misce, & secundum artem cataplasma fieri iussimus, quod calidè dies aliquot admouimus parti. Quum verò iam abundè suppurata materia videretur, aperiendum abscessum duximus, idque cultellari candente ferro, tum quòd in profundo pus cõsisteret, tum quòd ad sistendam putredinem, & malignitatem quæ suberat coercendam, candente ferro vtilius nihil inueniri queat, vt Auicennæ & Albucasis sentẽtia est. Sectione facta, quum pus fœtidissimum, liuens, & mali moris prodiisset ingenti copia, compescendum impetũ duxi appositis puluillis & linamẽtis pluribus, oui vitellis ex terebinthinæ oleo exceptis. Nam etsi oleum per se vlceribus aduersa- Lib.3.metho.med. rium Galènus dixerit, quòd sordida reddere vulnera soleat, & glutinationem impediat: quod tamen ex resina terebinthina arte chymica elicitur, ad expurganda sordida vlcera & siccanda plurimum cõfert, vt quotidiana expe

na expe

na experientia docet, & chirurgis omnibus est in more positum. Vbi verò probè deligato vlcere ægrum primo apparatu reliquissemus, paulò post ad eum denuò vocati perreximus, quòd per se ingens puris copia effunderetur ex vlcere, ægérque ferè animo linqueretur. Mox verò solutis ligaturis & vinculis, atque deterso pure, linamenta crassiora & multo plura intra cauitatē indidimus, ne puri exitus pateret tantus: sensim namque vacuandum est pus non confertim quod in vlceribus continetur. Sed interea dum vlcus procuramus, & ingens subesset sinus, nec satis vacuari contenta materia posset, liuor in parte coxendicis ima apparere cœpit, gangrænæ vtique initium: quod quum nunquam antea toto morbi discursu apparuisset, derepente tamen vno die gangræna in parte oborta est. Magnas namque phlegmonas gangræna sequi consueuit, vt Gal. lib. 2. artis curatiuæ ad Glauc. rectissimè dixit. Qua perspecta, mox nouacula sectionibus multis in parte factis scarificatu, partem demortuam salita aqua & vnguento AEgyptiaco admisto fouimus: quin quum mortificatio pergeret, lixiuio ex eodem vnguento admisto vtendum censuimus, quod mirè profuit. nam mox sana caro apparere cœpit. Vbi biduum hac essemus lotione vsi, nónullísque carnis putris frustulis abscisis, in integrum partem restituimus. Quum verò ea parte pus multum contineri deprehensum à nobis esset, nec posse tamen ore vlceris effundi, quod & multo altius esset quàm vt eo peruenire contenta in profundo sanies posset, & multum interiectum spatium inter vtraque exitum impediebat: faciēdam in imo nouam sectionem, iuxta Galeni decretum, censuimus. Vbi nanque vlceri cauo effluxus non patet, huic moliri effluxum debemus, idque vel tota cauitate dissecta, vel in fundo tantùm aperta: quúmque totam scindere cauitatem periculosum fuisset, in imo aperire oportuit. Quoniam verò ab ore vlceris via quædam facta est ad alteram sectionem, laqueo imposito qui vtraque contingeret, & detersionem vlceris iuuaret, mirè vlceris sordiciem detersimus. Intra vlcus namque detersoria valida iniecimus, nempe decoctum agrimonij, absinthij, apij, aristolochiæ ex hydromelite primùm, postea ex vino & melle, adiecta vitæ aqua, quę in detergendis sordidis vlceribus, & à putredine vindicādis mirabilis semper à me inuēta est, & nunquam me fefellit. Quin & decocto ligni sancti cum aqua vitæ & myrrha vsi sumus fœlici successu. Linamenta verò post iniectiones has, vnguento ex succis apij, agrimonij & absinthij, adiecta myrrha, aristolochia rotunda, thure, mastiche, sarcocolla imbuimus, dato insuper emplastro ex diachilone ireato, & palmeo, quod Diapalma officinæ vocant, Diachalciteos Græci. Tandem verò glutinantibus & sarcoticis vtentes, vbi prius decocto ligni sancti ad dies triginta ægrū potionassemus, illum sanitati magno sanè labore nec minore molestia restituimus, quū ab omnibus deploratus haberetur. Pro quo beneficio Deo sint gratiæ immensæ, laus, honor, & gloria.

Lib. 3. metho.

OBSER

OBSERVATIO OCTAVA.

GASPAR à Varaderia Patritius Arelatensis æneo tormento (vulgò pistole *vocant) secundum thoracem transuersim vulneratus, globulo vtrinque à latere ad latus secundum musculos externos permeante, curatur.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

VAM grauia sint quámque periculosa quæ ab igniuomis telis vulnera infliguntur, ipsa experientiæ fides clarum facit. sunt enim plerunque lethalia ob ictus vehementiam & impetum, ob carnium dilacerationem plurimã, ossium fracturam, contusionem grauem, hæmorrhagiam immedicabilem: ad quæ, verenda symptomata vtplurimum consequuntur, animi deliquia, syncopes, conuulsiones, membrorum syderationes, gangrænæ, & cætera huiusmodi, quę vel citò hominem rapiunt, vel in magnum discrimen vitæ deducunt. Nec mirum profectò: si quis enim modum quo fistulæ æneæ globos plumbeos aut ferreos in earum finibus inclusos eiaculantur consideret, mirabitur certè quempiam ab his percussum euadere posse. Instar namque fulminis afflati videntur qui ab igniuomo tormento ictum excipiunt: ita exusti à puluere tormẽtario, conterriti, attriti, demortui planè apparent, vt in mortem præsentem præcipites cadant, præsertim si quid interius vulneratum disruptúmve fuerit. Eiaculãtur autem tela igniuoma globos suos vi ignis in suum locum vi sese vindicantis. Quum enim vnumquodque natũra in suo loco consistat, & ab eo semotum, ad suum locum toto impetu feratur, nec extra locum suum quicquam nisi vi coactum consistere potest: efficitur, vt quum conceptus in fistula ænea ignis in puluere tormentario exceptus, ab globulo opposito extrà ferri prohibeatur, globulum illum intẽtissima vi & magno impetu eiiciat, vt sese proferat, & in aëra pandat: neq; enim inclusus & abditus latere diu ignis potest, quin sese exerat. Fit autem ea in eiaculatione strepitus maximus & mugitus quasi tonantis cœli, quòd subitaria vi eiiciatur quod ignis motum remorabatur: vnde concusso & agitato citatissimo & confertissimo motu aëre, sonitum emittit instar tonitrui. Quemadmodum enim disiecta nube crassa, in qua exhalatio tenuis & calida latitat, tonitru fit, vt lib. 2. Meteororum Aristoteles docet: sic disiectò magna vi plumbeo globo, & percusso aëre, sonus fit qui tonitruum æmuletur. Quum enim arida materia ignem concipere apta intra æneam fistulam cauam contineatur, nempe puluis tormentarius ex sulphure, sale nitro, & saligno carbone constans, eáque globulo vel plumbeo, vel ferreo, aut æneo obducatur: vbi puluis ignem conceperit, quum is naturæ ductu in sublime feratur, nec suum posit nancisci locum, aut foras prodire, denso & crasso globulo obiecto impediente, efficitur vt potentissima vi sua detrudat quod impedit, exitum sibi quærens: in quo eluctans, at

Mod⁹ quo fistulæ æneæ globos plumbeos aut ferreos eiaculantur.

Cap. 8.

Seneca lib. 2. natural. quæstio & Plutar. lib. 3. de Placit. Philosophorũ cap. 3.

ctans, attritu quidem & effractura tonitrui fragorem similem edit, vehementer ac affatim percusso aëre. Maior verò aut minor sonus fit, pro ratione & pulueris & globi impacti. quò enim copiosior fuerit puluis, & tenuior, globúsque crassior & vehementer impactus, eò fiet ob vehementiorem effractum sonus maior: præsertim si ænea fistula magna sit, & globi crassioris capax. Vnde fit vt à bombardis quas vocant, ingens, dum globum eiaculantur, fragor fiat, tonitruo etiam horridior: quod & maior vis ignis concepta sit, & globus amplior, qui vi eiaculatus, & aëra quatiens, ingentem sonum in aëre edat. Minor verò ob contrarias causas redditur sonus, vt in paruis æneis tormentis, quæ vulgò *Pistolles* vel *Pistoletz* vocant, est cernere. minor namque in his globum emittentibus sonus fit, quòd & breuior sit fistula, nec multi pulueris capax, & ignis non tanto impetu feratur, quòd facilitate maiore quod motum & exitum remoratur difiiciat. Hæc dicere in præsens volui, id vt ostenderem, grauissima esse quæ ab huiusmodi telis inferuntur vulnera, nec nisi solerti cura magnáque adhibita & diligentia & studio curari posse, ob læsionis quam inferunt magnitudinem, quæ cuique euidentissima est. Hic itaque nobilis vir, quum de multa nocte vulneratus fuisset, protinus accersiti cum medico chirurgus, vulnus inspeximus, & specillis plumbeis prælongis immissis, quà vulnus fertur, num intra thoracem, num tantùm in musculis externis consisteret, experiri voluimus: tum in id etiam, vt si quid indumentorum intra vulnus intrusum esset, id agnosceremus, & amoueremus etiam: qui primus scopus in huiusmodi curandis vulneribus est habendus, vt quæ extranea sunt impacta auferantur. Inuenimus autem à latere in latus secundum musculos externos vulnus inflictum fuisse, globúmque altera parte prodiisse. Quoniam verò frustula indusij linei impacta erant, ea submouimus: apparebántque vulneris ora denigrata, quod à puluere tormentario factum esse certum erat. Nam de propinquo illatum illi fuerat vulnus: vnde factum est, vt non omnis pulueris tormentarij vis dissoluta sit, sed vnà cum globulo adhuc calente adusque vulneratam partem delata fuerit. Nam quum eminus defertur globus tum à multo aëre intermedio dissipatur atque euanescit pulueris vis, atque languescit globuli eiecti impetus: sed quum comminus & è vicino infertur ictus, (vt in hoc factum est) tum maiore impetu globus fertur, & ignea comitante vi, nigricantia & adusta apparent vulnera.

CVRATIO. Vt verò nihil intra vulnus extranei contineri perspeximus, magnam tamen musculorum discissionem aut lacerationem potius factam, mox apparatu congruo tractandum vulnus censuimus. Debent autem vulnera huiusmodi non prout alia tractari, quoniam & contusa perpetuò sunt, & cum multis symptomatis complicata: vbi autem cum contusione vulnera constant, suppuratione opus est, vt ab Hippocrate & Galeno proditum est. Igitur quæ suppurationem mouere possunt, & dolorem sedare, ea protinus atque in primo apparatu sunt admouenda. Id nos præstitimus tali adhibito ad vulnus vnguento: ℞. Olei liliorum, olei lumbricorum & violati, ana ℥ ij. vnguenti basilici ℥ j. ß. Misceantur, & cum laqueo lineo molli ad

Hipp. lib. de vuln. & fract. capitis.

Gal. lib. 3. meth.

molli ad vtramque pertingente partem intra vulnus indidimus modicè calidum. Neque enim aliud tum primo apparatu imponere potuimus, quòd & multa nox esset,& mox erat tractandum vulnus. In crastinum verò sub auroram præmisso emolliente clysteri, sanguinem detraximus. id enim in omnibus vulneribus, si valentes vires sunt, nec hæmorrhagia nimia obstet, quæ vires deiiciat, præsentissimum est remedium, & ad dolorem sedandum,& ad phlegmonem arcendam ac prohibendam. Tum verò ex oleo decoctionis catellorum pinguium, & vermiũ terrestrium cum pauco florum chamæmeli & stœchados medicamen confecimus, quod intra vulnus biduum totum indidimus, ad suppurationem promouẽdam. Sed tamen in circuitu partis vulneratæ, hoc est ad partes superiores vulneri, repellentia mediocria admouenda sunt, ad fluxionem auertendam: quod & nos fecimus, vnguento ex bolo Armenio, ex oleo rosaceo & pauco oui albore liquato,& admoto. Quum verò iam detergendi & mundificandi vulneris ratio à nobis esset habenda, (qui alter est in huiusmodi curandis vlceribus scopus) his sumus remediis vsi, vbi prius puris coctionem moliti essemus oui vitello ex croco & oleo lumbricorum, adiecta resina terebinthina cũ aqua vitæ lota, quæ profectò in omnibus vulneribus vlceribúsve detergendis, siccandis,& ad bonũ exitum perducendis, mirabilem vim habet, vt mihi iam annos plus quadraginta medicinã factitanti compertum diutina experientia fuit. Tale igitur mundificatiuum vulneri indidimus: ℞. Agrimoniæ, centaurij minoris, ana M. ß. incoquantur in vino puro,& colentur. Colaturæ adde succorũ apij & plantaginis, ana ℥ j. ß. mellis rosati colati ℥ ij. farinæ hordei ʒ iij. croci ʒ j. terebinthinæ Venetæ aqua vitæ lotæ quartum vnum. Fiat vnguentum mediocris consistentiæ. Cur autem in vino potius quàm aqua decoctum fieri iussimus, in aperto ratio est, quòd aqua vulneribus noxia sit. Frigidum namque vlceribus mordax, vt Hippocrates dixit in aphorismis: & rursus lib. de vul- Lib. 5. 20.
neribus conceptis verbis præcipit vulnera quæcunque vino non aqua ablui oportere. Quamobrem nisi magna partis vulneratæ calida intemperies adsit, nunquam consulerem decocta fieri in aqua hordei aut simplici, quod plerique facere contra Hippocratis præcepta solent: siccanda namque non humefacienda vulnera sunt. omne namque vlcus siccari postulat, auctoribus Hippocrate & Galeno. Præstat igitur magis profectò, idq; Lib. de vlc.
vtilius est, si decocta in vino non in aqua fiant: quod mihi solemne esse so- Gal. 3. & 4.
let, nec vnquam aliter facio in vulneribus tractandis, vbi iniectionibus meth.
opus est. Quin quum & multa sanie scateret vlcus hoc, lotione sequenti abluendum syphone recto censuimus, vulgò *siringuam* vocant. ℞. Agrimoniæ, centaurij minoris, pimpinellæ, absinthij, plantaginis, ana M. ß. radicis aristolochiæ rotundæ ʒ ij. iridis Florentiæ ʒ iij. fiat omnium decoctio in vino puro & potenti ad ℔ j. ß. In colatura cum forti expressione adde aloës hepatici ʒ iij. mellis rosati colati ℥ ij. bulliant iterũ leui ebullitione,& fiat iniectio intra vulnus. Decoctum namque hoc nedum probè vlcus à sanie detergit, sed ad conglutinationem promouet: ab hoc decocto mirè iuuabatur æger. Turundas verò superiore vnguento implebamus,

bamus, addito postea thure, sarcocolla, myrrha pauca, & aloë. In hoc autē vulnere cum neque putredo, nec mortua caro inesset, pulueribus cathæreticis vti minimè opus fuit: sed solis vnguentis detergentibus, & postea vlcus glutinantibus, & ad cicatricem ducentibus, quod & nos fecimus. Nam vbi detersa sanies, & mundificatum vlcus abundè superioribus auxiliis visum est, tum tale præscripsimus vnguentum sarcoticum: ℞. Terebinthinæ Venetæ in aqua vitę ter lotę ℥ iij. mellis rosacei ℥ j.ß. farinę hordei & fabarū, ana ʒ ij. myrrhæ electæ, thuris, aloës, sarcocollæ, radicis iridis Florentiæ, ana ʒ j. Misce, & incorporētur omnia simul: fiat vnguentum vt artis est. Partem etiam sequēti fotu fouimus: ℞. Absinthij M.ß. plantaginis tantundem, rosarum rubentium P. ij. corticum granatorum ℥ ij. aluminis rupini ℥ j. fiat omniū decoctio in vino rubeo crasso, & ex eo calente fiat fotus parti vt artis est. Quum verò æger spirandi difficultate premeretur, sequentia præscripsimus præsidia: ℞. Hydromellis simplicis cum melle electo recenter facti ℔ j.ß. in quo decoque summitatum hyssopi montani & fœniculi, ana P ß. passularum exacinatarum numero xx. caricarum pinguium num. x. glycyrrhizæ rasæ & contusæ ʒ ß. fiat omnium leuis ebullitio, addēdo in fine sacchari candi, penidiorum, ana ℥ iij. bibere ex hoc hydromelite ægrum iubebamus de summo mane. Sumus item eclegmate vsi ex puluere diaireos, & diatragacanthi cum puluere glycyrrhizæ & syrupo violaceo. Pectori quoque linimētum admouimus ad spirationem facilitandam ex oleo violaceo, amygdalarum dulcium, butyro recēti, croco & puluere hyssopi, ex cera alba exceptis. Corpus sæpe purgauimus, modò rhacomate infuso in decocto pectorali cū syrupo rosaceo infusionis rosarum, modò catapotiis, tum & clysteriis. Optimam victus rationem instituimus vulneribus accommodam: hácque methodo obseruata, intra mensem hominem integræ sanitati restituimus, Dei adiuti auxilio: cuius sit nomen benedictum in secula.

OBSERVATIO NONA.

SVTOR Auenione agens, in capite graui vulnere percussus, cum cranij fractura ad duram vsque meningem pertingēte, resolutione simul & conuulsione post septimum diem correptus, & sine voce mutus, dies totos septem manet: curatur tandē magno labore, & nulla relicta labe, à tanto malo integra valetudine fruitur, Dei benignitate.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Lib. de capit. vuln. & 6. meth. med.

VLNERA capitis bona ex parte grauissima esse, & plerumque lethalia, præsertim quæ meningas cerebri attingunt, & experientia ipsa edocet, & est ab Hippocrate & Galeno pluribus locis assertum. Nam quum ab illis principi parti cerebro noxa

bro noxa inferatur, efficitur non rarò vt vulnera huiusmodi lethalia simptomata consequantur: propterea magna adhibita diligentia & solerti cura esse tractanda, nec vllum huiusmodi cōtemnendum (etiam si exiguum sit) Hippocrates lib. ad id dicato conceptis verbis admonuisse est visus. Quamobrem singula quę accidunt, & quoto quæque die accidant, qualiáque sint, num secura, num timorosa potius, expendi à medico diligēter debet: quod & nos in hoc curando ægro, de Hippocratis & Galeni præscripto, fecisse fœlix euentus docuit. Nam quum hic ob vulneris magnitudinem, & sæua quæ post septimum diem consecuta symptomata sunt, moriturus putaretur, pro miraculo habitum est, ab orci faucibus hominem reuocatum. Et reuera Dei immensæ potentiæ ac bonitati suos seruare volentis ascribendum meritò est, quòd seruatus æger hic fuerit: moriturum nāque lethalia accidentia superuenientia minabantur, cōuulsio, inquam, resolutio, & vocis amissio delirio iuncta: inquiente nimirum Hippocrate, conuulsionem ex vulnere lethalem esse. Et in capitis ictu obstupescentia & desipientia malum. Et quibus cerebrum aliqua ex causa concussum fuerit, necesse est statim mutos fieri. Cur verò mox ab initio mutus factus non sit æger, quum tamen accepto graui & magno in capite vulnere concuti debuit cerebrum, in causa fuisse puto, quòd tum læsum non fuit ea læsione cerebrum, vt vocis ablationem potuerit inferre: quum verò primùm ad ipsum noxa peruēnit, tum mutus factus est æger, nempe post septimum, quo tempore & delirium & resolutio cum conuulsione apparere cœperunt, ob membranæ duræ cerebrum contegentis tensionem cum phlegmonosa affectione: quæ talia qualia diximus peperit symptomata, cerebri læsionem per consensum indicantia. Quum enim in talibus dispositionibus vis animalis à graui vulnere molestata in seipsam contrahatur: orta verò à cerebro, nempe nerui, tendantur, quidam etiam nonnunquam distrahantur, donec se rursus vis animalis collegerit: mutum atque immobile totum iacet quod sic afficitur animal, quæ docta Galeni sententia est: quod & in hoc sumus ægro experti, qui ob eam quæ modò dicta est causam, & conuulsus, & parte altera resolutus, atque mutus remansit. Recollecta verò pòst animali facultate, adhibitis congruis quæ pòst dicentur remediis, cessarunt quæ ab ea lacessita processerant accidentia, vt ipso narrationis ordine clarum fiet. Nec opus in præsens habeo vel de morbi essentia, causisve, vel de ratione vulneris tractare, quòd sensibus essent hæc omnia euidentissima: tantùm id dicam, quum mors certa homini ob vulneris magnitudinem & casuum grauitatem proposita esset, non tamen euentum significationi symptomatum respondisse. neque enim etsi lethalia apparent in morbo quopiam, aut etiam vulneribus, symptomata, necessariò mortem consequi oportet. Verbum enim Lethale non semper pro eo quod ex necessitate mortem infert, sed pro eo quod periculosum, & crebrò mortem adferre solitum, accipi testatur libro quinto aphorismorum Galenus. Quin & si certa interdum mortis signa apparent, euenit tamen non rarò vt deserti à medicis conualescant. Cur id? quòd naturæ motus non omnes, vt fiunt, à medicis cognosci possint. Cōiecturalis nam

Lib. 5. aph. 1. & lib. 7. 14. & 19.

Lib. 7. aph. com. 59.

Com. 2.

Cur et si certa mortis indicia sint, deserti tamē à medicis cōualescant.

que est ars medica, rationémque coniecturæ talem esse, vt quum sæpius aliquando responderit, interdum tamen fallat nos, vt doctè admodum Celsus libro secundo capite quinto explicasse est visus. Quæ causa fuit cur hic seruatus sit, si medica reddenda ratio est: etsi lethalia omnino sese in eo proderent signa: facultas nempe in hoc robusta & valida vim superauit lethalis morbi: dicente Galeno, valentem facultatem omnia vincere ac superare: imbecillam verò à minimis succumbere solere: quod & experientia docet. Iam verò qua methodo in hoc curando homine vsi sumus, in literas promendum. neque enim leue fuit tanto prospexisse morbo, nec etiam indignũ quod non in accuratam obseruationem cadat: quando nec sæpius id euenit, vt tam grauiter sauciatus curetur, & quum id accidit, referri curationis ratio in monumenta debet, vt posteris prosit quod nobis euenisse experti sumus. Exemplorum namque (ait Galenus) ea pro potioribus habenda quæ ipsi oculis vsurpauimus.

Lib. 10. metho. med.

Lib. 9. metho. med.

CVRATIO. Igitur quũ de multa nocte vulnus æger hic accepisset, accersito chirurgo sine medico: (erat autem chirurgus Petrus Valens, vir certè sua arte dignissimus, & in curandis ægris diligentissimus) hic primo apparatu, vt facere chirurgi solent, amotis prius capillis, & vulnere dilatato, craniique frustulis multis, quæ ab ingenti fractura comminuta erant, vulnus accuratè inspexit: viditque ad membranam vsque pertingere. Erat autem vulnus ad læuam capitis partem prope verticem, cum suturæ obelææ fractura, inclinans ad ossa capitis petrosa, quæ pro parte etiam diffracta erant. Ingẽs sanguinis effusio inde facta fuerat, tum ob vulneris magnitudinem, tum quòd multo sanguine æger optimo præditus habitu redundaret: appositóque puluere illo communi restrictiuo vocato, & albumine oui excepto, raso prius capillitio, vulneri prospexit: & calente loco cõstituto ægro, sic vsque dum lucesceret quieti permisit. Vocor ipse multo mane ab chirurgo: accedo, inuenióque grauiter & acutè febrientem, valentibus tamen viribus: vti confestim mittatur sanguis cõsulo: quod & factum est, ex cephalica vocata brachij dextri, vt auersio ad contraria fieret atque longinqua: vt rectè Hippocrates dixit, à tentata fluxione parte quàm longissimè semper reuellendum. nullo enim magis fluxio atque phlegmone, quæ fieri in magnis vulneribus parata sunt, coercetur, quàm misso per initia sanguine, si æger & florenti ætate sit, & viribus abundet, qualis certè hic erat. Sub vesperam eius diei iniecto clysteri, quiescere hominem siuimus: & apparatu chirurgico facto, vulnus tractauimus, concoctorio medicamento facto ex terebinthina resina aqua vitæ lota, oui vitello & croco adiectis: intra vulnus autem pittacium serici coccinei melle rosaceo imbuti indidimus supra membranam. Quoniam verò caluariæ ossa aliquot diffracta hærebant, ea terebellis & volsellis, atque propulsoriis seu eleuatoriis vocatis ferramentis auulsimus, & medicamentis appositis vulneri, caput oleo rosaceo omphacino (magis namque repellit, & adstrictione sua potenti partem roborat) vngentes, suísque capitalibus tegumentis velato capite, hominem in lucem sequentem iterum curandum reliquimus. Tertio die à vulnere accepto rhacomatis diluti drachmas duas, adiecto rosaceo syru

cco syrupo infusionis rosarum, dedimus ex decocto florum & fructuum exceptis. purgatio namque in capitis vulneribus plurimum confert, auctoribus Hippocrate atque Galeno. Vbi rectè vacuatio processisset, cum tenui victu, quem ad septem primos dies imperaueramus, mãsit æger absque vllo verendo symptomate: præter febrem quæ ægrum diuexabat, & conceptum ex vulnere dolorem. Sed sub septimũ & aliena loqui, & contrahi secundum brachium dextrum, conuulsionéque tentari; secundum verò sinistrum brachiũ resolutione diminuta affici æger cœpit, atque sub vesperum diei septimæ mutus & sine voce articulata mansit. Quibus symptomatis apparentibus, quum in deploratis esse ægrum propinquis prædixissemus, non tamen deserendum, sed magis instandum censuimus: generosi medici esse putantes in magnis qui sese produnt morbis vim artis experiri, nec terreri symptomatum aut multitudine aut vehementia: vt rectè Galenus fieri oportere lib. de crisibus tertio nos admonuit, præstaréque (quod Celsus ait) anceps quàm nullum remediũ experiri. Itaque maius quidpiam aggredi in animum duximus, nempe tantorum symptomatum causam inuestigare. Quúmque, rem altius meditantes, à læsa animali facultate, ac principe voluntarij motus, & sensus effectrice parte cerebro, hæc symptomata nasci medica ratiocinatione à Galeno desumpta inuenissemus: opportunum duximus huic principi parti affectæ, ortísque ab ea malè affectis pro instantis periculi magnitudine mederi. Clysteri itaque acriori, ad reuellendam materiam, vtendum censuimus, & potione item medicata in posterum diem dat .: tum verò vnguinibus toti ceruici admotis, quæ & neruosas partes calore suo roborare, & impactam neruis materiam discutere ac digerere, & induratos neruos per conuulsionem emollire possent. Hi enim curationis scopi in hoc præcipiti casu habendi erant, si quid Auicennæ creditur. Addo etiam potiones cerebrum roborantes, & ea quæ foris admota exsiccare ac dissicere impactam intro materiam possent. Horum porrò omnium hæc fuit excogitata à nobis ratio.

Hipp. lib. de vlcerib. Gal. lib. 4. meth.

Lib. 3. de loc. affect. cap. 5. & 10. & lib. 4. de sympt. cau. plurib. capitis item lib. 5.

Fen 2. 3. can. pluri. capit.

Clysteris descriptio.

Clysteris descriptio talis fuit: ℞. Quatuor remollitiuorum, foliorum hyssopi, sampsuchi, betonicæ, saluiæ, centaurij minoris, cuiusque manipulum: polypodij querni conquassati ℥ j. pulpæ colocynthidis ℥ ß. seminum anisi, marathri & rutæ, ana ʒ ij. florum camomillæ, meliloti & stœchados, ana P. j. radicis pæoniæ maris ℥ j. granorum eiusdem contritorum ℥ ß. furfuris macri P. j. fiat omnium decoctio ad ℔ j. & coletur. In colatura dissolue hieræ magnæ Galeni ℥ j. electuarij Indi maioris ʒ iij. mellis anthosati ℥ j. salis gemmæ ʒ ß. olei liliacei & rutæ, ana ℥ ij. Misce: fiat clyster, quo iniecto mira secuta excretio fuit, pituitæ multæ viscidæ & crassæ tum & aquosæ. Potio in crastinum data hæc fuit: ℞. Catholici ℥ j. diacarthami & diaphœnici, ana ʒ ij. syrupi rosacei solutiui sine scammonio ℥ ij. oxymellis scillini ℥ j. pulueris diamoschi dulcis, & radicis pæoniæ, ana ℈ ij. Misce, & ex decocto betonicę, melissæ, sampsuchi, florum cordialium, fiat potio: qua sumpta varij generis excrementa, tum biliosa tum pituitosa, deiecta sunt. Nec crimini nobis dari velim quod iis paulò vehementioribus simus vsi: nam vbi morbus maximus est, à maximis item remediis est in-

choandum, nec à leuioribus ad fortiora prograediẽdum, vt rectè Galenus Lib.1.aph. 16. lib.5. methodi medendi docet, docuítque primus Hippocrates, inquiens: Extremis morbis extrema exquisitè remedia optima sunt. metus namque, ,, est nedum languidioribus auxiliis pugnamus, à morbi magnitudine vinca tur æger, & mortem oppetat. Ideo si quid spei in remediorum vsu est, à va Vbi suprà. lidioribus inchoandum in vehemẽtibus morbis rectè Hippocrates atque Galenus iusserunt: quos imitati nos, id in hoc ægro fecimus, flore iuuentæ & virium firmitati fidentes. Singulis diebus post purgationẽ Aureæ Alexandrinæ, vel mithridatij antidoti drachmam propinabam, adiecto puluere diamoschi dulcis, & pæonię semine, exceptis omnibus ex decocto hyssopi & betonicæ, adiecto oxymelite, interdum simplici, interdum scillino. Ad ceruicem verò vniuersam, vnctionem hanc mirè efficacem & vtilissimam admouimus, mihi profectò sæpe in huiusmodi affectibus expertam: quam non modò in resolutione, sed & in tetano, & omnibus ceruicis & neruorum contractionibus fidam semper inueni, cuius hæc est descriptio:

Fida vnctio in neruorũ contractionibus. ℞. Olei veteris ℔ iiij. betonicæ, sampsuchi, saluiæ, ana M. j. radicum althææ, acori & aristolochiæ rotundæ, ana ℥ j. vermium terrestrium cum vino lotorum ℥ iiij. opoponacis, castorei, ana ʒ iij. florum rorismarini & stœchados, ana P. j. vini rubei potentis & generosi (& si Creticum haberi posit, præstantius erit) ℔ ß. succorum saluiæ & betonicæ, ana ℥ iij. bulliant omnia simul ad vini & succorum consumptionem, & coletur cum forti expresione: cui expresioni adde pinguedinis taxi & anatis, ana ℥ ij. medullæ cruris vituli (emollit namque vehementius medulla vaccina aut bonis) ℥ iiij. mucaginis fœnogræci ℥ iij. vtriusq; styracis, mastiches, nucis moschatæ, caryophyllorum, ana ʒ ij. ceræ citrinæ quantum sat est. Fiat vnguentum secundum artem, quod calidum ceruici vniuersæ ad medium dorsi admoueri iubebam, insuper hapsis lanæ sordidæ pectinatæ superdatis, & suffitis styrace calamitide & laserpitij Indici lacryma (vulgò benioin vocant.) Optimè profectò ab hoc vnguine habuit: nam & quæ conuulsa erant, mox relaxari, & quæ resoluta erant, robur accipere visa sunt, vbi dies totos quatuor aut quinque his essemus remediis vsi. Quo perspecto, vtendum adhuc censuimus dies aliquot, vnde commodum ma ius ægro adfuturum sperabamus. Nec nos spes nostra concepta fefellit: nam vbi ad decimumquartum æger peruenisset, & loqui cœpit, & quod immobile brachium erat, lentè moueri, & quod contractum erat atque conuulsum, retrahi in naturalem statum cœperunt. Quod quum esset ab asidentibus animaduersum, miris laudibus & artem medicam & illius professores extollere cœperunt: túmque in melius proficiens æger, attentiores nos reddidit, & in suam salutem proniores: quòd solerti cura ac diligentia cum neruis omnibus intenderemus, nihil prætermittẽtes eorum quæ ad curam tanti vulneris facere posse viderentur: tandémque Dei misericordia ac bonitate in spe præter spem seruatus est. Quibus verò topicis auxiliis ad vulneratum caput vsi sumus, antequam obseruationi huic Vide lib.1. cap.5. colophonem addam, recẽsebo, ne quid cupidus lector desideret. Ad vlceris detersionem præter rosacei mellis vsum, emplastro Alexandri Benedicti vsi

dicti vsi fœliciter sumus: quod ille in sene capulari ex casu ab alto muro effecto, & moribũdo adhibuit, vnde illi restituta salus est. Plenum namque ingenui pudoris est (vt Plinius ait) profiteri per quem profeceris: absit enim à me vt quenquã meritum sua debita laude fraudẽ. Vnguento etiam Conciliatoris vsus sum, quod ille diffetẽtia 171. descripsit ad detersionem saniei à vulnere: item postea puluere capitali & emplastro ex betonica parato vsi fuimus. Hac vtique ratione ita in bonum proficientes, vt qui in horas singulas moriturus sperabatur, Dei gratia in integrum restitutus, plenè conualuerit: valet, viuítque vegetus, & nulla sui parte aut functione læsus. Deo gloria & honor, à quo omnis medela.

OBSERVATIO DECIMA.

HELENA Senequeria Iacobi Gondardi Pharmacopœi Arelatensis vxor honestissima, ætate florens, primipara, dum post filiæ partum sibi parum cauet, frigore imprudenter admisso, altero à partu die pleuritide acutissima corripitur, cum intensissima febre, tussi valida, & spirandi difficultate tanta, vt præfocari sibi videretur. neque enim nisi summa cum angustia spiritum trahere poterat, lateris dolore premente adeò, vt in præfocationis periculum ægram induxerit. Misso sanguine contra suorum omnium vota (quòd enim puerpera esset, & adhuc à partu fatigata, & sat sanguinis per purgationes muliebres exiisset, horrendum ducebant à nobis medicis de mittendo sanguine mentionem fieri) aliisque opportunis auxiliis adhibitis, integrè & magna omnium admiratione curatur, quum moritura in horas ob spiritus interclusionem speraretur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

IN magnis malis puerperas esse, si parum sibi caueant, & primiparæ sint, & experientia ipsa docet, & est ab Hippocrate cum libro de fœminea natura, tum lib. de fœminarum morbis sæpenumero repetitum. Nam quum earum quædam in enixu plurimum laborent, fiátque difficilis partus, pleræque vel ob timorem, vel virium imbecillitatem, vel ætatem adhuc immaturam grauiter in partu afficiantur: in varia mala eáque grauia incurrere sæpe solent: quæ qui scire volet, Hippocratem præcitatis locis legat. Hæc itaque iuuencula primipara, quum satis fœlici partu filiam esset enixa, nec quicquam mali persentisceret, nec febri aut alio symptomate vexaretur, viribus suis & ætati fidens, sese secundo à partu die in lecto erigit, sese componit (quòd eo die ad sacrum fontem baptismate lauanda puella esset:) quod dum malè cauta facit, sub vesperum rigore & febri valida tentari cœpit: móxque dolor in latere dextro punctorius, tussis, spirandi difficul-

tas oborta: dolore quidem ad mammillam & iugulum ascendẽte, totúmque thoracem complectente. Quarto à partu die vocor ipse, iam prius Ludouico Laurentio medico, collega meo, viro non minus doctrina quàm virtute ac probitate ornato, accersito. Vbi de morbi essentia, causis, tum præincipientibus & externis, tum de internis & corporeis inter nos conuenisset, tum & de parte affecta: quid nobis agendum esset longo & accurato sermone disquirentes, in eam iuimus sententiam, vt visa morbi magnitudine & periculo, spectata ætate iuuenili atque florente, virium robore, de mittendo sanguine cogitaremus: quum à morbi natura & viribus ægrotantis præcipui curationis scopi desumendi sint, vt est ab Hippocrate lib. 4. de ratione victus acut. proditum, quum ait, In acutis affectibus sanguinem detrahe, si vehemens videatur morbus, & infirmus ætate floreat, & viribus abundet. Et perpendendam imprimis vim & speciem morbi atque hominis naturam idem docuit Hippocrates. Quod quum à nobis esset accuratè factum, pleuritidémque veram ex pathognomicis signis cognouissemus mulierem infestare, dolore quidem ad partes supernas septo trãsuerso ascendente: mittendum esse sanguinem omnino censuimus, ita suadente morbi natura, & approbantibus Hippocrate, Galeno, Paulo, Auicenna, & omnibus. tametsi id quum incunctanter & sine mora faciendum esse adstantibus ac propinquis dixissemus, reluctati sunt illi quidem his quas initio obseruationis attuli rationibus, quòd puerpera esset, & tribus tantùm quatuórve diebus à partu semota, nec dum à laboribus quos in partu pertulisset recreata, & quòd pulchrè muliebres purgationes prodiissent: nec opus habere eã quæ puerpera esset, vt illi mitteretur sanguis, ne laborem perpessæ imbecillitas adiungeretur, virium sanguine detracto, idque insolitum esse. Quibus rationibus verisimile quid habẽtibus quum nos toto nixu à concepto de mittendo sanguine scopo auertere cogitarent: Respondimus, plus quidem viribus morbi & indicationi quam ille de se suggerit esse tribuendũ, constantibus præsertim ægræ viribus, quàm omnibus iis quæ in contrarium essent adducta. futurum enim prædiximus, nisi in tempore mitteretur sanguis, vt intra paucos dies præfocata periret iuuencula, quòd tanta premeretur spirandi difficultate, vt vix ad septimum pertingere posset: præsertim quòd cruda existẽte pleuritide nihil ægra expueret: quod lethale esse & Galenus & Celsus cæterique medici prodidere. Nam quòd puerpera esset, id minimè obstare quo minus illi sanguis mitti deberet: non enim iam amplius de abortu periculum esse, edito in lucem infante, nec præterea tantum in partu laborasse ægram, vt inde dissolutæ essent vires (fuerat enim facilis & citus partus, & vires ipsa constantes ex pulsu deprehendebantur.) Tantùm enim id indicare puerperium medico videtur, vt si vel mittendus sanguis sit, vel purgandum, id modicè & magna cum cautione faciat, ne vires dissoluantur: non tamen indicare puerperium quin si morbus postulet, non sit tum mittendus sanguis, si vires constent & ætas non dissuadeat. Itaque præstantiorem esse indicationem quæ à morbo suggerebatur, quàm quæ à puerperio. Quòd verò tribus aut quatuor tantùm diebus esset à partu distans, etsi id maioris

Textu 16.

Lib. 2. de rat. vict. acut. textu 38.

Gal. lib. 5. de loc. aff. Cels. lib. 3.

Puerperiũ medico qd indicet.

maioris esset momenti quod in considerationem caderet: tamen quum tanta vis morbi esset, vt nisi mitteretur sanguis, breui moritura ægra esset, vicit quidem periculum hoc reliquas omnes contrarias indicationes. Vbi enim à quoquam vel affectu vel symptomate maius ægro impendet discrimen, ab eo inchoanda curatio est, reliquo non neglecto, vt Galeni sententia est. Itaque quum & marito & ægræ parentibus vtrisque mitti sanguinem oportere, si saluam filiam vellent, persuasissemus, misimus opportunè sanguinem è interna dextri brachij vena: latus namque dextrum phlegmone obsessum erat. Esse autem ab eodem latere in inflammationibus internis, pleuritide præsertim, mittendum sanguinem, quà dolor infestat, ab Hippocrate & Galeno proditum est. (Lib. 4. de rat. vict. acut.) Quoniam verò in puerperio mulier erat, & purgationes muliebres moderatè fluxerant, minus detraximus quàm alioqui detraxissemus: (tantùm enim vncias sex dempsimus) sed nihilo secius perstabat & ingens lateris dolor, & spirandi summa difficultas: túmque iniecto sub vesperam leni clysteri, fouere locum cœpimus chamæmeli, meliloti, & maluarũ decocto in vas æneum imposito, vnctione desuper data ex vnguento resumptiuo & dialthææ, cum croco & oleo violaceo. Tum verò ad expectorandum humorem eclegmatis variis vsi sumus, interdum decoctis pectoralibus atque syrupis, omníque molimine promouendo sputo & sedando dolori intenti eramus: quod nonnisi magno labore & diutino tempore consequi potuimus, ob materiæ crassitiem & inobedientiam, consecuti tamen id sumus nutu Dei. Horum omnium remediorum hic fuit modus: ℞. Maluæ, bismaluæ, mercurialis, bliti, brancæ vrsinæ, & foliorum caulium rubeorum, ana M. j. florum chamæmeli & meliloti, ana P. j. seminum lini, althææ, fœnogræci, anisi, & anethi conquassatorum, ana ℥ ß. furfuris macri P. j. fiat omnium decoctio ad ℔ j. & coletur. In colatura dissolue catholici ℥ j. mellis violacei, olei violacei, sacchari rubei, ana ℥ ij. Misce: fiat clyster, qui opportunè datus excrementa detrusit biliosa multa, pituitosis & flatulentis admixta. nam & flatus plurimos cum murmure in ventre percepto eiectos esse, & ægrà ipsa & assidentes retulerunt. Eclegma hoc fuit per initia: ℞. Pulueris diaireos simplicis ʒ iij. pulueris glycyrrhizæ ʒ j. sacchari candi, penidiorum, ana ℥ ß. cum syrupo violaceo fiat eclegma, quo lambendo vti sæpe iubebamus. Postea verò quum non satis procederet sputum, hoc vsi sumus: ℞. Syrupi capillorum, de glycyrrhiza, & violati, ana ℥ ij. syrupi de hyssopo ℥ j. ß. oxymellis simplicis ℥ j. Misce, & capiat sæpe ęgra cochlearia duo lambendo, à quibus assumptis iuuari se magis quàm ab eclegmatis ægra affirmabat. Atque post vndecimũ, sputum procedere cœpit crassum, spumosum, viscidum, lentum. Nos illius humoris crassitiem & lentorem hoc decocto attenuare & incidere tentauimus: ℞. Hyssopi, capillorum veneris, melissæ, ana M. j. summitatum fœniculi & prasij, ana M. ß. buglossi vtriusque cum radicibus, ana M. j. radicis enulæ campanæ mũdæ ℥ ij. glycyrrhizæ rasæ & contusæ ℥ j. passularum enucleatarum numero xx. caricarum pinguium numero x. seminum melonum cũ cortice contusorum ℥ ß. seminum bombacis recentis non rancidi ʒ ij. hordei cum cortice P. j. fiat om

fiat omnium decoctio in aqua hordei recenter facta ad ℔ ij. In colatura dissolue syrupi capillorũ, oxymellis simplicis, syrupi de hyssopo, ana ʒ ij. Misce, & cum saccharo fiat apozema clarificatum & aromatisatum cum puluere radicis iridis Florentiæ & cinnamomi electi, ana ʒ j. quo dies totos sex vsa est, & intermediis diebus clysterem indebamus. Transacta septima die, modicum & leue propinauimus medicamentum, quod ex agarico in melle rosato infuso cum pauco zinzibere, (mirificè enim thoracis affectibus prodest) ac postea expresso, item pusillo rhacomatis in decocto pectorali infusi & expresfsi, adiecto rore Syriaco & syrupo rosaceo, melléque rosaceo, confecimus ex decocto pectorali: quo assumpto multa cum leuitate & tolerantia varij generis excrementa tum pituitosa tum biliosa deiecta sunt, séque alleuatam ægra in posterum diem sensit, vt & paulò facilius spiraret, & liberius sputum procederet: quum tamen lateris dolor & thoracis (nam & secundum thoracem valde dolebat, musculis externis multo frigore imbutis, & præfocari se dicebat, translata vtique in pulmones humoris portione: quod quum fit, vt in hac factum esse experti sumus, malum esse Hippocrates verè dixit) minimè adhuc remitteretur. Itaque ad latus hoc sumus emplastro vsi: ℞. Massæ emplastri de meliloto ℥ iij. styracis rubei ʒ j. ß. spicæ nardi ℈ iiij. sulphuris viui ʒ j. Misce, & cum resina terebinthina oleo chamæmeli liquata fiat ceratum, quod lateri admotum plurimum profuit. Ad pectus verò vnctionẽ fecimus ex oleo violaceo & amygdalarum dulcium, addito butyro recenti, gallinæ axungia, croco & puluere hyssopi montani, cera alba exceptis. Nullo tamen alio magis auxilio leuata ægra est quàm decocto florum papaueris rubei, quo vtendum omni die cum syrupo de hyssopo iubebamus, calida accepta potione. Mirabiliter enim flores huiusmodi leuandis laterum doloribus valere experientia quotidiana docet, & mihi familiare & expertum id remedij esse solet. Tantum verò hac curandi ratione profecimus, vt intra trigesimum diem expectorata noxia omni materia, integræ valetudini ægra sit restituta. Dedimus item in potione, quum difficultate spirandi premeretur, puluerem diacameron, ex decocto florum papaueris rubri, & mirè contulit. Deo laus, honor & gratiarum actio.

Lib.7.aph. 11.

OBSERVATIONVM MEDICInalium libri quinti finis.

OBSERVATIONUM MEDICINALIUM, FRANCISCO VALLERIOLA MEDICO AUCTORE,

LIBER SEXTUS.

OBSERVATIO PRIMA.

IOANNES Bastonius Patritius Arelatensis, & generis nobilitate & moribus insignis, quum & nephritidi obnoxius sæpe in grauem renum dolorem incurreret: & arthriticis doloribus sæpe afflictus, tum & cruditatibus plurimis & ventriculi flatuosis doloribus malè torqueretur: tandem glutinosis & multis in rene dextro impactis humoribus, in eóque retentis, & à calore immodico quasi efferuescentibus, in phlegmonem eius partis incidit, graui comitante febre, doloribus grauatiuis & extensiuis in rene dextro perceptis, nonnunquam etiam pulsatiuis. Fit inde abscessus atque vlcus: pus multum post eruptionem apostematis mingitur multos dies. Sanatur magna adhibita cura, sed multo tempore, nec sine summa difficultate.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

VOD ab Hippocrate dictum est, artes esse quasdam quæ laborem artificibus, vtilitatem iis qui vtantur impertiant: quæque aliis artis imperitis auxilio sint, peritis autem dum exercentur, dolores anxietatésque pariant & molestias, in arte medica experiri cuique licet. Medicus namque (vt idem ait auctor) visu, tactúque malorum molestia afficitur, & ex alienis calamitatibus proprios colligit dolores. Quod mihi in hoc nobili curando viro accidisse testari ipse plena fide possum. Quem quum tot tantísque vexari malis iísque grauibus atque diuturnis cernerem, malè animo afficiebar, bene illi cupiens, fategíque quãtum in me virium fuit, omni salutari officio per omnem vitam homini adesse, ne non beneuolentis hominis & amici medici munus atque officium prætermisisse videri possem: siquidem (quod Celsus

Lib. de flatibus.

Lib. 1. in fine prooemij libri. Celsus ait) vtilior amicus medicus quàm extraneus. Quum itaque generosus hic vir temperamento frigido & humido, frigidi & humidi ventriculi atque cerebri pari temperamento præditi, calidi tamen hepatis ac renum, dolorem in renibus grauem sentire se profiteretur, admonui vt sibi caueret, ne impactis in renum substantia densa crassis & glutinosis humoribus, quibus plurimum ob crebras cruditates diminutámque ventriculi in concoquendo facultatem abundabat, hisdémque à calore immodico exassatis, calculum denuò gigneret. Nam & aliâs crebrò arenulas & lapillos multos eiecerat, ita vt semel grandi generato in renibus lapide, & vi facultatis expultricis ad vesicam detruso, indéque ad colem, cum præ magnitudine propelli non posset, colis sectione ad lapidis eiectionem opus fuerit. Qúmque & parco victu vtendum, & sumendum aliquid quod infarctu liberare obstructos renes posset, consuluissem, id quidem ab eo me consulente neglectum minimè fuit: sed nihilo secius, etsi aliquandiu melius habere visus est, post paululum temporis recurrere dolor in renibus, dextro præsertim, cœpit: accedit cum horrore febris, mira in dextra renum parte grauitas, vt vix aut se in cubili attollere, aut in latus conuertere posset, præ ponderis ac grauitatis perceptæ magnitudine: vrinæ crassæ, & turbatæ, vbi morbus aliquandiu processisset. Ab initio namque tenues, aquosæ, crudæque apparebant, sed magna cum difficultate emissæ. Nec solùm grauatiuo dolore, sed & tensiuo & pulsatiuo nonnunquam premi se æger testabatur: repetebant horrores sæpe & febris reduplicationes, atque exacerbationes cum animi deliquiis. Ex quibus quum coniectura artificiosa Galeno vocata, renes phlegmonosa dispositione laborare deprehendissemus, accuratè notas omnes collegimus quibus id cognosci ex arte posset. Sunt autem hæ, quas paulò antea descripsimus, quibus adiungebatur vomitus bilis vitellinæ per assationem genitæ: interdum etiam porraceæ bilis meræ vomitus, cum summa animi angustia ac deliquiis, conuulsiuísque quibusdam motibus, & leui delirio accedebat. Nedum verò ex his in corpore renis dextri phlegmonē subesse suspicati meritò sumus, sed & in membrana seu panniculo integente ac suspendente, ex doloris magnitudine erectionem, tussim, ac sternutationem prohibente: tum ex decubitus forma. neque enim nisi supinus cōsistere vsquam poterat: quòd si se in latus oppositum conuertisset, grauissimus tum excitabatur dolor, grauitatísque sensus in parte affecta maior deprehendebatur. Ex quibus sanè notis, à Paulo & Auicenna positis, certissima ratione asseuerare ausi sumus, virum hunc inflammatione renis dextri tentari: quod & euentus apertissimè declarauit. Suppurata namque inflammatione, & in abscessum conuersa, pus multum erupit, rupta vomica, & ex apostemate creatum in rene vlcus graue, malignum & diuturnum: quod nos tamen, summa adhibita diligentia, Dei misericordia adiuti, non sine magno labore curauimus. Nec difficile fuerit inuestigare quibus ex causis in hunc affectum hic vir inciderit. Nam quum sibi parum in victu caueret, multáque in corpore subesset tum plethora, tum cacochymia, quam natura ferre non posset, ínque partes illas fluxio irrueret crassorum lentorúmque cum

Lib. 1. de loc. aff.

Signa.

Lib. 3. cap. 45. Fen 18. 3. trac. 2. cap. 2.

Causæ.

sanguine humorum, renibus à se repellere minimè potentibus, tum ob infarctum quo redundabant, tum ob intemperaturam calidam, vnde eorum facultas imbecillior reddita fuit: effectum est, vt consistente illic humorum colluuie, impactis in renis dextri substantia humoribus, & mora calefactis, apostema genitum sit, quod in vlcus tandem abierit.

Curationem his scopis perfecimus, tenui victu & refrigerante, citra adstrictionem obstructionémve, auersione humoris per sanguinis missionem atque lenes clysteres. medicamenta namque delectu vacuantia in hoc casu prohibita sunt, ne maior fiat ad partem affectam humorum tractus, vt docta Auicennæ sententia est. Et non est via, inquit, ad administrandum solutiuum, quoniam dolorem facit, & nocet per id quod descendere facit desuper. Tum verò repellentibus ab initio, dolorem sedantibus ac discutientibus postea vsi sumus: quæ quum minimè proficerent, & in suppurationem phlegmone vi naturæ abiret, ad suppurantia primum, demum rupta vomica ad detergentia, & vlcus mundificantia, vltimo loco ad conglutinantia & exsiccantia nos conuertimus: quibus fœliciter completis, ad optatum peruenimus finem. Horum omnium hæc fuit ratio. Clyster emolliens ac refrigerans. ℞. Maluarum, althææ, amborum cum radicibus, cuiusque manipulum, radicis liliorum alborum ℥ iij, (valde emolliit, ac dolorem leniendo sedat) quatuor seminum frigidorum maiorum cum cortice contusorum (sic enim magis detergunt) ℥ j. florum violarum & nymphææ, ana P. j. hordei P. j. fiat omnium decoctio in aqua ad ℥ viij. (neque enim magna quantitate iniici clysteres in abscessibus renum debent, ne in renibus, impletis intestinis, coarctatio fiat: quæ docta Auicennæ sententia est) adde seminum lini ℥ ß. In colatura dissolue cassiæ fistulæ ex saccharo confectæ (vulgus Pharmacopœorum Loch de cassia cum saccharo vocat) ℥ j. mellis violati, olei violati, cuiusque ℥ ij. olei chamæmeli ℥ j. ß. sacchari rubei, butyri recentis, ana ℥ j. Misce: fiat clyster, quem duabus horis ante sanguinis missionem exhiberi iussimus. A quo soluta leniter aluo, sanguinem è interna dextri brachij vena, quam basilicam vocant, detrahi imperauimus, tantùm ad vncias sex. Nam etsi plenitudo & morbi vis amplius detrahi suadebant, tamen mollities hominis, & parum constans animi robur plus detrahi non permiserunt. siquidem vix dum eductis vnciis sex, in animi leue deliquium æger incidit, sed mox vini haustu restitutus. In iis enim qui pituita multa redundat, & frigido sunt têperamento, vel à minima vacuatione facilè vires dissoluũtur. Ea tamen, vbi magnitudo morbi postulat, incunctanter obeunda est, virium habita ratione. Misso sanguine renes sequenti vnctione linimus: ℞. Vnguenti albi Galeni ℥ iij. vnguenti rosati Mesuei ℥ ij. succorum plantaginis & polygoni, ana ℥ j. aceti rosacei modicum: reducantur in linimẽti formam, & renibus admoueatur. Quoniam verò & ad vomitum æger pronus erat ac nauseabundus, pituitáque secundum ventriculum onustus, vomitum vt cieret consuluimus. Plurimum namque materiam reuellit, & ad contrarium deducit, vt concors est omnium sententia. vnde & eo citato alleuatum se esse testabatur, nec ita dolore torqueri. Mox verò syrupos,

CVRATIO.

Fen 18. 3. trac. 2. cap. 5.

Vbi suprà.

dies aliquot illi vtendos præscripsimus, quorum esset vis refrigerare modicè, dolorem sedare, & fluentem humorem repellere: ℞. Endiuiæ non lotæ, scariolæ, plantaginis, summitatum maluæ, polygoni, cuiusque manipulum, pulpæ sebesten ℥ j. seminum portulacæ, berberis & papaueris albi, cuiusque ʒ ij. seminum plantaginis & acetosæ, ana ʒ j. florum violarum, rosarum & nymphææ, hordei, ana P. j. fiat omnium decoctio in aqua hordei recenter facta ad ℔ j. ß. In colatura dissolue sacchari quantum sat est. Fiat syrupus clarificatus & aromatisatus cum pulueris diatragacanthi frigidi ℥ ij. pro tribus dosibus, reiterando aliis tribus. Mirificè hoc decocto iuuabatur, quòd & febris ardorem mitigaret, & dolorem leniret, & somnum conciliaret. Intermediis diebus, clysteribus aluum mouebamus.

Fen 18. 3. trac. 2. cap. 3. Quin & fistularem cassiam ex Auicennæ præscripto dare ausi sumus, quæ (vt ipse ait) in renum affectibus congrua est, & sine labore euacuat: etsi ab eius exhibitione abhorreat vir quidam magni nominis, ac eruditionis minimè vulgaris: quòd qua ratione inductus id faciat, minimè perspicere ipse possum. Nam neque caliditate sua trahit, temperata vtique existens, nec delectu euacuat, nec humores exagitat: sed tantùm lubricitate sua aluum mouet leniendo, & renum affectibus plurimum prodest, vti ab Auicenna & Mesueo proditum est. Hanc ipsam profectò Arabs Auicenna in renum apostemate curando plurimi facit, valdéque commẽdat, vti apud illum fen 18. 3. tractatus secundi cap. 3. legere est, quo loco ex professo de curatione apostematis renum tractat. Vnde mirari subit quid præstantissimo illi viro ac medico singulari in mentem venerit, qui cassiam, in hoc casu solemne aliis & consuetum medicamentum, suspectam existimarit, ob id quòd caloris aliquid eam habere dicat. In quo sanè deceptum fuisse planè existimo. Nam vel tẽperata profectò est, vel si quid habeat caloris, à nimia ipsius humiditate obtunditur: & planè gustus arguit ipsam vel nullo vel modicissimo calore præditam esse. dulcis namque aut potius insipida est cum multo lentore. Sed eò vnde digressi sumus redeuntes, quum & dolor, & grauitas, & tẽsionis sensus semper adessent, & febri continente æger tentaretur, iudicaui in suppurationem phlegmonem abituram: iuxta illud Hippocratis, Quum pus gignitur, dolores fiunt ac febres, magis quàm genito pure.

Lib. 2. aph. 47. Itaque ad intra aquam sacchari primùm syrupo violaceo exceptam, nonnunquam solam dedi, ex Auicennæ præscripto, ab ea ad aquam mellis progressus. ambarum namque abstersio, incisio & subtiliatio discutere renum apostema possunt absque mordicatione, vt idem affirmat. Fen 18. 3. trac. 2. cap. 3. Renibus verò initio vnguentum rosaceum Mesuei, & album Galeni, additis succis plantaginis & polygoni & momento aceti adhibui. Postquam augeri apostema sum conspicatus, & in suppurationem ire, cataplasma sequens admoueri iussi: ℞. Maluarum & violarum, ana M. ij. althææ M. j. florum chamæmeli P. ij. seminum fœnogræci ℥ j. furfuris P. j. fiat omnium decoctio in aqua: pinsata & cribrata reducantur in cataplasmatis formam, additis farina fabarum & hordei, oleo chamæmeli & violaceo. Optimè iuuit, & dolorem mirificè sedauit. Tandem verò vi naturæ, potius quàm suppurantium medicamentorũ vsu suppurata phlegmone, rigor

ne,rigor creber, & febris exacerbationes hominem vexare cœperunt, Signa eru-
moxque animi deliquia:vnde tum rectè côieci vomicam rumpi.Nec me ptionis a-
mea fefellit opinio:nam sub vesperam grauitate magna in vesicæ regione postema-tis.
percepta,& mingendi summa cupiditate,ægrè vrinam reddebat:puris col
luuie vesicæ meatum occupante ac obstruente. Túmque fotibus ex oleo
calente,decoctionis maluæ,foliorum raphani & petroselini Macedonici,
cum seminibus anethi & maluæ,& chamæmeli floribus,& vnguine ex vn
guento dialthææ, adiectis seminibus milij solis & saxifragiæ, & cuniculi
axungia, scorpionúmque oleo perineo admotis, copia vrinæ purulentæ,
crassæ,fœtidæ prodiit:vnde ruptam vomicam certo experimento depre-
hendimus. Multos autem dies mictus puris perseuerauit, túmque ad de-
tergentia & vlcus mundificantia intenti, sequentia præscripsimus: ℞.
Summitatum maluarum M.j.capillorum veneris recentium M.j.ß. plan-
taginis cum suis radicibus (vlceribus namque renum & vesicæ plurimum
prodest, vel Dioscoridis testimonio) M. j.seminum maluæ & melonum Lib.2.cap.
cum corticibus contusorum,cuiusque vnciæ dimidium:granorum halica 19.
cabi ℥ vj.glycyrrhizæ rasæ & contusæ ℥ j.hordei cum cortice P.j.Fiat om-
nium decoctio ad ℔ ij. & colentur.Colaturæ adde mellis electi despuma-
ti (vlcera namque egregiè mundificat abstersoria sua vi, vt Dioscorides Lib.2.cap.
ait) ℥ iij. sacchari candi ℥ ij. (nam & hoc,eodem Dioscoride teste,renum 75.
vlceribus optimè facit) Misce:fiat iulebum, quo vti ad vncias octo iube-
bamus in aurora:si quidem quæ ad renum, vesicæ & vteri affectus exhi-
bentur,magna dosi exhiberi debent,ne eorum vis in media via pereat.Mi
rificè profectò hac potione adiutus fuit. Prodibant enim vrinæ cum facili
tate quidem,sed purulentæ,crassæ, fœtidæ:quæ tandem puriores redditæ
sunt,vbi decem aut duodecim totos dies potione hac vsus fuisset. Sed in-
ter cætera vomitus præsentaneum fuit huic viro remedium,quum suapte
sponte in eum naturæ ductu prorumperet, ventriculo multis & pituitosis
humoribus referto,vnde nausea & vomitus sequebantur. facillimè nâque
omnium hic vir vomere consueuit. Quantum verò renum vlceribus vo-
mitio conferat,expressit conceptis verbis Auicenna cap.de vlceribus re- Fen 18. 3.
num,quum & in contrarium humorem auertat, & probè renes mundifi- trac.2.cap.
cet.Melius (inquit) quo renum vlcera curantur, est vomitus, propterea 12.
quòd mundificat & euacuat,& trahit ad contrarium partis renum:& pro-
fectò à vomitu magnam alleuiationem æger sentiebat, ob eas quas modò
ex Auicennæ sententia recensuimus causas. Interdum etiam maioris de-
tersionis gratia aquam mellis dedimus, in qua maluæ thyrsos & glycyr-
rhizam incoquebamus,adiecto saccharo cando.His verò peractis,quum
iam puriora lotia redderentur,& ad glutinandum vlcus intentio esset ver-
tenda,non neglecta tamen leui detersione,vtrumque tum potionibus ex-
hibitis,tum foris admotis ad renes vnctionibus perfecimus. ℞. Folio-
rum plantaginis, & hippuris, consolidæ maioris, cuiusque manipulum:
adianthi (ad deferendam glutinantium vim ad renes apponitur) M.ß.gly
cyrrhizæ rasæ & contusæ ℥ j. (ei namque radici inest exsiccatio vlceris, Fen 18. 3.
mundificatio, maturatio,& conglutinatio, auctore Auicenna) summita- trac.2.cap. 12.

tum maluarum, fœniculi & petroselini, cuiusque M. ß. (oportet, inquit Auicenna, vt misceantur cum glutinantibus diuretica, & medicinæ subtiliatiuæ, vt deducant ad renes medicinas rectificantes & glutinantes) amyli, gummi Arabici, tragacanthi, boli Armenici præparati, cuiusque ℥ j. dactylorum per frusta incisorum, detracta interna cute & nucleis, paria iij. seminũ lactucæ & portulacæ cuiusq; ℥ j. ß. (semen namq; portulacæ tũ dolorẽ sedat, tum adstringit & siccat) florũ rosarũ rubentiũ P. j. fiat omniũ decoctio in aqua pluuiali ad ℔ j. ß. & coletur. Colaturæ adde sacchari candi ℥ iiij. penidiorũ ℥ ij. fiat in modũ iulebi, de quo sumere omni mane iubebã vncias octo, continuata potione ad dies duodecim. Renes verò vnctione sequẽti illinebã: ℞. Olei mastiches, olei rosati, olei lentiscini, cuiusq; ℥ ij. myrrhæ, aloës, sarcocollæ, sanguinis draconis, ana ʒ j. amyli, tragacanthi, ana ℈ iij. styracis calamitidis ʒ j. ß. ceræ albę quantũ sat est. Fiat vnguentũ pro renibus. Dedi interdum lacrymam terebinthinam ex aqua hordei lotam, adiecto saccharo cando, à qua probè renes detergebantur, etsi illam æger abhorreret ob ingratum gustum. Hac seruata medendi ratione, victúque congruo ægro præscripto, sublata est omnis vis morbi, ipséque æger integrè intra sesquimẽnsem liberatus Dei præpotentis manu, qui solus vitæ & mortis potestatem habet: cui sit laus, honor & benedictio.

OBSERVATIO SECVNDA.

ANTONIVS Bodiere chirurgus apud Arelaten, graui pleuritide affectus, intra vndecimum moritur: cui nulla opportunè adhibita remedia auxiliari potuerunt. Eius vxor confestim à morte mariti & ipsa quoque in pleuritidem incidit, paribus symptomatis atque vir eius affecta, vndecimo moritur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

TANTVM ea narrare in hac Obseruatione decreui quæ huic viro mira acciderunt. Neque enim remedia recensebo, quæ etsi omnia quæ profutura sperabamus, accurata methodo adhibita illi sunt: ægris tamen qui insanabiles sunt (vt ait Galenus) nullum neque præsidium nec tempus vllum opportunum est. Inde euenisse par est, vt neque hunc opportuna sanguinis missio, non eclegmatum, syruporum expectorãtium, & sputum promouentium vsus, non quicquid morbum leuare posset, vllatenus iuuerit: quòd (vt rectè ab Hippocrate & Celso dictum est) natura repugnante sint omnia vana, nec quicquam medicina proficit. Proinde abundè fuerit, si quæ huic viro animaduersione digna symptomata acciderint, qualiánam essent, & vnde nata enarrauero. Pulcherrimæ profectò contemplationis latissimum præbent talia symptomata campum. Quis enim non miretur in optimi temperamen

Lib. 11. metho.

Hipp. lib. de lege. Cels. lib. 3. cap. 1.

peramenti homine, qualis hic erat, valida virtute, nec malis omnino humoribus, pleuritidem incoctam cum grauissima spirādi difficultate, præfocationis metum inferente, cum sputis pessimis, liuidis, virentibus, nigris, conuulsione in septimo die oborta, delirio, tandem in vndecimo mortē. Grauis porrò & præfocatiuæ respirationis causa erat, materiæ copia, tum instrumentorum respirationi seruientium impedita à phlegmone actio. ob magnitudinem namque phlegmones & musculi intercostales, & septum transuersum respirationis (vt vult Galenus) instrumentum, valde afficiebantur: musculis quidem internis humore sanguineo oppletis, (Lib. 5. de vsu part. capit. 15.) septo verò transuerso per consensum & viciniam ad partē affectam distento, ita vt liberè thoracem attollere non posset. Septum namque mouendi thoracem gratia factum fuit, vt idem Gal. affirmat. Quamobrem minimè mirum si grauis & præfocatiua appareret in homine respiratio. (Lib. 13. de vsu part. capit. 5.) Sputa verò ob humoris malignitatem talia erant, nempe liuida, interdū viridia, postea nigra: quæ omnia mala esse Hippocrates in prognosticis verissimè dixit, & Galenus in Commentario ad eam partem. (Lib. 2. progno. textu 46. 47 48. & in com. Gal.) Præter enim sanguinem quiuis alius humor si syncerus appareat, prauam indicat affectionem, flammeo calore obtinens generationem, vt citatis proximè locis dixit Gal. Proueniunt namque sputa huiusmodi ob assationem humoris ab immodico calore instar flammæ deurētis, tum nigra præsertim à vehementi adustione, aut etiam interdum ratione extinctionis & refrigerationis natiui caloris: quod quum fit, (vt in hoc viro euenit) iam propè mors est. Delirium porrò, transmisso in caput flammeo vapore multo & acri sequutum fuit, inflammatis cerebri meningibus. Conuulsio verò portione materiæ in neruos translata, & principio, nempe cerebro, affecto. Ad hæc mors in vndecimo cum præfocatiuo stertore in aspera arteria percepto secuta est. Eius vxor altero post die à morte mariti in similē affectum pariáque symptomata incurrit, eadem atque vir sputa habens, deliriū, conuulsionémque, tandem vndecimo moritur, præfocata vt vir. Vndénam in duobus ætate, temperamento, victu, sexu dissimillimis eandem morbi speciem genitam esse dicemus, eadem symptomata, & pari dierum numero insecutam mortem? Magnæ profectò indaginis hæc sunt, & nisi per contagem, affricatam esse vxori parem atque in marito erat dispositionem dixeris, infirmi halitu vxori assiduè astanti communicato, à quo similis in vxore nata est ægritudo: vix causam inuenias in quam euentum huiusmodi rarissimum profectò & obseruatione dignissimū reiicere queas. Est profectò quid diuinum in morbis, spiritale, abditum, nec medico satis perspectum, per sympathiam quandam aut naturarum aut humorum cuius (Hipp. lib. 1. præsag.) merito hæc eueniant: vti in his duobus ægrotantibus, viro & vxore, cuenisse certum est. Consensu namque naturæ tacito paria in vtroque symptomata accidisse credere consentaneum est. Nec alia iudicio quidem meo tam rari euentus ratio reddi potest: ita vt quum Apostolo Paulo exclamare cogar, O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius! (Ad Rom. 11.) Illi laus, honor & gloria.

Obseruationi huic appendicis & corollarij loco addam quod à me & Arelatensibus omnibus visum, mirabile haberi posit: Angletonus Pharmacopœus (id erat illi cognomen) atque vnà cum eo eius vxor eodem die, eodem diei momento horrore & febri corripiuntur: incensiua quidem & ardenti in vtroque excitata febre, in viro quidem acutior, in fœmina paulò remissior. Vtrique grauia symptomata, & paria succedũt, decretoria in septimo, vndecimo imbecillia sine coctione. neque enim decretoria vera erant, sed naturæ irriti motus, paucis secutis & sine alleuatione morbi, per sanguinis è naribus stillationes & sudores exiguos, euacuationibus, pari progressu in mortem incedunt: cum vrinarum cruditate & virium mira imbecillitate, vterque die decimoquarto moritur. Idem quoque à me Monspelij obseruatum in Domino Boqua & eius vxore ætate confectis, eodem die mortuis & eodem feretro terræ matri demandatis: item Auenione in Francisco Merula legum doctore & viro graui, & eius vxore, eodem die fato concedentibus.

OBSERVATIO TERTIA.

MVLIER quædam teterrimo carbone secundum os & labra correpta, in mortis discrimen incidit, cum crebris animi deliquijs, tumore ingenti vniuersam faciem occupante: curatur, sed tamen ore deformis mansit.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

ARBONEM ex sanguine crasso feruentéque fieri, qui comburendo crustosum faciat vlcus quodcũque membrum obsederit, à Galeno verissimè proditum est: nec solùm vlcus cum eschara creat, sed circumposita loca in vastum tumorem cum inflammatione attollit, & efferuescentem grauémque dolorem infert, nec periculo caret. Nullus enim carbo vnquam sine periculo fuit, vt idem Gal. in Epidemiis dixit, quòd mali moris sit, & ex materia ea gignatur quæ venenati aliquid in se latens continet: vnde syncopes, animi deliquia, vomitus, & febres grauissimæ, tumorésque ingentes, & inflammationes circumiacentium partium oriuntur. Tali affectu mulier hæc laborabat in inferiori labri dextri parte, tumente facie vniuersa, mento ac ceruice tota.

Lib. 2. ad Glauc. cap. 6.

CVRATIO. Ad hanc secundo die vocatus, probè cognito morbo, venam tundere iubeo è directo partis quã malum infestabat, nempe externa dextri brachij vena, cephalicam vocant: plurimúmque sanguinis detraho, quòd & bene habita & ætate florens & viribus pollens ægra esset. Clysterem duabus post horis tribúsve iniici iubeo, circumpositis locis in tumorem sublatis refrigerans & repellens medicamentum adhibeo: pustulæ verò, ea prius vndique in circuitu rasorio cultro excarificata, causticum adhibeo.

nam

nam candens ferrum admittere noluit, nec commodè etiam ob partis naturam (nempe in buccis consistente carbone) admoueri poterat. Cor roborantibus medicamentis tum intrò assumptis, tum foris adhibitis, confirmo, bezearticis vocatis medicamētis. Eschare casum procuro, vlcus deter go, carne postea impleo sarcoticis medicamentis, & ad cicatricem duco: hácque ratione intra dies plus minus viginti sanata Dei nutu ægra fuit. Horum porrò omnium hæc fuit ratio. Clyster refrigerans & emolliēs: ℞. Maluarum, althææ, lactucæ, foliorum cucurbitæ & portulacæ, ana M. j. foliorum oxalidis (putredini namque obsistit) M. ß. seminum frigidorum maiorum conquassatorum ℥ j. florum violarum & nymphææ, hordei cum cortice, ana P. j. prunorum paria tria. fiat omnium decoctio ad ℔ j. In colatura dissolue catholici ℥ j. casiæ cum sacchato ʒ v. olei violacei ℥ iij. sacchari rubei ℥ ij. fiat clyster. Bezeartica seu antidota corroborantia: ℞. Pulueris bezeartici ʒ j. pulueris de bolo & theriacalis Guidonis, ana ʒ ß. aquarum scabiosæ, acetosæ, buglossi, cuiusque vnciam: syrupi de limonibus ℥ ij. Fiat potio: quàm ter in die sumere iubebam. In quo illud obseruandum, quòd & sæpe in talibus affectibus, & in bona dosi dari cardiacæ potiones debent. Epithema corroborans: ℞. Aquarum melissæ, acetosæ, nenufaris, rosarum, buglossi, cuiusque vncias tres: vini albi electi ℥ iiij. pulueris diamargariti frigidi, granorum tinctorum, caryophyllorum, ana ʒ j. trochiscorum de caphura G. vj. moschi grana tria. Fiat epithema. In quibus illud obseruabis, vt refrigerantibus aliqua calida admisceas, vt Auicēna fen xj. tertij rectè cōsuluit. Ex panno coccineo in hoc liquore tincto epithema admouebam. Loco in quo carbo insidebat prius scarificato, tale apposui medicamentum: ℞. Vitellorum ouorum numero ij. rutæ viridis & scabiosæ (à proprietate namque carbonibus prodesse omnes volunt) cuiusque M. j. ficuum siccarum numero vj. fermenti acris ℥ j. piperis ʒ j. Pistentur omnia, & in formam cataplasmatis reducantur: admoueri iubebam pustulæ, quod biduo carnem putrem à sana diduxit. Item hoc altero sum vsus: ℞. Succorum symphyti maioris, scabiosæ & calendulæ, cuiusque vnciam vnā: theriacæ electæ & veteris ℈ iiij. (venenum namque ad se trahit, auctore Galeno) salis ʒ j. oui vitella duo incorporentur simul. Hoc apud me arcanum est, nec me vnquam fefellit. Calendulæ namque succus mira proprietate ad carbones pestilentésque bubonas valet, vt Alexander Benedictus lib. de peste testatur. Escharam porrò ex adipe suillo, butyro loto, farina triticea cum basilicone vocato vnguento decidere feci. Postea verò amota eschara vlcus detersi vnguento hoc: ℞. Succorum calendulæ, absinthij, scabiosæ & apij, cuiusque vnciam, myrrhæ electæ, radicis iridis Florentiæ, aloës, sarcocollæ, cuiusque ʒ j. mellis rosacei ℥ ij. Fiat linimentum: optimè enim detergit, & carnem generat. Locis circumiacentibus repellens hoc apposui: ℞. Vnguenti de bolo ℥ vj. omnium santalorum ʒ j. ß. pulueris myrtillorum & rosarum, ana ʒ ij. olei rosati & myrtini, ana ℥ j. ß. aceti rosati ℥ ij. albuminum ouorum numero j. agitentur simul: fiat linimentum. Leuem adhibui purgationem ex catholico & tryphera Persica, cum syru-

Lib. de theriad Pisonem.

po rosaceo infusionis rosarum:& congruo victu præscripto, integrè sanata mulier fuit, sed deformis remansit contorto ore. Sit Deo laus & gloria.

OBSERVATIO QVARTA.

FAMVLVS patris mei Antonius nomine, Belga, ex casu ab alto, quũ Saturnalibus festis vino onustus se in fenestras sublimes domus contulisset, vino soporatus cadit in mediam viam publicam, diffracta vniuersim propè caluaria tota: pro mortuo habitus, sine sensu, sine voce, stertens & moribundus dies totos septem manet. Curatur tamen ingenti labore & magno studio à principibus medicis Monspeliensibus, Griffio seniore, Falcone, & Tremoleto, tum à chirurgis peritissimis Petro Alzina, Antonio Barrelerio, & Nicolao Blesio: cæcus tamen ferè, ac omnino surdus mansit reliquo vitæ curriculo.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

REI magnitudo & euentus raritas quæ in hoc adolescente acciderunt, efficit, vt in literas dem quod à me & Monspeliensibus medicis, viris in arte medica principibus, & ab omnibus fere ciuibus qui patri meo clarissimo viro familiares erant, visum est. Nam quum res eiusmodi sit, quæ fidem omnem exuperet, & præter omnium expectationem fœliciter cesserit, promẽda in literas ea maximè est, vt etiam reliqua omnia quæ artem superare videntur: ne quis ita existimet de morbis esse certa assertione iudicandum, vt non sæpe iudicium fallant. Ob idque iudicium difficile esse vetustissimus auctor Hippocrates rectè censuit: quòd in plerisque coniecturalis sit ars, nec ita certæ euentuum notæ haberi possunt, quin sæpenumero fallant, quum non rarò deserti à medicis conualescant: quod est à Celso proditum. Ob id casum hunc referre volui, vt intelligant medici omnes à Deo seruari quos ars morti adiudicat. Quis enim si artis dogmata sectetur quæ de capitis vulneribus prodita sunt, non hunc continuò moriturum iudicasset, quum & obmutescentia, & sensuum omnium defectio, & vomitus, & sanguinis per os, nares, & aures manatio, & stertor apoplecticus, & perpetuus sopor ad septem ferè dies, nisi cum adstantium clamoribus & strepitu excitaretur, illi inessent? quę cuncta in capitis vulneribus lethalia esse, & Hippocrates, & Galenus, & Celsus affirmarunt. Is tamen Dei miserentis magis quàm artis operantis nutu curatus est.

Lib.1.aph. 1.

Lib.2.cap. 6.

Curatio mira caluariæ diffractæ.

Quis fuerit curationis modus breui recensebo (nam tum quum hæc acciderunt nondum medicinæ sacris eram initiatus, sed Lutetia reuersus Philosophiæ & artibus operam dederam:) Accersiti à patre confestim medici ac chirurgi: sed pro deplorato relinquẽtes prima visitatione ægrũ, nihil

nihil aliud quàm facto de morte prognostico agere in animum induxerunt: tantùm raso capillitio, quum vniuersim diffractam caluariam cóspexissent, moribundúmque ægrum viderent, manum apponere euellendæ diffractæ caluariæ noluerunt, ne in ipso opere deficeret æger: tum quòd apoplecticum iudicabant, tum quòd cogere medicorum ad id peragendum cœtum volebant. In crastinum conueniunt medici omnes Griffius, Falco, Tremoletus, atque vnà cum his chirurgi tres: consultant: & post multa, id concludunt, præstare anceps quàm nullum remedium experiri. Nouacula in crucis modum capitis cutem secant: modiolis & vncinis diffracta ossa amouent, quotquot tum amoueri potuerunt, relictis reliquis in alterum apparatum: sanguinem è vena detrahũt, ceruicem totam oleis imbuunt & succida lana: clysterem præscribunt & potionem, sed quam sumere non potuit: iterũ ossa diffracta ferramentis detrahunt, quoad omnia quæ fracta & comminuta erant sublata sunt. Mox intra vulnus mel rosaceum indunt, capitalem puluerem, & quæ detergere vulnus possent: tantúmque profecerunt, vt vi adaperto ore speculo linguæ vocato organo, potionẽ medicatam indiderint: à qua eductis plurimis excrementis, respirare facilius & sine stertore æger cœpit, & sensim auditum recuperare: etsi semper stupidus & quasi soporato similis maneret. Potiones medicatas dierum interuallis iterant, & clysteres: (quòd, auctore Hippocrate, purgatio in capitis vulneribus plurimum prosit) capiti bene prospiciunt puluisculis, vnctionibus, emplastris, & tegumentis frigus repellentibus. Quo ordine medicationis effectum est vt intra menses duos integrè coaluerit vulnus, ipséque æger sanitati restitutus: præter quàm quòd ferè cæcus, & omnino surdus remansit, ob læsionem auditorij meatus & neruorum opticorum. Quod quum Dei præpotentis manu factum esse omnes iure merito affirmarent, id pro miraculo haberi debere asseuerabant: & profectò monstrosum videri id poterat. Sed quæ nobis talia apparent, occulta Dei virtute facilia illi sunt, qui habet necis & vitæ potestatẽ, & deducit ad inferos & reducit. Neque enim est currentis aut volentis, sed miserentis Dei, qui quos vult ab interitu seruat: illi honos & gloria.

OBSERVATIO QVINTA.

MAGDALENA Francisci Martineti vxor, iuuencula & bene habito corpore, vtero grauis, in octauo gestationis mense febri continente ex putredine sanguinis corripitur: secundo die opisthotono afficitur, ceruice in posteriorem partem inclinante: loquela priuatur eodem ipso die: oculis conuulsis, & in vnam semper partem spectantibus manet, febris acutissima intenditur magis. Quarto à morbi initio die filium parit, purgationes commodè exeunt, à partu tamen omnia grauiora & periculi plena apparuerunt. Postridie partus conuulsa moritur,

moritur, infánsque horis aliquot post matris obitum & ipse quoque diem obiit, mater filium gestans eodem feretro humo traduntur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Lib.5.aph. 30.& 55.

ECTISSIME illud ab Hippocrate dictum videtur, mulierem vtero gerentem capi ab aliquo morbo acuto, lethale esse. & rursus, Quæcunque vtero gerentes à febribus corripiuntur, & fortiter calefiunt sine occasione manifesta, difficulter pariunt & cum periculo, aut abortum facientes periditantur. Id miseræ huic iuuenculæ primiparæ optimo quidem temperamento præditæ, & plerisque aliis euenisse testari ipse certissima fide possum. Quum in octauo gestationis mense constituta ægra hæc esset, & magnum gestaret fœtum, pusillo ipsa corpore, sed solido tamen & compacto & succi pleno: rigere cœpit sub noctem, móxque à rigore fortiter incalescere, febri graui oborta cum incredibili faciei rubore, pulsu magno & citato, vrinis vinosis & spissis, cum magna anxietate & angustia, vt vno loco consistere ægra non posset. Secundo à morbi initio vocãtur medici inter quos & ego quoque accersor, ac quæ dixi signa atque symptomata intuitus, protuli & graue ægrotanti imminere periculum, & abortum passuram: quòd vix fieri posse putarem vt fœtus cum tam valida febre seruari incolumis posset, & ad legitimum partus tempus in vtero sisti, prout citatis ex Hippocrate sententiis firmũ haberi poterat. Itaque de curatione consilium capientes, quum ægram tam miserè conflictari cerneremus, & in tanto vitæ periculo versari, marito & filiæ parentibus periculum prædiximus, (quod faciendum & Hippocrates & Celsus & Galenus monent) ne si ars victa malo fuerit, aut nescisse nos & ignorasse rerum futurarũ euentum, aut fefellisse videri possemus. Prædictio namque est quæ medicum à calumnia tutum facit & obseruantia dignum, quum quæ nec æger, nec assidentes norunt, ea in tempore præsagit atque prædicit medicus. sic enim efficitur vt pareant propensius ægri medico, ipséque præsentiendo futura de longinquo, obuiam eat futuris casibus, & demum crimine vacet internecionis: quæ docta Galeni sententia est. Quam nos sequẽtes, quum & morituram ægram prædixissemus, & his remediis quæ morbum leuare possent locum nõ esse, nempe quòd illi neque mitti sanguis posset, vtique jam partui proxima, & ingressa noni mensis initium, neque solutiuũ pharmacum dari, (quòd nec deuorare posset, conuulsis maxillarum neruis ac musculis, nec etiam si assumpsisset, continere valeret, omnia reiiciens) abstinendum censuimus, illud Galeni sectantes: In quibus deplorata salus ægris est, in iis nos à culpa immunes seruaturos, si & ægrotantem moriturum prædixerimus, & nullo fuerimus vsi generosiore medicamento. Nam etsi morbus, vtpote à plenitudine, constantibus viribus sanguinis missionem postularet; illam tamen impregnatio & partus tempus quod instabat, immo iam præsens aderat (si quidem quarto à morbi principio die filium infœliciter peperit) nec assidentes etiam illam vnquam tulissent, mitti illi non po

Hipp. & Gal.lib. 1. præd. Cels.lib.2.

Lib.1.præf. com.1.

Lib.12.metho.

non potuit ſanguis, nec purgatio adhiberi, nec alia fieri quæ morbi ratio exigebat. Et propterea rectè admodum Auicenna huiuſmodi ægritudines in quibus adiunctum eſt aliquid quod medendi rationé prohibeat, non ſanatiuas nuncupandas cēſuit, quòd medico non concedatur vt pro morbi ratione medeatur ægro. Nos tamen leuiſsimis & tutiſsimis vſi auxiliis, ne aſtri impingi poſſet quòd morbi proprium erat, vt potuimus ſuccurrere tentauimus, glandibus acrioribus in anum ſuppoſitis, & vnctione ceruici admota, ex his quæ conuulſioni debentur, locum prius fouentes veſicis ſuillis oleo calente impletis, in quo betonica, ſampſuchus, ſaluia, maluarum & althææ folia cum floribus chamæmeli, roriſmarini & ſtœchados in cocta erant. Sed nihil proficientes, deſiſtendum cenſuimus & à dandis potionibus, quum fruſtra id iam bis tentaſſemus, & ab aliis exhibendis, quòd in certam mortem progredi ægram videremus, neque eſſe deploratis admouēdam manum, vt Hippocrates iuſsit. Quamobrem quum quarto die à morbi initio marem hæc mulier peperiſſet, & commodè purgationes à partu exirent, nihilo ſecius in peius omnia proceſſerunt. Nam & viribus omnino deſtituta, & tota conuulſa, ceruice quidem in poſteriora rigidè inflexa, manibus & brachiis contractis, quinto die in fata, Deo ſic diſponente, conceſsit. Hanc verò obſeruationem non alio fine deſcribendam duxi, quàm vt tantùm hiſtoriam obſeruatu dignam referrem, & oſtenderem etiam in huiuſmodi caſibus præſtare vt à dandis medicamentis conſultò abſtineamus, ne quem mala ſors peremit, medicus datis in præcipiti non profuturis remediis occidiſſe videri poſsit, ſéque hoc pacto à calumnia vindicet. Sit laus Deo in cunctis optimo maximo.

Fen 1. primi doct. 2. ſum. 1 cap. 8.

Lib. de arte.

OBSERVATIO SEXTA.

FILIA Trophimi Icardi viro nupta, vterum geſtans in ſeptimo geſtationis menſe, in pleuritidem grauem incidit, cum oregmone, id eſt ſtertente ſpiritu in aſpera arteria inter reſpirandum percepto: difficillimáque ſpiratione comitante, cum febre acutiſsima, delirio, atque vigiliis. Sibi ſanguinem mitti non paſſa eſt, ob impragnationem & matris ac aſsidentium repugnantiam. Tandem in ſeptimo natura vi ac ductu ſcreare cœpit, remediis tamen adiuta multis, eclegmatis, potionibus expectorantibus, fotibus, ſyrupis, vnguinibus. Remitti febris vndecimo die incipit, procedit ſputum coloratum, coctum, ſine magna difficultate emiſſum: vigeſimo integrè decreuit, & liberata eſt, ſudore copioſo manante: filiam poſtea peperit vitalem & incolumem ſuo tempore, nempe nono exacto menſe. Vt videre ſit Deum opt. max. quos vult ſua miſericordia ſeruare, eos præter ſpem omnem & hominum opinionem ſeruari, artis etiā curatiuæ neglectis canonibus: & ſeruari interdū eos de quibus medicus deſperarat, quod eſt à noſtris proditum.

OBSER

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Lib. 6. Epid. ATVRAM, morborum medicatricem esse vetustissimus
Hippocrates verissimè prodidit. Ea enim est quæ viribus
suis vtens, quod alienum est expellere nouit, quod vsui futu-
Cap. 5. rum seruare: vt lib. priore de febrium diff. prodidit Galenus:
si modò ægri valida virtus sit. Hoc vt in plerisque aliis, sic in hac ægro-
tante experiri mihi licuit: quæ quum vtero grauis in pleuritidem incidis-
Fen 10. 3. set sinistri quidem lateris, quæ, teste Auicenna, cæteris periculosior esse
solet, naturæ tamen ope magis quàm medicamentorum potentia curata
fuit. Quod inde perspici vel aperto testimonio potest, quòd neglecto præ-
sentissimo remedio, sanguinis missione, neque admodum remediis vsa,
quæ ob impraegnationem omnia fastidiret, curata tamen naturæ benefi-
cio fuit, decernente in vigesimo fœliciter morbo. Quæ verò ratio in hac
curanda à me obseruata fuerit breui recensebo.

CVRATIO. Ad hanc vocatus, quum & pleuritide laborare eam ex pathognomicis
signis deprehendissem, dolore lateris sinistri punctorio, tussi, dolore ad
mammillam ascendente, febri, & pulsu duro, spirandíque summa difficul-
tate, & in præcipiti rem ipsius esse adstantibus prædixissem, quòd & præ-
gnans esset, & acutum pateretur morbum, præsenti esse remedio opus di-
xi, sanguinis vtique missione, si matrem saluam vellent: etiam si cum dis-
crimine fœtus & aborsus periculo id futurũ esset: quòd pro Hippocratis
Lib. 5. aph. 31. sententia: Mulieri vtero gerenti si sanguis mittatur, abortus fit: magis ve-
rò quum maior fuerit fœtus. Sed tamen præstare vt quæ morbi ratio postu-
laret ea fierent, vt saluaretur mater, quàm neglecto tanto præsidio peri-
clitari & matrem & fœtum. Ad quæ quum à marito, ab ægra ipsa quoque,
& illius vtroque parente responsum esset, se id non passuros, ægráque ipsa
plus cæteris reluctaretur, trahere eos in meam sententiam haud vllis per-
suasionibus potui: tantùm me rogarunt vt quæ possem alia præsidia in
ægræ salutem præscriberem, clysteres, decocta, potiones medicatas, &
quicquid ex vsu esse ducerem, modò sanguinis missionis nulla à me fieret
mentio. Quod quum esset ab eis magna asseueratione constitutum, factu-
rum me sum pollicitus quantum præstare ipse ex arte possem: sed si fœli-
citer non cederet, mihi ne noxam imputarent. Itaque clysteribus lenibus
& aluum leuiter mouentibus vti cœpi: decoctis sputum promouentibus,
ex pectoralibus herbis & fructibus vnà cum papaueris rubri floribus adie-
ctis (qui in pleuritide leuanda mirã profectò habent vim, & mihi pro arca-
no esse solent) tum syrupis de hyssopo, capillorum veneris & violaceo
sum fœliciter vsus. Linctibus quoque variis, & ad dolorem sedandum vn-
ctione ex vnguento dialthææ vocato & resumptiuo, addito butyro recen-
ti, cera alba, & oleo amygdalarum dulcium, tum etiam emplastro ex me-
liloto ad latus admoto. Supra vnctionem verò lanas pingues puluere sul-
furis respersas ad latus apponi & institis ligari iubebam. Tandem verò
procedente copiosius & facilius sputo (quòd tenuis esset qui morbum
creabat sanguis, atque copia non admodum multus) sudoréque decimo-
quarto

quarto & vigesimo die copioso, multo, cum facilitate emisso, naturæ ductu liberata integrè eo ipso die mulier fuit, fœtu saluo & incolumi, qui ad tempus illi à natura præfixum in sinu matris constans, nono postea exacto mense in lucem fœliciter matre salua prodiit. Id verò longissima experientia obseruaui in prægnantium acutis morbis, præstare vt mitissimis auxiliis morbum leuare tentemus, potiusquàm vt maioribus etiam morbo debitis ægræ naturã vexemus. Solent enim vtero gerentes à minima quaque re offendi, & id à quo offenduntur medico adscribitur: quam calumniam vt vitemus, præstat naturæ familiaribus vti. Deo laus & gloria in omne æuum.

OBSERVATIO SEPTIMA.

MEDICVS Lusitanus, senex septuagenarius, febri continente grauissima Auenione correptus, soporatus & ferè apoplepticus factus decimo quarto die, ad multos dies sine cibo & potu vitam ducens, præter exiguum quid iusculi quod vi illatum in os ægrè deuorabat, sine voce, & sensibus omnibus destitutus, tamquam mortuus iacens, & à medicis pro deplorato relictus (in queis & ipse ascitus eram) tandem sensim naturæ ope reuocatus, post bimestre tempus & eo amplius conualuit, integraq; sanitati restitutus fuit. Erat autem senex temperamento frigido & humido, pituitosus & excrementis abundans, carnosus, vorax, & parum in victu cautus.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QVAE natura robusta in ætate iam inclinata facere queat, ex hac quam obseruauimus in medico sene & valido historia palam fiet: vt verissimum illud Galeni haberi possit, validas vires omnia sustinere, imbecillas à minimis lædi. Hic nanque validus senex septuagenarius, vasti corporis & bene carnosi, plurimisque humoribus (pituita præsertim) refertus, quum in continentem febrim incidisset ex humorum intra vasa putredine, maximè verò pituitæ (qua plurimum abundabat:) erat quidem in eo calor iugis, sed non admodum acris: quòd instar ignis in lignis viridibus succensi calor hic febrilis in sene persimilis foret. Equidem quum senibus paucum adsit calidum, siue quis ad qualitatem sermonem referat, siue ad substantiam, plurimisque ob cruditatem & concoctionis imbecillitatem excrementis humidis abundent: efficitur, vt non similiter atque iuuenibus febres acutæ fiant, quòd frigidum sit eorum corpus, & ob hanc causam neque senes magna ex parte febricitant acutas febres, sicuti iuniores: & si quando rarenter talis his accidit febris qualis iuuenibus, omnino hæc ad interitum ægrotantis terminari plerunque solet, ob virium imbecillitatem, quæ senibus adesse

Lib. ro. me tho.

Ex Gal. cõ. 14. prim. aph.

Hipp. lib. 1. aph. 14.

ætatis merito solet. Hæc causa fuit cur in tam graue discrimen hic æger inciderit, quòd ignis conceptus in magna humorum crudorum, lentorum ac viscidorum copia, negocium naturæ senili facesseret, quæ tantam humorum putrentium molem sustinere non potens, oneri succumbebat, pe néque extinguebatur in eo natiuus calor per viam oppresionis: perinde atque exiguus focus sub ingenti lignorum viridium strue conclusus præfocatur atque extinguitur. Quamobrem quum hic vir ob ingrauescentem ætatem morbo par non esset, effectum est, vt effumantibus è venoso genere multis sursum humoribus, & à vaporibus copiosis grauato cerebro, in soporem altum inciderit, καταφορὰν Græci vocant, quæ vtplurimum febribus grauibus accidere solet. Nec solùm soporatus erat, sed cum stertore iacens, difficultérque spirans, sensu motúque destitutus & voce apoplepticus apparebat, & si reuera non esset. Nam non omnino motu voluntario destituebatur, & interdum ad interrogata respondebat, quamquam ægrè: móxque in soporem reuertebatur, vt verius lethargum fuisse dicere rectè possimus, vti reuera erat. Ad hunc vocati non quidē ab initio morbi, quòd ipse sibi mederi volens, quæ illi in mentem veniebant præsidia conscribebat: sed quum in hæc quæ dixi symptomata incidisset sub diem decimumquartum, vocati tum sumus, Ioannes Guilielmus senior, alter medicinæ parēs, Hieronymus Lopius medicorum longè excellētissimus, atque ego. Intellectísque ab assidentibus quæ præteriissent, & vnde mali origo, videntes ægrum in tanto discrimine, de curando homine consilium ineuntes, optimum factu duximus vt materiam quo possemus modo à cerebro reuelleremus: quod quum sectione venæ fieri ob ætatem minimè posset, cucurbitulas cum scarificatu admouendas censuimus, quæ missionis sanguinis vicariæ essent, vt voluit Auicenna. Itaque natibus & scapulis ad reuulsionem admotæ fuerunt: item & clysteres paulò acriores ex decocto remollentium & saluiæ, betonicæ, sampsuchi, centaurij minoris, agarico, polypodio & seminibus melonum, anisi & marathri, additis in colatura hiera Galeni, electuario Indo, rosaceo melle & anthosato & oleo liliaceo, cum drachma salis gemmæ. Dedimus & hieram magnam in potione cum drachma pilularum cocciarum Rasij in puluerem redactarum, adiecto oxymelite scillitico. Ad cerebrum roborandum potiones dedimus ex mithridatio antidoto cum puluere diamoschi dulcis, & aliquot pæoniæ granis, quæ in omnibus capitis affectibus, præsertim à frigidis humoribus, plurimum valent. Quin & rursus hieram interpositis diebus sex cum castorio propinauimus. Sed tamē etsi omnia ex methodo faceremus, nedum interiùs adhibitis, sed & foris admotis remediis, frictionibus, vinculis extremarum partium, clamoribus, capillorum vellicationibus, sacculis etiam capitalibus capiti admotis, ex caryophyllis myristica nuce, macere, cocco tinctorio, coriandro, gummi hederæ torrefacto, olibano, styracæ, gummi Iuniperi, ac similibus, syrupósque propinaremus attenuantes, incidentes, & à capite reuellentes (quos tamen æger sumere nō poterat) nihilo secius tamen in peius omnia ruebant, adeò vt sine voce, sine sensibus, & penè sine pulsu, cum facie Hippocratica relictus pro moribundo in hora;

Fen 4. pri. cap. 21.

in horas ſingulas fuerit:manſitque eo in ſtatu triduum totum, inter ſacerdotes animam agens. Opc tamẽ Dei naturæque ſeſe exſuſcitanris ſenſim reſpirare cœpit,& querula ac lamẽtabili voce nonnihil inter fauces muſſitare:nihil tamen aſſumens alimenti, prçter parum iuſculi quod dabatur. Reuocatis autem ad ſubſidium itcrum medicis, opem tulimus, naturam iuſculis,potionibus ex confectione alchermes,& aliis roborantes:ſicque poſt multum tempus conualuit integrè ad laudem Dei miſericordis.

OBSERVATIO OCTAVA.

MARGVARETA honeſtiſſima ac prudentiſſima mulier, Iacobi Anſoſij ciuis Arelatenſis honoratiſſimi honoratiſſima coniunx, cauſo febre acutiſſima corripitur, cum linguæ nigredine, ſiti intolerabili, anxietate maxima, delirióque graui dies totos tres vexata. Putans enim ſe in enixu eſſe, validis clamoribus & conatibus ſeſe exagitans, ac ſi paritura eſſet, defecit ferè, virium repentina conciſione, & in ſyncopen delapſa, à qua vix reſurgere poterat, & plures horas ſine pulſu manens moritura putabatur. Tandem decimoquarto die ſoluta ſponte aluo, & ſudore copioſo manante, liberata fuit præter omnium expectationem.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

MIRA profectò ſunt quæ in acutis & ardentiſsimis febribus apparere ſymptomata ſolent. eiuſmodi namque pleraque eorum ſunt, vt in vitæ diſcrimen hominem rapiant:qualia potiſsimum ſunt animi defectio, delirium,& ſyncope. malignitatem enim hæc febris, & raptum vitioſi humoris ad cor & cerebrum,aut virium à morbo proſtrationem indicant: quod in hac prudentiſsima muliere experiri,vt in pleriſque aliis,mihi licuit. Hæc enim quum per æſtatem corpus ingenti labore fatigaſſet, horrere cœpit refrigerato corpore, quum parum ſibi à refrigerante aura poſt laborem cauiſſet: mox febris acuta & grauis ſubſequitur, vtique in calido & feruente humore ſuccenſa. erat enim ægra rari habitus,temperamento calida & ſicca, calidiſsimi hepatis, acutiſsimi & bilioſiſsimi ſanguinis, & plurima bile referti, quæ intra vaſa putreſcens & validum feruorẽ concipiens, eius generis febrim concitauit, quam Græci καῦσον, ardentem,ab ardore nimio quo ægri infeſtantur Latini appellare ſolent. Erat enim ad tactum calor febrilis mordax, *Signa causi.* acutus, atque inſuauis, ſitis ingens & implacabilis, ob flammæ copiam, dolor capitis pulſatiuus, cum mordicationis ſenſu: linguæ ſiccitas & nigredo cum ſcabritie mira, vigiliæ & delirium ægram ſub ſeptimum diem infeſtare cœperunt. Quum enim filiorum deſiderio miro teneretur ægra (neque enim niſi ſemel in vita conceperat) exiſtimabat per delirium ſe

& grauidam esse & eniti puerum: concepta eius rei falsa, sed fixa imaginatione: vnde clamoribus validis & nixu corporis intento sese exagitans, tanquam paritura elidere fœtum conabatur: túmque deficiens, in syncopen grauem delapsa est, à qua magno labore est leuata. Hæc morbi natura, hæc præcipua symptomata erant, quibus vt à me prospectum sit iam narrare ingredior.

CVRATIO.

Lib. 4. de rat. vict. acut. textu 51.

Lib. 11. metho. med.

Ad hanc quarto ab initio morbi vocatus, quũ & de omnibus quæ scitu necessaria essent ægram & assidentes interrogassem, (quod faciendũ Hippocrates iussit) perspectáque morbi specie & ægrotantis natura, dato refrigerante clysteri aluum leniter molliente, sanguinem eodem ipso die mitti iubeo: quòd pro Galeni sententia in continentibus febribus & in aliis omnibus quas putrens humor excitat, saluberrimum sit venam tundere, modò neque vires neque ætas prohibeant: vt leuata natura eo quo veluti sarcina premebatur, facilius quod reliquum est vincat, sui muneris haud oblita. Nec audiendi sunt qui id in causo fieri vetant, bilis incensionem veriti. Nam plus commodi ægro accedit refrigerato per sanguinis missionem corpore, & difflatis humoribus, quàm noxæ accidere possit ex bilis incensione: quæ tantum abest vt in huiusmodi incensiuis febribus per sanguinis missionem accendatur, vt plurimùm in suo feruore temperetur, humorum difflatione venæ sectionem consequente: & si interdum accidat vt in valdè biliosis misso sanguine bilis efferuescat. Quamobrem rectè monuisse Auicenna visus est, dum cauendum monet ne in sanguinis missione ægrum ad alteram duarum rerum perducamus, biliosorum humorum ebullitionem, aut frigidorum cruditatem: quod tamen (vt antea dixi) in febre ardenti minimè metuendum est, represso vtique per sanguinis missionem bilis feruore. Sanguine misso, refrigerantibus syrupis febris ardorem bilísque ebullitionem compescere satago, & leuissimo medicamento post septimum diem dato. In quo illud perpetuò obseruandum, meo quidem iudicio, medicis omnibus est (quod & mihi in huiusmodi febribus solemne esse solet) ne fortia, ne scammoniata dent medicamenta: quæ præter id quòd febrem accendunt caliditate sua, tum verò motu violento exagitantia humores, in maiorem deducunt putredinem, & naturæ in concoquendo opus impediunt, crisimque peruertunt: tum verò ægri vires omnino frangunt, quæ postea deiectiores redditæ, decretorio perficiendo minimè sufficiant, sícque periclitetur æger: vt Auicennæ, Auenzoari, & Auerroi ex Arabibus, Galeno ex Græcis, Celso ex Latinis visum est. Itaque tutius multò est mitioribus medicamentis rem agere, quàm validioribus noxam inferre, idque in acutis & ardentibus febribus: quod facere ipse perpetuò soleo: & si quando scammoniatis vsus esse videatur, quàm minimum ex illis propinandum bene correctis. Vbi verò & syrupis febris ardorem restinxi, & leui medicamẽto humorem noxium depuli, lenibus clysteribus transigendum, donec naturæ motũ perspicerem, duxi: ne illius in concoquendo humore motus impediretur, ac minus rectè decretorium procederet. in vigore nanque morbi quietem habere oportet, nec corpus vllo pacto exagitare: quod est ab Hippocrate atque

Fen 4. pri.

Auic. lib. de viri. cordis tract. 2. ca. 2. & fen 1. 4. trac. 2. ca. 7. & 40. & fen 4. 1. cap. 3 & 4.

Auẽzoar. lib. 1. trac. 7. cap. 1.

Auerroes lib. 4. colliget.

Gal. 4. metho.

Cels. lib. 3.

atque Galeno literis proditum. Quum verò vndecima die madores quidam in cute roscidi apparerent, & vrina aliquantò concoctior, prædixi futurum vt decimoquarto decretoriè sudaret: quod & effectum est. nam quæ diem decimamquartam præcessit nox valde inquieta, molesta & grauis fuit: iuxta illud Hippocratis: Quibuscunque crisis fit, iis nox grauis ante accessionem. Ea igitur nocte rubor summus in facie solito maiore, oculi micantes, & lucidi, mador in cute, & pulsus vndosus cum summa velocitate, oriri cœperunt. Mox verò die decimoquarto copiosus sudor erũpere cœpit per vniuersum corpus, calidus ille quidem & nidore infectus, atque vnà cum sudore alui fluor largus biliosi & feruentis humoris corruptissimi, qui ad septem ferè dies perseuerauit, & remediis adhibitis sedatus fuit: plus namque æquo nimium fluebat aluus cum virium deiectione, vt cohibitione fuerit opus. Lib.2.aph. 29. Lib.2.aph. 13.

Qua autem ratione tantis symptomatis à me sit prouisum dicam. Siti validæ, largo aquæ hordeaceæ potu cum syrupo violaceo, interdum syrupo de limonibus, qui ad arcendam putredinem & bilis feruorem retundendum mirificas habet vires: vigiliis, lotione crurum & brachiorum hora somni & diluculo ex decocto foliorum lactucæ, cucurbitæ, salicis, pampinorum vitis, & corticum papaueris albi, additis floribus rosarum, violarum, & nymphææ: tum dato syrupo ex papauere cum aqua decoctionis lactucæ & portulacæ: illitione etiam fronti & temporibus facta ex oleo nenufarino, & violaceo, demum ex vnguento populeone cum puluere requiei Galeni. Nigredini linguæ, sacculis confectis ex mucilagine seminis cydoniorum & psyllii, frustis redolentium pomorum in aqua madefactis, & contentione in ore sacchari candi, & penidiorum, & cerasorum acidorum ex saccharo conditorum: interdum portulacæ folia aqua madefacta continere iubebã, & penicillo argẽteo detergeri sæpe linguam iubebam, crebróque hordeacea colluere: Porrò anxietati prospexi, iubẽs vt se vno loco quòad posset contineret strato molli, odoribus bonis cor & spiritus souebam aqua rosacea ex aceto rosato mixta & pulsibus ac naribus admota. Dabam sæpe tesseram vnam electarii ex margaritis cum aqua buglossi, & conditum paraui ex cõseruis nymphææ, rosarum, violarum & buglossi, additis margaritis in pollinem tritis, & saccharo, foliis auri aliquot in bracteas partiti adiectis: Loco obscuriore contineri ægram iubebam, & frequentiam hominum à cubiculo arcebam, irrorabam solum aqua & aceto: & lecto florum & ramusculorum odoratorum copiam insternebam. Delirio prouidi clysteribus non omnino lenibus ad reuellendum, crurum vt dixi lotionibus, & aliis ad somnum conciliandum aptis: iussíque vt in silentio staret, quod tamen impetrare nequiuimus, quòad se morbi vis remittere cœpit. Capiti, abraso capillitio, columbos iuuenes dorso exectos, & floribus chamæmeli, nymphææ, & violarum & seminum papaueris & anethi (somnum namque conciliat & fumos discutit) refertos calentes imposuimus, vbi primùm oxyrhodino caput perfudissemus. Syncopi autem, vini albi & generosi exhibitione, vt iubet Galenus, & iusculis bonis, tum confectione alchermes vocata ex aqua buglossi, & epithematis cordi admotis. CVRATIO. Lib.12.metho.med.

admotis. Syrupos dedi concoquentes humorem, & leue postea medicamentum propinaui, ex diluto rhacomatis, roce syriaco, & syrupo rosaceo infusionis rosarum: sicque integrè curata fuit nutu Dei, qui sit benedictus.

OBSERVATIO NONA.

Maria, Ioannis Icardi vxor honestissima, continente febri ardente correpta, cũ grauissimis symptomatis & delirio longo contabescens ad extremam maciem deducta, & tota tabefacta, magno labore curatur post diutinum tempus.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

MVLIER hæc honestissima, sedula, & industria, cum magnis laboribus & curis domesticis corpus fatigasset, lassitudinem vlcerosam sentire in vniuerso corpore cœpit quasi mucronatis aculeis pungeretur, biliosi vtique humoris sobolem vitiosam, si quid Galeno creditur. Oritur namque huiusmodi lassitudo, ab excrementorum copia tenuium simul & acrium in musculos delatorum, à quibus, ceu tenuibus & acribus, necesse est pungi & quasi vulnerari tum cutem, tum ipsam carnem, sic vt etiã horror interim suboriatur, imò etiam & rigor, si tum copiosus, tum acer is humor sit: quæ docta Galeni lib. 3. de sanitate tuenda sententia est. Hoc ægrotæ huic accidit: nam aliquot diebus, posteaquam vellicari sibi carnem & cutem sensisset, in rigorem vehementem incidit, ac mox in febrim, eámque continentem, & causonicam, ex biliosi humoris intra vasa putredine, quo plurimo mulier abundabat, eóque assato à vehementi hepatis caliditate & totius corporis. Symptomata quæ patiebatur, grauia erant, & varij generis: sitis immensa, delirium longum, vigiliæ, alui fluor, & inappetentia cum plurimo bilis citrinæ vomitu: tum & capitis dolore ingenti, & quod grauius erat, sine decretorio bono plures decretorij dies transierunt. Ad hanc ego vocatus, omnibus ritè perpensis, cùm iam circa septimum consisteret morbus, essétque mulier valde attenuata & imbecilla, sanguinem mittere tum ob virium infirmitatem, tum veritus humoris biliosi feruorem, ausus non sum: satius arbitratus cholagogo bilem infernè detrahere, quàm sanguinem à biliosissima muliere auferre: iuxta illud Auicẽnæ, Caue (ait) ne ægrum ad alteram duarum rerum perducas, aut biliosorum feruorem, aut frigidorum cruditatem. Itaque quum iam septima præteriisset sine vllo decretorio dies, quum in sexta fuissem vocatus, insciens num quartus dies de septimo indicasset: decretorio die, nempe septimo, mouere nihil volui: quo tamen sine vlla crisi elapsis, opportunum factu censui, mox dare cholagogum medicamentum lene, non expectata concoctione, quod in biliosis & acribus humoribus atque serosis faciendum Galenus pluribus in locis iubet. Paro itaque medicamentum, quod & alterare, & vna eadémque ope

Lib. 3. de sanit. tu.

Fen 4. 1. cap. 20.

Lib. Quos oportet purgare & li. 3. præfa. com. 31. & lib. 7. meth. & lib. 1. aph. cõ. 24.

que opera vacuare bilioſum humorem ſine agitatione rectè poſſet. ℞. Prunorum dulciũ paria tria, tamarindorũ electorum ℥ ß. pulpæ ſebeſten ʒ iij. glycyrrhizæ raſæ & contuſæ ʒ ij. ſeminũ frigidorũ maiorũ mundatorũ ℥ ß. trium florum communium cordialium, ana P.j. fiat omniũ decoctio ad ℥ v. & coletur. In colatura diſſolue rhabarbari electi in aqua endiuiæ cũ pauco cinnamomo per noctem infuſi, & mane leuiter expreſsi ʒ ij, carholici ℥ ß. ſyrupi roſati infuſionis roſarum ℥ ij. ſyrupi violati ℥ j. fiat porio: qua exhibita octauo die, plurima vacuata ſunt excrementa bilioſiſsima & feruentiſsima, cum ingenti nidore ac fœtore mirabili, vnde ſe alleuatam ægra non minimum ſenſit. Syrupos alterantes & bilis feruorem retundentes propinaui, ſyrupum violaceum, oxyſaccharam compoſitam, & ſyrupum de bugloſſo ad humorem atrabilarium, qui ſat multus etiam ſubeſſe in venis apparebat: exceptis ſyrupis ex decocto borraginis, bugloſsi ſylueſtris, quem Cyrſion vocant, intybi vtriuſque, fumariæ, lupi ſalictarij, oxalidis, adiecto adiantho, polypedio, glycyrrhiza, & floribus communibus: ex quibus omnibus arte pararis apozema conficiebam, quo dies totos octo vtebatur, datis interea clyſteribus lenibus. Quum verò decretoria mala in ea muliere apparerent, nempe imperfectæ & debiles per ſudorem euacuationes, & quæ relinquunrur poſt criſes ne dum bonas, ſed multo magis malas & imperfectas recidiuas facere conſueuerũt, vt rectè Hippocrates dixit (Lib.2.aph. 12.): inde ægrotæ metuens, leniter per temporum interualla euacuabam interdum decocto ſenæ & epithymi cum ſyrupo roſaceo, interdum tryphera perſica, nonnunquã verò etiam confectione hamec in pauca doſi, ad humorem atrabilarium vacuandum. Sed quoniam in longum procedebat morbus, nempe ad quadrageſimum iam protenſus, metuens ne tandem ex putrida hectica fieret, quòd in talibus corporibus attenuatis & ſiccis fieri perquam facilè ſolet: omnem ſcopum ad id dirigendum putaui, vt refrigeratione & humectatione corporis citra obſtructionem membra ſolida reficerem atque fouerem, ne calore febrili contabeſcerent (tabeſieri namque iam incipiebat, tranſacto quadrageſimo die mulier.) Itaque ſyrupum violaceum ex hordeacea aqua ſingulis matutinis dari iubeo, dies totos viginti: dorſum & pectus oleo violaceo & nymphææ inungi iubebam, cremore hordei mulierem cibabam: tandem verò etiam ad lactis aſinini vſum me contuli, quo integrè reſtituta & ſanata mulier fuit, ad Laudem Dei optimi maximi.

OBSERVATIO DECIMA.

RICHARDVS Sabaterius honoratus & ditiſſimus ciuis Arelatenſis, ſenex annorum ſexaginta, optimi habitus & ſolidorum membrorum, angina præfocatiua corripitur: interna illa quidem, & à qua nihil foras apparebat, in diſcrimen vitæ incidit, prohibita voce, & penè phlegmonoſo intus tumore in faucium radice conſiſtente

strangulatus, ita vt exerta lingua & tumefacta, cum magno stertore spiritum duceret, instar eorum qui strangulantur. Suppuratur angina, & auxiliis multis adhibitis introrsum rumpitur, purgatur & sanatur ingenti cura & labore senex, qui iam fermè deploratus moribundus iacebat, superuixitque annos totos duodecim.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

NGINAM, periculosissimum esse affectū, & qui strangulatu citò interimat, præsertim si nec in ceruice, nec in faucibus conspicuum quid appareat, ab vetustissimo auctore Hippocrate proditum est. Fit autem (vt Paulus & Auicenna inquiunt) aut interioribus faucium musculis inflammatis, aut interioribus etiam musculis in superiore gutturis parte sitis (quā partem λάρυγγα Græci nominant) inflammatis. Huiusmodi affectum venerandus hic senex passus est, distillatione graui & affatim à cerebro in faucium summa ruente, ibique consistente, & phlegmonem faciente. Sunt enim fauces, auctore Galeno, præiacens gulæ ac gutturi sedes quo in loco si inflammatio oriatur, synanche Græcis, latinis angina talis affectus dicitur: sicut vbi externi harum partium musculi inflammantur, paracynanchen appellant. Senem hunc sic affectum, grauis spirandi difficultas comitabatur, vt nonnisi recta ceruice spirare posset, quotiésque aërem attrahere vellet, collum vehementer protendere cogeretur: dolor in faucibus extensiuus & pulsatorius aderat, febris pro ætatis ratione sat magna: faciei rubor & quasi tumefactio quædam, nedum verò grauis spirandi difficultas hominem premebat, sed & deuorandi cibi multo maxima, ita vt quum sorbitionem liquidam sumere vellet, magnā illius partem per nares reiiceret, indicium in gulæ musculis inflammationem consistere. Nam etsi ægrè spiritum duceret, multo tamē leuiùs spirabat quàm ingesta deuoraret. Lædebatur autem vtraque in eo & deuorandi & spirandi actio, quoniam tumore in gulæ musculis consistente, necessariò laryngis musculi propter viciniā & consensum coafficiebātur, quod ab Auicenna rectè dictum est. » Et tu quidem scis (ait) quòd apostema oppilat meatus vicini sui: & quòd coarctatio membri vicini oppilat meatus vicini. » Vnde euidentissimè constare potest » inflammatis alterutrius partis musculis, laryngis inquàm aut gulæ, facilè reliquos qui vicini sunt in consensum trahi: ac proinde fieri, vt in eiusmodi anginæ specie perpetuò & spirandi & deuorandi atque deglutiēdi difficultas sese comitentur, vt capite de suffocationibus albaba conceptis verbis notauit Auicenna. Quin præter hæc symptomata, impedita loquela erat, & ita loquebatur ac si è naribus loqueretur, ob meatus obstructionem: lingua in eo crassa, tumefacta, limo sordido & pituitoso plena conspiciebatur. Pituita multa per os excernebatur spontè fluens, aquea ac diluta, interdum viscidior, & crassior. Capitis dolore & grauitate maxima vexabatur, ita vt se in lecto continere minimè posset, nec caput puluino applica

Lib.3.præ. textu 18. Paul. lib. 3. Auic. fen 9.3.

Lib.3.prædic.có.18.

Fen 9.3. cap.8.

Fen 9.3. cap.9.

applicare, cogebatúrque in sedili quasi erectus sedere, puluinis mollibus substratis: sic enim facilius & spirabat, & minus dolore angebatur. Hæc præcipua quæ hominem tenebant symptomata fuêre, quæ ad anginam omnia consequebantur, & eius germina erant.

CVRATIO. Ego verò ad hunc senem vocatus mox, primo die, quum & ægritudinis naturam assidentibus, eiúsque præsens periculum significassem, quò me calumniæ eximerem, dixi necessarium fore si senem saluum vellent, vt illi sanguis è cubito mitteretur: nec ob ætatem iam grauem cunctandum esse, quòd validissima virtute in tanto senio & musculoso & bene habito corpore senex esset, nec verendum vt sanguinis missione vires in eo deiicerentur: tantum enim sanguinis exhaurire nobis in animo erat, quantum senis vires citra iacturam ferre possent. Atque quum omnes facilè in meam sententiam pertraxissem, dato prius molli clysteri (quod adstricta aluo esset) mox è cubito vena mediana vocata sanguinem detraho (cephalica namque nusquam inueniri in eo potuit, quæ tunsa, in hoc affectu commodior fuisset:) aufero autem sanguinis ad vncias tantùm sex, ætati parcens, idque non confertim nec vna vice feci, sed duabus eodem die: quod & Auicenna iubet, partiēdam inquam esse sanguinis detractionem, nec semel auferendum. (Fen 9. 3. cap. 11.) In crastinum vero è venis sub lingua iterum sanguinem detraho, à qua detractione mirificè se leuatum sensit: tanta siquidem virtute senex hic erat, vt præsenti animo plus sibi detrahi sanguinis cuperet. Vbi hæc peracta, cruribus cucurbitulas, item & scapulis admoueo: sed cruribus sine scarificatu, scapulis verò cum incisione. Mox verò ceruicem & collum, gutturísque partes mollibus & pinguibus lanis, id est sordidis, oleo chamæmelino imbutis & calentibus circumuoluo. Gargarismatis vtor à principio repellentibus, nec tamen admodum refrigerantibus, postea in progressu lenientibus & suppurationem iuuantibus, postea rupta vomica detergentibus & siccantibus. Horum omnium hæc fuit à me in rem præsentem excogitata ratio. Vnctio ad ceruicem, qua per initia vsus sum: ℞. Oleorum chamæmeli & liliorum, cuiusque ℥ iij. Misce: vngatur calidè locus affectus pinguibus lanis superpositis. Item hoc altero sum vsus vnguine: ℞. Vnguenti dialthææ ℥ ij. vnguenti resumptiui ℥ j. ß. fæcis olei de lilio ℥ ij. croci ʒ j. mucilaginis fœnogræci ℥ j. cum oleo liliorum fiat linimentum, & loco dolenti admoueatur. Sed præstantissimum fuit cataplasma, quo secūdo tertióve die sum vsus, à quo secuta suppuratio tumoris est, & respirandi ac deglutiendi facilitas, & ab hoc æger mirificè se alleuari sentiebat, ita vt perpetuò adhærere loco affecto iuberet: ℞. Nidum hirundinis cum toto, nempe stramine, luto & stercore hirundinū, numero ij. bulliant in oleo chamæmelino & liliorum: pistentur, & setaceo cribro transmittantur, addendo stercoris canis ossa comedentis ʒ ij. œsypi humidæ ℥ j. olei liliorum quantum sat est. Fiat puls in modum cataplasmatis, & loco affecto calidè admoueri iubebam. Est enim in hoc casu præsentaneum remedium, sicuti & cinis crematarum hirundinum deuoratus ad drachmæ pondus ex hydromelite, vel etiam illitus, vt Dioscorides & Galenus affirmant. (Diosc. lib 2. cap. 49. Gal. lib. 11. de simplic. fac.) Gargarismata quibus tum

à prin

à principio, tum in augmento & statu vsus sum: ℞. Diamoron ℥ iij. aceti rosati ℥ j. succi granatorum musorum ℥ ij. aquarum plantaginis, solani, & caprifolij, cuiusque ℥ iiij. sacchari candi ℥ j. Fiat gargarismus, quo omni hora vtebatur: postea relicto aceto illius loco syrupum de rosis siccis apposui. In augmento hoc vtebar, admixtis cum repellentibus quæ digerendi vim haberent: ℞. Summitatum rubi, plantaginis & lentisci, ana M. j. glycyrrhizæ rasæ & contusæ ℥ j. vuarum passarum pinguium exacinatarum ℥ j. ß. caricarum pinguium numero x. hordei cum cortice P. j. fiat omnium decoctio. In ℔ vna colaturæ dissolue diamoron ℥ j. mellis rosati colati, syrupi violati, ana ℥ ij. Misce: fiat gargarisatus. In statu hoc decoctum fieri iussi: ℞. Hyssopi M. j. calamenti M. ß. glycyrrhizæ rasæ ℥ j. cyperi ʒ j. caricarum pinguium numero xij. passularum exacinatarum numero xx. hordei integri P. j. fiat decoctio. In ℔ j. colaturæ adde mellis rosati, oxymellis simplicis, ana ℥ ij. sapæ dulcis ℥ iij. dianucum ℥ j. Fiat gargarisma, quo vti hominem iussi etiam post ruptam vomicã: optimè namque detergit. In fine verò olibani triti semunciam addidi, & optimè contulit: quin & mel linctu deuorare post ruptum apostema iussi: est enim ad id præstantissimum. Linctibus præterea variis sum in hoc curando ægro vsus: ℞. Pulueris diatragacanthi frigidi ʒ ij. pulueris diaireos ʒ j. sacchari candi, penidiorum, ana ℥ ß. diamoron ℥ j. cum syrupo de iuiubis fiat linctus. Item ex puluere diaireos, Salomonis, & diapenidio sine speciebus, cum syrupo de glycyrrhiza, eclegma paraui. Item syrupis liquidis mistis inuicem, syrupo de hyssopo, de glycyrrhiza, & oxymelite scillino. Quum deuorare potuit syrupos concoquentes pituitam, dedi de hyssopo, oxymel simplex, mel rosaceum ex decocto pectorali, addita melissa & betonica. Purgaui electuario diacarthamo, ex infuso agarici trochiscati, interdum catapotiis cocciis: & sic conualuit nutu Dei, qui sit benedictus. Amen.

Operis conclusio, & gratiarum actio.

Lib.1.Rhetor.ca.30. EST illud quidem scitissimè ab Aristotele proditum, mentis intentionem eam qua quippiam discimus, iucunditatem voluptatémq; haud vulgaré adferre solere: quòd quum ad intelligendum præcipuè & agendum natus homo sit, ingenitúmque & inexplebile habeat sciendi desiderium (siquidem omnes homines

Lib.1.Metaph. cap.1. natũra scire desiderant, vt idem auctor prodidit) efficitur, vt discere, inuestigare, obseruare, rerum causas inquirere perpetuò aueãt. Hoc namque,

Lib.1.Rhetor.ca.30. vel ipsiusmet Aristotelis testimonio, discere, est naturæ perfectionem & numeros assequi: quod iucundissimum esse, ac miram homini parere vo-

Vbi suprà immediatè. luptatem atque iucũditatem idem auctor affirmauit. Siquidem quum nihil iucundius, amabilius nihil, aut optatius homini studioso accidere possit, quàm quæ in naturæ recessibus abdita sunt, meditationis vi reserare & in apertum ducere, eorúmq; causas vnde talia fiant, & qua ratione eueniant reddere, (quum diuturna obseruatio notãdis rebus artem efficiat, vt pulchrè est

chrè est à Cicerone traditum) in id præcipuè animum intendunt, qui se se totos Philosophiæ excolendos tradidere, vt obseruatione singularum rerum in quibus ipsi studiosè versantur, quid à quo fieri natum sit, quid quamque rem consequatur, vnde rerum inopinati euentus, qua ratione quæ fiunt, fieri dicantur, magna cum ratione & animaduersione explicét. Vnde tam multa priscis illis Philosophis Chaldeis atque Aegyptiis cœlorum motus rimantibus, de Astrorum viribus totóque cursu cœli, dicendi data materia est. Hac item ratione summus auctor Hippocrates, diuinitatem quandam consecutus meritò est visus, dum quæ in morbis, ægrotis acciderēt, ex vultu, oculis, decubitu, forma, spiratu, vrinis, deiectionibus, sudoribus, sputis, vigiliis, insomniis, somno, mentis alienatione, decretoriis excretionibus, abscessibus, aliísque multis euētibus diuinitus à se obseruatis (quod libri Prognosticorum & epidemiorum abundè testantur) annotare solitus, scriptis diligenter mandauit. nos ad illa eadem imitanda quæ ille nobis omnium bonorum in medicina auctor & dux tanquam conficiendæ artis ex obseruatione simulachrum quoddam reliquisset, adhortans. Sic enim perficiuntur & complentur artes, rerum in ipsis contentarum notatione & obseruatione. Quæ mihi ratio in hoc ipso Obseruationum Medicinalium opere (cui iam auspice & adiutore Deo extremam manum imposuimus) proposita semper fuit. vt quæ diuturna in morbis experientia obseruassem, ea in literas, emolumento futura darem. quod candidè & fide bona his sex libris fecisse videor: in publicam meæ sortis hominum vtilitatem prolatis. Id enim mihi medicinam factitanti solemne semper fuit, quid in morbis grauioribus accideret annotare, & siue morerentur ægri, seu seruarentur, qua ratione vel salus, vel mors contingeret animaduertere: quæque remedia profuissent, quæ minimè, in tabulas referre, hoc est, cùm ab vno aliquo à me præscripto auxilio se alleuatos ægri commodum sentientes referrent, ea remedia in bonis ducere: & qua ratione id factum fuisset obseruare, rationémque reddere. Neque verò velim mihi vitio dari, quòd cùm sexcentas obseruationes ferè iis similes reconditas habeam: tā paucas nunc euulgare in animo proposuerim: interea enim dum has in lucem do, vt aliarum ex his gustum aliquem studiosi percipiant, volui priorem hunc tomum in manus hominum dare. vt si quem ex his meis vigilatis obseruationibus fructum capere medicinæ studiosi possent, eó ne carerēt: dum alios duos huic similes adorno breui in lucem emissurus si fata dederint. Quoniam verò multis herclè vigiliis opus hoc confeci atque ad extremum fastigium deduxi, mihi sanè, vt optata, sic sanè periucunda res ea fuit. inchoata namque absoluere atque perficere, iucūditatem ob id adferre maximam Aristoteles verissimè dixit, quòd res quę perfecta est, quasi opus eius efficitur qui manum extremam imponit, cùm sit finis, perfectio & optimum rei vt lib. quinto Methaphysices idem dixit. Itaque cùm summa Dei indulgentia eiusdémque immensa bonitate effectum sit, vt quod in sui nominis gloriam publicámque vtilitatem inchoaueram opus, id iam ductore se perfecerim & ad summum deduxerim fastigium, An non dignum fuerit atque æquum, tanto opifici & beneficio largitori

Lib. 2. de diuin. ad finem.

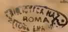
Lib. 1. Rhetor. ca. 30.

largitori Deo, qui dat abundè sapientiam ijs qui indigent, neque imprôperat, summas meritásque gratias, gratitudinis & obseruantiæ ergò agere atque habere? beneficentiam illius erga me immensam recognoscere, admirari extollere? Præstabo id quidem piè pro virili mea, sequenti hymno tota mente in Deum effusus.

Gratiarum actio Deo opt. max.

ERGO pientissime Deus exaudi vocem serui tui ad te clamantis. Collaudat te anima mea ô Deus & omnia quæ intra me sunt nomen tuum sanctum. Gratias tibi agit anima mea & nunquam tradet obliuioni vniuersa beneficia tua. Laudibus te celebrabo Domine Deus, quoniam erudisti me & illuminasti tenebras meas. Gratias ago tibi Domine Deus ex toto corde meo, & nomen tuum sanctificabo. confitebor nomini tuo magno & admirabili, quoniam sanctum est. Confiteor inquam nomini tuo magno, quòd mihi in hoc edendo opere dux & autor fuisti, quòd mentem meam ad veritatem proferendam illustrasti, manus direxisti, ignorātię tenebras depulisti, & erroris caliginem sustulisti, viam qua mirabilia tua patefacerem monstrasti. Reuelaui quidem tibi viam meam, in te speraui & tandem optata tu in me perfecisti: In nomine igitur tuo exultabo semper, & in tua misericordia omnis mea gloria. Quærentibus te pius & propitius ades, nec deerit sapientia tua quærenti illam, neque erit inopia eruditionis iis qui te quærunt. Tu enim dirigis vias quærentium te: & aurem præbes inuocantibus te in veritate: Et propterea canet lingua mea laudem tuam. Domine Deus inæternum confitebor tibi, quia fuisti mihi ô Domine in munimentum: & in proferenda sapientia tua dux mihi fuisti. & in misericordia tua assumpsisti me. Notas mihi fecisti vias tuas, quæ veritate & sapientia nituntur. nec abscondisti à me consilia tua. Aperuisti labia mea & os meum vt nunciarem laudes nominis tui qui viuificas & mortificas, deducis ad inferos & reducis. sanans omnes infirmitates nostras & redimens de interitu vitam nostram. Pro his tot & tantis beneficiis quid retribuam Domino pro his quæ retribuit mihi? Benedicam Dominum in omni tempore & semper laus eius in ore meo sacrificabo illi hostiam Laudis, & nomen Domini inuocabo. Tibi igitur Regi Seculorum inuisibili, immortali, soli sapienti Deo, qui dedisti mihi seruo tuo velle & perficere, qui sanationum harum quas tu fecisti exarandi dedisti potestatem: Tibi inquam, Deo seruatori & Patri pientissimo, in quo ægrotantium omnium spes ac salus reposita est, omnis honor & gloria in æterna secula seculorum. Amen.

OBSERVATIONVM MEDICInalium sexti & vltimi libri Finis.

INDEX LOCVPLETISSIMVS EORVM QVAE TOTO HOC OPERE NOTATV DIGNIORA HABENTVR.

Cuius Prior numerus paginam, alter lineam indicat.

F Fa

F

G

Inedia

L

V

Vigilia

FINIS.

